

พฤติกรรมการทำงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา
ในจังหวัดสงขลา

**Work Performance Behavior of Household Labor in Rubber Production
System in Songkhla Province**

อัคราพร ทรปุ่น

Acharaporn Tornpun

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of
Master of Arts in Human and Social Development
Prince of Songkla University**

2555

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชื่อวิทยานิพนธ์ พฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา
 ในจังหวัดสงขลา
 ผู้เขียน นางสาวอัจฉราพร ทরণุ่น
 สาขาวิชา พัฒนามนุษย์และสังคม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

คณะกรรมการสอบ

.....ที่ปรึกษาหลัก
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา สมบูรณ์สุข)

.....ประธานกรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนต์ ชาติทอง)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.สายันท์ สดุดี)

.....ที่ปรึกษาร่วม
 (รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

.....กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ)

.....กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา สมบูรณ์สุข)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็น
 ส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาพัฒนามนุษย์และ
 สังคม

.....
 (ศาสตราจารย์ ดร. อมรรัตน์ พงศ์คารา)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ชื่อวิทยานิพนธ์	พฤติกรรมการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา ในจังหวัดสงขลา
ผู้เขียน	นางสาวอรรพร ทรปุ่น
สาขาวิชา	พัฒนามนุษย์และสังคม
ปีการศึกษา	2554

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันภายใต้สภาวะความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ สังคม และสภาพแวดล้อม ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวของเกษตรกรในการผลิตยางพาราและยังส่งผลกระทบต่อการจัดการสวนยางพารา โดยทำให้เกษตรกรชาวสวนยางพาราต้องเผชิญปัญหาด้านการขาดแคลนแรงงาน ทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ ทำให้เกษตรกรชาวสวนยางพารามีต้นทุนในการผลิตสูง ดังนั้นงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้แรงงานครัวเรือน พฤติกรรมปฏิบัติงานตลอดจนปัญหาและเงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา ซึ่งทำการศึกษาเชิงสำรวจในพื้นที่ 6 อำเภอในจังหวัดสงขลาโดยใช้ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จำนวน 394 ครัวเรือน และข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 60 ราย

ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการใช้แรงงานครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราสามารถแบ่งได้ 5 ช่วงซึ่งทำให้เห็นพัฒนาการการปรับตัวของการใช้แรงงานครัวเรือนตั้งแต่ยุคการใช้เทคโนโลยีการผลิตยางพาราแบบดั้งเดิมจนถึงยุคการผลิตยางเพื่อการอุตสาหกรรมนอกจากนี้ในปัจจุบัน แรงงานครัวเรือนที่ปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพารา สามารถจำแนกได้ 4 ประเภท คือ แรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานเยาวชน แรงงานญาติพี่น้อง และแรงงานผู้สูงอายุ ในพฤติกรรมการปฏิบัติงานบทบาทของแรงงานเยาวชนยังอยู่ในระดับต่ำ และแรงงานคู่สามีภรรยาเป็นแรงงานหลักในปฏิบัติการกิจกรรมในระบบการผลิตยางพารา เนื่องจากมีทักษะและประสบการณ์สูง นอกจากนี้ยังพบว่าเมื่อขนาดพื้นที่สวนยางของครัวเรือนมีมากขึ้นการปฏิบัติการกิจกรรมในระบบการผลิตยางพาราของแรงงานครัวเรือนจะลดลง และมีการจ้างแรงงานจากภายนอกครัวเรือนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะที่สำคัญในการพัฒนาแรงงานครัวเรือน ได้แก่ การพัฒนาและปรับปรุงทักษะความรู้ และทัศนคติในการปฏิบัติงานของครัวเรือนเกษตรกรเพื่อการบริหารจัดการสวนยางพาราที่ดีที่สุด(Best practice) โดยเฉพาะแรงงานเยาวชน รัฐควรมีแผนและนโยบายเกี่ยวกับแรงงานภาคเกษตรที่ชัดเจน เพื่อแก้ไขปัญหาแรงงานครัวเรือน โดยการเพิ่มทักษะและความชำนาญ

เช่นทักษะในการกรีดยางพารา สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการทำสวนยางพาราที่เหมาะสมและสอดคล้องกับความสามารถของแรงงานครัวเรือน ตลอดจนให้ความรู้แก่ครัวเรือนเกี่ยวกับการบริหารจัดการสวนที่ดี สามารถควบคุมและจัดการการผลิตและสามารถลดต้นทุนการผลิต แก่แรงงานครัวเรือนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติได้

Thesis Title	Work Performance Behavior of Household Labor in Rubber Production System in Songkhla Province
Author	Miss Acharaporn Tornpun
Major Program	Human and Social Development
Academic Year	2011

ABSTRACT

Presently, the uncertain economic, social, and environmental situations affect rubber farmers' adaptation in rubber production, and this has negative effects on rubber plantation management. Rubber farmers have to face a lack of labor quantitatively and qualitatively that results in high production costs. Thus, this study aimed to investigate the dynamics of the use of household labor, work performance behavior, problems and conditions in decision-making to use household labor in the rubber producing system. The study was carried out in six districts of Songkhla Province. The qualitative data were collected through structured interviews with 394 households, and the qualitative data were collected through semi-structured and in-depth interviews with 60 key informants.

The results of the study revealed that the dynamics of the use of household labor by rubber farmers could be divided into six phases that illustrated the development of how the use of household labor had been adapted from the time when traditional rubber production technology was used to the time of rubber production for industry. In addition, household labor at present could be classified into four categories: spousal labor, youth labor, relatives labor, and elderly labor. For work performance behavior, the role played by youth labor was low, and spousal labor was the main labor for activities in the rubber production system because spousal labor was highly skilled and experienced. It was also found that when the rubber plantation size of the household increased, the activities in the rubber production system decreased and more labor outside the household also increased.

Important recommendations for improvement of household labor are that it should be improved in terms of knowledge and attitudes towards the practice of using household labor among farmers for best practice in rubber plantation management. Particularly, youth labor,

the government should have definite plans and policy in using it in the agricultural sector in order to solve the problem of household labor. Skills and expertise should be improved such as rubber-tapping skill, and rubber planting technology that is suitable and relevant to the capacity of household labor. Knowledge should be provided for households in terms of rubber plantation management, production control and management, and production costs reduction so that they can be put into practice.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจ และอดทนของผู้วิจัย รวมทั้งได้รับความอนุเคราะห์ช่วยเหลืออย่างดียิ่งจากรองศาสตราจารย์ ดร.บัญชา สมบูรณ์สุข ในฐานะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก รองศาสตราจารย์ ดร.วันชัย ธรรมสังการ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันท ชาติทอง ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และรองศาสตราจารย์ ดร.สายันท์ สดุดี กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้ให้ข้อชี้แนะและความช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี ขอขอบคุณ คุณกิติปัทม์ แสงงาม เจ้าหน้าที่ประจำหลักสูตรพัฒนามนุษย์และสังคม(ภาคปกติ) ที่ได้ให้ความเอื้อเฟื้อและกำลังใจตลอดการศึกษา ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์สำหรับทุนอุดหนุนการวิจัยเพื่อวิทยานิพนธ์ และคณะศิลปศาสตร์ที่กรุณาสนับสนุนเงินทุนสมทบเป็นค่าใช้จ่ายการนำเสนอผลงานวิจัยในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ขอขอบคุณเกษตรกรชาวสวนยางทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถามและให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง รวมทั้งเจ้าหน้าที่และบุคลากรของสำนักงานการเกษตรประจำจังหวัดและอำเภอต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้การช่วยเหลือและเอื้ออำนวยความสะดวกในการทำวิทยานิพนธ์จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณแม่และครอบครัวที่เป็นแรงผลักดันและกำลังใจในการสนับสนุนแก่ผู้วิจัยตลอดมา และขอขอบคุณเพื่อนๆนักศึกษาหลักสูตร ศศ.ม. สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม ภาคปกติ และภาคพิเศษทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือและเป็นกำลังใจแก่ผู้วิจัยด้วยดีเสมอมา

อัคราพร ทรปุ่น

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(3)
ABSTRACT.....	(5)
กิตติกรรมประกาศ.....	(7)
สารบัญ.....	(8)
สารบัญตาราง.....	(10)
สารบัญภาพ.....	(12)
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาของปัญหาของการวิจัย.....	1
วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	3
คำถามในการวิจัย.....	3
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	3
ขอบเขตการวิจัย.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
2 การทบทวนวรรณกรรม.....	6
แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
แนวคิดเกี่ยวกับแรงงาน.....	6
แนวคิดเกี่ยวข้องกับการจ้างงานในภาคการเกษตร.....	14
แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว.....	16
แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต.....	22
ทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่น.....	23
แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ.....	26
แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ.....	27
ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ.....	28
แนวคิดระบบการทำฟาร์ม.....	30
พลวัตการทำสวนยางพารา.....	33
	(8)

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	46
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	50
3 วิธีวิจัย.....	51
สถานที่ทำการวิจัย.....	51
แหล่งข้อมูล.....	51
เครื่องมือในการวิจัย.....	55
ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล.....	56
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	58
4. ผลการศึกษา.....	59
ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	59
ส่วนที่ 2 พลวัตการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	68
ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	103
ส่วนที่ 4 ปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	115
ส่วนที่ 5 ปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	120
5. สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	124
สรุปผลการวิจัย.....	124
อภิปรายผล.....	137
ข้อเสนอแนะ.....	140
บรรณานุกรม.....	145
ภาคผนวก.....	157
ภาคผนวก ก.....	158
ภาคผนวก ข.....	176
ประวัติผู้เขียน.....	177

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
2.1 แสดงพัฒนาการทำสวนยางพาราในประเทศไทย.....	35
2.2 การพัฒนายางพาราในประเทศไทย.....	36
3.1 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ประกอบอาชีพสวนยางพาราในพื้นที่ 6 อำเภอ ของจังหวัดสงขลา.....	52
3.2 สัดส่วนจำนวนครัวเรือนเกษตรกรประมาณการที่ประกอบอาชีพสวนยาง โดยแบ่ง ตามลักษณะการใช้แรงงาน.....	53
3.3 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรประมาณการที่ประกอบอาชีพสวนยาง โดยแบ่งตามลักษณะการใช้แรงงาน.....	53
3.4 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา.....	55
4.1 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	62
4.2 การเงินของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	64
4.3 ลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกร.....	65
4.4 แสดงพัฒนาการการใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพารา.....	77
4.5 ลักษณะการใช้แรงงานครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา...	79
4.6 การอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงานภายในครัวเรือน.....	77
4.7 ปัจจัยสภาพการผลิตในกิจกรรมการปลูก.....	84
4.8 แสดงขั้นตอนการผลิตยางแผ่นดิบและน้ำยางสด.....	94
4.9 การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา.....	97
4.10 รูปแบบการเลือกใช้แรงงานตามรายกิจกรรมการผลิตและประเภทของ แรงงาน สำหรับชาวสวนยางที่ผลิตน้ำยางสด.....	101
4.11 รูปแบบการเลือกใช้แรงงานตามรายกิจกรรมการผลิตและประเภทของ แรงงานสำหรับชาวสวนยางที่ผลิตยางแผ่นดิบ.....	102
4.12 ช่วงเวลาในการทำงานของแรงงานกรีดยางพารา.....	104
4.13 จำนวนชั่วโมงทำงานของแรงงานกรีดยางพารา.....	106

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
4.14 ระดับความรู้ในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิต ยางพารา.....	107
4.15 ระดับทัศนคติในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิต ยางพารา.....	110
4.16 ระดับทักษะในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน ในระบบการผลิต ยางพารา.....	113
4.17 ระดับความคาดหวังของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ต่อการประกอบอาชีพของบุตรหลาน.....	121

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
	32
2.1 องค์ประกอบของระบบการทำฟาร์มครีวเรื่อน.....	38
2.2 ระบบการทำสวนยางในภาคใต้ในปัจจุบัน.....	50
2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	80
4.1 แร่งงานคู่สามีภรรยา.....	
4.2 แร่งงานบุตรหลาน.....	81
4.3 แร่งงานเครือญาติ.....	81
4.4 แร่งงานผู้สูงอายุ.....	82
4.5 การใช้แรงงานครีวเรื่อนในกำจัดวัชพืชด้วยวิธีตัดด้วยเครื่องยนต์ขนาดเล็ก แบบสะพาย.....	86
4.6 การแปรรูปยางแผ่นดิบ.....	91
4.7 การขายผลผลิตน้ำยางสด.....	92
4.8 การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานกิจกรรมในระบบการผลิตยางพารา.....	98
4.9 การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานกิจกรรมย่อยของแรงงานครีวเรื่อนในระบบการ ผลิตยางพารา.....	99
4.10 การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของแรงงานครีวเรื่อนแต่ละประเภทตามขนาด พื้นที่ ถือกองสวนยางพารา.....	100
4.11 วงจรการปฏิบัติงานรอบวันของแรงงานกรีดยางพารา.....	106
5.1 ข้อเสนอแนะข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาแรงงานครีวเรื่อนในระบบการผลิต ยางพาราของครีวเรื่อน.....	143

บทที่ 1

บทนำ

1. ความสำคัญและที่มาของการวิจัย

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม มีการผลิตและส่งออกสินค้าเกษตรนารายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวนมาก ยางพาราถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของไทย เกษตรกรทั่วประเทศให้ความสนใจในการปลูกเป็นจำนวนมาก อีกทั้งรัฐบาลได้ให้การส่งเสริมการปลูกยางพาราในทุกภาคของประเทศมุ่งใจให้เกษตรกรเข้าร่วมโครงการปลูกยางพาราเพื่อยกระดับรายได้และความมั่นคงในแหล่งปลูกยางใหม่หนึ่งล้านไร่ โดยเป้าหมายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกยางในปี 2547 2548 และ 2549 จำนวน 200,000, 300,000 และ 500,000 ไร่ ตามลำดับ ส่วนผลผลิตต่อไร่ในภาพรวมทั้งประเทศก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นด้วย นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ปรับอัตราค่าให้สงเคราะห์ยางเพิ่มขึ้นอีกไร่ละ 500 บาท แม้ว่าการปลูกยางพาราจะกระจายไปทั่วทุกภาคของประเทศ แต่จากการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรร่วมกับสถาบันวิจัยยาง พบว่า พื้นที่ที่ปลูกยางพารามากที่สุดอยู่ในภาคใต้ (กรมวิชาการเกษตร 2547) เนื่องจากยางพาราเป็นพืชที่มีความผูกพันและมีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของเกษตรกรชาวใต้มาโดยตลอดเพราะว่า 1) เกษตรกรมีความรู้ความชำนาญในการทำสวนยางพาราที่มีมาแต่เดิม 2) มีแหล่งรับซื้อที่แน่นอน 3) ผลผลิตสามารถเก็บไว้ได้นานไม่เน่าเสีย 4) มีปัญหาเรื่องโรคและแมลงน้อยเมื่อเทียบกับพืชชนิดอื่น 5) รัฐมีเงินสนับสนุนในการปลูกทดแทน 6) เมื่อขาดอายุการใช้งานสามารถขายไม้ยางได้ (วิรุญฑู ดาวัลย์ 2543) โดยภาคใต้มีพื้นที่ปลูกยางมากที่สุด 10,955,548 ไร่ รองลงมาคือภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1,644,704 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2550) ในปัจจุบันคงยากที่จะปฏิเสธได้ว่ายางพาราเข้ามามีบทบาทอย่างมากในวิถีชีวิตของเกษตรกร อีกทั้งยางพารายังมีบทบาทสำคัญอย่างมากที่จะเป็นพืชเศรษฐกิจที่กำหนดยุทธศาสตร์ของประเทศ แต่ในขณะเดียวกันการที่เกษตรกรมีพื้นที่ปลูกยางพารามากขึ้นแต่สิ่งที่เกษตรกรกำลังประสบ คือ ปัญหาด้านแรงงานที่ขาดประสิทธิภาพการผลิต เนื่องจากการผลิตยางพาราจำเป็นต้องใช้แรงงานที่มีความชำนาญ ซึ่งชุมชน อูร์มภรณ์ และนภดล พิระเสถียร (2539) ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาแรงงานในระบบการผลิตยางพาราดังต่อไปนี้ 1) เร่งรัดการฝึกอบรมแรงงานกรีดยางให้มีประสิทธิภาพและจำนวนเพิ่มมากขึ้น 2) สนับสนุนงานวิจัยเครื่องมือทุ่นแรงในการกรีดยางให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 3) สนับสนุนให้มีการคุ้มครองแรงงานกรีดยางพารา ทั้งนี้เพื่อการพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานของแรงงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ปัจจุบันชาวสวนยางส่วนใหญ่ใช้แรงงานจ้างในการทำสวนยางพาราทั้งแรงงานจ้างจากภายในและภายนอกชุมชน เนื่องจากเกษตรกรที่ประกอบอาชีพสวนยางพาราประสบกับปัญหาการขาดแคลนแรงงานเนื่องจากแรงงานในครัวเรือนมีการย้ายออกสู่สังคมภายนอกมากขึ้น (บัญชา สมบูรณ์สุข และอภิญา จันทรเจริญ 2538) ทั้งนี้การเคลื่อนย้ายของแรงงานในครัวเรือนส่วนใหญ่ คือ การไปศึกษาหาความรู้ในระดับที่สูงขึ้น และการออกไปหางานทำนอกพื้นที่เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือน เพื่อเป็นการหารายได้อีกช่องทางหนึ่ง ซึ่งในการเคลื่อนย้ายของแรงงานครัวเรือนนั้นย่อมส่งผลกระทบต่อครอบครัวคือทำให้ผลผลิตของครัวเรือนลดน้อยลง เนื่องจากไม่มีแรงงานเพียงพอในการผลิตอีกทั้งยังส่งผลต่อการสูญเสียทรัพยากรมนุษย์ของชุมชนและท้องถิ่นอีกด้วย เพราะเมื่อคนที่อยู่ในวัยแรงงานเดินทางออกนอกพื้นที่ทำให้ชุมชนหรือท้องถิ่นมีเฉพาะคนวัยพึ่งพิง ทำให้ปัจจุบันการผลิตยางพาราของไทยกำลังประสบปัญหาภาวะขาดแคลนแรงงาน แม้รัฐบาลได้พยายามแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตรโดยการนำแรงงานต่างด้าวเข้ามาเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนดังกล่าว จึงส่งผลให้เกิดการจ้างงานทั้งแรงงานจากภายในและภายนอกชุมชนหรือแม้กระทั่งแรงงานจากต่างประเทศ เพื่อมาสนับสนุนกำลังการผลิตของชาวสวนยางพาราซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมาจากการจ้างแรงงานในการทำสวนยาง เช่น แรงงานจ้างขาดคุณภาพ เพราะแรงงานจ้างส่วนหนึ่งไม่ยอมรับนวัตกรรมที่เจ้าหน้าที่เกษตรลงมาให้ความรู้โดยมักจะใช้วิธีการในการกรีดแบบเดิมๆที่ใช้มาตั้งแต่บรรพบุรุษจึงส่งผลกระทบต่อผลผลิตที่ได้รับลดอายุการผลิตของต้นยางพารา และความไม่ซื่อสัตย์สุจริตและการขาดจิตสำนึกที่ดีในการประกอบอาชีพเพราะถือว่าไม่ใช่ทรัพย์สินของคนทำให้เกิดความสูญเสียแก่เจ้าของสวนยางและบางกรณีอาจลดรายได้ของชาวสวนยาง เนื่องจากการถือ โกงของแรงงานจ้าง

การศึกษาถึง พฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพาราซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่สามารถช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรกรรมได้ เพราะจะทำให้ทราบถึงสาเหตุของการขาดแรงงานครัวเรือนของชาวสวนยางตลอดจนหาวิธีการแก้ไขปัญหาที่ถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพารา อันจะนำมาซึ่งการเพิ่มผลผลิตและรายได้ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำงานตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา
3. เพื่อศึกษาเงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

3. คำถามการวิจัย

1. พฤติกรรมการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรเป็นอย่างไร
2. แรงงานในครัวเรือนมีพฤติกรรมในการทำงาน ได้แก่ ความรู้ ทักษะและทักษะในการปฏิบัติงานอย่างไร
3. มีปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ส่งผลกระทบต่อระบบการผลิตอย่างไรบ้าง
4. มีเงื่อนไขอะไรบ้างในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

4. ประโยชน์ของการวิจัย

1. เพื่อเป็นประโยชน์แก่ครัวเรือนเกษตรกรในการตัดสินใจใช้แรงงานแต่ละประเภทรวมถึงการวางแผนในการใช้แรงงานครัวเรือนซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด
2. ข้อมูลที่ได้จากผลงานวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนด้านแรงงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงาน
3. ผลงานวิจัยสามารถนำมาเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวางแผนด้านแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนการวางแผนด้านแรงงานในจังหวัดสงขลา

5. ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงพลวัตการใช้แรงงานครัวเรือน พฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน ปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ตลอดจนเงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง โดยเลือกพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเตาะ อำเภอรัตนภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ ควนเนียงและอำเภอนาหม่อม ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณจำนวน 394 ครัวเรือน และผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพจำนวน 60 ราย ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพวิธีการศึกษามีทั้งการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสังเกต สถิติที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณได้แก่สถิติเชิงพรรณนา ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการแยกแยะประเด็นหาความเชื่อมโยงและความสอดคล้องตามกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินการวิจัยตั้งแต่วันที่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2554 ถึง เดือนมกราคม พ.ศ. 2555

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่ประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเตาะ อำเภอรัตนภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ อำเภอควนเนียงและอำเภอนาหม่อม

แรงงานครัวเรือน หมายถึง แรงงานที่ปฏิบัติกิจกรรมในสวนยางพาราของครัวเรือนมีการพักอาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน อาจมีความสัมพันธ์ทางสายเลือดหรือไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดและมีการทำกิจกรรมของครัวเรือน

อาชีพหลัก หมายถึง อาชีพที่เกษตรกรให้ความสำคัญและเป็นอาชีพที่มีรายได้ประจำและสร้างความมั่นคงให้แก่เกษตรกร

ขนาดพื้นที่ถือครอง หมายถึง จำนวนขนาดพื้นที่ดินที่เกษตรกรแต่ละครัวเรือนครอบครองทั้งที่มีเอกสารสิทธิ์และไม่มีเอกสารสิทธิ์

ระบบกรีด หมายถึง การแบ่งรอยกรีดและจำนวนวันกรีดยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรโดยมีสัญลักษณ์ดังนี้

การแบ่งรอยกรีด

S = การกรีดรอบลำต้น เวียนจากซ้ายลงมาขวา

$1/2S$ = กรีดครึ่งลำต้น

$1/3S$ = กรีดหนึ่งในสามของลำต้น

$1/4S$ = กรีดหนึ่งในสี่ของลำต้น

$1/8S$ = กรีดหนึ่งในแปดของลำต้น

วันกรีด

d = วันกรีด (d ย่อมาจาก day)

$d/1$ = กรีดทุกวัน (ตัวเลขแสดงถึงจำนวนวันกรีดครั้งหนึ่ง)

$d/2$ = กรีดทุก 2 วัน (กรีดวันเว้นวัน)

$2d/3$ = กรีด 2 วันเว้น 1 วัน

$3d/4$ = กรีด 3 วันเว้น 1 วัน

พฤติกรรมกรีดปฏิบัติงาน หมายถึง การแสดงออก ถึงความรู้ ความสามารถในการทำสวนยางพารา ซึ่งประกอบด้วย 1) ความรู้ 2) ทักษะ และ 3) ทักษะในเรื่องของการปลูก การบริหารจัดการ การกรีดยางพารา และการขายผลผลิต

พลวัตการใช้แรงงาน หมายถึง วิวัฒนาการ/ความเป็นมาของการใช้แรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติกิจกรรมในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ ความหมาย ทฤษฎี ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราเพื่อกำหนดกรอบแนวคิด ซึ่งเป็นแนวทางในการวิจัยครั้งนี้ โดยมีหัวข้อตรวจสอบเอกสารดังนี้ แนวคิดเกี่ยวกับแรงงาน การจ้างงานในภาคการเกษตร การปรับตัว วิถีชีวิต การย้ายถิ่น ทักษะคนดี แรงจูงใจ การเลือกอาชีพ ระบบการทำฟาร์ม การทำสวนยางพารา และผลวัดการทำสวนยางพารา

1. แนวคิดเกี่ยวกับแรงงาน

สุมาลี ปิตยานันท์ (2535) ได้ให้ความหมายของคำว่าแรงงานว่า แรงงาน หมายถึง กำลังกายและกำลังความคิดของมนุษย์ ซึ่งถือเป็นปัจจัยการผลิตชนิดหนึ่ง รวมทั้งเป็นปัจจัยที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจซึ่งสอดคล้องกับทัททิม วงศ์ประยูร และดวงตา สรรพธรรม (2533) กล่าวว่า แรงงานหมายถึงบุคคลที่ใช้กำลังกายและกำลังความคิดทำงาน เพื่อให้ได้ผลตอบแทน ซึ่งอาจเป็นเงิน สิ่งของ หรือสิ่งอื่น ๆ ที่สามารถบำบัดความต้องการของบุคคลได้ และแรงงานถือว่าเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญชนิดหนึ่งในการผลิตสินค้าและบริการ นอกจากนี้ ประวิทย์ พัดลม (2542) กล่าวว่า ในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าแรงงานเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ซึ่งตามความหมายดังกล่าวไม่ได้จำกัดว่าชายหรือหญิง แต่หมายถึงมนุษยชาติทั้งชายและหญิงที่กระทำการกิจกรรมต่างๆ เพื่อการดำรงอยู่รอดของชีวิต แต่แรงงานก็มักจะประสบกับปัญหา โดยโชคชัย อักษรนันท์ (2541) กล่าวถึงปัญหาที่สำคัญของแรงงานได้แก่ ปัญหาการเลิกจ้าง ปัญหาค่าแรงขั้นต่ำปัญหาการขาดแคลนแรงงานและแรงงานไม่มีความรู้ตามที่ต้องการ ปัญหาการย้ายงานบ่อย และปัญหาการลักลอบเข้ามาทำงานของแรงงานต่างชาติโดยผิดกฎหมาย

สรุปได้ว่าแรงงาน หมายถึง บุคคลที่ใช้กำลังกายและกำลังความคิดดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ได้ผลตอบแทน เช่น เงิน สิ่งของต่างๆ ฯลฯ และแรงงานยังเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจ ดังนั้นการพัฒนาแรงงานให้มีประสิทธิภาพและมีคุณภาพจึงเป็นสิ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศต่อไป

1.1 สถานการณ์แรงงานภาคการเกษตร

ก่อนที่ประเทศไทยจะมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สังคมในภาพรวมจัดว่าอยู่ในภาคเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ จำนวนแรงงานในขณะนั้นดูเหมือนว่าจะเอียงไปในภาคเกษตรกรรมมากที่สุด ต่อมาสัดส่วนแรงงานได้ขยับเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการและมากขึ้น ซึ่งอาจเรียกว่า“นอกภาคเกษตรกรรม” ในขณะที่แรงงานในภาคเกษตรกรรมได้ลดลงตามลำดับอย่างต่อเนื่อง ถึงกับมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่า ผลผลิตทางการเกษตรของประเทศจะลดลง เนื่องจากเกรงว่าจะขาดแคลนแรงงานในภาคนี้ เพราะประชากรผู้เป็นกำลังงานในภาคเกษตรกรรมบางส่วนย้ายเข้าสู่ฐานการผลิตนอกภาคเกษตรกรรมที่เป็นงานด้านอุตสาหกรรมการผลิตในโรงงานในเขตเมืองทำให้ความห่างในสัดส่วนร้อยละของแรงงานในภาคเกษตรกรรมกับนอกภาคเกษตรกรรมมีมากยิ่งขึ้นเมื่อระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศเพิ่มขึ้นแต่ในความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ข้อสังเกตที่พบคือแม้ว่าจำนวนแรงงานในภาคเกษตรกรรมจะลดลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง แต่ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ในภาคเกษตรกรรมมิได้ลดลงไม่ ในทางตรงกันข้ามกลับมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพราะ บทบาทของเทคโนโลยี อาทิ เครื่องจักรกลทางการเกษตร เทคโนโลยีในการเร่งผลผลิต เข้ามาทดแทนแรงงานภาคเกษตรกรรมที่ย้ายเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งชี้ให้เห็นว่าที่ผ่านมาประเทศไทยมีแรงงานส่วนเกินในภาคเกษตรกรรมอย่างมาก ผลที่ตามมาทำให้เกษตรกรประสบปัญหาขาดทุนในการลงทุนในการทำงานภาคการเกษตรจึงส่งผลให้ในปัจจุบันแรงงานภาคการเกษตรลดลง

1.2 การใช้แรงงานในภาคเกษตร

ในอดีตการทำเกษตรกรรมของประเทศไทย เกษตรกรจะใช้แรงงานของตนเองในการประกอบกิจการ เพื่อให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน และมีเหลือเพื่อซื้อ ขาย แลกเปลี่ยนกับสินค้าอื่นๆที่จำเป็นเท่านั้น ไม่มีการเกษตรในลักษณะที่ทำเพื่อการค้า แต่ในปัจจุบันการเกษตรได้เปลี่ยนรูปแบบมาเป็นการทำการเกษตรเพื่อการค้า จึงจำเป็นต้องมีการจ้างแรงงาน แต่แรงงานส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนไปประกอบอาชีพนอกภาคเกษตร เช่น ในภาคอุตสาหกรรม จึงทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงาน บริษัทแอ็ดวานซ์ โกลบอล บิซิเนส จำกัด (2547) ได้กล่าวถึงลักษณะการผลิตและการใช้แรงงานในการเพาะปลูกว่า ประชากรที่อยู่ในสาขาเพาะปลูกจะมีจำนวนมากที่สุด เพราะการเกษตรของไทยนั้นอาศัยการเพาะปลูกเป็นหลัก ลักษณะที่พบเห็นเป็นปกติในการทำการเกษตรในระดับครัวเรือน (Farm Household) ก็คือการทำเกษตรเป็นฤดูกาล (Seasonal) เท่านั้น เมื่อหมดฤดูกาลแล้วก็จะหยุดพักการทำเกษตร หรือไปทำงานนอกครัวเรือน

ไม่ว่าจะเป็นงานในสาขาเกษตรกรรม หรือนอกสาขาเกษตรกรรม กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานภาคเกษตร (อ้างในบริษัทแอ็ดวันซ์ โกลบอล บิซิเนส จำกัด 2547) ได้ทำการศึกษา สภาพการทำงาน การทำงาน และปัญหาแรงงานในภาคเกษตร ด้านสภาพการทำงานของแรงงานภาคเกษตร พบว่า

1.2.1 กิจกรรมการเพาะปลูกคนทำงานส่วนใหญ่ทำงานในที่โล่งแจ้งหรือกลางแจ้ง กิจกรรมการเลี้ยงสัตว์จะอยู่ภายในอาคารหรือในที่ร่มเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์น้ำจะอยู่ในที่ร่มและกลางแจ้ง

1.2.2 ระยะเวลาปฏิบัติงานในภาคเกษตรค่อนข้างจะยาวนาน คือเริ่มตั้งแต่เช้ามืดไปจนถึงเย็นขึ้นอยู่กับลักษณะของงานและไม่ได้กำหนดเวลาไว้แน่นอนเหมือนภาคอุตสาหกรรม กิจกรรมเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์โดยทั่วไปสามารถรู้เวลาทำงานที่แน่นอน โดยเริ่มต้นทำงานเวลา 7.00 น.-8.00 น. ถึง 17.00 น.-18.00 น. ยกเว้นกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์น้ำที่ต้องทำงานทั้งกลางวันและกลางคืน เนื่องจากต้องให้อาหารสัตว์น้ำในเวลาที่ต่างกับสัตว์เลี้ยงชนิดอื่น นอกจากนี้ยังต้องคอยเฝ้าดูแลรักษาบ่อเลี้ยงปลาให้ปลอดภัยด้วย แต่เฉลี่ยชั่วโมงทำงานจริงๆจะไม่แตกต่างจากภาคอุตสาหกรรมมากนัก คือประมาณวันละ 8 ชั่วโมง เพราะในช่วงปฏิบัติงานจะมีเวลาพักผ่อนไปในตัว จะมากน้อยแตกต่างกันในแต่ละประเภทกิจกรรม

1.2.3 การทำงานล่วงเวลา ในกิจกรรม เพาะปลูกไม่สามารถแยกออกจากกิจกรรมปกติได้ เนื่องจากลักษณะการทำงานที่ต่อเนื่องไปจนเสร็จในแต่ละขั้นตอน จึงมีน้อยมากที่ได้รับค่าล่วงเวลา ส่วนกิจกรรมการเลี้ยงสัตว์การทำงานล่วงเวลาจะได้รับค่าตอบแทน ซึ่งครั้งหนึ่งๆจะใช้เวลาทำงานล่วงเวลาประมาณ 2-3 ชั่วโมง

1.2.4 ในด้านวันหยุดต่างๆ ส่วนใหญ่การทำงานภาคเกษตรจะทำงานตามฤดูกาล ลูกจ้างจะทำงานแทบทุกวันในแต่ละสัปดาห์ บางสัปดาห์อาจไม่มีวันหยุดเลย ซึ่งลูกจ้างประจำรายเดือนเท่านั้นที่มีวันหยุด ส่วนวันหยุดตามประเพณีนายจ้างจะเป็นผู้กำหนดเป็นบางวันเท่านั้น นอกจากนี้การลาป่วย ลากิจ โดยได้รับค่าจ้างมีเพียงส่วนน้อยที่ได้รับสิทธิดังกล่าว

1.3 สาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงาน

การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างภาคเกษตร และนอกภาคการเกษตรนั้นมี 2 ลักษณะด้วยกันคือ การเคลื่อนย้ายแรงงานในลักษณะชั่วคราว และการเคลื่อนย้ายอย่างถาวร ในการเคลื่อนย้ายแบบชั่วคราวนั้นแรงงานในภาคเกษตรจะเคลื่อนย้ายออกไปหางานทำในนอกภาคการเกษตรในช่วงนอกฤดูการเกษตร และจะกลับมาทำงานในภาคการเกษตรเฉพาะในช่วงการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2541) ซึ่งวิทยา เจียรพันธ์ และอรุณวรรณ

วงศ์มณีโรจน์ (2536) ได้ศึกษากระบวนการอพยพแรงงานของเกษตรกรชนบท พบว่าสาเหตุที่ทำให้แรงงานเกษตรอพยพ คือ ปัญหาความยากจน รายได้จากภาคเกษตรไม่พอกับรายจ่าย สภาพที่ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ และขาดแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร โดยการอพยพของแรงงานส่วนใหญ่มีลักษณะที่เป็นฤดูกาล คือ หลังจากที่เกษตรกรปลูกพืชผลเรียบร้อยแล้ว ก็จะออกเดินทางไปหางานทำ และพอใกล้ถึงช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวเกษตรกรก็จะเดินทางกลับมา หลังจากเก็บเกี่ยวพืชผลเสร็จแล้วก็จะเดินทางไปหางานทำอีก และจะกลับมาอีกครั้งเมื่อถึงช่วงฤดูกาลเพาะปลูกในรอบถัดไป งานที่แรงงานอพยพไปทำ ได้แก่ ช่างฝีมือ ช่างไม้ และช่างปูน ลักษณะการจ้างงานของนายจ้างเป็นการจ้างงานแบบชั่วคราว แม้ค่าจ้างต่ำแต่แรงงานส่วนใหญ่ก็พอใจกับค่าจ้างที่ได้รับ ซึ่งสอดคล้องกับบัญชา สมบูรณ์สุข และอภิญา จันท์เจริญ (2538) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าย้ายแรงงานในจังหวัดสงขลา:กรณีศึกษาแรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่นในสวนยางพาราของเกษตรกรที่พ้นสงเคราะห์จากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางในอำเภอหาดใหญ่และนาทวี จังหวัดสงขลา พบว่าสาเหตุการเคลื่อนย้ายแรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่นของครัวเรือนที่สำคัญ คือ เพื่อไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และต้องการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน นอกจากนี้บัญชา สมบูรณ์สุข และอภิญา จันท์เจริญ (2540) ได้ทำการวิเคราะห์สถานการณ์แรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่นของเกษตรกรชาวสวนยางในภาคใต้ พบว่าสาเหตุการเคลื่อนย้ายแรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่น เนื่องจากการเคลื่อนย้ายเพื่อไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นมากที่สุด รองลงมาเพื่อต้องการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน นอกจากนี้ยังพบอีกว่าแรงงานที่เคลื่อนย้ายส่วนใหญ่ไปรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมและไปศึกษาต่อในสถานศึกษาในเมือง และจากการศึกษาเชิงคุณภาพพบว่า สาเหตุที่แรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่นเคลื่อนย้าย อาจแยกได้เป็นสาเหตุทางเศรษฐกิจ และสาเหตุทางสังคม โดยสาเหตุทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การขยายตัวของอุตสาหกรรมในเขตเมือง ความแตกต่างในเรื่องรายได้และค่าจ้างของแรงงานระหว่างชนบทและเมือง และความต้องการการเปลี่ยนแปลงสภาพการทำงานของตนเอง ส่วนสาเหตุทางสังคม ได้แก่ โอกาสทางการศึกษาและสังคม โอกาสในการรับบริการของรัฐที่จัดสรรให้ และค่านิยมส่วนตัว

สรุปสาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงานในภาคเกษตร คือ ปัญหาความยากจน การขาดแคลนปัจจัยการผลิต เพื่อไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ต้องการเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือน การขยายตัวของอุตสาหกรรมในเขตเมือง ความแตกต่างในเรื่องรายได้และค่าจ้างของแรงงานระหว่างชนบทและเมือง และความต้องการการเปลี่ยนแปลงสภาพการทำงานของตนเอง โอกาสทางการศึกษาและสังคม โอกาสในการรับบริการของรัฐที่จัดสรรให้ และค่านิยมส่วนตัว เป็นต้น

1.4 คุณลักษณะของแรงงานที่มีคุณภาพ

คุณภาพแรงงานในความเห็นของนักเศรษฐศาสตร์คือผลิตภาพของแรงงาน (Mc Connell and Brue 1989 77) หรือปริมาณของผลผลิตต่อแรงงาน ซึ่งมองคุณภาพแรงงานจากผลผลิตเป็นสำคัญโดยไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงรายละเอียดอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับพื้นฐานความรู้หรือคุณสมบัติของแรงงาน ซึ่งจะกล่าวถึงในภายหลัง แนวความคิดของคุณภาพแรงงานในรูปของผลิตภาพแรงงานกับทุนมนุษย์เป็นเรื่องเดียวกัน โดย McConnell and Brue (1989 77) กล่าวว่า “กิจกรรมใดก็ตามที่เพิ่มคุณภาพ (ผลิตภาพ) แรงงานอาจถือได้ว่าเป็นการลงทุนในทุนมนุษย์ โดยการลงทุนในทุนมนุษย์ดังกล่าวมิใช่เพียงแต่ค่าใช้จ่ายในการศึกษาสามัญและการฝึกอบรมเท่านั้นแต่รวมถึงค่าใช้จ่ายในการรักษาสุขภาพ การย้ายถิ่น การหางานและการดูแลเด็กก่อนวัยเรียน” ที่จริงแนวความคิดที่เชื่อมโยงระหว่างคุณภาพแรงงานกับทุนมนุษย์เป็นความคิดเก่าแก่มาช้านานแล้ว ปรมาจารย์เศรษฐศาสตร์อย่าง อดัม สมิทท์ กล่าวไว้ดังนี้ “ทุนมนุษย์คือ ทักษะ (skills), ความคล่องแคล่ว (dexterity) ทั้งกายภาพ สติปัญญา จิตใจ ฯลฯ และวิจารณญาณ ทุนมนุษย์สามารถเกิดจากการศึกษาและการฝึกอบรม” (Smith 1776. อ้างถึงใน สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์ 2551) ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ทุนมนุษย์ตามความเห็นของอดัม สมิทท์ กับคุณภาพแรงงานก็คือสิ่งเดียวกัน

เมื่อพิจารณาลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทย คุณลักษณะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพและคุณลักษณะของลูกจ้างรวมถึงคุณลักษณะของแรงงานที่มีคุณภาพจากการทบทวนวรรณกรรมสามารถสรุปได้ดังนี้

คุณลักษณะด้านขององค์ความรู้ (Knowledge) กล่าวคือ ความรู้เป็นสิ่งที่มีความจำเป็นในการประกอบอาชีพทุกอย่าง ซึ่งความรู้ที่ได้นั้นอาจจะได้มาจากสถาบันการศึกษา การแสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ หรือแม้กระทั่งจากประสบการณ์ที่ได้สั่งสมมาเนิ่นนาน แล้วสามารถที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนาการทำงานหรืออาชีพของตนให้ดียิ่งขึ้น

พจนานุกรมทางการศึกษา (Good 1973 อ้างถึงใน ผึ้งไพร ไชยมุติ 2545) ได้ให้คำจำกัดความของความรู้ว่า เป็นข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ และรายละเอียดต่างๆ ที่มนุษย์ได้รับและเก็บรวบรวมไว้ บลูม (Bloom อ้างถึงใน สุดใจ ชุมนูมณี 2539, 25) ให้ความหมายของความรู้ (Cognitive Domain) หรือพุทธิพิสัย ว่าเป็นพฤติกรรมทางสมองอันเป็นผลของการใช้ความคิด ความรู้และการแก้ปัญหา เช่น การฟังคำบรรยาย การอ่านหนังสือ ทำให้ผู้เรียนเปลี่ยนสภาพจากไม่รู้ เป็นรู้ หรือเปลี่ยนจากการรู้ผิดๆ เป็นรู้้อย่างถูกต้อง โดยจัดลำดับความยากง่าย ไปจนถึงความสลับซับซ้อนเป็น 6 ระดับ คือ

ระดับที่ 1 ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความสามารถในการจำเนื้อหา ความรู้ และระลึกได้เมื่อต้องการนำมาใช้ สิ่งที่ทำได้ เช่น ความรู้ที่มีความเฉพาะเจาะจง ความรู้เกี่ยวกับวิธีการและความรู้เกี่ยวกับหลักการ

ระดับที่ 2 หลักการ ระดับที่หนึ่งว่าด้วยเรื่องของความเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง การเข้าใจความหมายของเนื้อหาสาระ ไม่ได้จำเพียงอย่างเดียว สามารถแสดงพฤติกรรม ความเข้าใจในรูปของการแปลความหมาย ตีความหรือสรุปความสำคัญได้

ระดับที่ 3 การนำไปใช้ (Application) หมายถึง การนำเนื้อหาสาระ หลักการ ความคิดรวบยอดและทฤษฎีต่างๆ ไปใช้ในรูปแบบใหม่ในสถานการณ์ใหม่ๆ

ระดับที่ 4 การวิเคราะห์ (Analysis) หมายถึง ความสามารถในการแยกเนื้อหาใหม่ เป็นส่วนย่อยเพื่อค้นหาองค์ประกอบ โครงสร้าง หรือความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยนั้น ซึ่งผู้เรียน จะสามารถวิเคราะห์ในขั้นนี้ได้ก็ต่อเมื่อเขาได้เกิดการเรียนรู้แล้ว

ระดับที่ 5 การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถที่จะนำองค์ประกอบ หรือส่วนย่อยเข้ามารวมกันเพื่อเกิดความสมบูรณ์

ระดับที่ 6 การประเมินค่า (Evaluation) หมายถึงความสามารถในการพิจารณา ตัดสินคุณค่าของสิ่งต่างๆ โดยใช้เกณฑ์ที่ผู้อื่นกำหนดไว้แล้ว หรือกำหนดเกณฑ์ขึ้นมาเอง

ปัญญา หิริณูรัสมิ (2520, 75) ได้แบ่งความรู้เพื่ออาชีพเกษตรในปัจจุบันเป็น 2 ลักษณะด้วยกัน

ลักษณะที่ 1 ความรู้ทางเศรษฐกิจ หมายถึง ความรู้ต่างๆที่ใช้ในการประกอบการ ผลิต เช่น ที่ดิน แรงงาน ทุน และวิธีการจัดการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ผลผลิตสูงด้วยการลงทุน ที่น้อยที่สุด รวมทั้งความรู้ในด้านการปรับปรุงคุณภาพ การขนส่ง การแปรรูป การบรรจุหีบห่อ เพื่อ จัดจำหน่ายและวิธีการกำหนดราคาที่จะให้ประโยชน์แก่ผู้ผลิตมากที่สุด

ลักษณะที่ 2 ความรู้ทางการศึกษาด้านการเกษตรทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ เช่น การตัดพันธุ์ วิธีการปลูก การบำรุงรักษา การป้องกันกำจัดศัตรูพืช เป็นต้น รวมทั้งความรู้เกี่ยวกับ วัสดุอุปกรณ์การเกษตร เช่น เครื่องท่อนแรง ปุ๋ย และยาป้องกันศัตรูพืช-สัตว์ที่ถูกต้อง เป็นต้น ซึ่งล้วน เป็นเทคนิคโดยเฉพาะเมื่อประกอบกับความรู้ทางเศรษฐกิจแล้ว จะทำให้มีโอกาสพัฒนาได้อย่าง รวดเร็ว

เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์และคณะ (2535 อ้างถึงใน อัจฉริยา สุกลใส 2550, 17) ให้ ความเห็นว่าความรู้แลทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพ ประกอบด้วย ประสบการณ์ในการ ทำงาน ความรู้พื้นฐานในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับขั้นตอนในการเริ่มประกอบ อาชีพ ทักษะในการพัฒนาตนเองให้มีคุณลักษณะเหมาะสมกับการประกอบอาชีพ ความรู้พื้นฐาน

ในด้านเทคนิควิธีการของการประกอบอาชีพแต่ละอาชีพ ทักษะในการผลิต การขาย หรือบริการ ทักษะในการทำงานและการติดต่อกับทั้งลูกจ้างและลูกค้า และความรู้พื้นฐานในการประกอบธุรกิจ จากคำกล่าวของนักวิชาการข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ความรู้เป็นข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ รายละเอียดต่างๆที่มนุษย์ได้รับและทำหน้าที่ในการบันทึกเก็บรวบรวมไว้เช่น ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสาขาวิชาการต่างๆความรู้ด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งความรู้เหล่านี้ได้มาจากการเรียนรู้ หรือการค้นคว้า ตลอดทั้งสามารถนำความรู้เหล่านั้นมาพัฒนางานหรืออาชีพของตนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนั่นเอง

คุณลักษณะด้านทักษะการทำงาน

กล่าวได้อีกอย่างว่าเป็นความสามารถในการปฏิบัติงาน สถานประกอบการหรือในหน่วยงานทุกองค์กรต่างก็มีความต้องการผู้ปฏิบัติที่มีทักษะการทำงาน และมีความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมโดยใช้วิธีการคัดเลือกรูปแบบต่างๆตามความต้องการของตน เพราะการที่มีคนหรือแรงงานที่มีทักษะ ความสามารถ ย่อมส่งเสริม และทำให้เป้าหมายขององค์กรนั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน(2542, 517)ได้ให้ความหมายทักษะ คือ ความชำนาญในทำนองเดียวกัน วิชัย วงศ์ใหญ่ (2535,143 อ้างถึงใน สุดใจ ชุมนุมมณี 2539,28) อธิบายว่า ทักษะ (Psycho-Motor Domain) คำว่า Psycho หมายถึง จิตใจ และ Motor คือ การกระทำพฤติกรรม เป็นการใช้ความสามารถที่แสดงออกทางกาย ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติฝึกฝนต่างๆจะเป็นการช่วยสนับสนุนให้ผู้เรียนเข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น ช่วยให้เกิดความสามารถ ความชำนาญ และมีประสบการณ์อย่างลึกซึ้ง ขั้นตอนต่างๆที่สังเกตได้ มีทักษะหรือไม่ แบ่งได้เป็น 5 ประการ ประการแรก คือ การรับรู้ คือ การรับรู้จุดมุ่งหมายอย่างชัดเจน สามารถทำได้ถูกต้องตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ประการที่สอง คือ การลงมือทำตามแบบ โดยมีพฤติกรรมปรับตัวเพื่อให้เข้ากับชนิดของงานที่จะกระทำ เช่น สามารถทำได้ถูกต้องตามแผนภูมิของการทำงานที่แสดงกำกับไว้ ประการที่สามเป็นการยอมรับตำแหน่ง คือ เป็นการแสดงพฤติกรรมยอมรับปรากฏออกมาภายหลังการแนะนำ สามารถแสดงออกอย่างถูกต้องและมีความคล่องแคล่วว่องไว ประการที่สี่เป็นเรื่องของการกระทำเองโดยธรรมชาติ คือ การแสดงพฤติกรรมในการทำงานได้เองโดยที่ไม่ได้รับคำแนะนำเล็กน้อย หรือไม่ได้รับการช่วยเหลือ และประการสุดท้ายเป็นเรื่องของความสามารถในการปฏิบัติต่อสิ่งที่ซับซ้อนได้ กล่าวคือ เป็นการแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติต่อสิ่งซับซ้อนได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่มีความสับสน และไม่ได้รับการช่วยเหลือใด

สำหรับความสามารถในการปฏิบัติงานนั้น รุทธ์ กล่อมชุม (2535, 24) ได้แบ่งความสามารถในการปฏิบัติงานออกเป็น 8 ขั้นตอน คือ ความสามารถในการเรียนรู้เทคนิคและทักษะใหม่ ความสามารถในการปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอน ความสามารถในการทำงานให้เสร็จภายในเวลาที่กำหนด ความสามารถในการแก้ปัญหาระหว่างการปฏิบัติงาน การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์อย่างถูกต้อง ความตระหนักในความปลอดภัย คุณภาพในการทำงาน และปริมาณงานที่ครบตามกำหนด นอกจากนี้พัฒนาวิ ชูโตและคณะ (2545,4) ให้ความหมายของความชำนาญว่าเป็นทักษะการทำงานซึ่งเป็นการปฏิบัติงาน หรือความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานมีส่วนประกอบสำคัญ 3 ประการ คือ

ประการที่ 1 ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การมีความรู้ที่จำเป็นเพื่อให้ทำงานได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชา การได้มาของความรู้ของบุคคลประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ คือ ความรู้หรือความจำ (Knowledge or memory) ความเข้าใจ (Comprehension) การประยุกต์ใช้ (Application) การวิเคราะห์ (Analysis) การสังเคราะห์ (Synthesis) และการประเมินผล (Evaluation)

ประการที่ 2 ทักษะ (Skill) หมายถึง การมีความชำนาญและมีความสามารถในการปฏิบัติงาน ได้อย่างมีคุณภาพตามข้อกำหนด และปฏิบัติงานตามมาตรฐานเวลาที่กำหนดไว้ ทักษะเหล่านี้เกิดจากการฝึกฝนและการสั่งสมประสบการณ์ด้านความรู้โดยผ่านขั้นตอนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การเลียนแบบ (การจัดการตามแบบ การปฏิบัติตามแบบ จนกระทั่งไปถึงการปฏิบัติงานได้อย่างที่ตรง และมีความชัดเจนในงานที่ปฏิบัติ มีลักษณะที่เป็นไปโดยธรรมชาติของงานนั้นๆ

ประการที่ 3 ทักษะคติ (Attitude) หมายถึง การมีความคิดเห็น จิตสำนึก เป็นคุณลักษณะทางด้านนิสัยใจคอในการทำงานให้มีความเหมาะสม เช่น มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความขยันหมั่นเพียร การบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือและเครื่องจักร ตลอดจนการตระหนักจนถึงความปลอดภัยในการปฏิบัติงาน เป็นต้น ซึ่งในการเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะคติ จะมีลำดับขั้นตอนต่างๆ อาทิเช่น การรับ การตอบสนอง การสร้างคุณค่า และการจัดระเบียบ จนถึงขั้นที่บ่งชี้ถึงความเป็นอัตลักษณ์ที่มีความโดดเด่นมีทักษะเฉพาะของแต่ละบุคคลไปนั่นเอง

นอกจากนี้พัฒนาวิ ชูโตและคณะ (2545,4) กล่าวว่า การทำงานของแต่ละบุคคลนั้นจะมีทักษะในกาทำงานที่มีรูปแบบแตกต่างกันออกไป โดยเกิดขึ้นมาจากส่วนประกอบหลัก 3 ประการ คือ การศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนา ตามที่ Nedler and Nadler (1989 อ้างถึงใน สุดใจ ชุมนุมมณี 2539,19)) อธิบายว่า ส่วนประกอบทั้ง 3 ส่วนดังกล่าวข้างต้นนั้นมีความแตกต่างกันในเรื่องของชิ้นงานเฉพาะ และเวลาในการนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ สำหรับการฝึกอบรมนั้นจะเน้นในเรื่องของชิ้นงานจำเพาะที่ทำในปัจจุบันเพื่อให้บุคคลนำไปใช้ประโยชน์ได้

ทันที แต่ในส่วนของการพัฒนาจูงเน้นในเรื่องของบุคคลเกี่ยวกับการมีเป้าหมายในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและเติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ต่อไปในอนาคตนั่นเอง

กล่าวโดยสรุป คือ ทักษะในการปฏิบัติงาน หมายถึง ความชำนาญหรือความคล่องแคล่วมีความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานที่ตนได้รับฝึกหัด มีการฝึกฝนอบรมงานอยู่เสมอแล้วสามารถที่จะนำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติงานมาประยุกต์ใช้เพื่อนำไปสู่งานที่มีคุณภาพและบรรลุตามเป้าหมายที่องค์กรตั้งไว้ส่งผลให้องค์กรนั้นๆประสบความสำเร็จ

2. แนวคิดเกี่ยวข้องกับการจ้างงานในภาคการเกษตร

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจ้างงานในภาคการเกษตรกรสามารถสรุปได้ดังนี้ แนวคิดว่าด้วยลักษณะการจ้างแรงงาน ถ้าหากกล่าวถึงประเภทของตามลักษณะการจ้างงาน ชำชอง (2522, 33) ได้กล่าวถึงแรงงานจ้าง (hired labour) หมายถึงแรงงานที่ได้รับค่าจ้าง อาจจะเป็นลักษณะของตัวเงินหรือสิ่งของก็ได้ และในลักษณะการจ้างแบบตัวเงินโดยทั่วไปมีการจ้างแรงงานออกเป็น 2 ประเภท

ประเภทที่ 1 การจ้างตลอดปี (year-round or permanent work) มักจะเป็นการจ้างประจำทั้งปี พอสิ้นสุดฤดูกาลก็จะเลิกจ้าง

ประเภทที่ 2 การจ้างเป็นฤดูกาลหรือครั้งคราว (seasonal or casual work) เป็นการจ้างเฉพาะฤดูกาลจ้างเฉพาะฤดู การจ้างเฉพาะเดือน การจ้างรายวัน หรือชั่วโมง หรือการจ้างเหมาตามปริมาณงานที่ทำ โดยให้ทำงานตามจำนวนชิ้นงาน หรือช่วงเวลาที่กำหนดเท่านั้น

2.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจ้างแรงงานในระบบการผลิตการเกษตร

โรเบิร์ตสัน (Robertson 1971, 20) ได้กล่าวถึงการผลิตทางการเกษตรว่า ปัจจัยแต่ละปัจจัยที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์กับแรงงานถือเป็นปัจจัยที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง ซึ่งการใช้แรงงานจะมีความสัมพันธ์กับเทคโนโลยี โดยเฉพาะเครื่องจักรกล การใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรมาทดแทนแรงงานในครัวเรือนที่ขาดแคลนในระบบการทำฟาร์มเพิ่มมากขึ้น การขาดแคลนแรงงานจะเกิดขึ้นในระบบฟาร์มขนาดใหญ่ ที่ทำการผลิตเพื่อการค้ามากกว่าฟาร์มขนาดเล็กที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก เพราะการผลิตในฟาร์มขนาดใหญ่มีกิจกรรมมากและซับซ้อนจึงต้องจ้างแรงงานในส่วนต่างๆของการผลิตมาก ฟาร์มขนาดใหญ่มีโอกาสมากที่จะได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงหากขาดแคลนแรงงาน โดยทางออกของการแก้ปัญหาคือการแบ่งพื้นที่บางส่วนให้เช่า มีการจ้างจากแรงงานจ้างจากแหล่งอื่น หรืออาจมีการใช้เครื่องจักรกลทดแทนแรงงานคน ในขณะที่ฟาร์มขนาดเล็ก

หรือการทำการเกษตรเพื่อยังชีพไม่ค่อยได้รับผลกระทบจากการขาดแคลนแรงงานมากนัก แต่ในขณะเดียวกันฟาร์มขนาดเล็กอาจขาดแคลนแรงงานบางฤดูกาล จึงต้องจ้างแรงงานเข้ามาเสริมในบางกิจกรรมของระบบการทำฟาร์ม ฟาร์มขนาดเล็กๆสามารถเผชิญกับการขาดแคลนแรงงาน ในกรณีที่แรงงานท้องถิ่นมีการเคลื่อนย้าย โดยต้องการใช้แรงงานในครัวเรือนมากขึ้น รวมทั้งจัดระบบการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชน ในลักษณะหมุนเวียนคล้ายการลงแขก เพื่อทดแทนการจ้างงาน

2.2 ลักษณะของการจ้างแรงงานและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานในระบบการผลิตยางพารา

เมื่อพิจารณาลักษณะของการจ้างแรงงานและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานในระบบการผลิตยางพารา สมยศ พุ่มหว่า และ ศิริจิต พุ่มหว่า (2537) ได้จำแนกเกษตรกรในระบบสังคมเกษตรในระบบสังคมเกษตรการผลิตยางพาราตามความสมดุลของการใช้ที่ดินกับแรงงาน ออกเป็น 6 ประเภท

เกษตรกรประเภทที่ 1 คือเกษตรกรประเภทที่มีที่ดินไม่เพียงพอ เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในครัวเรือน เกษตรกรประเภทนี้จะมีแรงงานบางส่วนรับทำงานกับฟาร์มอื่นๆหรือไม่ก็ทำงานนอกภาคการเกษตรในช่วงฤดูกาลเกษตรในช่วงฤดูกาลเกษตรหรือนอกฤดูกาลเกษตร

เกษตรกรประเภทที่ 2 คือ เกษตรกรแบบครอบครัว เป็นเกษตรกรที่มีปริมาณที่ดินทำการเกษตรเพียงพอกับแรงงานในครัวเรือน อาจจะเป็นเจ้าของเอง หรือเช่าที่ดินแบบต่างๆ แรงงานส่วนใหญ่ทำการผลิตในฟาร์มของตนเอง อาจมีแรงงานอื่นเพิ่มเติมบางแต่ไม่มากนัก ถ้าหากว่าพื้นที่ทำสวนยางยังไม่ให้ผลผลิตทั้งหมด แรงงานส่วนหนึ่งของเกษตรกรประเภทนี้ อาจจะมีการจ้างรับจ้างให้แก่เกษตรกรรายใหญ่ ในขณะที่เดียวกันในช่วงวิกฤติ อาจจะมีการจ้างแรงงานนอกฟาร์มเข้ามาด้วย

เกษตรกรประเภทที่ 3 คือเกษตรกรที่มีที่ดินทำการเกษตรมากกว่าปริมาณแรงงานในครัวเรือน เกษตรกรประเภทนี้มักจะให้เช่าที่ดินบางส่วน ส่วนใหญ่จะมีอายุวัยกลางคนขึ้นไป มักจะมีการจ้างแรงงานมาจ้างกรีดยางแบบถาวร

เกษตรกรประเภทที่ 4 คือ เกษตรกรที่ให้ผู้อื่นทำการกรีดยางแบบแบ่งครึ่งผลผลิต ในที่ดินทั้งหมด เนื่องจากเกษตรกรประเภทนี้มีแหล่งรายได้อื่นเป็นหลักอยู่แล้ว เช่น รับราชการ หรือทำธุรกิจการค้าที่ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่กับกิจกรรมเหล่านั้น

เกษตรกรประเภทที่ 5 คือ นายทุนสวนยาง ที่มีที่ดินมากกว่า 500 ไร่ เกษตรกรประเภทนี้มักใช้เครื่องจักรขนาดใหญ่ในการแปรรูปน้ำยางและใช้แรงงานจำนวนมาก

เกษตรกรประเภทที่ 6 คือเกษตรกรที่เป็นลูกจ้างสวนยางเต็มเวลา เป็นเกษตรกรที่ ไร่ที่คืนทำกิน หรือมีที่ดินทำกินแต่น้อยมากมักเป็นเกษตรกรที่อพยพมาเพื่อเป็นลูกจ้างกรีดยาง และแปรรูปยางเต็มเวลาให้แก่เกษตรกรประเภท 3 4 และ 5 ส่วนใหญ่เป็นแรงงานหนุ่มสาวและ สามีภรรยา

3. แนวคิดเกี่ยวกับการปรับตัว

3.1 ความหมายการปรับตัว(adaptation)

มีผู้ให้ความหมายของการปรับตัวไว้หลากหลาย Thomson (1990) ได้ให้ความหมายของการปรับตัวไว้ว่ากล่าวว่าการปรับตัวหมายถึง (1) กระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างความสมดุล ตามความจำเป็นและศักยภาพของสภาพแวดล้อม และ(2) กระบวนการ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างความเปลี่ยนแปลงภายในสภาพแวดล้อมในสิ่งมีชีวิตเองและการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมภายในสิ่งมีชีวิต โดยสภาพแวดล้อมภายนอก ดังนั้นการปรับตัวดังกล่าวจึงเป็นการ เคลื่อนไหวระหว่างความต้องการทางสังคม ศักยภาพของสิ่งแวดล้อมที่เป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อการอยู่รอดของสิ่งมีชีวิต Peter and Michael (1993) อธิบายการปรับตัว พฤติกรรมว่าหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกโดยการกระทำเบื้องต้น โดยบุคคลนั้นมีการตัดสินใจที่ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

3.2 การปรับตัวของเกษตรกร

นักการเกษตรและนักพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ส่วนมากมักจะเข้าใจว่า ปัญหาการเกษตรเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเท่านั้น แต่แท้จริงแล้วในปัจจุบันปัญหาทางการเกษตรเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นหลัก ไม่ใช่เป็น ปัญหาที่เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติเท่านั้น นั่นก็คือ ความสัมพันธ์ทาง สังคมก็เป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาการเกษตร ความสัมพันธ์ทางสังคมดังกล่าว ในปัจจุบันนี้ไม่ได้ มีขอบเขตเฉพาะในครอบครัวหรือหมู่บ้านเท่านั้น แต่ขยายตัวครอบคลุมไปในระดับประเทศ หรือ แม้แต่ระดับโลก ปัญหาการเกษตรนั้นเป็นปรากฏการณ์ที่มีที่มาทางประวัติศาสตร์ ผลที่เกิดขึ้นใน ปัจจุบันล้วนต้องมีลักษณะที่ถูกกำหนดทางประวัติศาสตร์ทั้งสิ้น แม้ว่าในปัจจุบันสังคมเศรษฐกิจจะ พัฒนาไปสู่ระบบทุนนิยม เช่นความเหลื่อมล้ำในฐานะทางครอบครัว มักจะเชื่อมโยงกับระบบ ดั้งเดิมที่เอื้ออำนวยให้บางครอบครัวมีโอกาสครอบครองทรัพย์สิน โดยเฉพาะที่ดิน ซึ่งเป็นปัจจัย หลักที่สำคัญมากของสังคมเกษตรมากกว่าครอบครัวอื่น อย่างไรก็ตาม ปัญหาการเกษตรกลับ

เกิดขึ้นเพราะการผลิตในระบบสังคมเกษตรหรือเศรษฐกิจชาวบ้านส่วนใหญ่ ไม่สามารถปรับเปลี่ยนเป็นการผลิตแบบนายทุนได้ง่าย จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบหลักของการผลิตการเกษตร ดำเนินโดยการบริหารกิจการแบบชาวบ้านที่ใช้แรงงานในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าประเทศทุนนิยมที่พัฒนาแล้วก็ตาม การบริหารกิจการแบบทุนนิยมในการเกษตรนั้น มักจะกลายเป็นข้อยกเว้นเสียมากกว่า เช่น ทุนนิยมจะลด-เพิ่มการผลิต จะมีราคาเป็นตัวกำหนด แต่การผลิตแบบชาวบ้านซึ่งไม่ได้ผลิตเพื่อแสวงหากำไรเป็นเป้าหมายหลัก แต่ทำการผลิตเพื่อ “การยังชีพ” ของตน ย่อมไม่อาจลดการผลิตเพียงเพราะผลผลิตมีราคาตกต่ำ เงื่อนไขในการทำให้เกษตรกรสามารถเปลี่ยนไปปลูกพืชอื่นที่ให้ราคาดีกว่า มักจะไม่ค่อยเกิดขึ้นเมื่อมีวิกฤตการณ์การเกษตร ปัญหาการเกษตรเกิดขึ้นเนื่องจากทั้งๆที่การผลิตทางการเกษตรอยู่ภายใต้อิทธิพลของทุนนิยม แต่มันเองไม่อาจแปรเป็นทุนนิยมได้เต็มตัว กระบวนการแตกตัวของชนชั้นในชนบทไทยดำเนินไปอย่างล่าช้า ชุมชนดำรงอยู่อย่างคงทนนานกว่าที่คาด ชุมชนหมู่บ้านมีความเป็นตัวของตัวเองทั้งทางด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสูงสิ่งที่น่าทำการวิเคราะห์สำหรับการเกษตรภายใต้ระบบทุนนิยมคือ ปัญหาการเกษตรเกิดขึ้นได้อย่างไร ปรากฏตัวอยู่ในรูปการใด จะพัฒนาไปเช่นไร และจะส่งผลกระทบต่ออันกลับมายังการเคลื่อนไหวของทุนนิยมทั้งหมดอย่างไร การวิเคราะห์การเกษตรจะต้องพิจารณา “รอบด้าน” โดยต้องเข้าใจกฎการเคลื่อนไหวของทุนนิยมทั้งหมด ทุนนิยมพัฒนามาจากการที่อุตสาหกรรมแยกตัวเป็นอิสระจากเกษตรกรรม ส่วนเกษตรกรรมแม้จะเป็นผู้ให้กำเนิดทุนนิยม แต่ก็ไม่อาจเป็นทุนนิยมได้อย่างรอบด้าน ยังคงดำรงวิธีการผลิตแบบก่อนทุนนิยมไว้อย่างกว้างขวาง เพราะฉะนั้น ในปัจจุบันภาคเกษตรกรรมจึงเปลี่ยนแปลงตัวเองตามแรงผลักดันจากข้างนอก ซึ่งในแต่ละประเทศและแต่ละยุคสมัยต่างมีปฏิกริยาต่อแรงภายนอกไม่เหมือนกัน จึงทำให้เกษตรกรรมสามารถส่งผลกระทบต่ออันกลับไปสู่การเคลื่อนไหวของทุนนิยมทั้งหมดได้ระดับหนึ่ง เมื่อพิจารณาการเกษตรของประเทศหนึ่งๆ ในยุคสมัยหนึ่งๆ จะพบว่ามีความแตกต่างกันตามพื้นที่และท้องถิ่นสังคมที่หลากหลาย การศึกษาทำความเข้าใจเศรษฐกิจสังคมการเกษตร จึงต้องนำเอาผลที่ได้จากวิชาการทั้งทางด้านเทคนิคการเกษตร ประวัติศาสตร์การเกษตร และสังคมวิทยาชนบท มาใช้ประกอบการศึกษาถึงลักษณะพิเศษของการผลิตทางการเกษตรด้วย การเกษตรแม้ถูกดึงเข้าไปอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่ก็มี การเคลื่อนไหวในลักษณะที่ต่างจากกิจการที่ถูกบริหารโดยนายทุน จะเห็นได้จากการตอบสนองต่อสภาพที่มีการผลิตที่สั้นเกิน จนทำให้ราคาคงต่ำของชาวบ้าน ไม่เหมือนกับกิจการที่บริหารโดยนายทุน นอกจากนี้ ในเรื่องของค่าเช่าที่ดิน การเงิน การสะสมทุน และการเคลื่อนย้ายของประชากรก็เช่นกันแม้จะกล่าวกันว่า ในปัจจุบันประเทศได้พัฒนาไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม แต่ก็ยังถือได้ว่าเป็นยุคแสวงหาทางเลือกอย่างมาของเกษตรกรรายย่อย เนื่องจากเกษตรกรเหล่านี้ได้บทเรียนจากการจัดระเบียบทางการค้าของโลก ภายใต้กระแสโลกาภิ

วัดน้ขององค์การค้าระหว่างประเทศ ในหลายรูปแบบ โดยที่รัฐบาลไทยในยุคต่างๆ แม้ว่าจะมีมาตรการหลายประการในการเข้าไปแทรกแซงในระบบการเกษตร แต่ก็ไม่สามารถจะนำพาประเทศให้สามารถเกิดการแข่งขันกับประเทศที่พัฒนาแล้ว หรือประเทศกำลังพัฒนา ที่มีความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบได้อย่างแท้จริง ในขณะที่เดียวกัน ผลประโยชน์จากการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ประเทศได้รับ จะตกอยู่กับคนส่วนน้อยเท่านั้น เกษตรกรส่วนใหญ่จึงต้องผันตัวเองไปสู่ทางเลือกเพื่อลดความเสี่ยงทางด้านต่างๆ

3.3 แนวคิดการปรับตัวของเกษตรกรและพฤติกรรมปรับตัวของเกษตรกร

เกษตรกรเป็นอาชีพที่อยู่ท่ามกลางความกดดันเป็นอย่างมาก ทั้งจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยทางด้านอิทธิพลของสถานการณ์ทางธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกษตรกรในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาที่ได้รับแรงกดดันจากระบบเศรษฐกิจและสังคมแบบโลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นผลต่อเนื่องมาจากการปฏิวัติเขียว แต่กลุ่มประเทศเหล่านั้นไม่สามารถพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับกับการประกอบกิจกรรมทางเกษตรของเกษตรกรได้อย่างเต็มที่ ทั้งการคมนาคม ไฟฟ้า ประปา การติดต่อสื่อสาร และที่สำคัญระบบชลประทาน ทำให้เกษตรกรในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนานั้นต้องประกอบกิจกรรมทางเกษตรแบบที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ เกษตรกรไม่สามารถที่จะคาดการณ์สภาพภูมิอากาศ สภาพเศรษฐกิจและสังคม ที่มีความแปรปรวนอยู่ตลอดเวลา รวมถึงการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบของวิทยาการที่เกี่ยวกับการผลิตและความต้องการบริโภคสินค้าทางการเกษตรเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการที่ประชากรของโลกเพิ่มมากขึ้น สวนทางกับการพัฒนาระบบเศรษฐกิจด้วยกิจกรรมทางด้านอุตสาหกรรม ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลง และการทำลายสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นอย่างหนักและต่อเนื่อง ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ส่งผลให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงอย่างมาก ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำกิจกรรมทางการเกษตรของเกษตรกร

3.4 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกร

การปรับตัวของเกษตรกรเพื่อตอบสนองต่อปัจจัยด้านลักษณะภูมิอากาศ สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ในบางช่วงเวลาเกษตรกรได้รับผลกระทบจากกระแสการพัฒนาของโลกผ่านกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติอยู่ในภาวะเสื่อมโทรม โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของเกษตรกรนั้น ประกอบไปด้วย ปัจจัยด้านสภาพภูมิอากาศซึ่งประกอบไปด้วย อุณหภูมิ ปริมาณน้ำฝน ความชื้นในดิน อุณหภูมิ

ความยาวนานของฤดูกาล ความถี่ ความรุนแรง ระยะเวลาของการเกิดปรากฏการณ์ที่ผิดปกติทางสภาพภูมิอากาศ เช่น ฝนตกหนัก การเกิดพายุลูกเห็บ การเกิดคลื่นความร้อน ความยาวนานของฤดูหนาว และภาวะแห้งแล้ง เป็นต้น ปัจจัยทางด้านสังคมประกอบไปด้วย เงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจ สภาพของครอบครัวและลักษณะของประชากร เงื่อนไขทางการตลาด การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม ปัจจัยทางการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบไปด้วย แหล่งทุน ราคาผลผลิต ต้นทุนในการผลิต เป็นต้น และการได้รับแรงสนับสนุนจากรัฐบาล โดยรัฐบาล จะให้การสนับสนุนทางด้านเทคโนโลยีทางการเกษตร แหล่งทุนที่เกษตรกรสามารถกู้ยืมมาทำการลงทุน โคนที่รัฐบาลเป็นผู้ให้การค้ำประกันให้กับเกษตรกรและการให้เครดิตแก่เกษตรกรเพื่อให้สามารถกู้เงินล่วงหน้าเพื่อใช้ในกิจกรรมทางการเกษตร ได้อย่างต่อเนื่อง

เกษตรกรส่วนหนึ่งจึงหันมาเน้นการผลิตที่เป็นการอนุรักษ์ในทรัพยากรธรรมชาติ ให้ความสำคัญกับสุขภาพของผู้บริโภคมากขึ้น การเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมของเกษตรกรเพื่อให้สามารถต่อสู้กับกระแสโลกาภิวัตน์ และการคิดค้นทางการค้า เพื่อตอบสนองกับแรงกดดันอย่างมากมาจากปัจจัยดังที่กล่าวมา ทางออกของเกษตรกรเพื่อให้สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในสถานะที่มีความกดดันจากรอบด้าน เกษตรกรจึงต้องมีการปรับตัว ทำให้สามารถที่จะประกอบกิจกรรมทางการเกษตรได้อย่างต่อเนื่องได้เป็นอย่างดี

3.5 พฤติกรรมการปรับตัวของเกษตรกร

ในการบวนการตัดสินใจของเกษตรกรนั้น เกษตรกรจะต้องพบกับปัญหาหรือความยุ่งยากเกี่ยวกับการตัดสินใจ จากปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเกษตรกร ได้แก่ เป้าหมาย ทักษะคติในการผลิต ค่านิยม แรงจูงใจ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา จึงมีการสร้างแบบจำลองและเทคนิควิธีการต่างๆเพื่อใช้ในการอธิบายหรือวิเคราะห์กระบวนการตัดสินใจของเกษตรกร ซึ่งทฤษฎีเกม (Game theory) จะมีข้อกำหนดภายใต้ความเสี่ยงและความไม่แน่นอนทางการเกษตร ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเกษตรกรนั้นมีกลยุทธ์ที่ดีที่สุดในการเกษตรอยู่หลายวิธีด้วยกัน เกณฑ์ที่เกษตรกรใช้ในการตัดสินใจหรือเลือกกลยุทธ์ทางการเกษตรมีอยู่ด้วยกัน 5 ประการ คือ 1) เกณฑ์ต่ำสุด (Wald's criterion) เกษตรกรจะเลือกเอาวิธีการในการผลิตที่ทำให้เกิดผลเสียต่อผลผลิตน้อยที่สุด หรือการทำให้ต้นทุนในการผลิตต่ำสุดเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดีที่สุด 2) เกณฑ์ค่าเฉลี่ยสูงสุด (Laplace criterion) เกษตรกรจะนำเอาวิธีการนี้ไปใช้ในการตัดสินใจในกรณีที่เกษตรกรไม่รู้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่ทางการเกษตร โดยเกษตรกรจะเรียนรู้และได้รับข้อมูลจากคนในพื้นที่ จึงนำมาใช้ในการตัดสินใจ 3) เกณฑ์โอกาสดีที่สุด (Hurwicz's optimism pessimism criterion) เกษตรกรไม่สามารถที่จะคาดหวังว่าทั้งสิ่งที่ดี และสิ่งที่ไม่ดีที่กำลังจะเกิดขึ้น แต่เกษตรกรจะ

คาดหวังว่าจะมีสิ่งที่เกิดขึ้นในทางที่ดี 4) เกณฑ์ความเสียใจน้อยที่สุด (Savage's minimum regret criterion) เกษตรกรพยายามจะเลือกเอาวิธีการที่จะทำให้พวกเขาผิดหวังน้อยที่สุด โดยมีข้อแม้ว่าสามารถคาดการณ์สภาพแวดล้อมได้ถูกต้อง 5) เกณฑ์ผลประโยชน์มากที่สุด (Benefit criterion) เกษตรกรจะเลือกปลูกพืชชนิดที่ให้ผลประโยชน์สูงสุด

เกษตรกรเป็นผู้ปรับเปลี่ยนกิจกรรมทางการเกษตรด้วยตนเอง โดยมีทางเลือกจากกิจกรรมทางเกษตรที่เกษตรกรทำอยู่ใน การปรับตัวของเกษตรกรนั้นขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ใช้ ซึ่งประกอบไปด้วยการปรับตัวในระยะสั้น และการปรับตัวในระยะยาว พิจารณาจากลักษณะทางพื้นที่ พบว่ามีการปรับตัวแบบอยู่ในเฉพาะที่ หรือมีการปรับตัวเป็นการแพร่กระจายไปโดยทั่วไป เกษตรกรมีวิธีในการปรับตัวทางการเกษตรดังนี้

3.5.1 การสร้างความหลากหลายในการผลิตผลผลิตทางการทำการเกษตร ซึ่งเกษตรกรจะเปลี่ยนจากการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่เป็นเชิงเดี่ยว กลับเข้าสู่การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ ในแบบที่มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้สามารถต่อสู้กับระบบตลาดที่มีความต้องการของผู้บริโภคที่มีความหลากหลาย การเพิ่มความเข้มในการผลิตของเกษตรกร โดยการเพิ่มรอบการผลิต การเพิ่มปุ๋ยและสารเคมีเข้าไปในกระบวนการผลิต ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรสามารถทันกับช่วงเวลาที่ต้องการทำให้เกิดกำไรแก่เกษตรกรอย่างสูงสุด

3.5.2 การเปลี่ยนชนิดของพืชหรือพันธุ์สัตว์ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ สภาพการตลาด และการพัฒนาของเทคโนโลยี เพื่อให้เกษตรกรสามารถที่จะผลิตผลผลิตที่มีคุณภาพออกสู่ตลาด เพื่อเป็นการลดต้นทุนและเวลาในการผลิตของเกษตรกรอีกทางหนึ่ง

3.5.3 การลดความเสี่ยงทางการตลาด ด้วยการศึกษาความต้องการทางการตลาด ต่อผลผลิตทางการเกษตร การเน้นคุณภาพของสินค้ามากกว่าปริมาณในการผลิตในแต่ละรอบการผลิต ซึ่งจะส่งผลทำให้สินค้าทางการเกษตรมีราคาที่ดีขึ้นกว่าสินค้าเกษตรชนิดเดียวกัน เช่น สินค้าจากโครงการหลวง เป็นต้น

3.5.4 การเปลี่ยนช่วงเวลาในการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร การปรับเปลี่ยนการไหลพรวนดินมาเป็นแบบการอนุรักษ์ความชื้นและความอุดมสมบูรณ์ของดิน การผลิตผลผลิตที่มีความหลากหลาย

3.5.5 การลงทุนจากแหล่งเงินทุนสาธารณะเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การปรับปรุงพื้นที่เพาะปลูกให้มีความอุดมสมบูรณ์

3.5.6 การพัฒนาพันธุ์พืชชนิดใหม่ที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น โดยการสร้างพันธุ์พืชชนิดใหม่ที่ให้ผลผลิตมากกว่าเดิม สามารถที่จะเจริญเติบโตได้ดีในสภาพที่ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่มีการเปลี่ยนแปลง และเป็นที่ต้องการของตลาด

3.5.7 การลดต้นทุนการผลิตที่สูงซึ่งเกิดจากอัตราค่าจ้างแรงงาน ปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตรยังเป็นที่สำคัญในระดับต่างๆของเกษตรกร ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งเกษตรกรก็จะทำการปรับตัวโดยใช้แรงงานจากเครื่องจักรแทนการจ้างแรงงานคน ซึ่งจะพบในกรณีที่เกษตรกรทำการเกษตรในพื้นที่ขนาดใหญ่ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการลงทุนทางการเกษตร เนื่องจากเครื่องจักรลงทุนครั้งเดียวมีอายุการใช้งานยาวนานและมีค่าใช้จ่ายที่ถูกกว่าแรงงานคนที่มีการอพยพไปทำงานในภาคการผลิตอื่นกันมากขึ้น ในด้านปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่เกษตรกรแก้ไขด้วยการนำเอาแรงงานจากเครื่องจักรมาทดแทน

3.5.8 การลดขั้นตอนในการผลิตเพื่อลดการใช้แรงงานคน ซึ่งจะส่งผลทำให้เกิดต้นทุนในการผลิตที่สูงตามมา โดยที่เกษตรกรจะทำการเปลี่ยนวิธีการปลูกพืช เปลี่ยนพันธุ์พืช เช่น ในกรณีของชาวนาที่ทำนาด้วยวิธีการปักดำหรือเรียกว่านาดำ ซึ่งเป็นวิธีการที่มีกระบวนการในการผลิตที่ต้องใช้แรงงานคนมาก ทำให้มีต้นทุนในการผลิตที่สูง ต่อมาเมื่อมีการขาดแคลนแรงงานในภาคการเกษตร เนื่องจากแรงงานที่เคยทำงานในภาคการเกษตรได้ไปทำงานในภาคการผลิตอื่นๆที่มีผลตอบแทนที่คุ้มค่า ส่งผลให้อัตราค่าแรงในภาคการเกษตรสูงขึ้น เกษตรกรจึงเปลี่ยนวิธีการทำนามาเป็นนาหว่าน ซึ่งสามารถลดขั้นตอนของการการผลิตที่เกี่ยวข้องกับการใช้แรงงานคนได้มากขึ้น เป็นต้น

3.5.9 การเลือกเทคโนโลยีที่เหมาะสม เป็นการปรับตัวอีกลักษณะหนึ่ง เพื่อให้เข้ากับสภาพปัจจุบัน นอกจากนี้ปัจจัยทางด้านราคาผลผลิตที่มักตกต่ำอยู่เสมอ เมื่อผลผลิตทางการเกษตรออกสู่ตลาดในปริมาณที่มาก ดังนั้นเกษตรกรจะมีการปรับช่วงเวลาในการผลิตให้มีความเหลื่อมล้ำกับช่วงเวลาการผลิตเดิม เพื่อให้สามารถนำผลผลิตไปขายในตลาดแล้วทำกำไรให้เกษตรกร หรืออย่างน้อยเกษตรกรก็จะไม่ประสบกับภาวะขาดทุนตามที่กล่าวไว้ในข้างต้น หากเกษตรกรไม่สามารถที่จะปรับช่วงเวลาในการผลิตในมีความเหลื่อมล้ำกับฤดูกาลผลิตเดิมได้ เกษตรกรจะมีทางเลือกในการเพิ่มมูลค่าของผลผลิตทางการเกษตรได้โดยใช้กระบวนการแปรรูปผลผลิต ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่สูงกว่าราคาผลผลิตที่มีอยู่ในท้องตลาดเวลานั้น

3.5.10 การยอมรับนวัตกรรม เป็นพฤติกรรมในการปรับตัวของเกษตรกรอย่างหนึ่ง โดยการยอมรับของเกษตรกรจะแบ่งกลุ่มได้เป็น กลุ่มผู้บุกเบิก (Innovator) เป็นกลุ่มคนที่มีความรู้ มีสถานภาพในสังคมอยู่ในระดับสูง เป็นผู้นำทางความคิดของสังคม ไม่ยึดติดกับแนวคิดเดิม กล้าเสี่ยงมักกระตือรือร้นในการค้นหานวัตกรรมใหม่เข้ามาในชุมชน มีการติดต่อสื่อสารกันเป็นเครือข่ายกับบุคคลที่มีลักษณะเป็นผู้บุกเบิกเช่นเดียวกัน มีความอดทนและสามารถในการจัดการกับความเสี่ยงของความไม่แน่นอนของตัวนวัตกรรมได้เป็นอย่างดี กลุ่มผู้ยอมรับก่อน (Early adopters)

เป็นกลุ่มที่มีความเป็นผู้นำของระบบสังคม ประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆมาก่อน คนในสังคมให้ความนับถือ สามารถอธิบายและให้ความรู้กับคนในสังคมเกี่ยวกับรูปแบบของนวัตกรรมใหม่ เพื่อให้คนในสังคมเกิดความรู้ ความเข้าใจ และยอมรับนวัตกรรมในอนาคต กลุ่มผู้ยอมรับส่วนใหญ่ (Early Majority) เป็นกลุ่มที่ต้องใช้เวลาในการพิจารณาถึงผลดีและผลเสียของนวัตกรรม ซึ่งจะดูตัวอย่างจากกลุ่มผู้บุกเบิกและกลุ่มที่ยอมรับเร็ว กลุ่มผู้ยอมรับช้า (Late Majority) กลุ่มนี้ยังมีความเคลือบแคลงสงสัยอยู่ในตัวของนวัตกรรม ซึ่งได้มีการศึกษาจากกลุ่มผู้บุกเบิก กลุ่มผู้ยอมรับและกลุ่มผู้ยอมรับส่วนใหญ่แล้วแต่ยังไม่แน่ใจในผลที่เกิดขึ้น ทำให้ไม่กล้าตัดสินใจด้วยตนเองและที่สำคัญเป็นกลุ่มที่ไม่มีความสนใจติดตามข่าวสารที่เข้ามาใหม่ กลุ่มผู้ยอมรับช้าหลัง (Laggards) เป็นกลุ่มหัวโบราณที่ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมดั้งเดิมอย่างเหนียวแน่น แยกตัวออกจากสังคม โดยยึดแนวทางในอดีตเป็นหลักในการดำเนินกิจกรรม

3.5.11 การหารายได้การทำกิจกรรมจากนอกภาคการเกษตร เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการปรับตัวทางการเกษตรกรกิจกรรมที่เกษตรกรใช้ในการสร้างรายได้ประกอบด้วย การค้าขาย การรับจ้างใช้แรงงาน เมื่อสิ้นสุดฤดูกาลเก็บเกี่ยวผลผลิต เกษตรกรส่วนใหญ่เดินทางออกนอกพื้นที่เพื่อไปทำงานสร้างรายได้ เพื่อนำมาใช้เป็นเงินทุนในการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรในช่วงฤดูกาลผลิตที่จะถึง และนำมาใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน ในช่วงที่ไม่ได้มีรายได้จากกิจกรรมทางการเกษตร (มณีมัย ทองอยู่ 2546) การที่เกษตรกรมีการส่งบุตรหลานไปศึกษาในระดับที่สูงขึ้นกว่าเกษตรกรในท้องถิ่น และเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วบุตรหลานของเกษตรกรเหล่านั้นไม่ได้กลับเข้าสู่ระบบการเกษตร แต่ประกอบอาชีพภาคนอกการเกษตร แล้วส่งเงิน หรือรายได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพส่งกลับมาในภาคการเกษตรเพื่อให้ผู้ปกครองที่เป็นเกษตรกรอยู่นั้นได้ใช้สำหรับเป็นทุนในการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร ซึ่งนับได้ว่าเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการสร้างรายได้ของเกษตรกรที่มาจากนอกภาคการเกษตรทางหนึ่งด้วย

4. แนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต

ณรงค์ เต็งประชา (2538) กล่าวว่าวัฒนธรรม คือ ความรู้ความเชื่อ และวิถีในการกระทำทุกสิ่งทุกอย่าง ซึ่งมนุษย์ได้มีส่วนร่วมในฐานะเป็นสมาชิกของสังคม และได้มีการถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งสู่อีกรุ่นหนึ่ง วิธีการกระทำ (way of doing things) เช่น การทำงาน การกินอยู่ การหลับนอน เป็นต้น และยังกล่าวถึงลักษณะของวัฒนธรรมว่า วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต (way of life) หรือเป็นแบบแผนการดำเนินชีวิต (design of living) ของมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับ งามพิศ สัตย์สงวน (2543) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของมนุษย์ วัฒนธรรมคือแบบแผนในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ความแตกต่างของวัฒนธรรมในสังคมต่าง ๆ นั้น เป็นผลมาจากการมีวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน

ออกไป วิธีชีวิตในที่นี้หมายถึงชีวิตมีความเป็นอยู่อย่างไร มีวัฒนธรรมอย่างไรในด้านต่างๆ ส่วนองค์ประกอบของวิถีชีวิต สุนันทธนา แสนประเสริฐ(2540, 11) ได้นำเสนอในงานวิจัย เรื่องวิถีชีวิตของผู้ประกอบการค้าแผงลอยจำหน่ายอาหารในเขตเทศบาลเมืองลพบุรีว่า วิถีชีวิตประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ

องค์ประกอบที่ 1 ส่วนที่เป็นวัตถุ หมายถึง เครื่องมือ เครื่องใช้ที่ใช้ในการดำเนินชีวิต ทั้งที่ได้จากธรรมชาติ การสืบทอดจากบรรพบุรุษหรือแม้กระทั่งสิ่งที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมาใหม่ ซึ่งจะเกิดขึ้นมาได้ มนุษย์ต้องอาศัย ความรู้ ความสามารถและฝีมือความชำนาญ การประดิษฐ์คิดค้นขึ้นมา

องค์ประกอบที่ 2 ส่วนที่ไม่ใช่วัตถุ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่เป็นระบบคิด เช่น ความเชื่อทัศนคติ ค่านิยมทางสังคม ซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ หรือเป็นระบบคุณค่าคุณธรรม ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคม ตลอดจนส่วนที่เป็นผลรวมของความรู้ ลักษณะนิสัย แนวความคิดและสติปัญญา อีกส่วนหนึ่งเป็นเทคนิควิธีการในการดำเนินชีวิต แบบแผนพฤติกรรม ซึ่งหมายรวมถึง วิธีกิน วิธีอยู่ วิธีแต่งกาย วิธีพักผ่อน วิธีแสดงอารมณ์ วิธีสื่อความ วิธีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ ตลอดจนวิธีแสวงหาความสุขทางใจ รวมความว่าเป็นวิธีปฏิบัติของมนุษย์ต่อร่างกายและจิตใจของตนเอง ต่อมนุษย์ด้วยกัน และต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่า วิถีชีวิต คือวัฒนธรรม วิถีชีวิตเป็นแบบแผนหรือแนวทางในการดำเนินชีวิตของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งหรือสังคมสังคมหนึ่งที่ใช้ร่วมกัน มีการยึดถือและปฏิบัติตลอดจนมีการถ่ายทอดไปยังสมาชิกรุ่นต่อไป วิถีชีวิตของคนแต่ละกลุ่ม สังคม อาจมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการอบรม ชัดเกล้า ปลูกฝั่งของคนในสังคมนั้น

5. ทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่น

5.1 ทฤษฎีการย้ายถิ่น

ศาสตราจารย์เอฟเวอร์เรต ลี (สันทัด เสริมศรี, อ่างในเพชรน้อย สิงห์ช่างชัย และคณะ 2542, 25-26) เป็นผู้เสนอทฤษฎีการย้ายถิ่น (theory of migration) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางได้อธิบายว่าการย้ายถิ่นมีองค์ประกอบ 4 ประการคือ

5.1.1 ปัจจัยหรือเงื่อนไขในพื้นที่ต้นทาง (place of origin) การที่บุคคลย้ายออกหรือยอมออกจากพื้นที่พำนักอาศัยประจำ เนื่องจากอิทธิพลปัจจัยที่อยู่ในพื้นที่ต้นทาง ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยผลักดัน และปัจจัยดึงหรือยึดบุคคลไว้ ปัจจัยผลักดันถือเสมือนเป็นปัจจัยลบ ที่ทำให้คนไม่ประสงค์ที่จะอยู่ที่เดิมในขณะที่ปัจจัยดึงเป็นเสมือนปัจจัยบวก เป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวให้บุคคลไม่ละทิ้ง

ถิ่นที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่เป็นกลาง ซึ่งเป็นองค์ประกอบของการดำเนินชีวิตในพื้นที่นั้น ๆ ปัจจัยทั้งสามนี้จะไม่คงที่มีการเปลี่ยนแปลงตามเวลา หรือการให้คุณค่าของบุคคล การย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นเมื่อการประมวลน้ำหนักของปัจจัยทั้งสามกลุ่มในพื้นที่ต้นทางเหล่านี้

5.1.2 ปัจจัยหรือเงื่อนไขในพื้นที่ปลายทาง (place of destination) ณ จุดของพื้นที่ปลายทาง ที่มีปัจจัยสามกลุ่ม เช่นกัน(ปัจจัยผลักดัน ปัจจัยดึงหรือยึดบุคคลไว้ ปัจจัยเป็นกลาง) ผู้ย้ายถิ่นจะพิจารณาปัจจัยต่างๆ ในพื้นที่ปลายทาง ประกอบการตัดสินใจที่จะดำเนินการย้ายถิ่น ซึ่งบุคคลที่ย้ายถิ่นอาจไม่ใช่บุคคลที่เข้าใจถึงปัจจัยต่างๆ ในท้องที่ปลายทาง ได้ดีเท่ากับในพื้นที่ต้นทาง ทำให้เกิดการตัดสินใจผิดพลาดเช่นกัน

5.1.3 ปัจจัยอุปสรรคที่อยู่ระหว่างพื้นที่ต้นทางและพื้นที่ปลายทาง(intervening obstacles)เป็นอุปสรรครวมตั้งแต่การเดินทาง ขั้นตอนต่างๆ ที่ต้องผ่านจากพื้นที่ต้นทางไปสู่พื้นที่ปลายทาง ถ้าอุปสรรคเหล่านั้นมีน้อยก็ย่อมช่วยให้เกิดการย้ายถิ่นได้ไม่ยาก

5.1.4 ปัจจัยด้านการย้ายถิ่นของบุคคล เป็นลักษณะของบุคคลที่ต้องการย้ายถิ่น ซึ่งจะเป็นปัจจัยที่สำคัญในการตัดสินใจกำหนดคุณค่าน้ำหนักของปัจจัยต่างๆ ที่กล่าวถึงแล้ว เปรียบเทียบกันซึ่งประกอบด้วยความแตกต่างของบุคคลไม่ว่าจะเป็นเพศ การศึกษา อาชีพ ตลอดจนประสบการณ์ชีวิต เป็นต้น

ดังนั้นการย้ายถิ่น จึงเป็นกระบวนการเลือกสรรคน (selective process) เพราะอุปสรรคที่ขัดขวางจะเป็นสิ่งที่คัดเลือกรับบุคคล ดังนั้นการย้ายถิ่นออกจึงต้องเป็นผู้ที่แข็งแรงสุขภาพดี ทรวด และกล้าต่อสู้กับสิ่งต่างๆ และมีความสามารถต่อสู้ด้วย จึงสามารถประสบความสำเร็จในการย้ายถิ่น แต่เมื่อเปรียบเทียบกับบุคคลในพื้นที่ปลายทางแล้ว จะมีคุณสมบัติคือดีกว่าผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่ปลายทางและ โดยทั่วไปผู้ย้ายถิ่นจะมีลักษณะบางอย่างร่วมกับประชากรในเขตเดิม แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีลักษณะบางอย่างใกล้เคียงกับประชากรในพื้นที่ปลายทางแต่ไม่มากนัก

จะเห็นได้ว่าทฤษฎีการย้ายถิ่นของลี สร้างขึ้นเพื่อการย้ายถิ่นโดยสมัครใจ (voluntary migration) เท่านั้น ไม่รวมถึงการย้ายถิ่นโดยการบังคับ (forced migration) แต่ในขณะที่เดียวกันก็ก็ยังเห็นว่าบุคคลอาจตัดสินใจย้ายถิ่นโดยไม่จำเป็นต้องใช้เหตุผลในการตัดสินใจอย่างสมบูรณ์ เพราะบางคนอาจไม่มีโอกาสในการตัดสินใจเลย

5.2 ทฤษฎีการตัดสินใจย้ายถิ่นในเชิงจิตวิทยา

“ค่านิยม- ความคาดหวัง” เป็นการศึกษา การย้ายถิ่นเชิงจิตวิทยาโดยดูจากค่านิยม และความคาดหวังส่วนบุคคลเป็นหลัก สามารถจำแนกออกเป็น 7 ประการ คือ

ประการที่ 1 โภคทรัพย์ เช่น รายได้สูง ความสามารถจะเลี้ยงตนเองได้ในวัยชราสามารถใช้จ่ายพุ่มเพื่อจะได้ในบางครั้ง

ประการที่ 2 สถานภาพ เช่น การศึกษา การมีอำนาจ ความมีศักดิ์ศรีมีเกียรติในงานอาชีพและการเป็นที่ยอมรับของสังคม

ประการที่ 3 ความสุขสบาย เช่น การทำงานง่ายๆ ดำรงชีพอย่างมีความสุขในชุมชน มีเวลาทำกิจกรรมตามความสนใจ มีที่อยู่อาศัยที่สะดวกสบาย

ประการที่ 4 มีสิ่งเร้าที่ทำให้ความเบื่อบาน ทำกิจกรรมใหม่ๆ ที่น่าตื่นเต้น พบปะผู้คนหลากหลาย

ประการที่ 5 ความมีอิสระภาพ เป็นของตนเอง เช่น มีอิสระในการพูด การทำตามความสนใจมีอิสระในการดำเนินการทางเศรษฐกิจ

ประการที่ 6 ความผูกพันกับญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง ครอบครัว หรือสมาคมที่ตนสังกัดอยู่

ประการที่ 7 การเข้าหาหลักธรรม เพื่อให้ได้รับสิ่งที่ดีงาม และมีส่วนร่วมทางศาสนา

ประเด็นค่านิยมทั้ง 7 ประการ ดังกล่าว เป็นสิ่งสำคัญที่มีต่อการตัดสินใจย้ายถิ่น ประกอบด้วยปัจจัยหลักคือ ลักษณะทางประชากรของบุคคลหรือครัวเรือน สังคม บรรทัดฐานทางวัฒนธรรม สำหรับสาเหตุของการย้ายถิ่น คือลักษณะของบุคคลที่ประกอบด้วย การอยากลอง คิดถึงประโยชน์ที่จะได้รับตลอดจนการปรับตัวและโครงสร้างทางโอกาสของพื้นที่ที่ต่างกัน โดยผ่านระบบข่าวสารข้อมูล ผู้ที่กำลังตัดสินใจย้ายถิ่นจะคำนึงถึงความสามารถในการปรับตัวของตนตามสถานการณ์ต่างๆ ที่ต้องเผชิญเมื่อย้ายถิ่น ซึ่งส่งผลต่อความคาดหวังที่จะบรรลุตามค่านิยม ทั้ง 7 ประการดังกล่าวและจากการศึกษาของ สุมาลี วรรณรัตน์ (2537) เรื่อง การใช้การศึกษาและการพัฒนาเพื่อยับยั้งการย้ายถิ่นของสตรีชนบทภาคเหนือ พบว่า สาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้สตรีในชนบทเกิดการย้ายถิ่น ได้แก่ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ปัจจัยทางด้านการศึกษา ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยมีอิทธิพลของข้อมูลที่หลั่งไหลเข้ามาสู่ชุมชน โดยผ่านสื่อประเภทต่างๆ เป็นตัวเร่งเร้าให้สตรีเกิดการย้ายถิ่นมากขึ้น

6. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

6.1 ความหมายเกี่ยวกับทัศนคติ

มิลตัน (อ้างถึงในยุพินพรหม ศิริวัชานุกูล 2540) กล่าวถึงทัศนคติว่าเป็นการผสมผสานหรือการจัดระเบียบของความเชื่อมั่นที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ผลรวมของความเชื่อนี้จะเป็นตัวกำหนดแนวโน้มของบุคคลในการที่จะมีปฏิกิริยาตอบสนองในลักษณะที่ชอบหรือไม่ชอบ ซึ่งสอดคล้องกับ เคท (อ้างในยุพินพรหม ศิริวัชานุกูล 2540) ที่กล่าวว่าทัศนคติ คือความรู้สึกในการที่จะชอบหรือไม่ชอบ ความรู้หรือความเชื่อซึ่งอธิบายถึงลักษณะ ตลอดจนความสัมพันธ์ของสิ่งที่มีต่อสิ่งอื่น ๆ

6.2 กระบวนการเกิดทัศนคติ

ยุพินพรหม ศิริวัชานุกูล (2540) กล่าวว่าทัศนคติจะเกิดได้จากประสบการณ์ การเรียนรู้ อิทธิพลต่อสิ่งแวดล้อม สาเหตุที่ทำให้เกิดทัศนคติของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น มีอยู่ 4 ประการคือ

6.2.1 ประสบการณ์เฉพาะอย่าง เป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้ประสบกับตนเองทำให้เกิดการฝังใจกลายเป็นทัศนคติของเขา

6.2.2 การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่น การติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นทำให้ได้รับเอาทัศนคติหลายอย่างเข้าไปโดยไม่ตั้งใจ

6.2.3 รูปแบบ คือ การเลียนแบบบุคคลอื่นที่เขากระทำจนเกิดเป็นทัศนคติ จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับว่าเป็นรูปแบบว่าเขามีการยอมรับหรือศรัทธามากน้อยแค่ไหน

6.2.4 องค์กรประกอบของสถาบัน ได้แก่ โรงเรียน วัด ครอบครัว สมาคม องค์กรต่าง ๆ ซึ่งมีส่วนช่วยให้เกิดทัศนคติแก่บุคคลได้

6.3 องค์ประกอบของทัศนคติ

ทัศนคติเป็นความคิดที่มีความรู้สึกแฝงอยู่ ซึ่งจะกระตุ้นให้เกิดการกระทำต่อสิ่งหนึ่งในสถานการณ์ทางสังคมนั้น ซึ่งทัศนคติดังกล่าวมีองค์ประกอบ 3 ประการคือ

6.3.1 องค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Element) องค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจ เป็นความเชื่อของบุคคลที่มีต่อเป้าหมาย ที่ประเมินแล้วว่าน่าชื่นชมหรือไม่น่าชื่นชม ดีหรือไม่ดี รวมไปถึงความเชื่อในใจว่าควรจะมีปฏิกิริยาอย่างไรต่อเป้าหมายทัศนคตินั้น การรับรู้และแนวโน้มพฤติกรรมจึงมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด

6.3.2 องค์ประกอบทางด้านความขัดแย้ง (Affective Element) องค์ประกอบทางด้านความขัดแย้ง ประกอบด้วยอารมณ์และความรู้สึกที่บุคคลมีต่อเป้าหมายทัศนคตินั้น เป้าหมายจะถูกมองด้วยอารมณ์ชอบหรือไม่ชอบ ถูกใจหรือไม่ถูกใจ ส่วนประกอบด้านอารมณ์ความรู้สึกที่ทำให้บุคคลเกิดปฏิกิริยาตอบโต้

6.3.3 องค์ประกอบเกี่ยวกับความตั้งใจก่อพฤติกรรม (Behavioral Element) องค์ประกอบเกี่ยวกับความตั้งใจก่อพฤติกรรม เป็นแนวโน้มพฤติกรรมที่สอดคล้องกับทัศนคติ ถ้าบุคคลมีทัศนคติที่ดีต่อเป้าหมาย เขาจะมีความพร้อมที่จะมีพฤติกรรมช่วยเหลือสนับสนุนต่อเป้าหมายและมีพฤติกรรมในทางต่อต้านหรือทำลายต่อเป้าหมาย หากมีทัศนคติในทางลบ

7. แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจ

ดาร์รงค์ค์ ชัยสนิท (2538) ให้ความหมายของแรงจูงใจว่า แรงจูงใจ หมายถึง ความมุ่งมั่น ในการทำงานเพื่อให้งานดำเนินไปสู่เป้าหมาย โดยมีสภาวะแวดล้อมเป็นตัวกำหนด ส่วนยุพินพรณ ศิริวิธนนกุล (2540) ได้ให้ความหมายว่าแรงจูงใจ หมายถึง ความพยายามที่จะชักจูงใจให้ผู้อื่นแสดงออกหรือปฏิบัติตามสิ่งจูงใจ สิ่งจูงใจอาจมีทั้งภายในและภายนอกตัวบุคคลนั้น ๆ ด้านจิราพร ตั้งกิจประภาพร (2532) กล่าวว่าแรงจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมต่าง ๆ โดยแรงจูงใจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ 1) แรงจูงใจปฐมภูมิ (Primary Motives) เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ มิได้เกิดจากการเรียนรู้ แต่เกิดมาได้ด้วยวุฒิภาวะหรือสภาพร่างกาย 2) แรงจูงใจทุติยภูมิ (Secondary Motives) เป็นแรงจูงใจที่เกิดจากการเรียนรู้ ส่วนสงวน สุทธิเลิศอรุณ (2529) กล่าวว่า มาสโลว์ได้กำหนดหลักการของทฤษฎีแรงจูงใจว่า บุคคลพยายามสนองความต้องการของตนเพื่อความอยู่รอดและความสำเร็จของชีวิต โดยมาสโลว์ ได้แบ่งความต้องการของบุคคลออกเป็น 5 ระดับ คือ 1) ความต้องการทางสรีระ 2) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยของชีวิต 3) ความต้องการด้านสังคม 4) ความต้องการที่จะมีเกียรติยศชื่อเสียง และ 5) ความต้องการความสำเร็จแห่งตน

7.1 องค์ประกอบของแรงจูงใจ

ถวิล ธาราโกชน (2536) กล่าวว่าถ้าแรงจูงใจมากความสำเร็จก็มาก ถ้าแรงจูงใจน้อยความสำเร็จก็น้อย แต่ถึงอย่างไรความสำเร็จก็อาจผันแปรไปได้เนื่องจากมีองค์ประกอบอื่นๆที่มีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจ องค์ประกอบเหล่านี้มี 2 ประการ คือ

7.1.1 องค์ประกอบภายนอก ได้แก่ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเรา ซึ่งจะเป็นตัวแปรทำให้แรงจูงใจเกิดการเปลี่ยนแปลง

7.2.2 องค์ประกอบภายใน ได้แก่ สิ่งที่เกิดขึ้นภายในร่างกายของบุคคลซึ่งเป็นนามธรรมไม่สามารถจะมองเห็นได้ ได้แก่ ความต้องการ ทักษะ ค่านิยม ความวิตกกังวล และความตั้งใจ

8. ทฤษฎีเกี่ยวกับการเลือกอาชีพ

บุคคลจะต้องรู้จักวิเคราะห์และสำรวจตนเองและพิจารณาลักษณะรวม ๆ ของตนเองทุกแง่มุมจนเกิดความเข้าใจและรู้ข้อดีหรือข้อบกพร่องอย่างแท้จริงเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ผู้ศึกษาได้นำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเลือกอาชีพได้ดังนี้

8.1 ทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล (Trait and Factors Theory)

ออรอนงค์ รัชญะวัน (2539) ได้กล่าวว่าทฤษฎีวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล มีรากฐานมาจากจิตวิทยาความแตกต่างระหว่างบุคคล และได้พัฒนาขึ้นเป็นทฤษฎีควบคู่กับความเจริญในด้านการทดสอบในทางจิตวิทยา ข้อสมมติฐานของทฤษฎีนี้ คือ บุคคลประกอบด้วยลักษณะหลายประการ เช่น ความสามารถ ความถนัดความสนใจ บุคลิกลักษณะ เป็นต้นว่า ชอบเก็บตัว แสดงตัว ใจเย็น ใจร้อน บุคลิกภาพและลักษณะต่างๆเหล่านี้ สามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบทางจิตวิทยาหรือแบบสำรวจ ตลอดจนการสังเกต การสัมภาษณ์บุคลิกภาพและคุณลักษณะดังกล่าวของบุคคลมีความสัมพันธ์กับการเลือกอาชีพ โดยบุคคลจะพิจารณาลักษณะของอาชีพประกอบการพิจารณาตนเองหลักการเลือกอาชีพของ Frank Parsons (อ้างใน สำเนา ขจรศิลป์ 2529, 25-26) ซึ่งได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการแนะแนวอาชีพ โดยมีหลักการเลือกอาชีพดังนี้คือ

8.1.1 การวิเคราะห์ตนเอง บุคคลจะวิเคราะห์คุณสมบัติต่าง ๆ และองค์ประกอบของตนเองเป็นต้นว่า ความสามารถ ความสนใจ ความถนัด บุคลิกภาพ ฐานะเศรษฐกิจ สภาพการณ์ต่าง ๆ ในครอบครัว

8.1.2 การวิเคราะห์อาชีพ บุคคลจะแสวงหาความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับอาชีพ เป็นต้นว่า ความรู้เกี่ยวกับลักษณะของอาชีพ ความต้องการของตลาดแรงงานเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ เวลาและทุนทรัพย์ที่ใช้ในการเตรียมตัวประกอบอาชีพ รายได้ ความมั่นคง และโอกาสก้าวหน้าในอาชีพต่าง ๆ

8.1.3 การใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกอาชีพ โดยอาศัยหลักการวิเคราะห์ตนเองและวิเคราะห์อาชีพประกอบกัน

ทฤษฎีนี้ได้มีการศึกษาลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ สรุปได้ดังนี้คือ

ประการที่ 1 ความถนัดและสติปัญญา ความถนัดและสติปัญญามีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพนอกจากนั้นยังเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จและก้าวหน้าในการประกอบอาชีพด้วย

ประการที่ 2 ความสนใจ ความสนใจเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ และจะมีอิทธิพลต่อการที่เขาจะมีความบากบั่นในการประกอบอาชีพนั้นมากน้อยเพียงใด

ประการที่ 3 ค่านิยม ค่านิยมของบุคคลที่มีต่ออาชีพมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ เป็นต้นว่าคนที่ชอบช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์อาจเลือกอาชีพนักสังคมสงเคราะห์ แพทย์ พยาบาล คนที่ยึดถือความเป็นธรรมในสังคมอาจเลือกอาชีพนักกฎหมาย

ประการที่ 4 บุคคลแวดล้อม พ่อแม่ ญาติ ครู นักแนะแนว ล้วนมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของบุคคล เช่น เด็กบางคนอยากเลือกอาชีพครูเพราะนิยมชมชอบครูของตน เด็กบางคนอาจเลือกอาชีพตามที่ประสบความสำเร็จ เด็กบางคนอาจเลือกอาชีพตามเพื่อนสนิทของตน ผลสัมฤทธิ์ในการเรียน บุคคลที่มีผลการเรียนดีในแขนงวิชาใดมักจะเลือกอาชีพในแขนงวิชานั้น และบุคคลที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเกณฑ์ดีมีแนวโน้มจะเลือกอาชีพในระดับวิชาชีพ

ประการที่ 5 ครอบครัว อาชีพของพ่อแม่ และสถานะเศรษฐกิจสังคมของครอบครัว จะมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของเด็ก (Laurance Lipsett อ้างใน อรอนงค์ รัชญะวัน 2539) ทำการวิจัย พบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวสถานะเศรษฐกิจสังคมระดับกลางจะเลือกอาชีพระดับสูงกว่าอาชีพของพ่อแม่ เนื่องจากคนชั้นกลางมักจะสนับสนุนให้ลูกเลือกอาชีพที่มีเกียรติและมีรายได้ดีกว่าตน เนื่องจากมีกำลังความสามารถพอที่จะสนับสนุนลูกได้ เด็กจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำจะเลือกอาชีพที่ใช้ทักษะหรือความชำนาญ ไม่มีลักษณะงานที่ซับซ้อน จะเห็นได้ว่าเด็กจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำไม่กล้าตั้งระดับความหวังไว้สูง

ประการที่ 6 บุคลิกภาพและการปรับตัว บุคลิกภาพและการปรับตัวมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ บุคคลที่มีบุคลิกลักษณะแตกต่างกัน เช่น มีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นผู้ตาม ชอบเก็บตัว ชอบสังคมมีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพต่าง ๆ กันความเหมาะสมกับบุคลิกภาพของตน นอกจากนี้การปรับตัวยังมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของบุคคล เด็กที่มีปัญหาในการปรับตัวจะเลือกอาชีพได้ช้ากว่าเด็กที่ปรับตัวได้ดี

ประการที่ 7 ถิ่นที่อยู่และค่านิยมในชุมชน ถิ่นที่อยู่และค่านิยมในชุมชนมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ จะสังเกตพบว่า คนไทยในชนบทมักจะนิยมให้บุตรหลานเลือกอาชีพครู ทหาร

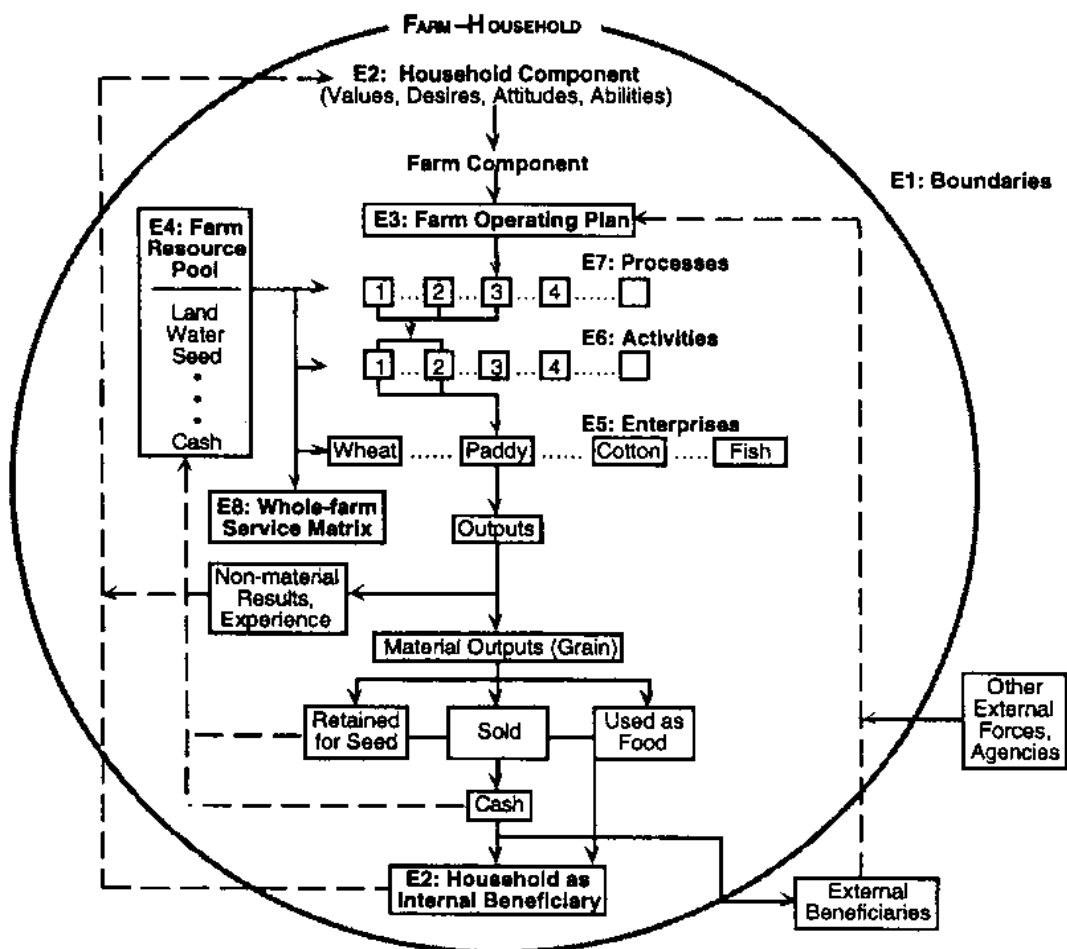
พยาบาล เพราะถือว่าเป็นอาชีพนำยกย่อง หรือบางคนต้องการให้ลูกดำเนินรอยตามอาชีพของตน เช่น ทำไร่ทำนา และพักอยู่ในชุมชนนั้น

จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีการเลือกอาชีพแบบวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคลมีแนวคิดว่าการเลือกอาชีพได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบหลายประการ แต่ละบุคคลอาจได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งมากน้อยต่างกัน หรืออาจได้รับอิทธิพลจากหลายองค์ประกอบ ผู้ให้คำปรึกษาจะต้องเข้าใจองค์ประกอบเหล่านี้ และอิทธิพลของสิ่งเหล่านี้ที่จะมีต่อบุคคล ฉะนั้นผู้ให้คำปรึกษาควรเก็บข้อมูลในเรื่องคุณสมบัติของเด็ก เช่น ความสามารถสติปัญญา ความถนัด บุคลิกภาพและองค์ประกอบด้านสังคมของเด็ก เป็นต้นว่า อาชีพ รายได้ การศึกษาของผู้ปกครอง ความคาดหวังที่ผู้ปกครองมีต่อเด็ก ค่านิยมของครอบครัว และช่วยให้บุคคลเข้าใจองค์ประกอบเหล่านี้ เพื่อนำไปสู่การประกอบอาชีพที่เหมาะสมต่อไป

9 แนวคิดระบบการทำฟาร์ม

ระบบการทำฟาร์ม (farming system) เป็นระบบการทำการเกษตรของเกษตรกรที่มีกิจกรรมหลาย ๆ กิจกรรมดำเนินไปพร้อม ๆ กัน โดยมีครัวเรือนเกษตรกรเป็นศูนย์กลางของฟาร์ม ที่ทำหน้าที่ควบคุมการดำเนินงานของกิจกรรมต่าง ๆ และกิจกรรมเหล่านี้ ได้แก่ การปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การทำหัตถกรรม รวมถึงอุตสาหกรรมพื้นบ้าน ในขณะที่เดียวกันกิจกรรมเหล่านี้สามารถแบ่งย่อย ๆ ได้อีก (สมยศ พุ่มหว่า 2543; อภิพรรณ พุกักดี 2541; Dixon *et al.* 2001) จากความหมายของระบบการทำฟาร์มแสดงให้เห็นว่ามนุษย์หรือตัวเกษตรกรเองเป็นผู้ตัดสินใจในการดำเนินงานทุก ๆ ด้าน อาจกล่าวได้ว่าระบบการทำฟาร์มเน้นการทำฟาร์มในระดับครัวเรือน หรือที่เรียกว่า farm household (สมยศ พุ่มหว่า 2541 อ้างถึงใน รจเรช หนูสังข์ 2548) เห็นได้จากการที่เกษตรกรในแถบเอเชียส่วนใหญ่มีระบบการทำฟาร์มในระดับครัวเรือน ที่ทำการเกษตรแบบปลูกพืชเชิงเดี่ยว และปลูกพืชผสมผสาน โดยเฉพาะมีการผลิตข้าวและข้าวสาลีอย่างเข้มข้นรองลงมา คือ การผลิตข้าวโพด มันสำปะหลัง ไม้ยืนต้น (Devendra and Thomas 2002) ระบบการทำฟาร์มนอกจากจะมีครัวเรือนเป็นศูนย์กลางของฟาร์มแล้วยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ องค์ประกอบทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ และสังคม เป้าหมายของครัวเรือนเกษตรกร การจัดหาทรัพยากรและการจัดการ การตัดสินใจดำเนินงาน เป็นต้น (Dixon and Upton 1994) และในการทำฟาร์มของเกษตรกรอาจจะกำหนดวัตถุประสงค์ไว้หลากหลาย ได้แก่ การผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนเพื่อการค้าเป็นหลัก เป็นต้น (ศิริจิต พุ่มหว่าและคณะ 2532; Shaner *et al.* 1982 อ้างโดย ปัญจพล บุญชู 2533)เกษตรกรมีกิจกรรมต่าง ๆ มากมายจึงทำให้เกษตรกรต้องตัดสินใจอยู่ตลอดเวลาเพื่อที่จะดำเนินงานกิจกรรมเหล่านี้ไปพร้อม ๆ กัน ในแต่ละกิจกรรมล้วนแล้วมีความสัมพันธ์

เกี่ยวข้องกัน นอกจากนี้การทำกิจกรรมเหล่านี้ไม่ได้มีเพียงสภาพทางกายภาพ ชีวิตเท่านั้น ที่มี ส่วนเกี่ยวข้อง แต่มีสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย โดยสภาพทางกายภาพ ได้แก่ สภาพพื้นที่ ขนาดของฟาร์ม สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ ราคาผลผลิต ตลาด แหล่งเงินทุน ข้อมูลข่าวสาร ประเพณีและวัฒนธรรม นโยบายของรัฐ ดังนั้นระบบการทำฟาร์มของเกษตรกรจึง เป็นเสมือนใยแมงมุมที่โยงข่ายกัน (Charoenwatana 1988) ระบบการทำฟาร์มเป็นหน่วยพื้นฐานทาง เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 อย่าง ได้แก่ (1) เงื่อนไขทางสังคมของการผลิต หรือที่เรียกว่าความสัมพันธ์ทางการผลิต ความสามารถในการมีที่ดิน ความสัมพันธ์ทางการตลาด และการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานในหน่วยการผลิตนั้น ๆ เช่น การแบ่งแรงงาน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติ บทบาทของสมาชิก อำนาจการตัดสินใจ (2) เงื่อนไขทางนิเวศเกษตร (3) พลังการผลิต ได้แก่ ปัจจัยการผลิต รวมถึงที่ดิน ซึ่งต้องทราบว่าใครเป็นเจ้าของ และผลิตเพื่อ ใคร เพราะในหน่วยการผลิตอาจจะมีการแบ่งความเป็นเจ้าของด้านปัจจัยการผลิต ผลผลิต และการ ใช้แรงงานในหน่วยการผลิตเดียวกัน และ (4) วัตถุประสงค์ของระบบ เป็นตัวกำหนดจุดหมาย ปลายทางของผลผลิต โดยวิเคราะห์ตั้งแต่การผลิต การเก็บรักษา การแปรรูป และการตลาด (สมยศ พุ่มหว่า 2541 อ้างถึงใน รจเรข หนูสังข์ 2548) นอกจากนี้สามารถแบ่งองค์ประกอบของระบบการ ทำฟาร์มคร่าวๆ เป็น 10 ส่วน ได้แก่ (1) สิ่งแวดล้อมภายนอกของระบบฟาร์ม (2) คร่าวเรือน เป็น ส่วนที่มีหน้าที่กำหนดวัตถุประสงค์ จัดการระบบการทำฟาร์ม ตัดสินใจในการดำเนินงานและได้รับ ผลตอบแทนจากการทำฟาร์ม รวมถึงได้รับรายได้จากภายนอกฟาร์ม (3) การวางแผนของฟาร์ม (4) ทรัพยากรของฟาร์ม ได้แก่ ที่ดิน แหล่งน้ำ พันธุ์ เงินทุน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการทำ ฟาร์มของคร่าวเรือน (5) ระบบการผลิตย่อยของฟาร์ม ได้แก่ การผลิตข้าว การผลิตฝ้าย การเลี้ยง สัตว์ เป็นต้น (6) กิจกรรมการผลิตในระบบการผลิตย่อยของฟาร์ม (7) กระบวนการดำเนินงานของ ฟาร์มที่เกี่ยวข้องกับสภาพทางกายภาพ ชีวิต สภาพ เศรษฐกิจและสังคม (8) การผลิตทั้งหมดของฟาร์ม และการหมุนเวียนทางการเงินภายในฟาร์ม (9) การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ทางเศรษฐศาสตร์ในการ ทำฟาร์ม และ (10) การประเมินผลการดำเนินงานของฟาร์มตามระยะเวลาการผลิตที่ตั้งเป้าหมายไว้ เมื่อประเมินผลการดำเนินงานแล้ว พบว่า ผลการดำเนินงานมีประสิทธิภาพส่งผลให้ฟาร์มสามารถ ดำเนินงานและพัฒนาต่อไปได้ จะต้องชี้แจงประสิทธิภาพให้คงอยู่ แต่ถ้าหากการดำเนินงานไม่มี ประสิทธิภาพต้องทำการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ทำให้ฟาร์มไม่สามารถดำรงอยู่ (McConnell and Dillon 1997) ดังแสดงรายละเอียดในรูปที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 องค์ประกอบของระบบการทำฟาร์มครัวเรือน

ที่มา : McConnell and Dillon 1997

การที่ระบบการทำฟาร์มครัวเรือนเป็นหน่วยพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีบทบาทสำคัญในการผลิต จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาระบบการทำฟาร์มครัวเรือน โดยที่หลักในการศึกษาวิจัยระบบการทำฟาร์มนั้นเน้นที่ระบบการผลิตของครัวเรือนเกษตรกรเป็นหลัก และวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญในระบบการทำฟาร์ม โดยมีหลักในการวิเคราะห์ ดังนี้ (1) การมองระบบการผลิตของครัวเรือนอย่างเป็นองค์รวม ไม่ว่าจะเป็นการผลิตพืช การผลิตสัตว์ และอื่น ๆ (2) มองหาเหตุผลและความสัมพันธ์ของทุกระบบการผลิตที่มีในฟาร์ม ซึ่งแต่ละระบบต่างมีความพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (3) ศึกษาศักยภาพและข้อจำกัดในการทำฟาร์มของเกษตรกรอย่างรอบด้าน ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก สำหรับปัจจัยภายใน ได้แก่ การใช้แรงงานในครัวเรือน เงินทุน การใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ ระบบตลาด ราคาผลผลิต นโยบายของรัฐ เป็นต้น และ (4) การมีส่วนร่วมของเกษตรกร เป็นการเปิดโอกาสให้เกษตรกรเข้า

มาร่วมแก้ไขปัญหาหรือแบ่งปันประสบการณ์ในการทำฟาร์ม เพื่อให้การศึกษาวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ตรงประเด็น และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (ปัญญาพล บุญชู 2533; Dixon 1991 อ้างถึงใน FAO 1992) เนื่องจากระบบการทำฟาร์มมีองค์ประกอบที่สามารถควบคุมได้และควบคุมไม่ได้ จึงต้องมีการศึกษาอย่างเป็นระบบ ดังนั้นการศึกษาระบบการทำฟาร์มจึงหมายถึงการศึกษาสิ่งต่อไปนี้ (1) การศึกษาองค์ประกอบต่าง ๆ ของครัวเรือนเกษตรกร โดยเน้นศึกษาสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกรที่มีส่วนในการทำฟาร์ม (2) ศึกษาปัญหาและโอกาสต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการทำฟาร์ม (3) การจัดลำดับความสำคัญของปัญหาในการทำฟาร์มของเกษตรกร (4) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบบย่อยต่าง ๆ ในระบบการทำฟาร์ม และ (5) ประเมินผลการวิจัยเกี่ยวกับการทำฟาร์ม (ปัญญาพล บุญชู 2533)

10 พลวัตการทำสวนยางพารา

ในปี พ.ศ. 2551 ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกยางพาราทั้งหมด 16.88 ล้านไร่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ซึ่งพบมากที่สุดในภาคใต้ คือ จำนวน 11.11 ล้านไร่ รองลงมา คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2.84 ล้านไร่ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับภาคกลางจำนวน 2.10 ล้านไร่ และภาคเหนือจำนวน 585,737 ไร่ ตามลำดับ (สถาบันยางพารา 2553)

10.1 การทำสวนยางพารา

เนื่องจากยางพาราเป็นพืชที่ปลูกง่าย ผลผลิตเป็นที่ต้องการของตลาดจึงได้มีการพัฒนารูปแบบการปลูกยางพารา และได้มีการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงระบบการทำสวนยางพารามาในประเทศไทยอย่างต่อเนื่องเพื่อรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจ ดังตารางที่ 1 นอกจากนี้ อูยท์ นิสสกา และคณะ (1994) ได้จำแนกรูปแบบการพัฒนาการทำสวนยางพาราในภาคใต้เป็น 4 ช่วงเวลา คือ

รูปแบบที่ 1: ป่ายาง เป็นการพัฒนารูปแบบแรก เมื่อนำยางพาราเข้ามาปลูกในประเทศไทย ปลูกโดยใช้เมล็ด ส่วนมากแล้วจะเป็นพันธุ์ Tjir 1 ซึ่งมีต้นกำเนิดจากประเทศอินโดนีเซีย การปลูกยางในรูปแบบนี้คือ จะทำการปลูกยางแทนป่าไม้โดยเฉพาะป่าบก โดยการโค่นล้มพืชพันธุ์เก่า รวมทั้งไม้ยืนต้นแล้วทำการปลูกยางโดยเมล็ดหรือต้นกล้าเพาะจากเมล็ด ปลูกไปตามจุดต่างๆ แบบไม่เป็นแถวเป็นแนว ปล่อยให้ยางเจริญเติบโตแข่งกับพืชชนิดอื่นๆ ที่ปลูกไว้เพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน ชาวบ้านเรียกรูปแบบการปลูกยางแบบนี้ว่า “ป่ายาง” ซึ่งเป็นการปลูก

ยางในระยะเริ่มแรกพร้อมๆ กับแสดงความเป็นเจ้าของหรือกรรมสิทธิ์ในที่ดินดังกล่าว ซึ่งเดิมเป็นป่าธรรมชาติ

รูปแบบที่ 2: สวนยางพันธุ์ดี เมื่ออย่างจัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ และมีการพัฒนาวิชาการเกษตรแผนใหม่ โดยการปลูกยางจากเมล็ดยางที่ผ่านการคัดเลือกเพื่อให้ผลผลิตดี มีการปลูกเป็นแถวเป็นแนว เริ่มมีการปราบวัชพืชและใส่ปุ๋ยบ้างเป็นครั้งคราว พันธุ์ยางที่นิยมปลูกยังคงเป็นยางพันธุ์ Tjir 1 เกษตรกรเรียกการทำสวนยางรูปแบบนี้ว่า “สวนยางพันธุ์ดี”

รูปแบบที่ 3: สวนยางสงเคราะห์ วิชาการด้านการปรับปรุงพันธุ์ยางซึ่งให้ผลผลิตสูง และการขยายพันธุ์ป้องกันการกลายพันธุ์โดยการติดตามเกิดขึ้น ได้มีการดำเนินการส่งเสริมการปลูกโดยกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางโดยการปลูกทดแทนยางเก่าโดยยางพันธุ์ดี จึงเกิดการโค่นล้มป่ายางและระบบสวนยางพันธุ์ดีแบบเดิมมาปลูกยางพันธุ์ดีโดยการติดตาม มีการอาศัยวิชาการแผนใหม่มาดูแลรักษาอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการกำจัดวัชพืชโดยสารเคมีหรือแรงงานคน มีการใส่ปุ๋ยเป็นระบบ พื้นที่ปลูกยางจะต้องไม่มีไม้ยืนต้นปะปนเลย รูปแบบนี้เกษตรกรเรียกว่า “สวนยางสงเคราะห์” เนื่องจากได้รับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง

รูปแบบที่ 4: สวนยางเพื่ออุตสาหกรรม ส่วนมากจะเป็นสวนยางสงเคราะห์ สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางได้ผ่อนปรนให้มีการนำพืชยืนต้นปลูกร่วมกับยางพาราได้ แต่ในทางปฏิบัติยังไม่แพร่หลายเนื่องจากเกษตรกรไม่มีความชัดเจนในผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ซึ่งตัวเกษตรกรต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรกมากกว่าเรื่องระบบนิเวศหรือสภาพแวดล้อม จึงทำให้เกิดการปลูกพืชร่วมยางในภาคใต้มีความหลากหลาย ซึ่งจะขึ้นอยู่กับลักษณะการจัดการของเกษตรกร สภาพภูมิประเทศ รวมถึงวัตถุประสงค์ต่างๆ ทำให้รูปแบบและระบบการปลูกยางพาราในภาคใต้มีความหลากหลาย

บัญชา สมบูรณ์สุข และคณะ 2547 :Somboonsuke, B. et al. 2002 ได้ศึกษาวิวัฒนาการการทำสวนยางพาราในภาคใต้ของประเทศไทยตามช่วงเวลา โดยแบ่งออกเป็น 5 ช่วงเวลาด้วยกัน คือ (1) ช่วงเริ่มต้นตั้งแต่ยางพาราเข้ามาปลูกจนถึงปี พ.ศ. 2502: ระบบการผลิตยางพาราแบบดั้งเดิม (2) ช่วงปฏิวัติเขียวระหว่างปี พ.ศ. 2503-2512: การเริ่มต้นระบบการผลิตยางพาราสมัยใหม่ (3) ช่วงปี พ.ศ. 2513-2522: ระบบการผลิตยางพาราสมัยใหม่ (4) ปี พ.ศ. 2523-2532: ระบบการผลิตยางพาราทางเลือก และ (5) ปี พ.ศ. 2533- ปัจจุบัน: ระบบอุตสาหกรรมยางพารา แสดงในตาราง 2.1 และตาราง 2.2

ตาราง 2.1 แสดงพัฒนาการทำสวนยางพาราในประเทศไทย

ช่วงเริ่มต้น-2502	ช่วงปฏิวัติเขียว (พ.ศ. 2503-2512)	ยุคการผลิตยางพารา สมัยใหม่ (พ.ศ. 2513-2522)	ยุคการผลิต ยางพาราทางเลือก (พ.ศ. 2523-2532)	ยุคอุตสาหกรรม ยางพารา (พ.ศ. 2533- ปัจจุบัน)
<ul style="list-style-type: none"> - พันธุ์ดั้งเดิมให้ผลผลิตต่ำ เช่น Tjir 1 และ PB 86 - ประสบการณ์ได้รับจากบรรพบุรุษ - ใช้เทคโนโลยีดั้งเดิมเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น - รูปแบบยางแผ่นมากกว่า 90 เปอร์เซนต์ - ตลาดมีลักษณะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้า - วัตถุประสงค์ของฟาร์มส่วนใหญ่เพื่อยังชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> - เริ่มใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง เช่น RRIM 623, PB 5/51 หรือ RRIM 600 เป็นต้น - รูปแบบผลผลิต: ยางแผ่นมากกว่า 90 - เกษตรกรเริ่มขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้น - การรวมกลุ่มน้อยยังเป็นลักษณะต่างคนต่างขาย 	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง เช่น RRIM 600 เพิ่มขึ้น - รูปแบบผลผลิต: ยางแผ่นมากกว่า 80 เปอร์เซนต์ แต่เริ่มทำน้ำยางสดมากขึ้น - มีการขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้น - เริ่มใช้เครื่องมือทุ่นแรง - เริ่มมีการทำอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - รูปแบบผลผลิต: ยางแผ่นและน้ำยางสด - มีการรวมกลุ่มขายผลผลิตมากขึ้น - สำนักงานกองทุนสงเคราะห์ (ORRAF) ให้การสงเคราะห์อย่างเต็มที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - เกษตรกรเปลี่ยนรูปแบบผลผลิตจากยางแผ่นเป็นน้ำยางสด - การรวมกลุ่มเข้มแข็งขึ้น (กลุ่มน้ำยางสด) - ราคาขายนับวันมาก - จึงมีนโยบายช่วยเหลือเกษตรกรมากในช่วงนี้

ที่มา Somboonsuke, B. et al. (2002)

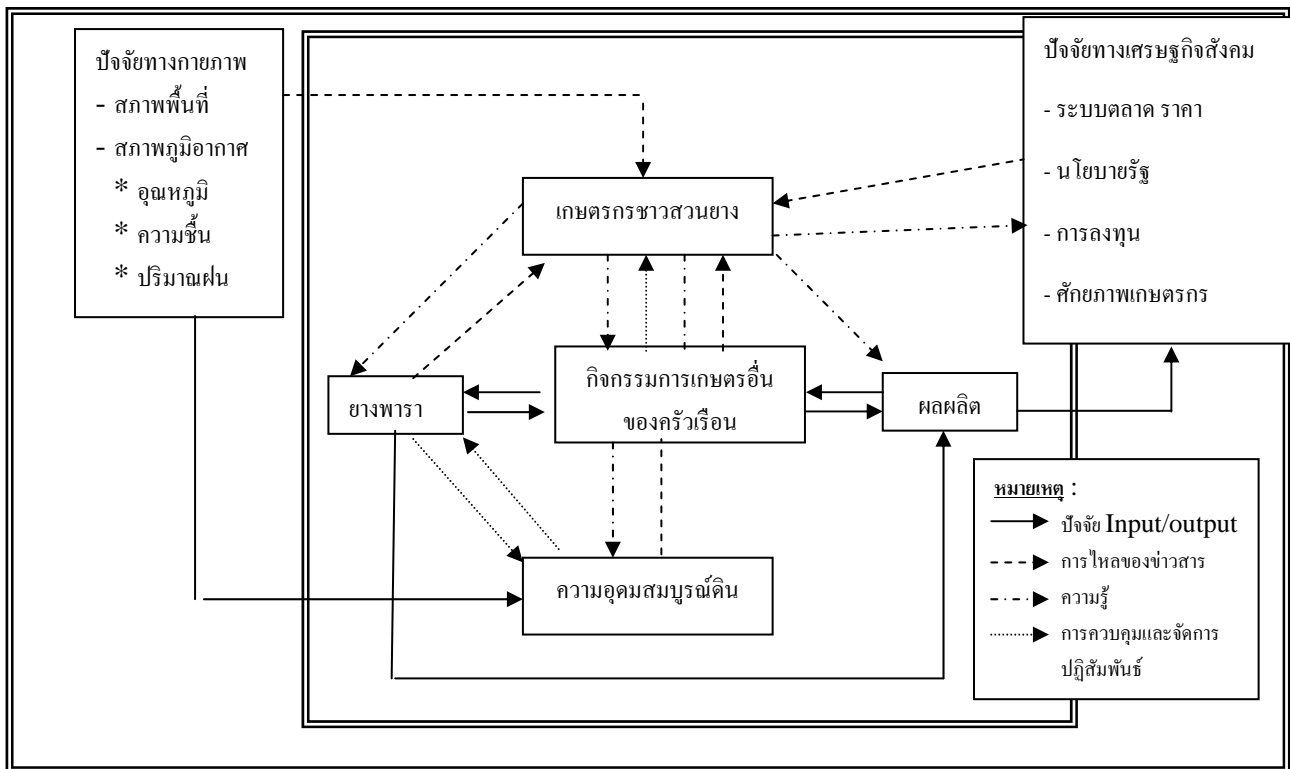
ตาราง 2.2 การพัฒนายางพาราในประเทศไทย

ด้านการผลิต	การตลาดและการส่งออก	อุตสาหกรรม
<p>2442: เริ่มปลูกยางพาราครั้งแรกที่ อ.กันตัง จ.ตรัง</p> <p>2443: ปลูกยางโดยใช้เมล็ด</p> <p>2454: เริ่มขยายพื้นที่ปลูกครั้งแรกทางภาคตะวันออกเฉียง</p> <p>2469: เริ่มส่งออกและขยายพื้นที่ปลูกยางพารา</p> <p>2477: ตั้งแผนกยาง กองขยายการกลั่นกรรม กรมเกษตร</p> <p>2482: ยกฐานะแผนกยางเป็นกองการยาง สังกัดกรมป่าไม้</p> <p>2484 : พื้นที่ปลูกยางทั่วประเทศ ประมาณ 3 ล้านไร่</p> <p>2487: สงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้การผลิตยางชะลอตัว เป็นผลให้ยกเลิกความตกลงควบคุมยางระหว่างประเทศ</p> <p>2495: พื้นที่ปลูกยางทั่วประเทศประมาณ 4 ล้านไร่</p> <p>2498: เสนอร่าง พ.ร.บ. ปลูกแทนยางเก่าด้วยยางพันธุ์ดี</p> <p>2504: จัดตั้งสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (สทช.) : ตั้งองค์การสวนยางเป็นนิติบุคคล</p> <p>2508: ตั้งศูนย์วิจัยยางหาดใหญ่ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา</p> <p>2509: ศูนย์วิจัยยางหาดใหญ่ เริ่มสำรวจพื้นที่เพื่อวางแผนพัฒนา</p> <p>2521: เริ่มปลูกยางในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ขยายพื้นที่ปลูกยางตามโครงการปลูกแทนของ สทช. จากปีละ 135,000 ไร่ เป็นปีละ 312,500 ไร่</p> <p>2539: พื้นที่ปลูกยางทั่วประเทศ 11.9 ล้านไร่ และสถาบันวิจัยยางจัดทำแผนที่พื้นที่ที่เหมาะสมกับการปลูกยาง</p> <p>2542: กำหนดยุทธศาสตร์พัฒนายางพาราครบวงจร (2542-2546) ลดพื้นที่ปลูกยางและปลูกพืชเศรษฐกิจแทนการจัดทำ Zoning การปลูกยางพารา</p>	<p>2493: พ่อค้าสมาคมพ่อค้ายางไทยที่กรุงเทพฯ โดยนายตัน ใจเส็ง เป็นนายกสมาคมคนแรก</p> <p>2500: ทำสมุดปกเขียว (The Green Book) วางหลักเกณฑ์ประเภทชั้นยางพาราที่เรียกว่ามาตรฐานสากลเกี่ยวกับคุณภาพและหีบห่อยางธรรมชาติ</p> <p>2523: ราคาขางผันผวน เป็นผลให้มีการจัดตั้งองค์การการค้าระหว่างประเทศ (Inro) ที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ มาเลเซีย</p> <p>2524: ประเทศไทยเป็นสมาชิก Inro และจัดตั้งมูลนิธิกันชนเพื่อแทรกแซงราคาขางพาราและการสร้างสต็อกขาง</p> <p>2533: จัดตั้งสมาคมชาวสวนขางแห่งประเทศไทย มีนายอุทัย สอนหลักทรัพย์เป็นนายกสมาพันธ์คนแรก</p> <p>2534: จัดตั้งตลาดกลางขางพาราของสถาบันวิจัยยางและตลาดประมูลขางของสำนักงานกองทุน</p> <p>2539: ตั้งชุมนุมสหกรณ์ชาวสวนขางแห่งประเทศไทย</p> <p>2542: ไทยลาออกจาก Inro</p> <p>2545: จัดตั้งบริษัทร่วมทุนขางระหว่างประเทศ (ITRCo) และแนวคิดรวมองค์กรขางเป็นองค์กรขางแห่งชาติ</p>	<p>2508: เริ่มต้นอุตสาหกรรมขางดิบ, ผลิตขางแท่ง, ขางแผ่นรมควัน</p> <p>2510: นายพงษ์ โสโน ศึกษาคุณสมบัติไม้ยางพาราพบวิธีการอบและอาบน้ำขางที่เรียกว่า “ไม้สักขาว”</p> <p>2511: นำไม้ยางพารามาทำเพื่อบรรจุขางแท่งลิ้ง</p> <p>2512: บริษัทเด็กบีห้าง จัดตั้งโรงงานขางแท่ง</p> <p>2520: ได้จัดตั้งกลุ่มอุตสาหกรรมผลิตขาง สังกัดสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย</p> <p>2530: โรคเอดส์แพร่ระบาดของผลให้มีการผลิตและการบริโภคน้ำขางเพื่อนำไปผลิตถุงมือขางและถุงขางอนามัยมากขึ้น</p> <p>2532: รัฐบาลออก พ.ร.บ. ปลูกป่าไม้สัมปทานทั่วประเทศทำให้ขาดแคลนไม้ จึงมีการปรับปรุงไม้ยางพารามากขึ้น</p> <p>2536: ไทยกลายเป็นผู้ส่งออกน้ำขางชั้นอันดับหนึ่งของโลก</p> <p>2539: จัดตั้งสมาคมธุรกิจไม้ยางพาราไทย</p>

ที่มา ปัญญา สมบูรณ์สุข และคณะ (2547)

10.2 ระบบการทำสวนยางพารา

การทำสวนยางพาราเป็นการสร้างป่าประเภทหนึ่งซึ่งใกล้เคียงกับการสร้างสวนป่า แต่ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ทำให้ขาดความสมดุลในระบบนิเวศน์ Somboonsuke, Shivakoti (2002) ได้เสนอแนวคิดระบบนิเวศน์การทำสวนยางพาราขนาดเล็กที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน หัวใจของระบบดังกล่าวอยู่ที่ตัวเกษตรกร ซึ่งหมายถึงกระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรชาวสวนยาง ซึ่งรับรู้และเรียนรู้ข่าวสารต่างๆในระบบการผลิต ควบคุม และกำหนดการผลิตของตัวเอง ซึ่งในสภาพความเป็นจริงเกษตรกรชาวสวนยางไม่ได้มีกิจกรรมการผลิตทางการเกษตรเพียงอย่างเดียว โดยทั่วไปเกษตรกรส่วนใหญ่จะทำกิจกรรมทางการเกษตรอย่างอื่นควบคู่ไปกับกิจกรรมการผลิตยางพาราด้วย การที่จะเกิดความยั่งยืนทางสังคม และเศรษฐกิจของฟาร์มได้นั้นขึ้นอยู่กับศักยภาพ จิตความสามารถในการผลิตของฟาร์ม ซึ่งต้องอาศัยการจัดการที่เหมาะสม วิธีการแก้ปัญหาที่ดี มีระบบข่าวสารที่ดี การมีส่วนร่วมและศักยภาพของเกษตรกร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด โดยการตัดสินใจของเกษตรกรนั้นขึ้นกับองค์ประกอบดังนี้ คือ ข้อเสนอแนะทางกายภาพ ชีวภาพ เศรษฐกิจ สังคม รวมถึงนโยบายและแผนในปัจจุบัน องค์ประกอบเหล่านี้จะช่วยในกระบวนการตัดสินใจของเกษตรกรชาวสวนยาง นอกจากนี้ปัญหา สมบูรณ์สุข และคณะ (2544) ได้เสนอแนวคิดระบบนิเวศน์ยางพาราขนาดเล็ก: มุมมองเชิงระบบ โดยระบบนิเวศน์ยางพาราขนาดเล็กจัดได้ว่าเป็นระบบนิเวศน์ที่มีขอบเขต จุดประสงค์ องค์ประกอบ และโครงสร้างเช่นเดียวกับระบบนิเวศน์ทั่วไป ซึ่งประกอบด้วยสังคมของสิ่งมีชีวิตกับปัจจัยแวดล้อมที่ไม่มีชีวิต ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ในระบบนิเวศน์ยางพาราตามมุมมองเชิงระบบเน้นที่ตัวเกษตรกรเป็นสำคัญ คือ ระบบการตัดสินใจ การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ การควบคุม และการจัดการที่ทำให้เกิดการถ่ายทอดหมุนเวียนขององค์ประกอบต่างๆในระบบให้รู้ในภาวะสมดุล ดังรูปที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 ระบบการทำสวนยางในภาคใต้ในปัจจุบัน
ที่มา: Somboonsuke, Shivakoti, and Demaine 2002.

ไพศาล เหล่าสุวรรณและคณะ (2530) ได้กำหนดเกณฑ์การจำแนกระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็กของครัวเรือนเกษตรกรไว้ดังนี้ (1) เกณฑ์การจำแนกประเภทการลงทุน ได้แก่ สวนยางพาราเพื่อการค้าและสวนยางพาราเพื่อการบริโภคหรือยังชีพของครัวเรือน (2) เกณฑ์การจำแนกโดยอาศัยศักยภาพของเวลา ความสามารถของเกษตรกรชาวสวนยางในการจัดการเวลา (3) เกณฑ์การจำแนกโดยอาศัยกิจกรรมอื่น ๆ ร่วมกับการทำสวนยางพารา เช่น การปลูกยางร่วมกับไม้ผล การปลูกยางร่วมกับเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น ซึ่ง Somboonsuke, Shivakoti and Demaine (2002) ได้จำแนกรูปแบบระบบการทำสวนยางในภาคใต้ที่สามารถพบได้ในปัจจุบันในแหล่งปลูกยางในภาคใต้ โดยอาศัยการจำแนก (1) ประเภทกิจกรรมการผลิตของครัวเรือน (Farm Household activity) (2) ระบบวนเกษตร (Agroecozone) และ (3) สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economics) ออกเป็น 6 รูปแบบ คือ (1) ระบบการทำสวนยางเชิงเดี่ยว (2) ระบบการทำสวนยางร่วมกับการปลูกพืชแซม (3) ระบบการทำสวนยางร่วมกับการทำนา (4) ระบบการทำสวนยางร่วมกับการปลูกไม้ผล (5) ระบบการทำสวนยางร่วมกับการเลี้ยงสัตว์ (6) ระบบการทำสวนยางร่วมกับกิจกรรมการเกษตรผสมผสาน ซึ่งในปัจจุบันเป็นรูปแบบที่พบเห็นได้ในภาคใต้ โดยเฉพาะเกษตรกรชาวสวนยางขนาดเล็กที่ทำในระดับครัวเรือนซึ่งเป็นภาคการผลิตที่ใหญ่ของประเทศ

ในส่วนของการผลิตยางพาราอย่างถูกต้องและเหมาะสมนั้นกรมวิชาการเกษตรได้ให้คำแนะนำอย่างเป็นทางการเป็นขั้นตอนในการปฏิบัติไว้ดังนี้

10.3 การปฏิบัติงานในสวนยางพารา

การปลูกยางพาราที่ถูกต้องและเหมาะสมนั้น สถาบันวิจัยยาง (2547) ได้แนะนำการปลูกยางพาราให้ประสบความสำเร็จต้องมีการเตรียมพื้นที่ให้มีสภาพเหมาะสม เตรียมวัสดุปลูกให้มีคุณภาพและมาตรฐาน และวิธีการปลูกที่ถูกต้อง เพื่อให้ต้นยางเจริญเติบโตเปิดกรีดได้เร็ว ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติดังนี้

10.3.1 การเตรียมพื้นที่ปลูกยาง

การเตรียมพื้นที่ปลูกสร้างสวนยางเป็นการปรับพื้นที่ให้เหมาะสมสำหรับปลูกยาง ทั้งในด้านการปฏิบัติงานในสวนยางและอนุรักษ์ดินและน้ำ จำเป็นต้องวางแผนการใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสะดวกในการดูแลรักษาต้นยางและรวบรวมผลผลิต โดยไถแปร 1-2 ครั้ง และไถพรวนอีก 1 ครั้ง เพื่อช่วยในการระบายน้ำและทำแนวกันไฟ ถ้าพื้นที่มีความลาดเอียงควรมีแถวขวางขวางกับทิศทางการลาดเทเพื่อลดและป้องกันการชะล้างหน้าดิน ส่วนพื้นที่ที่ไม่มีปัญหาลาดเท การวางแผนปลูกควรพิจารณาถึงทิศทางลมโดยวางแผนแถวไม่ด้านกับทิศทางลมหรือวางแผนแถวให้อยู่ตามแนวตะวันออก และเพื่อสะดวกต่อการปลูกพืชแซมยาง

ระยะปลูกยางในพื้นที่แห้งแล้งควรใช้ระยะ 6x3 เมตร หรือ 88 ต้นต่อไร่ ในกรณีไม่ปลูกพืชแซม (หรือปลูกพืชคลุมอย่างเดียว) และระยะปลูก 7x 25 เมตร หรือ 91 ต้นต่อไร่ ในกรณีที่ต้องปลูกพืชแซม แล้วปักไม้หลักหรือไม้ชะมบตามระยะปลูกชุดหลุมขนาดกว้าง x ยาว x ลึก 50 x 50 x 50 เซนติเมตร ด้านใดด้านหนึ่งของไม้ชะมบ การชุดหลุมอาจใช้แรงคนหรือใช้สวนดิครดแทรกเตอร์ ซึ่งสามารถทำงานได้อย่างรวดเร็ว

10.3.2 ขั้นตอนการปลูก

นำปุ๋ยฟอสเฟต (0-3-0) คลุกดินบนไว้บริเวณปากหลุม เพื่อเตรียมปลูกในอัตรา 170 กรัมต่อหลุม แล้วนำยางชำถุงขนาด 1-2 ฉัตร ลงวางในหลุมปลูก โดยก่อนนำวางควรตัดก้นถุงห่างจากก้นถุงประมาณ 1 นิ้วทิ้ง เพื่อตัดปลายรากที่คดงอและม้วนเป็นวงอยู่บริเวณก้นถุงซึ่งทำให้อากาศใหม่แทงหยั่งลึกลงในดินได้รวดเร็ว ในขั้นตอนนี้อย่าเพิ่งกรีดบริเวณข้างถุงเพื่อป้องกันดินในถุงแยกออก ควรกรีดถุงพลาสติกบริเวณด้านข้างเมื่อนำยางลงไปวางในหลุมปลูกเรียบร้อยแล้ว การวางยางในหลุมปลูกต้องวางโดยให้ก้นถุงแนบชิดกับดินเดิมก้นหลุม จัดต้นยางให้ตรงกับ

แนวคันอื่นๆ ในแถว เมื่อจัดวางคันยางเรียบร้อยแล้วให้ใช้มีดเล็กๆ กรีดด้านข้างถุงพลาสติก จากกันถุงถึงปากถุงให้ขาดจากกัน แต่ยังไม่ให้ดึงถุงพลาสติกออก เพื่อป้องกันดินแตก กลบดินบนที่คลุมปุ๋ยหินฟอสเฟตไว้แล้วลงในหลุมประมาณครึ่งหนึ่งของถุง แต่อย่าเพิ่งกดแน่น ต่อจากนั้นดึงถุงพลาสติกที่กรีดไว้แล้วออก โดยการดึงขึ้นตรงๆ อย่างระมัดระวัง หลังจากดึงถุงพลาสติกออกแล้วจึงใช้เท้าเหยียบกดดินที่ถมข้างถุงไว้แล้วให้แน่น โดยระวังอย่าให้ดินที่ซำข้างแตก ต่อจากนั้นจึงเติมดินให้เต็มหลุม (ดินที่ใช้เติมนี้ถ้าเป็นปุ๋ยหมักจะช่วยทำให้ดินมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยใช้อัตรา 3-5 กก.ต่อหลุม) แล้วเหยียบดินให้แน่นอีกครั้งหนึ่ง หลังจากกลบหลุมปลูกยางเรียบร้อยแล้ว ให้ใช้เศษวัชพืชหรือวัสดุเหลือใช้คลุมดินบริเวณโคนต้น การคลุมโคนจะต้องระวังอย่าให้คลุมชิดต้นยาง ควรเว้นเป็นรัศมีประมาณ 5 -10 ซม. รอบต้นยางเพื่อป้องกันการลวกจากละอองน้ำค้างซึ่งถูกแดดเผาจนร้อนจัด จะทำให้ต้นยางเป็นแผลไหม้ได้ ใช้ไม้ชะมบปักใกล้กับต้นยาง แต่อย่าให้ถูกดินซำยางแล้วใช้เชือกผูกไม้ชะมบให้แน่นแล้วคล้องต้นยางหลวม ๆ ตรงกึ่งกลางของจักรที่ 1 หรือสูงขึ้นไปทางส่วนยอดเล็กน้อย เพื่อป้องกันลมพัดต้นยางหัก

10.3.3 วัสดุปลูก

วัสดุปลูกหรือขนาดดินพันธุ์สำหรับปลูกควรเป็นยางชำถุงขนาด 1 จักร และ 2 จักร ส่วนยาง 3 จักรขึ้นไป ควรใช้ในการปลูกซ่อมเท่านั้น จักรใบยอดควรแก่เต็มที่เพื่อป้องกันการช็อคจากแสงแดดและยอดอ่อนเสียหายจากการปลูกและขนส่ง กรณีที่ต้องการขนส่งยางชำถุงจากแหล่งอื่นมาปลูกต้องระมัดระวังไม่ให้ต้นยางกระทบกระเทือน ก่อนปลูกควรพักยางถุงไว้อย่างน้อย 1-2 สัปดาห์ โดยเก็บไว้ในที่ร่มเงาและรดน้ำทุกวัน เมื่อต้นยางแข็งแรง จึงนำไปปลูก

10.3.4 พันธุ์ยางพารา

กรมส่งเสริมการเกษตร (2533, 27-28) แนะนำว่าพันธุ์ ยางเป็นปัจจัยสำคัญประการแรกของเกษตรกรชาวสวนยางที่จะต้องตัดสินใจเลือกให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่เป็นอยู่ในแต่ละพื้นที่ เนื่องจากมีโอกาสที่จะประสบความสำเร็จในการทำสวนยางพาราหากเลือกตัดสินใจเลือกพันธุ์ยางพาราที่ไม่ถูกต้อง เพราะในการทำสวนยางพาราเกษตรกรต้องใช้ระยะเวลาอันที่จะได้ผลผลิต ถ้าหากเกษตรกรเลือกพันธุ์ยางที่ไม่เหมาะสมอาจจะประสบปัญหา ผลิตต่ำ โรค และเสียเวลา

พันธุ์ยังมีมากมายหลายพันธุ์ แต่ละพันธุ์มีคุณสมบัติและลักษณะที่แตกต่างกันตลอดจนมีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันออกไปอีกด้วย ดังนั้น สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร จึงเป็นหน่วยงานที่มีความสำคัญอย่างมากในการทำการศึกษ วิจัย ทดสอบและปรับปรุงพันธุ์ยาง เพื่อให้ได้พันธุ์ยางที่มีคุณภาพ มีลักษณะที่ดี ให้ผลผลิตสูง และมีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ตลอดจนสามารถเจริญเติบโตในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันออกไปของประเทศไทย และให้คำแนะนำแก่เกษตรกรชาวสวนยางที่ตัดสินใจปลูกยางพารา โดยทั่วไปพันธุ์ยางที่แนะนำให้เกษตรกรชาวสวนยางพิจารณาเลือกปลูก (กรมส่งเสริมการเกษตร 2542, 2) มีพันธุ์ยางที่แนะนำแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มหรือชั้นคือ

พันธุ์ยางชั้น 1 ได้แก่ ยางพันธุ์ดีที่แนะนำให้เกษตรกรปลูกโดยไม่จำกัดพื้นที่ที่มีอยู่ 8 พันธุ์ คือ สถาบันวิจัยยาง 251, สงขลา 36, BPM 24, PB 260, PR 255, RRIC 110 และ RRIM 600

พันธุ์ยางชั้น 2 ได้แก่ ยางพันธุ์ดีที่แนะนำให้เกษตรกรปลูกโดยจำกัดพื้นที่ปลูกให้ปลูกได้ไม่เกินร้อยละ 30 ของพื้นที่ปลูกยางที่ถือครอง และแต่ละพันธุ์ควรปลูกไม่น้อยกว่า 7 ไร่ มีอยู่ 6 พันธุ์ด้วยกัน คือ สถาบันวิจัย 226, สถาบันวิจัย 250, BPM 1, PB 235, RRIC 100 และ RRIC 101

พันธุ์ยางชั้น 3 ได้แก่ ยางพันธุ์ดีที่แนะนำให้เกษตรกรปลูกโดยจำกัดพื้นที่ปลูกให้ปลูกได้ไม่เกินร้อยละ 20 ของพื้นที่ปลูกยางที่ถือครอง และแต่ละพันธุ์ควรปลูกไม่น้อยกว่า 7 ไร่ มีอยู่ 9 พันธุ์ด้วยกัน คือ สถาบันวิจัย 163, สถาบันวิจัย 209, สถาบันวิจัย 214, สถาบันวิจัย 218, สถาบันวิจัย 225, Haiken-2, PR 302, PR 305 และ RRIC 121

กรมวิชาการเกษตร ได้แนะนำพันธุ์ยางชั้นดีให้เกษตรกรได้พิจารณาเลือกปลูกยางพันธุ์ดีและละพันธุ์ ซึ่งมีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกัน ซึ่งต้องเลือกพันธุ์ยางให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ปลูก แต่ยางพันธุ์ดีแต่ละพันธุ์ถึงแม้จะมีข้อดีข้อเสียที่แตกต่างกันแต่สิ่งที่มีความเหมือนหรือคล้ายคลึงกันคือระบบกริดที่เหมือนกันเกือบทุกพันธุ์ ยกเว้นพันธุ์ยางบางชนิดที่มีวิธีการกริดที่แตกต่างกันออกไป รวมถึงวิธีการกริดที่ต้องใช้ร่วมกันกับสารเคมีเร่งน้ำยาง

10.3.5 การกริดยาง

การนำผลผลิตน้ำยางออกจากต้นยางจำเป็นต้องใช้วิธีการกริด เกษตรกรชาวสวนยางพาราจึงควรศึกษาและปฏิบัติอย่างถูกต้อง ซึ่งจะทำได้ผลผลิตที่คุ้มค่าและยั่งยืน ไม่ทำให้ต้นยางเสียหาย มีอายุการกริดนาน การเลือกใช้ระบบการกริดยางขึ้นอยู่กับปัจจัยพันธุ์ยาง ภูมิอากาศ และความจำเป็นอื่นๆ เป้าหมายสำคัญประการหนึ่งคือ ไม่ส่งเสริมให้เกษตรกรชาวสวนยางพาราใช้ระบบกริดที่กริดทุกวันอย่างที่นิยมปฏิบัติ เพราะผลผลิตจะลดลงเมื่อกริดติดต่อกันเป็น

เวลานาน เสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และสิ้นเปลืองแรงงาน จึงต้องมีการวางแผนการใช้ระบบกรีดยังให้เหมาะสมโดยระบบกรีดยังคือ การกำหนดความยาวของรอยกรีดยัง และจำนวนวันกรีดยัง ระบบกรีดยังมาตรฐาน สถาบันวิจัยยาง (2547) แนะนำไว้คือ (1) ระบบกรีดยังครั้งลำต้น วันเว้นสองวัน (2) ระบบกรีดยังครั้งลำต้นวันเว้นวัน (3) ระบบกรีดยังครั้งลำต้น สองวันเว้นวัน (4) ระบบกรีดยังหนึ่งในสามของลำต้น สองวันเว้นวัน (5) ระบบกรีดยังหนึ่งในสามของลำต้น วันเว้นวันควบคู่กับการใช้สารเคมีเร่งน้ำยางความเข้มข้น 2.5% โดยระบบกรีดยังที่แนะนำทั้ง 5 ระบบนี้ให้ผลผลิตต่อครั้งของการกรีดยัง มีความสิ้นเปลืองเปลือกต่อน้อย เปลือกงอกใหม่หนาพอเมื่อกลับมากกรีดยังใหม่ ปริมาณเนื้อยางแห้ง (DRC) ดี และต้นยางมีอาการเปลือกแห้งน้อย จากรายงานการสำรวจการกรีดยังปี 2545 ในภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคอีสานพบว่าเกษตรกรใช้ระบบกรีดยังที่แตกต่างกัน 15 ระบบกรีดยัง โดยมีระบบกรีดยังที่เป็นส่วนมากคือ ระบบกรีดยังหนึ่งในสามของลำต้นและหนึ่งในสองของลำต้น โดยกรีดยังสามวันหยุดหนึ่งวัน (1/3S 3d/4, 1/2S 3d/4) มากถึง 54 เปอร์เซ็นต์ กรีดยังติดต่อกันเกือบทุกวัน (1/3S d/1, 1/3S 6d/7, 1/3S 5d/6, 1/3S 4d/5 และ 1/2S 7d/8) มากถึง 34 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่ระบบกรีดยัง 1/2S d/2 มีเพียง 21 เปอร์เซ็นต์ หรือระบบกรีดยังที่พออนุโลมให้คือ 1/2S 2d/3 มีเพียง 26 เปอร์เซ็นต์ และ 1/3S 2d/3 มี 19 เปอร์เซ็นต์ (จิรากร โกสยเสวี 2542 อ้างโดยพิชิต สพโชค 2546) จากการศึกษาเปรียบเทียบที่เหมาะสมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนกับยางพันธุ์ RRIM 600 ของพิศมัย จันทุมมาและคณะ (2546) พบว่าระบบกรีดยังที่เหมาะสมคือ ระบบกรีดยัง 1/2S 2d/3 และระบบกรีดยัง 1/3S 2d/3

ส่วนการใช้ระบบกรีดยังที่ไม่เหมาะสมจะมีผลเสียคือ ผลผลิตจะลดลง ระหว่างการกรีดยังต้นยางจะชะงักการเจริญเติบโตมาก เป็นโรคเปลือกแห้งได้ง่าย เปลือกหมดเร็ว ไม่สามารถกรีดยังเข้าเปลือกที่งอกใหม่ได้จนส่งผลให้ต้นยางมีการกรีดยังอายุสั้นลง และต้องโค่นเพื่อปลูกใหม่เร็วขึ้น

เนื่องจากสภาวะความต้องการใช้ยางในตลาดโลกสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ความต้องการยางพาราในประเทศที่มีการผลิตจึงสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ราคายางในตลาดปรับตัวสูงขึ้น เป็นเหตุจูงใจให้เกษตรกรเร่งผลิตเพื่อให้เพียงพอกับความต้องการ โดยการกรีดยังในระบบกรีดยังที่ถี่ขึ้นจากเดิมที่เคยกรีดยังตามระบบกรีดยังที่สถาบันวิจัยยางแนะนำ ซึ่งการกรีดยังถี่จะส่งผลกระทบต่อระยะยาวกับสภาพต้นยางพารา รวมทั้งความเป็นอยู่ของเกษตรกรชาวสวนยางพาราด้วย ดังนั้นจึงมีการศึกษาเพื่อหาวิธีการที่จะเพิ่มผลผลิตยางพารา โดยส่งผลกระทบต่อต้นยางน้อยที่สุด Gohet ,Chuntuma (2004) จึงได้ทำการศึกษาวิธีการกรีดยังแบบ “Double Cut Alternative” Tapping System (DCA) กับยางพันธุ์ RRIM 600 โดยวิธีการกรีดยังนี้จะกรีดยังครั้งลำต้น ที่ระดับความสูง 2 ระดับ คือ หน้ากรีดยังแรกกรีดยังระดับล่างที่ความสูง 80 ซม. จากพื้นดิน และหน้ากรีดยังที่สองกรีดยังระดับบนที่ความสูง 150 ซม.จาก

พื้นดิน ซึ่งจะกรีดสลับบน-ล่าง อันจะทำให้ดินยงมีช่วงเวลาในการสร้างเปลือกใหม่ และผลผลิตเพิ่มขึ้น 22 เปอร์เซ็นต์เมื่อเทียบกับระบบกรีดปกติที่เกษตรกรใช้กันอยู่

10.3.6 การแปรรูปยาง

กรมวิชาการเกษตร (2543) กล่าวว่าน้ำยางที่ได้สามารถนำไปขายในรูปของน้ำยางสด หรือนำไปแปรรูปเป็นยางแผ่นดิบ การแปรรูป ควรทำในโรงเรือน วิธีการผลิต และลักษณะของยางแผ่นคุณภาพดีมีดังนี้

วิธีการผลิตยางแผ่นดิบ เพื่อให้ได้ยางแผ่นดิบที่มีคุณภาพดีและได้ราคาตรงตามมาตรฐานจำเป็นต้องทำความสะอาดเครื่องมือทำยางแผ่นทุกชนิด ทั้งก่อนและหลังการใช้งานแล้ว เครื่องมือทำยางแผ่นควรทำให้เปียกน้ำก่อนนำไปใช้ทุกครั้ง เพื่อความสะดวกในการทำความสะอาด หลังใช้เสร็จ เครื่องมือที่สำคัญในการทำยางแผ่น ได้แก่ เครื่องกรองลวดเบอร์ 40 และ 60 ตะกวด สำหรับใส่น้ำและน้ำยาง โตะนวดยาง เครื่องรีดชนิดลิ้นและชนิดคอก โรงเรือนหรือเพิงอย่างง่าย ๆ กระจบป้องกันน้ำหรือน้ำยาง ไบพายสำหรับกวนน้ำยาง และภาชนะผสมกรด

ขั้นตอนวิธีการผลิตยางแผ่นมีดังต่อไปนี้

- การเก็บรวบรวมน้ำยาง ควรเขี่ยน้ำยางให้สะอาดก่อนรองรับน้ำยาง ทำความสะอาดถังเก็บน้ำยางก่อนใช้ทุกครั้ง อย่าใส่ขี้ยางหรือใบไม้ลงไปในถังเก็บน้ำยางจะทำให้ยางสกปรกและยางจับตัวกันเป็นก้อนเร็วทำให้กรองน้ำยางได้ยาก ถังเก็บน้ำยางควรมีฝาปิดเพื่อป้องกันมิให้น้ำยางกระเจาในระหว่างนำไปยังโรงทำแผ่น

- การกรองน้ำยาง กรองน้ำยางด้วยเครื่องกรองลวด เบอร์ 40 และ 60 โดยวางเครื่องกรองซ้อนกัน 2 ชั้น เบอร์ 40 ไว้ข้างบน และเบอร์ 60 ไว้ข้างล่าง

- การตวงน้ำยางใส่ตะกวด ให้ตวงน้ำยางที่กรองแล้วใส่ตะกวดที่สะอาด ตะกวดละ 3 ลิตร

- การผสมน้ำกับน้ำยาง เติมน้ำสะอาดลงในตะกวดที่ใส่น้ำยางไว้แล้วตะกวดละ 2 ลิตร จะได้อัตราส่วนผสมระหว่างน้ำกับน้ำยางในอัตรา 3 ส่วนต่อ 1 ส่วน ซึ่งอัตราส่วนนี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์

- การเลือกใช้น้ำกรดและการผสมน้ำกรด เพื่อให้ยางแข็งตัวและได้ยางแผ่นคุณภาพดีควรเลือกใช้น้ำกรดฟอร์มิคชนิดเข้มข้น 90% โดยผสมกรดฟอร์มิคอัตราส่วน 2 ส่วนแกมผสมกับน้ำสะอาด 3 กระจบจนมแล้วกวนให้เข้ากันโดยใช้กรดเทในน้ำ และภาชนะที่ใช้ควรใช้ภาชนะที่เป็นกระเบื้องเคลือบหรือเกลลอนที่เป็นพลาสติกในการผสม

- ใช้ใบพายกวนน้ำยางในตะกบสัก 1-2 เที้ยว แล้วตวงน้ำกรดที่ผสมแล้ว 1 กระป๋องนมเทลงน้ำยางในตะกบที่ผสมน้ำแล้วใช้ใบพายกวนน้ำยางให้เข้ากัน

- ขณะกวนน้ำยางจะมีฟองอากาศเกิดขึ้นให้ใช้พายกวาดฟองอากาศออกจากตะกบให้หมด เก็บรวบรวมใส่ภาชนะไว้ขายเป็นเศษยาง

- ปิดตะกบเพื่อป้องกันมิให้ฝุ่นละอองหรือสิ่งสกปรกตกลงในน้ำยางที่กำลังจับตัวทิ้งไว้ประมาณ 30-45 นาที

- เมื่อยางจับตัวแล้ว ก่อนนำไปนวดรีนน้ำสะอาดหล่อไว้ทุกตะกบ เพื่อสะดวกในการเทแท่งยางออกจากตะกบ

- เทแท่งยางออกจากตะกบบน โต๊ะนวดยางที่ปูด้วยลুমินีเยม หรือแผ่นสังกะสี ใช้ท่อเหล็กขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 นิ้ว ยาวประมาณ 80 เซนติเมตร และหนาประมาณ 1 เซนติเมตร

- นำยางที่นวดแล้วเข้าเครื่องรีดเส้น 3-4 ครั้ง ให้หนาประมาณ 3-4 มิลลิเมตร

- นำยางแผ่นที่ผ่านการรีดเส้นแล้วเข้าเครื่องรีดดอก 1 ครั้ง ให้เหลือความหนาไม่เกิน 2 มิลลิเมตร

- นำแผ่นยางที่รีดดอกแล้วมาล้างน้ำสะอาดเพื่อล้างกรดและสิ่งสกปรกที่ติดอยู่ตามผิวของแผ่นยางออกให้หมด แล้วนำแผ่นยางมาผึ่งให้แห้งไว้ในที่ร่มประมาณ 6 ชั่วโมง ห้ามนำไปผึ่งแดดเพราะจะทำให้ยางเสื่อมคุณภาพ

- เก็บรวบรวมยางโดยพาดไว้บนราวในโรงเรือน เพื่อผึ่งให้แห้ง ใช้เวลาประมาณ 15 วัน รอจำหน่าย

ลักษณะยางแผ่นคุณภาพดี

- แผ่นยางมีความสะอาดและปราศจากฟองอากาศตลอดแผ่น

- มีความชื้นในแผ่นยางไม่เกิน 1.5%

- มีความยืดหยุ่นดี และมีลายดอกเด่นชัดตลอดแผ่น

- แผ่นยางบาง มีความหนาของแผ่นไม่เกิน 3 มิลลิเมตร

- เนื้อยางแห้งใส มีสีสวยสม่ำเสมอตลอดแผ่น ลักษณะสีเหลืองทองหรือเหลือง

อ่อน ไม่มีสีคล้ำหรือรอยดำ

- น้ำหนักเฉลี่ยต่อแผ่น 800-1,200 กรัม

- แผ่นยางเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ขนาดกว้าง 38-46 เซนติเมตร ความยาว 80 -

90 เซนติเมตร

10.3.7 การดูแลรักษา

การปลูกสร้างสวนยางเพื่อให้ต้นยางเจริญเติบโตสามารถเปิดกรีดได้เร็วและให้ผลผลิตที่สูงนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ นอกจากการพิจารณาแหล่งปลูก การเลือกพันธุ์ และวิธีการปลูกแล้วยังขึ้นอยู่กับ การให้น้ำ การป้องกันกำจัด โรคและแมลงศัตรูยาง เป็นต้น การให้น้ำเป็นสิ่งจำเป็นต่อการเพิ่มผลผลิตยางพารา เป็นการปรับปรุงคุณสมบัติของดินให้เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของพืชทั้งในด้านระดับความอุดมสมบูรณ์ของดินสมบัติทางกายภาพและชีวภาพของดินซึ่งการปฏิบัติที่สำคัญในการปรับปรุงดิน ได้แก่ การใช้น้ำคอก ปุ๋ยอินทรีย์ หรือวัสดุปรับปรุงดิน และการอนุรักษ์ดิน พื้นที่ปลูกยางพาราส่วนใหญ่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ การปลูกยางชำในพื้นที่เดิมจะทำให้ปริมาณธาตุอาหารในดินลดลง ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใส่ปุ๋ยเพื่อเพิ่มธาตุอาหารให้แก่ต้นยางเพื่อรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดิน ชุมสินธุ์ ทองมิตร (2549) กล่าวว่า ระยะเวลาของการใส่ปุ๋ยจะมีความสัมพันธ์กับการเจริญเติบโตของต้นยาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงก่อนเปิดกรีด ปุ๋ยที่ใช้ ได้แก่ ปุ๋ยรองกันหลุมและปุ๋ยบำรุง ส่วนปุ๋ยบำรุงต้นยางหลังเปิดกรีด คือ ปุ๋ยสูตร 15-0-18 การใส่ปุ๋ยนั้นจำเป็นต้องใส่ต่อเนื่องทุกปี ปีละ 2 ครั้ง ควรใส่ในช่วงต้นฝนและปลายฝน ส่วนการป้องกันกำจัดวัชพืชที่นิยม คือ การใช้สารเคมีพ่นฉีด เช่น พาราควอต ไกลโฟเสท ซัลโฟเสท (เกตุอร ทองเครือ และอำไพพงษ์ เกษเทียน 2546) ต้นยางพาราเมื่ออายุ 6-7 ปีสามารถทำการเปิดกรีด เพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตยางพาราในรูปของน้ำยางได้เกือบตลอดทั้งปี ยกเว้นช่วงที่ยางผลัดใบและในช่วงฤดูฝน จึงมีการใช้แรงงานเกือบตลอดทั้งปี ลักษณะของการใช้แรงงานและระยะเวลาในการทำงานจะมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่ สภาพทางเศรษฐกิจหรือวัตถุประสงค์ของการทำสวนยางพาราซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับระบบกรีด จากการศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกยางพาราส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีขนาดสวนยางเฉลี่ยน้อยกว่า 10 ไร่ เกษตรกรจึงนิยมใช้ระบบกรีดรุนแรงเพื่อเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น โดยระบบกรีดที่นิยมใช้คือ กรีดหนึ่งในสามของลำต้นกรีดทุกวัน (1/3S d/1) กรีดครึ่งลำต้นสามวันเว้นวัน (1/2S 3d/4) และกรีดครึ่งลำต้นสองวันเว้นวัน (1/2S 2d/3) กรีดหนึ่งในสามของลำต้นสามวันเว้นวัน (1/3S 3d/4) กรีดครึ่งลำต้นสี่วันเว้นวัน (1/2S 4d/5) กรีดหนึ่งในสามของลำต้นสี่วันเว้นวัน (1/3S 4d/5) กรีดหนึ่งในสามของลำต้นห้าวันเว้นวัน (1/3S 5d/6) กรีดหนึ่งในสามของลำต้นหกวันเว้นวัน (1/3S 6d/7) (โชคชัย อเนกชัย 2531) นอกจากนี้ บัญชา สมบูรณ์สุข (2551) พบว่า สภาพพื้นที่ที่มีความลาดชันหรือมีความยากลำบากในการทำงานเป็นส่วนสำคัญต่อการเลือกใช้ระบบกรีด ซึ่งเกษตรกรจะนิยมใช้ระบบกรีดที่มีจำนวนวันกรีดน้อยเนื่องจากมีความยากลำบากในการเดินทางและการกรีดยางซึ่งเหน็ดเหนื่อยกว่าการกรีดยางในพื้นที่ราบทั่วไป

11 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุภา แก้วบริสุทธิ์ (2547) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยางพารา จังหวัดสงขลา เนื่องจากปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคม เป็นปัจจัยที่สำคัญในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ซึ่งเป็นอาชีพที่มีความสำคัญต่อเกษตรกรในภาคใต้ เนื่องจากเป็นพืชที่มีความผูกพันและมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรมาโดยตลอด ดังนั้น การเลือกประกอบอาชีพทำสวนยางพาราในแต่ละครัวเรือนจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยพื้นฐานที่แตกต่างกัน ทั้งแบบเฉพาะบุคคล เช่น การศึกษา ความรู้ความสามารถ และปัจจัยแวดล้อม เช่น ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ซึ่งจะมีผลต่อวิถีการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ

บัญชา สมบูรณ์สุข และคณะ (2547) ศึกษาการปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางใน ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตสิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจครัวเรือน ในภาคใต้ ประเทศไทย พบว่า เกษตรกรจะคำนึงถึงผลตอบแทนทางด้านรายได้เป็นสำคัญ และคำนึงถึงความเหมาะสมในแต่ละสภาพพื้นที่ ดังเช่น การทำฟาร์มสวนยางพาราในเขตพื้นที่ลาดชันหรือภูเขา เขตพื้นที่ที่ควนหรือลอนลาดและในเขตพื้นที่ราบ ซึ่งจะมีความสัมพันธ์กับการใช้แรงงาน คือ สภาพพื้นที่ที่มีความลาดชันหรือมีความยากลำบากในการทำงานเป็นเหตุให้เกษตรกรเลือกระบบกรีดยที่มีจำนวนวันกรีดยน้อย เนื่องจากมีความยากลำบากในการเดินทางและการกรีดยซึ่งเหนือกว่าการกรีดยในพื้นที่ราบ ประกอบการตัดสินใจปรับเปลี่ยนระบบการทำฟาร์มสวนยางพารา

สมยศ ทุงหว่าและ ศิริจิต ทุงหว่า (2538) ทำการศึกษาเรื่องถาวรภาพของระบบสังคมเกษตรการผลิตยางพารา ในอำเภอ เขาชัยสน จังหวัดพัทลุง ได้กล่าวถึงการจ้างแรงงานประจำของระบบสังคมเกษตรการผลิตยางพาราในช่วงผลผลิต โดยเมื่อยางอยู่ในระยะเปิดกรีดยแล้วนั้นจะมีการจ้างแรงงานเกือบตลอดทั้งปียกเว้นในช่วงฤดูยางผลัดใบหรือช่วงที่ฝนตกมาก เวลาในการทำงานต่อปีมีความแตกต่างกันระหว่างฟาร์มต่างๆ โดยส่วนใหญ่ผู้ที่ทำงานเกี่ยวกับสวนยาง คือ หัวหน้าครอบครัวและภรรยา รวมทั้งบุตรชายและบุตรสาว ไม่มีการแบ่งงานอย่างเฉพาะเจาะจง ฟาร์มขนาดใหญ่ที่มีพื้นที่สวนยางมากกว่าปริมาณแรงงานในครัวเรือนหรือทำธุรกิจอย่างอื่นด้วยมักจะมีการจ้างแรงงานภายนอกมากรีดยาง

สุมิตรา ศิลปะอนันต์ (2540) ได้ศึกษาการคาดประมาณขนาดกำลังแรงงานในสาขาเกษตรของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2540-2549 พบว่าปัจจัยที่มีผลกระทบต่อกาเปลี่ยนแปลงกำลังแรงงานในสาขาเกษตร ได้แก่ ระดับรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากร ระดับการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม ขนาดของการถือครองที่ดินทำการเกษตรต่อครัวเรือน และการลงทุนทาง

การศึกษาของประชากร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนกำลังแรงงานในสาขาเกษตร

เสริมศักดิ์ รักรำรุง (2544) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระบบการผลิตยางพารา อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางด้านสังคม เศรษฐกิจ จิตวิทยา กายภาพ และปัจจัยแวดล้อมของเกษตรกร ล้วนมีความเกี่ยวข้องกับการจ้างแรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสาเหตุที่มีการจ้างแรงงานในระบบการผลิตยางพารา เพราะว่า 1) เกษตรกรมีพื้นที่กินกำลังแรงงานของครัวเรือนที่จะทำได้เองทั้งหมด 2) สมาชิกในครัวเรือนไม่มีฝีมือในการผลิต เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ที่ไม่ได้รับการศึกษาในระดับสูงมักจะไม่ได้รับการฝึกฝนให้ทำงานเหล่านี้ 3) การขาดแคลนแรงงานท้องถิ่นและแรงงานในท้องถิ่นมีประสิทธิภาพการทำงานต่ำกว่าแรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งปัญหาในการจ้างแรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่พบ เช่น ปัญหาความไม่ซื่อตรงของแรงงาน ปัญหาฝีมือและความชำนาญของแรงงาน และปัญหาการขาดความรับผิดชอบ

สุภา แก้วบริสุทธิ์ (2547) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยางพารา จังหวัดสงขลา จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม และการทำงานมีผลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ซึ่งปัจจัยด้านประชากร ได้แก่ ศาสนา เพศ และสถานภาพสมรส ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ รายได้ และปัจจัยด้านการทำงาน ได้แก่ จำนวนชั่วโมงทำงานต่อวัน โดยเกษตรกรที่นับถือศาสนาพุทธรับรู้ถึงคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเกษตรกรที่นับถือศาสนาอื่น ๆ เช่น ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ เกษตรกรที่มีรายได้สูงรับรู้ถึงคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำ ส่วนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีจำนวนชั่วโมงการทำงานต่อวันน้อยกว่ารับรู้ถึงคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีชั่วโมงการทำงานมากกว่า และเกษตรกรที่มีคู่สมรสรับรู้ถึงคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่เป็นโสด หม้าย แยกกันอยู่ หรือหย่าร้าง

บัญชา สมบูรณ์สุข และอภิญา จันท์เจริญ (2538) ได้ศึกษาเรื่อง การเคลื่อนย้ายแรงงานในจังหวัดสงขลา: กรณีศึกษาแรงงานกรีดยางและการทำผ่านในจังหวัดสงขลาของเกษตรกรที่ผันการสงเคราะห์การทำสวนยาง อำเภอหาดใหญ่ และอำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา มีการใช้แรงงานภายนอกครัวเรือนที่เป็นแรงงานท้องถิ่นเพื่อการกรีดยางและการทำยางแผ่นผลผลิตโดยเฉลี่ย 30 กิโลกรัมต่อวัน ซึ่งมีทั้งยางแผ่นดิบและน้ำยางสด ผลตอบแทนที่ได้รับส่วนใหญ่จะอยู่ในอัตราส่วน 60:40 สาเหตุของการเคลื่อนย้ายแรงงานครัวเรือนเกษตรกรคือการไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งทำให้ส่งผลกระทบต่อครัวเรือนและชุมชนคือ ทรัพยากรมนุษย์ถูกดูดกลืนเข้าไปในเมือง

ทำให้เกิดเป็นชุมชนหนาแน่น สำหรับแนวโน้มความต้องการแรงงานการกรีดยางและการทำแผ่น
แนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ร้อยละ 62.35 ของครัวเรือนทั้งหมดที่ต้องการแรงงานการกรีดยางและทำแผ่น

สุภา แก้วบริสุทธิ (2547) ได้ศึกษาเรื่อง คุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางและ
ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตของเกษตรกรชาวสวนยางพารา จังหวัดสงขลา พบว่า เกษตรกรที่มี
รายได้สูงจะรับรู้ถึงคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเกษตรกรที่มีรายได้ต่ำ และเกษตรกรเพศชายรับรู้คุณภาพ
ชีวิตดีกว่าเกษตรกรหญิง ในขณะที่ชั่วโมงการทำงาน ต่อวันน้อยรับรู้ถึงคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า
เกษตรกรที่มีชั่วโมงการทำงานต่อวันมากกว่า และเกษตรกรที่มีคู่สมรสรับรู้คุณภาพชีวิตที่ดีกว่า
เกษตรกรที่เป็นโสด หมายถึง แยกกันอยู่และหย่าร้าง นอกจากนี้ยังพบว่า ตัวแปรที่ไม่มีอิทธิพลต่อ
คุณภาพชีวิตของเกษตรกร คือ อายุ ระดับการศึกษา ลักษณะที่สวนยางพารา สาเหตุ เพราะ การ
ประกอบอาชีพกรีดยาง เป็นงานที่ไม่ต้องอาศัยความรู้มาก แต่เป็นงานที่ต้องอาศัยทักษะความ
ชำนาญ ประสบการณ์และความแข็งแรงของร่างกาย โดยการทำสวนยางพาราส่วนใหญ่เป็นอาชีพ
ที่สืบทอดและฝึกฝนมาตั้งแต่บรรพบุรุษ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ต้องช่วยครอบครัว ทำงานมา
ตั้งแต่เด็ก เมื่อเติบโตขึ้นบิดา มารดา ก็จะแบ่งพื้นที่สวนยางให้ ทำให้เกษตรกรคุ้นเคยกับพื้นที่สวน
ยางที่ทำมาตั้งแต่เด็ก สำหรับรูปแบบการขายผลผลิตแต่ละรูปแบบมีผลต่อเกษตรกรต่างกัน คือ การ
ขายยางแผ่นดิบ มีผลดีต่อการต่อราคา ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น การขายน้ำยางสด
มีผลดีคือช่วยลดระยะเวลาการทำงานให้น้อยลง ทำให้เกษตรกรมีความเครียดลดลง ส่วนจำนวนคน
กรีดยางพาราและระยะเวลาในการประกอบอาชีพการทำสวนยางพาราไม่มีอิทธิพลต่อการทำนาย
คุณภาพชีวิตของเกษตรกร เพราะเกษตรกรคิดว่า การกรีดยางร่วมกับคนอื่นจะทำให้ไม่รู้สึกเหงา
และยังรู้สึกปลอดภัย ขณะทำงานและยังแบ่งเบาภาระ ทำให้ไม่ต้องทำงานหนักมากเกินไป แต่
ในขณะที่เกษตรกรบางคนก็กรีดยางคนเดียวอาจจะรู้สึกพึงพอใจ เพราะไม่ต้องแบ่งส่วนแบ่งกับใคร
และคุ้นเคยกับการกรีดยางคนเดียว

อัจฉริยา สุขใส (2550) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกอบ
อาชีพรับจ้างกรีดยางพารา ตำบลโคกสะบ้า อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง พบว่าคุณลักษณะที่พึง
ประสงค์ของผู้ประกอบอาชีพรับจ้างกรีดยางพาราที่นายจ้างต้องการเรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้

ด้านคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ คือ ต้องการผู้ประกอบอาชีพรับจ้างกรีดยาง
ที่มีความซื่อสัตย์ต่ออาชีพต่อ ตนเองและผู้อื่นรวมถึงสังคม มีความจริงใจต่อนายจ้างและเพื่อน
ร่วมงาน ไม่มีพฤติกรรมคดโกง และมีจิตสำนึกที่ดีในการประกอบอาชีพกรีดยางพารา

ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีความมุ่งมั่นในการทำงานและ
ปฏิบัติด้วยความตั้งใจและความขยันหมั่นเพียร เข้าใจบทบาทและปฏิบัติตามหน้าที่ได้เป็นอย่างดี ช่วย
รักษาและใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัด

ด้านความมีระเบียบวินัย คือ ต้องการลูกจ้างที่เคารพและยึดมั่นในข้อตกลง มีความเสมอต้น เสมอปลายหรือมีความสม่ำเสมอในการทำงานในอาชีพกรีดยางพาราและปฏิบัติตามคำสั่งของนายจ้าง

ด้านความสามารถในการปฏิบัติงาน นายจ้างต้องการให้ผู้ประกอบอาชีพรับจ้างกรีดยางพารามีสุขภาพอนามัยแข็งแรงสมบูรณ์กรีดยางพาราได้ตามมาตรฐานที่นายจ้างกำหนด มีความชำนาญในการกรีดยางพาราและทำได้ถูกต้องตามขั้นตอน

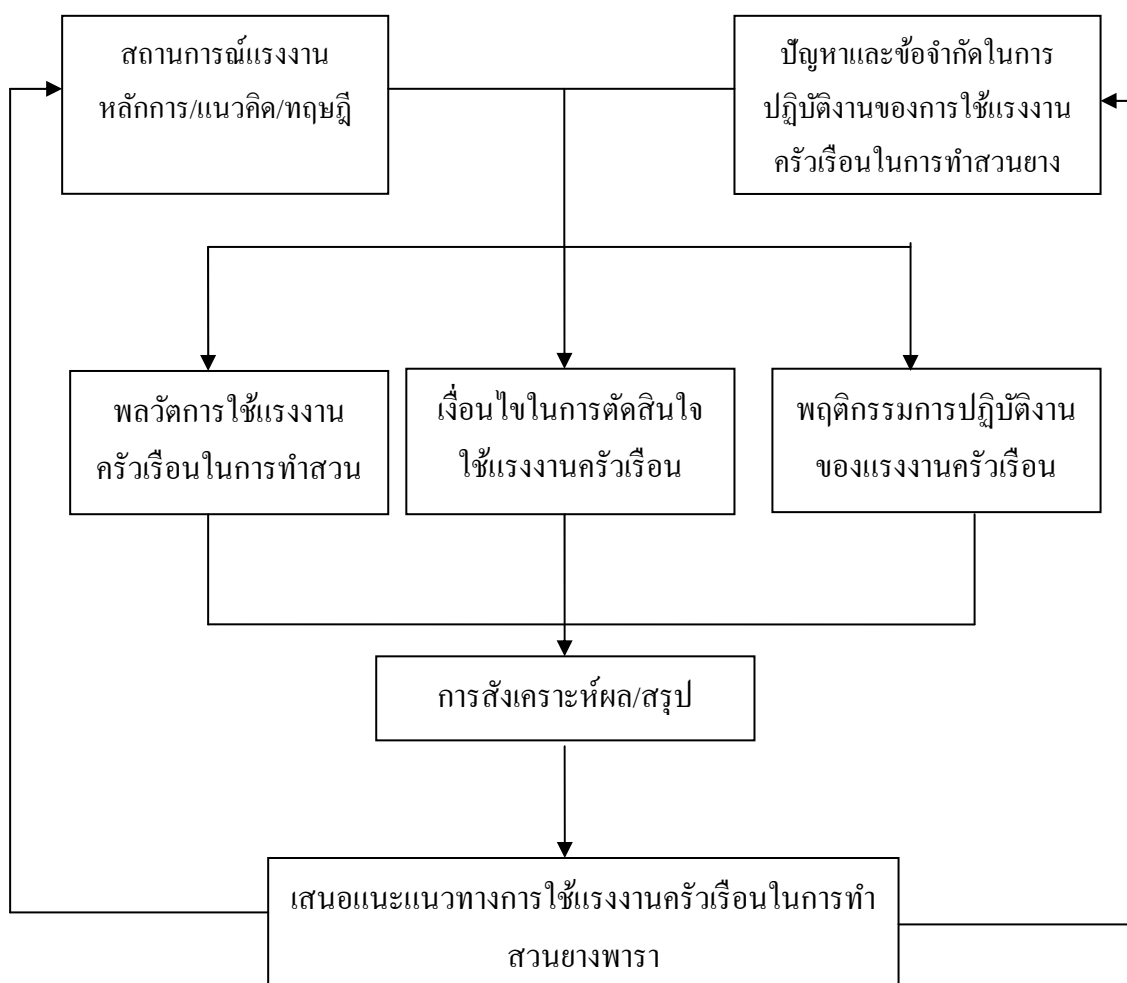
ด้านความรู้ นายจ้างมีความต้องการผู้ประกอบอาชีพรับจ้างกรีดยางพาราที่มีความรู้เกี่ยวกับหลักในการกรีดยางพารา รู้วิธีการผลิตยางแผ่นดิบที่ได้คุณภาพชั้น 1 และรู้วิธีการกรีดยางที่ถูกต้อง

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อการประกอบอาชีพรับจ้างกรีดยาง พบว่า กลุ่มผู้ประกอบอาชีพสวนยางพารา เห็นว่า เจตนคติที่ติดต่ออาชีพกรีดยางพาราและลักษณะส่วนบุคคลมีผลต่อการตัดสินใจระดับมาก ในขณะที่ปัจจัยความพึงพอใจในการกรีดยางพารามีผลต่อการตัดสินใจประกอบอาชีพปานกลาง

แววสุดา หนูอุไร (2542) ได้ศึกษาวัฒนธรรมการทำงานของชาวสวนยางในตำบลทับช้าง อำนาทวิ จังหวัดสงขลา จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่มีวัฒนธรรมการทำงานที่มีความสัมพันธ์ระหว่างด้านจิตพิสัยและวัตถุวิสัย ส่วนใหญ่เป็นจิตวิสัย คือ คุณลักษณะด้านจิตใจ ได้แก่ (1) ชาวสวนยางพาราจะมีความรักงาน มีความคาดหวังที่จะให้ต้นยางพารามีความเจริญเติบโตได้อย่างสมบูรณ์แข็งแรง โดยมีการปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญ เน้นระบบการกรีดยางและวิธีการกรีดยางที่ถูกต้อง (2) ความขยัน ชาวสวนยางพาราต้องดูแลต้นยางพาราทุกวันอย่างสม่ำเสมอ หากไม่ขยันที่จะดูแลรักษา จะทำให้ต้นยางพาราติดโรค เจริญเติบโตไม่เต็มที่ ทำให้ได้ผลผลิตน้อยและที่สำคัญต้องขยันต้นไปกรีดยางตั้งแต่ ตี 1 ถึงตี 3 ซึ่งเป็นช่วงที่ควรพักผ่อน (3) ความอดทน ชาวสวนยางต้องจำเป็นต้องฝึกนิสัยอดทน ต้องอดหลับอดนอน เพราะต้องเก็บน้ำยางจากต้นยางที่ละต้น จนหมดทั้งสวน กว่าจะได้เป็นน้ำยางจำนวนมาก (4) ความพยายามชาวสวนยางมีความพยายามสูงที่จะผลิตยางชั้นดี โดยทุกขั้นตอนต้องมีความพิถีพิถัน รอบคอบมีความสะอาดและละเอียดสูง เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ออกมาดีสวยและมีราคาสูง ส่งผลให้มีรายได้สูงขึ้น (5) ความรับผิดชอบ ชาวสวนยางต้องมีความรับผิดชอบในการบำรุงรักษาต้นยางของตน เมื่อต้นยางตายก็ต้องรับผิดชอบในการปลูกซ่อม ต้องใส่ปุ๋ยตามเวลาที่กำหนด คอยตัดแต่งกิ่งปราบวัชพืช เป็นต้น (6) ความสามัคคีในระยะของการเตรียมพื้นที่ปลูก ต้องอาศัยแรงงานจากเพื่อนบ้านในการถางป่า การโค่นต้นไม้ ถ้าสวนใดมีพื้นที่มากต้องขอช่วยเพื่อนบ้านและคนในครอบครัวมาช่วยปลูกยางซึ่งส่งผลให้เกิดความสามัคคีในกลุ่มชาวสวนยางพาราด้วยกัน (7) ความประหยัด ชาวสวนยางพารามีวิธีการ

ประหยัดในการบำรุงรักษาดูแลต้นยางพารา เช่น การปลูกพืชคลุมดิน เพื่อเพิ่มแร่ธาตุให้แก่ดิน ผสมปุ๋ยเคมีใช้เอง ทำให้ลดต้นทุนการใช้ปุ๋ยเคมีได้ สำหรับส่วนที่เป็นวัตถุประสงค์ คือ ความรู้ความเข้าใจ และทักษะเกี่ยวกับขั้นตอน วิธีการ ตลอดจนการใช้เครื่องมือในการประกอบสวนยางพารา วัฒนธรรมการทำงานทั้งสองส่วนนี้ มีความสัมพันธ์กันเป็นเหตุเป็นผลของการและกัน กล่าวคือ วัฒนธรรมด้านจิตพิสัย เป็นเหตุให้เกิดวัฒนธรรมด้านวัตถุประสงค์ ในขณะที่วัฒนธรรมด้านวัตถุประสงค์ ให้ผลแล้วก็จะเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดวัฒนธรรมด้านจิตพิสัยให้องกงามเติบโตขึ้นในจิตใจของผู้ประกอบการ

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 2.3 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “พฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราในจังหวัดสงขลา” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) และข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative data) ซึ่งมีวิธีการวิจัยดังนี้ดังต่อไปนี้

1. สถานที่ทำการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเดา อำเภอรัตนภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ ควนเนียงและอำเภอนาหม่อม เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่ปลูกยางพาราทั้งที่เป็นสวนยางขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่ เป็นพื้นที่ที่มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา มากกว่าร้อยละ 70 ของจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราทั้งหมดในจังหวัดสงขลา นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่มีประสบการณ์การประกอบอาชีพสวนยางพารามากกว่า 50 ปี และพบว่ามีการใช้แรงงานในครัวเรือนในการปฏิบัติงานในสวนยางพาราเป็นส่วนใหญ่ (สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา 2554)

2. แหล่งข้อมูล

2.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1.1 ประชากร (Population)

ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเดา อำเภอรัตนภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ อำเภอควนเนียง และอำเภอนาหม่อม จำนวน 56,220 ครัวเรือน (สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา 2554)

ตาราง 3.1 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ประกอบอาชีพสวนยางพาราในพื้นที่ 6 อำเภอ ของจังหวัดสงขลา

อำเภอ	จำนวน(ครัวเรือน)
อำเภอสะเตาะ	9,389
อำเภอรัตนภูมิ	28,934
อำเภอหาดใหญ่	8,119
อำเภอบางกล่ำ	2,684
อำเภอควนเนียง	3,374
อำเภอนาหม่อม	3,720
รวม	56,220

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา 2554

จากตาราง 3 แสดงจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ประกอบอาชีพสวนยางพาราในพื้นที่ 6 อำเภอ ของจังหวัดสงขลาจากการศึกษาจากเอกสารข้อมูลสถิติที่ชัดเจนยังไม่มีหน่วยงานใดสามารถระบุข้อมูลจำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่ใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราไว้ชัดเจน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กับเจ้าหน้าที่เกษตรและเจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดสงขลาและสำรวจจากเอกสาร เพื่อประมาณการสัดส่วนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่ใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางและครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่ใช้แรงงานจ้างในการทำสวนยางของแต่ละอำเภอเพื่อประมาณการเบื้องต้นพบว่าทั้ง 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา มีจำนวนครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่ใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางและครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่ใช้แรงงานจ้างในการทำสวนยางดังต่อไปนี้

ตาราง 3.2 สัดส่วนจำนวนครัวเรือนเกษตรกรประมาณการที่ประกอบอาชีพสวนยางโดยแบ่งตามลักษณะการใช้แรงงาน

อำเภอ	แรงงานครัวเรือน:แรงงานจ้าง
อำเภอสะเตาะ	15:85
อำเภอรัตนภูมิ	50:50
อำเภอหาดใหญ่	70:30
อำเภอบางกล่ำ	60:40
อำเภอควนเนียง	60:40
อำเภอนาหม่อม	50:50

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา 2554

ตาราง 3.3 จำนวนครัวเรือนเกษตรกรประมาณการที่ประกอบอาชีพสวนยางโดยแบ่งตามลักษณะการใช้แรงงาน

อำเภอ	แรงงานครัวเรือน(ครัวเรือน)	แรงงานจ้าง(ครัวเรือน)
อำเภอสะเตาะ	1,408	7,981
อำเภอรัตนภูมิ	14,467	14,467
อำเภอหาดใหญ่	5,683	2,436
อำเภอบางกล่ำ	1,610	1,074
อำเภอควนเนียง	2,024	1,350
อำเภอนาหม่อม	1,860	1,860
รวม	27,052	29,168

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา 2554

ซึ่งในการศึกษา ครั้งนี้เป็นการศึกษาครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่ใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราซึ่งมีประชากรทั้งหมด 27,052 ครัวเรือน

2.1.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง คือ คริวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ใช้แรงงานคริวเรือนในการทำสวนยางพารา การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling) โดยกำหนดขั้นตอนการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดพื้นที่ในจังหวัดสงขลาเป็นสถานที่ศึกษา จากนั้นคัดเลือกอำเภอที่มีลักษณะการใช้แรงงานคริวเรือนในการทำสวนยางพารา โดยการใช้ข้อมูลจากสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา และมีลักษณะพื้นที่การปลูกยางพาราตามลักษณะความแตกต่างของพื้นที่ 2 ลักษณะ คือพื้นที่ราบสูงหรือที่เชิงเขา และพื้นที่ราบ ตลอดจนมีขนาดการถือครองของพื้นที่ที่มีความหลากหลาย

ขั้นตอนที่ 2 เลือกอำเภอที่เป็นตัวแทนของพื้นที่โดยใช้วิธีแบบเจาะจง (Purposive sampling) คือ พื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเดา อำเภอรัตนบุรี อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ อำเภอกวนเนียง และอำเภอนาหม่อม เพราะพื้นที่ที่มีความหลากหลายทั้งลักษณะพื้นที่ ขนาดการถือครองพื้นที่ และจากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่าคริวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่ใช้แรงงานในการทำสวนยางพารา

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดสัดส่วนของอำเภอที่เป็นตัวแทนของพื้นที่ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบธรรมดา โดยการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรคำนวณของ (Yamane 1973, 727-728 อ้างถึงใน ศรีบังอร สุวรรณพานิช 2549, 51) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% จากสูตรที่ใช้ในการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง
 N = ขนาดของกลุ่มประชากร
 e = คือความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ (.05)

เมื่อแทนค่าขนาดของประชากรในสูตร จะได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

$$n = \frac{27,052}{1 + 27,052 (.05)^2}$$

ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 394 คริวเรือน

ตาราง 3.4 แสดงจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา

อำเภอ	แรงงานครัวเรือน(ครัวเรือน)	จำนวนครัวเรือนตัวอย่าง
อำเภอสะเดา	1,408	21
อำเภอรัตนภูมิ	14,467	211
อำเภอหาดใหญ่	5,683	82
อำเภอบางกล่ำ	1,610	23
อำเภอควนเนียง	2,024	29
อำเภอนาหม่อม	1,860	27
รวม	27,052	394

ที่มา: สำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา 2554

2.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพารา อำเภอละ 10 ราย ในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเดา อำเภอรัตนภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ อำเภอควนเนียง และอำเภอนาหม่อม รวม 60 รายและ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา และเจ้าหน้าที่กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดสงขลา

2.3 ข้อมูลเอกสาร

ข้อมูลจากข้อมูลจากตำรา เอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารงานวิจัยและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง

3. เครื่องมือในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อใช้สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพตามวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัยที่กำหนดไว้ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Questionnaires) ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนเกษตรกร

ตอนที่ 2 ข้อมูลประชากร วัฒนาการการใช้แรงงานและประเด็นแรงงาน

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือน

ตอนที่ 4 การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน

3.2 การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ จะทำโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in depth interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Questionnaire) ซึ่งครอบคลุมในประเด็นคำถามเกี่ยวกับพลวัตในการใช้แรงงานครัวเรือนและการปฏิบัติงานของแรงงานตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดในการปฏิบัติงานของการใช้แรงงานครัวเรือน

การทดสอบเครื่องมือ การทดสอบแบบสัมภาษณ์ ได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์.ดร. บัญชา สมบูรณ์สุข รองศาสตราจารย์.ดร. วันชัย ธรรมสังการ และ อาจารย์ไชยะ คงฉนิ และทำการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำ แล้วจึงนำไปทดสอบกับเกษตรกรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย ซึ่งผลการศึกษาพบว่า แบบสัมภาษณ์ดังกล่าวค่อนข้างสมบูรณ์ครบถ้วน และสามารถนำไปใช้ได้จริง นอกจากนี้ได้ทำการปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามลักษณะทางกายภาพและชีวภาพของครัวเรือนเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อให้ได้มาซึ่งแบบสัมภาษณ์ที่เหมาะสมก่อนนำไปใช้จริง

4. ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสถานการณ์แรงงาน หลักการ แนวคิดและทฤษฎี การศึกษาดังกล่าวจะทำการศึกษาข้อมูลจากข้อมูลจากตำรา เอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารงานวิจัย และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดในการปฏิบัติงานของการใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานตามกิจกรรมการผลิตของครัวเรือน เช่น กิจกรรมการปลูกยางพารา กิจกรรมการจัดการสวน กิจกรรมการกรีดยาง และกิจกรรมการตลาด เป็นต้น นอกจากนี้ยังศึกษาข้อจำกัดของแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยาง โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางที่ใช้แรงงานในครัวเรือนในการทำสวนยาง ในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเดา อำเภอรัตนบุรี อำเภอ

หาค่าใหญ่ อำเภอบางกล่ำ ควนเนียงและอำเภอนาหม่อม จำนวน 394 ครั้วเรือน โดยการใช้แบบ สัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Questionnaires) แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผล

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาพฤติกรรมการใช้แรงงานครั้วเรือนในการทำสวนยางของ ครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา เป็นการศึกษาพฤติตลอดจนเงื่อนไขทางด้านเศรษฐกิจและ สังคมในการทำสวนยางพาราตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน พร้อมทั้งศึกษาเงื่อนไขตลอดจนพัฒนาการ ของแรงงานโดยการใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Questionnaire) ประกอบกับการศึกษาข้อมูลจากข้อมูลจากคำรา เอกสารทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารงานวิจัยและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาจากครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ใช้ แรงงานครั้วเรือนในการทำสวนยางพารา อำเภอละ 10 ราย ในพื้นที่ 6 อำเภอของจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอสะเดา อำเภอรัตนภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ อำเภอควนเนียง และอำเภอนาหม่อม รวม 60 รายและ เจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรจังหวัดสงขลา และเจ้าหน้าที่กองทุน สงเคราะห์การทำสวนยางจังหวัดสงขลา

ขั้นตอนที่ 4 ศึกษาปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครั้วเรือนในการทำสวนยางของครั้วเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราเป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งใช้ กลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียวกันกับขั้นตอนที่ 2 และขั้นตอนที่ 3 โดยการใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Questionnaires) และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และ สรุปผล

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นตอนของการสังเคราะห์ข้อมูล โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บ รวบรวมข้อมูลในขั้นตอนที่ 1 ขั้นตอนี่ 2 และขั้นตอนที่ 3 มาสังเคราะห์ โดยการจัดทำกรจำแนก แบ่งประเภทของแรงงาน และการปฏิบัติงานของแรงงานครั้วเรือนในการทำสวนยางของครั้วเรือน เกษตรกรชาวสวนยางพาราตลอดจนอธิบายเพื่อชี้ให้เห็นแนวทางการพัฒนาแรงงานครั้วเรือนให้มี ประสิทธิภาพที่จะสามารถทำให้ครั้วเรือนเกษตรกรสามารถเพิ่มปริมาณผลการผลิตและรายได้ให้ มากขึ้น โดยการศึกษาดังกล่าวจะทำการศึกษาควคู่กับการศึกษาข้อมูลจากข้อมูลจากคำรา เอกสาร ทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ เอกสารงานวิจัยและเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล สามารถแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังต่อไปนี้

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณทำการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลในแบบสัมภาษณ์ หลังจากนั้นนำข้อมูลดังกล่าวไปเข้ารหัสข้อมูล (Coding) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Arithmetic mean)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ อาศัยการสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกเกษตรกรผู้ให้ข้อมูลหลัก มาวิเคราะห์เนื้อหาเพื่ออธิบายและตีความหมายในแต่ละประเด็น และหัวข้อที่เกี่ยวข้องรวมทั้งหาความเชื่อมโยงและความสอดคล้องของเนื้อหาตามกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยการเชื่อมโยงสิ่งที่ค้นพบกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นที่เกี่ยวกับพลวัตและเงื่อนไขในการใช้แรงงานครัวเรือนและเงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพารา โดยการสังเคราะห์จะใช้ผลการศึกษาศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณร่วมด้วย

การตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของข้อมูลใช้เทคนิคการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ของข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ นอกจากนี้ยังอาศัยข้อมูลบางส่วนที่ได้จากแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง นำมาวิเคราะห์โดยอาศัยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย เพื่อใช้ประกอบในการอธิบายผลการศึกษา

บทที่ 4

ผลการศึกษา

ผลการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดสงขลาแบ่งออกเป็น 5 ส่วนดังนี้คือ

1. ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา
2. พฤติการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา
3. พฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา
4. ปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา
5. เงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

ผลการวิเคราะห์ลักษณะพื้นฐานของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา โดยเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ศาสนา สถานภาพ อาชีพหลัก อาชีพรอง ประสิทธิภาพทางด้านการเกษตร ภูมิฐานะ ครอบครัวอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนบุตรที่กำลังศึกษา และการประกอบอาชีพหลัก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 4.1)

1.1 เพศ

เกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.3 ประกอบด้วยครัวเรือน สำหรับเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 48.7

1.2 อายุ

เกษตรกรชาวสวนยางพารามีอายุระหว่าง 41-50 ปี มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 33.50 และมีอายุเฉลี่ย 45.49 ปี

1.3 จำนวนสมาชิกในครัวเรือน

เกษตรกรชาวสวนยางพารามีจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนอยู่ในช่วง 3-4 คน มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 53.30 รองลงมา มีจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนอยู่ในช่วง 1- 4 คน 5-6 คน และมากกว่า 6 คน คิดเป็นร้อยละ 22.59, 15.23 และ 8.88 ตามลำดับ โดยมีจำนวน

สมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเฉลี่ย 3.89 คน ซึ่งจากการสัมภาษณ์พบว่าสมาชิกในครัวเรือนประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก หรืออาจกล่าวได้ว่าครอบครัวของเกษตรกรชาวสวนยางเป็นครอบครัวเดี่ยว

1.4 ศาสนา

เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ คิดเป็นร้อยละ 75.13 และนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 24.87

1.5 สถานภาพ

เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสคิดเป็นร้อยละ 92.39 รองลงมา มีสถานภาพ โสดและหย่าร้างคิดเป็นร้อยละ 6.85 และ .07 ตามลำดับ

1.6 การประกอบอาชีพ

เกษตรกรชาวสวนยางพารามีอาชีพหลักคือ การทำสวนยางพารา คิดเป็นร้อยละ 97.30 และมีอาชีพรับราชการราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ คิดเป็นร้อยละ 9.39 เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพอื่นนอกจากการทำสวนยางคิดเป็นร้อยละ 34.26 รองลงมา มีอาชีพทำสวนผลไม้ ร้อยละ 32.23 และทำนาร้อยละ 23.60 ผลการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์หลักของการทำสวนยางพาราเพื่อเป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งเป็นรายได้เสริมและคาดหวังเป็นแหล่งรายได้ในอนาคต สำหรับเกษตรกรที่มีสวนยางพาราเป็นอาชีพเสริม และเป้าหมายเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของครัวเรือน แต่บางรายนั้นก็กลับทำอาชีพสวนยางพาราเพราะไม่มีทางเลือกอาชีพอื่นๆ ทั้งนี้เพราะที่ดินทั้งหมดที่ได้รับโอนกรรมสิทธิ์มาจากพ่อแม่ได้ปลูกยางพาราทั้งเต็มพื้นที่แล้ว ก็เลยเลือกอาชีพสวนยางเป็นอาชีพหลักของครัวเรือนเช่นเดียวกับรุ่นพ่อแม่ ซึ่งข้อนำสังเกตบางประการกล่าวคือ เกษตรกรที่มีสวนยางเป็นอาชีพหลักและอาชีพเสริมมีแนวทางจัดการสวนยางที่แตกต่างกันซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดในส่วนของจัดการสวนยาง ในขณะที่ผู้ที่ประกอบอาชีพข้าราชการ ธุรกิจส่วนตัวและพนักงานบริษัทมีแนวโน้มเป็นเจ้าของสวนยางพาราเพิ่มขึ้นผ่านการซื้อที่ดินสวนยาง การโอนกรรมสิทธิ์ และปลูกสวนยางในพื้นที่ใหม่ จากลักษณะดังกล่าวสามารถแบ่งประเภทเจ้าของสวนยางพาราในพื้นที่ออกเป็น สองกลุ่มใหญ่คือ เจ้าของสวนยางที่ใช้เวลาในกิจกรรมและมีรายได้หลักจากสวนยางพารา และ เจ้าของสวนยางผู้มีอาชีพหลักเป็นข้าราชการ ธุรกิจส่วนตัวและพนักงานบริษัท

1.7 ประสบการณ์ทำการเกษตร

เกษตรกรชาวสวนยางพารามีประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 19.87 โดยเกษตรกรมีประสบการณ์ทำการเกษตรส่วนใหญ่น้อยกว่า 20 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.79 รองลงมามีประสบการณ์ 21-30ปี,31-40 ปี, 41-50 ปี และมากกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 38.80, 7.61, 4.31,1.79 ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราเฉลี่ย 19.87 ปีโดยเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่ 10-20 ปีคิดเป็นร้อยละ 49.49 รองลงมามีประสบการณ์ทำการเกษตรส่วนใหญ่น้อยกว่า 10 ปี, 21-30ปี ,31-40 ปี, 41-50 ปี และมากกว่า 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 21.57, 15.23, 7.61,4.31และ 1.79

1.8 ภูมิฐานะ

เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 63.45 และอพยพย้ายถิ่นจากท้องถิ่นอื่น คิดเป็นร้อยละ 36.55 โดยสาเหตุการอพยพย้ายถิ่นส่วนใหญ่คือการมาแต่งงานกับคนในท้องถิ่น และการอพยพย้ายถิ่น เพื่อมาหาสถานที่ทำกิน เนื่องจากถิ่นเดิมที่เคยอาศัยอยู่นั้นมีที่ดินไม่เพียงพอและชุมชนที่มาอาศัยอยู่มีสถานที่ทำกินสามารถปลูกยางพาราเพื่อเลี้ยงชีพได้ ส่วนเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่ไม่สามารถบอกได้ว่าครอบครัวของตนเข้ามาอาศัยอยู่ในชุมชนเมื่อไหร่ โดยให้คำตอบว่าอาศัยอยู่มาตั้งแต่บรรพบุรุษ

1.9 เศรษฐกิจของครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรชาวสวนยางพารามีรายได้ของครัวเรือนที่เกิดจากการประกอบอาชีพทั้งอาชีพหลักและอาชีพรองเฉลี่ยเท่ากับ 250,000 บาทต่อปี รายได้ในภาคเกษตรกรรม เฉลี่ย 205,000 บาทต่อปี ประกอบด้วยรายได้เฉลี่ยจากระบบฟาร์มสวนยางพารา 200,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี และรายได้เฉลี่ยจากระบบฟาร์มอื่น 20,000 บาทต่อครัวเรือนต่อปี เกษตรกรชาวสวนยางพารามีรายได้ของครัวเรือนที่เกิดจากการประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรเฉลี่ย 50,000 บาทต่อปี เกษตรกรชาวสวนยางพารามีรายจ่ายของครัวเรือนเฉลี่ยเท่ากับ 200,000 บาทต่อปี ประกอบด้วย รายจ่ายจากระบบฟาร์มสวนยางพารา และรายจ่ายจากระบบฟาร์มอื่น ๆ และรายจ่ายนอกภาคการเกษตร และครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีเงินออม จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารามีภาระหนี้สินเฉลี่ย 250,000 บาทซึ่งหนี้สินของเกษตรกรส่วนใหญ่เกิดจากความต้องการของครัวเรือน เช่น รถยนต์ บ้าน ที่ดิน เป็นต้น มีเงินออมเฉลี่ย เท่ากับ 50,000 บาทต่อครัวเรือน

ตาราง 4.1 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

รายการ	ประชากร (n=394)	
	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1. ชาย	192	48.70
1.2 หญิง	202	51.30
2. อายุ (ปี)		
2.1. น้อยกว่า 30	42	10.66
2.2. 31-40	147	37.31
2.3. 41-50	159	40.36
2.4. 50-60	29	7.36
2.5. มากกว่า 60	17	4.31
เฉลี่ย (ปี)	394	45.49
3. สมาชิกในครัวเรือน		
3.1. 1-2	89	22.59
3.2. 3-4	210	53.30
3.3. 5-6	60	15.23
3.4. มากกว่า 6	35	8.88
4. ศาสนา		
4.1 พุทธ	296	75.13
4.2 อิสลาม	98	24.87
5. สถานภาพ		
5.1 แต่งงาน	364	92.39
5.2 โสด	27	6.85
5.3 หย่าร้าง	3	.76

ตาราง 4.1 (ต่อ) ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

รายการ	ประชากร (n=394)	
	จำนวน	ร้อยละ
6. อาชีพหลัก		
6.1 สวนยางพารา	249	63.20
6.2 ราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ	37	9.39
6.3 ลูกจ้าง	4	1.02
6.4 รับจ้างทั่วไป	7	1.78
6.5 ธุรกิจส่วนตัว	2	0.51
7.5 ค้าขาย	15	1.02
7. ประสบการณ์ทำการเกษตร		
น้อยกว่า 20	195	49.49
20-30	145	36.80
31-40	30	7.61
41-50	17	4.31
มากกว่า 50	7	1.79
เฉลี่ย (ปี)	394	19.87
8. ภูมิถิ่น		
8.1 ท้องถิ่นหรือเกิดในหมู่บ้าน	250	63.45
8.2 อพยพมาจากถิ่นอื่น	144	36.55
9. ครอบครัวย้ายอยู่ในหมู่บ้าน (ปี)		
น้อยกว่า 30	37	9.39
31-40	43	10.91
41-50	49	12.44
มากกว่า 50	116	29.44
ตั้งแต่บรรพบุรุษ	149	37.82

ตารางที่ 4.2 ตารางการเงินของครัวเรือนเกษตรกรรชาสวนยางพารา

การเงิน	ค่าเฉลี่ย
รายได้รวมทั้งหมดของครัวเรือน	250,000
รายได้จากระบบเกษตร	200,000
รายได้จากระบบฟาร์มอื่น	20,000
รายได้นอกภาคเกษตร	50,000
รายจ่ายรวมทั้งหมดของครัวเรือน	200,000
หนี้สิน	250,000
เงินออม	50,000

1.10 ลักษณะของสวนยางพารา

ผลการวิเคราะห์ลักษณะการใช้ปัจจัยการผลิตและการจัดการผลิตในสวนยางพาราขนาดเล็กจำแนกตามระบบนิเวศเกษตรยางพาราประกอบด้วย 1) พื้นที่ถือครองของครัวเรือน 2) ขนาดของพื้นที่ถือครองมีผลการศึกษาดังนี้

1.10.1 พื้นที่การถือครองที่ดิน

เกษตรกรรชาสวนยางพารามีพื้นที่ถือครองทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย 15.50 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 12.90 ไร่ โดยมีเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนด เฉลี่ยร้อยละ 82.8 รองลงมาเป็น นส.3 เฉลี่ยร้อยละ 9.4 (ตารางที่ 4.3)

ตารางที่ 4.3 ลักษณะการถือครองที่ดินของครัวเรือนเกษตรกร

รายละเอียด	ค่าเฉลี่ย
1. พื้นที่ถือครองทั้งหมดของ ครัวเรือน (ไร่)	19.50
2. พื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)	15.50
3. เอกสารสิทธิ์	
- โฉนด	62.8
- ส.ป.ก	24.7
- นส. 3	9.4
- สค. 1	3.1

1.10.2 ขนาดพื้นที่ถือครองของเกษตรกร

ยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดสงขลา มีการทำสวนยางเกือบทุกพื้นที่ โดยภาพรวมพื้นที่สวนยางพารามีการปลูกทดแทนและปลูกในพื้นที่ใหม่อย่างต่อเนื่อง ในปัจจุบันพบว่า การปลูกยางพาราในพื้นที่ใหม่ทั้งในพื้นที่นา สวนไม้ผล และที่ว่างเปล่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากพื้นที่ปลูกเดิมที่มีความเหมาะสมได้ถึงจุดจำกัดที่ดิน จึงมีการขยายไปสู่ในพื้นที่ใหม่ดังกล่าว ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจปรับเปลี่ยนพื้นที่สวนยางคือ ราคายาง ที่แนวโน้มเพิ่มสูงอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลา 2- 3 ปีที่ผ่านมา เกษตรกรมีมุมมองเชิงบวกราคายางน่าจะอยู่ในระดับสูงต่อไปในอนาคต นอกจากนี้ประเด็นด้านการขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน ต้นทุนการผลิตพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นๆที่สูงขึ้นและราคาผลผลิตมีความผันผวนสูง ล้วนส่งผลต่ออัตราเร่งปรับเปลี่ยนพื้นที่เป็นสวนยางพาราเพิ่มสูงขึ้น จากการศึกษาพบว่าครัวเรือนเกษตรกรถือครองที่ดินเฉลี่ย 19.50 ไร่และพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 15.90 ไร่ ที่ดินส่วนใหญ่มีเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนดที่ดินเฉลี่ย 62.8 จากการศึกษาสามารถแบ่งขนาดพื้นที่การถือครองของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางในจังหวัดสงขลาออกเป็น 3 ประเภทดังนี้

1.10.2.1 พื้นที่ถือครองสวนยางขนาดเล็กน้อยกว่า 15 ไร่

เจ้าของสวนยางประเภทนี้เลือกใช้แรงงานครัวเรือนซึ่งเป็นคู่สามีภรรยา แต่หากครัวเรือนที่มีข้อจำกัดด้านจำนวนแรงงาน และความสามารถแรงงานครัวเรือน เช่น แรงงานมีอายุสูงวัย และความสามารถทำงานลดลงส่วนใหญ่เลือกใช้แรงงานจ้างกรี๊ด วิวัฒนาการใช้แรงงานเริ่มจากการใช้แรงงานครัวเรือนปลูกสร้างสวนยาง ทุกขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ ปลูกยาง ดูแล

สวนยาง เช่น ใส่งู๊ย ปราบวัชพีซ จนกระทั่งยางเปิดกริด ในระหว่างที่สวนยางพารายังไม่เปิดกริด แรงงานคู่สามีภรรยาทำงานรับจ้างกริดยางในหมู่บ้านหรือพื้นที่ใกล้เคียง เมื่อสวนยางของตนเองเปิดกริดได้แล้วจึงกลับมากกริดในสวนยางของตนเอง

จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนที่มีขนาดพื้นที่ถือครองสวนยางมีน้อยกว่า 7 ไร่ แรงงานเลือกที่จะเป็นแรงงานกริดจ้างร่วมกับกริดยางสวนของตนเอง เนื่องจากมีแรงงานมากกว่าขนาดพื้นที่กริดหรือ “กริดไม่พอมือ” และต้องการรายได้เพิ่ม พื้นที่ถือครองขนาดเล็กยังส่งผลกระทบต่อความสามารถสะสมเงินทุนและการเลือกใช้เทคโนโลยี กล่าวคือ เกษตรกรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่ มีรายได้หลักจากสวนยางเท่านั้น ทำให้รายได้ส่วนใหญ่ใช้จ่ายไปกับรายจ่ายในครัวเรือน และเพื่อการศึกษาเล่าเรียนของลูก มีเงินทุนเพื่อการลงทุนซ้่าค่าและเลือกใช้เทคโนโลยีอย่างง่ายเท่านั้น เพื่อลดต้นทุนการผลิต ดังพบว่า สวนยางบางรายไม่เคยใส่งู๊ย หรือใส่งู๊ยเพียงปีละครั้ง ปราบวัชพีซในบางปีเท่านั้น เลือกพันธุ์ RRIM 600 เพราะเป็นหลักประกันปริมาณผลผลิตและเลือกใช้ระบบกริดแบบความถี่กริดสูง เช่น 1/2S 3d/4 หรือ 1/2S 4d/5 ทั้งนี้ปัจจัยกดดันด้านระดับรายได้ที่ต้องสอดคล้องกับระดับรายจ่ายของครัวเรือน เกษตรกรมักกล่าวว่า ขอมทำงานหนักหรือกริดยางถี่ขึ้นเพื่อให้ได้รับรายได้สูงขึ้น กล่าวคือ เกษตรกรกลุ่มนี้เน้นควบคุมสมดุลรายได้และรายจ่ายในครัวเรือนมากกว่าการออมหรือลงทุนซ้่าในสวนยาง อย่างไรก็ตามเมื่อลูกๆเรียนจบหรือเคลื่อนย้ายออกไปทำงานนอกภาคเกษตร เกษตรกรกลุ่มนี้จะลดการใช้แรงงานในสวนยางลง เช่นเดียวกัน ในช่วงนี้ครัวเรือนมักเปลี่ยน การใช้แรงงานจะเปลี่ยนไปเป็นแรงงานจ้างกริดซึ่งก็มักจ้างแรงงานเครือญาติและแรงงานในหมู่บ้าน ตามลำดับ การจ้างกริดยางส่วนใหญ่จ้างแบบกริดแบ่งผลผลิต (Sharetapping contracts) กำหนดค่าจ้างสัดส่วน 60:40, 55:45 และ 50:50 ซึ่งมีความแตกต่างในแต่ละพื้นที่

1.10.2.2 พื้นที่ถือครองสวนยางขนาด 15-50 ไร่

ครัวเรือนที่มีพื้นที่ถือครองสวนยางขนาด 15-50 ไร่ เป็นเจ้าของสวนยางขนาดกลาง มีการใช้แรงงานทั้งแรงงานครัวเรือนและแรงงานจ้าง จากการศึกษพบว่า การปลูกสร้างสวนยางตั้งแต่ขั้นตอนเตรียมพื้นที่ ปลูกยาง และดูแลสวนยางจนกระทั่งเปิดกริดเจ้าของสวนยางเลือกใช้แรงงานครัวเรือนและแรงงานจ้างในบางกิจกรรม ตัวอย่างเช่น การเตรียมพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่ใช้แรงงานจ้างเหมาซึ่งปฏิบัติงานตั้งแต่การโค่นยางเก่า ปรับสภาพพื้นที่ ขุดหลุม และปลูกยาง หรือเลือกใช้แรงงานครัวเรือนสำหรับงานตัดหญ้าและใส่งู๊ย เป็นต้น กลยุทธ์สำคัญของการจัดการสวนยางคือ การปรับเปลี่ยนช่วงระยะเวลาการใช้แรงงานให้สอดคล้องกับขนาดพื้นที่ กล่าวคือ ครัวเรือนปลูกยางใหม่ในพื้นที่ที่เหมาะสมกับกำลังความสามารถของแรงงานครัวเรือน ซึ่งโดยทั่วไปจะมีสวนยางมากกว่าหนึ่งแปลง ตัวอย่างจากการสัมภาษณ์ แปลงแรกเป็นยางเก่าที่เปิด

กรีดพื้นที่ประมาณ 15 ไร่ ซึ่งเป็นแหล่งรายได้ของครัวเรือน แปลงที่สองเริ่มปลูกทดแทนขนาดพื้นที่ประมาณ 10 ไร่ ซึ่งสามารถดูแลสวนได้ด้วยแรงงานครัวเรือนในระหว่างว่างจากงานกรีดยาง เมื่อแปลงสองเริ่มเปิดกรีดได้ก็จะเริ่มปลูกทดแทนในแปลงถัดไป นับว่าเป็นกลยุทธ์การใช้แรงงานครัวเรือน ที่สอดคล้องกับขนาดพื้นที่ถือครอง ในขณะที่เดียวกันเป็นกับจัดการความเสี่ยงของผลผลิต และมีรายได้จากสวนยาง นอกจากนี้เจ้าของสวนยางให้ความสำคัญกับการเลือกใช้เทคโนโลยี การใช้ปัจจัยการผลิตและการดูแลสวนยางอย่างดี ส่งผลให้สวนยางให้ผลผลิตต่อไร่สูงกว่าสวนยางประเภทแรก ทำให้เจ้าของสวนยางมีความสามารถสะสมเงินทุนเพื่อการลงทุนซ้ำและเพื่อความสามารถการรวบรวมเพื่อถือครองที่ดินเพิ่มขึ้น

การใช้แรงงานในสวนยางในระยะเปิดกรีด พบว่า เจ้าของสวนยางเลือกใช้ทั้งแรงงานครัวเรือนและแรงงานจ้างกรีด แรงงานครัวเรือนเป็นคู่สามีภรรยา มีขนาดพื้นที่งานกรีดประมาณ 15 ไร่ ซึ่งสวนใหญ่เป็นแปลงที่อยู่ใกล้ที่พัก ในขณะที่แปลงสวนยางที่เกินความสามารถแรงงานครัวเรือนเลือกใช้แรงงานจ้างกรีด แหล่งอุปทานแรงงานกรีดที่สำคัญคือ แรงงานเครือข่ายแรงงานในหมู่บ้าน แรงงานต่างจังหวัดและบางรายอาจเลือกใช้แรงงานต่างด้าว

1.10.2.3 พื้นที่ถือครองสวนยางขนาดมากกว่า 50 ไร่

ครัวเรือนถือครองสวนยางขนาดมากกว่า 50 ไร่ มีสัดส่วนประมาณ 5% ในพื้นที่ศึกษา สวนยางขนาดใหญ่มีรูปแบบการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน 3 รูปแบบ คือ สวนยางครัวเรือน สวนยางของตระกูลที่บริหารงานแบบกงสี และสวนยางบริษัท การทำสวนยางในกลุ่มนี้เน้นการใช้เทคโนโลยีและเงินทุนในการปลูกสร้างสวนยางอย่างเข้มข้น โดยคำนึงถึงผลตอบแทนและต้นทุนการผลิตในระยะยาวเป็นสำคัญ การปลูกสร้างสวนยางตั้งแต่เตรียมพื้นที่ ปลูกยาง ดูแลจัดการสวนยางก่อนเปิดกรีดและหลังเปิดกรีดใช้แรงงานจ้างทุกขั้นตอน ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของเจ้าของสวนยาง การเลือกใช้เทคโนโลยีปฏิบัติตามข้อแนะนำสถาบันวิจัยยาง เน้นเลือกพันธุ์ยางที่รู้แหล่งที่มาของสายพันธุ์และคัดเลือกต้นพันธุ์ที่ดี

ส่วนที่ 2 พลวัตการใช้แรงงานของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

2.1 พลวัตการใช้แรงงานของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

วิวัฒนาการการทำสวนยางพาราในภาคใต้ของประเทศไทยจากเอกสารต่างๆพบว่า พระยารัษฎานุประดิษฐ์ (คอซิมบี๊ ณ ระนอง) ได้เห็นว่าราษฎรในหัวเมืองมลายู (มาเลเซีย) ปลูกยางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจสร้างรายได้ให้แก่ผู้ปลูกเป็นอย่างมาก ท่านจึงได้สังเกตการณ์ปลูกและวิธีการทำสวนยางพาราแล้วจึงลักลอบนำต้นยางจากประเทศมาเลเซียมาปลูกที่อำเภอกันตัง จังหวัดตรังเป็นครั้งแรก ต่อมาได้นำเมล็ดยางพาราไปแจกจ่ายให้ผู้ใหญ่บ้านเพื่อแจกจ่ายสู่ราษฎรหลังจากนั้นสามเดือนท่านก็ไปติดตามผลปรากฏว่าไม่มีต้นยางสักต้นเดียว เพราะราษฎรเข้าใจผิดนำเอาเมล็ดที่ได้ไปต้มกิน ทำให้การแจกจ่ายเมล็ดพันธุ์ยางครั้งนั้นสูญเปล่า พระยารัษฎานุประดิษฐ์ ก็มีได้ท้อแท้แจกเมล็ดพันธุ์ยางพาราอีกครั้งหนึ่งพร้อมกำชับผู้ใหญ่บ้านว่าจะเชิญผู้ใหญ่บ้านหากไม่สามารถกำชับให้ราษฎรปลูกได้ สาเหตุที่ต้องเชิญเชิญราษฎรเนื่องจากราษฎรไม่เคยเห็นยางพารามาก่อนเลยจึงไม่เห็นคุณค่า เมื่อถูกบังคับก็จำใจต้องปลูกผู้ใดปฏิบัติตามก็จะได้รับการตัวยกเว้นการเกณฑ์แรงงาน จึงทำให้มีเริ่มการทำสวนยางพารามากขึ้น อีกทั้งยังมีการขออนุญาตการจับจองที่ดินเพื่อการทำสวนยางพารามากขึ้น และเมื่อมีการทดลองปลูกแล้วได้ผลดี นันดา แก้วสุวรรณ (2537, 25-26) ชาวจีนที่เคยปลูกพริกไทยและทำเหมืองแร่หันมาปลูกยางพารามากขึ้นเรื่อยๆจนต่อมาชาวจีนที่เคยทำสวนยางในมาลายูซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษเข้ามาสมทบ ราษฎรพัฒนาการผลิตและการค้ายางพาราในภาคใต้ของไทยระหว่างปี พ.ศ.2544-2446 ชาวต่างชาติได้เริ่มเข้ามาปลูกสร้างสวนยางพารา อีกทั้งยังมีการขออนุญาตการจับจองที่ดินเพื่อทำสวนยางพาราเพิ่มขึ้น ต่อมาพระยารัษฎานุประดิษฐ์ได้จ้างชาวอินเดียซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญในการปลูกยางมาออกตรวจชี้แจงวิธีการเพาะปลูกให้ราษฎรเข้าใจและได้ขอพระบรมราชานุญาตนำเงินในกองโลหกิจมาใช้เป็นงบประมาณสนับสนุนในการบำรุงยางพาราด้วย

จากการศึกษาพลวัตการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราทำให้ทราบถึงพัฒนาการการใช้แรงงาน สามารถแบ่งพัฒนาการได้ 5 ยุคโดยอาศัยเกณฑ์การพัฒนายางพาราของไทย ได้แก่(1)ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตแบบดั้งเดิม ช่วง เริ่มต้นการปลูกยางพารา ถึงปี พ.ศ. 2502(2) ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงเริ่มต้นการผลิตยางพาราสมัยใหม่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2503 ถึง 2522(3) ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงการผลิตยางพาราสมัยใหม่ หรือช่วงปฏิวัติเขียว ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 ถึง พ.ศ.2532 (4)ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงการผลิตยางพาราในระบบการเกษตรทางเลือก ตั้งแต่พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ.2542และ(5)ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงการผลิตยางพาราเพื่ออุตสาหกรรมยางพารา ช่วง พ.ศ.2543 ถึง ปัจจุบัน ดังแสดงในตารางที่ 4.4

2.1.1 ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราแบบดั้งเดิมหรือยุคช่วงเริ่มต้นการปลูกยางพารา ถึงปี พ.ศ. 2502

จากการศึกษาพบว่าการทำสวนยางพาราในยุคแรกนั้นการทำสวนยางพาราดำเนินการโดยชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีน ซึ่งการทำสวนยางของคนจีนและคนไทยจะมีความแตกต่างกันในเรื่องของขนาดพื้นที่ เพราะสวนยางพาราของชาวจีนจะมีขนาดใหญ่เพราะมีเงินทุนในการลงทุนสูงเป็นการทำสวนยางพาราตามแบบของชาวมาลาเย โดยมีขั้นตอนคือการเตรียมพื้นที่ให้โล่งเตียน การปลูกเป็นระเบียบเป็นแถว มีการบำรุงรักษา ู้วิธีการกรีดยาง และการทำยางแผ่นรมควันสวนยางชาวจีนจึงได้ผลผลิตที่ดี แปรรูปเป็นยางแผ่นที่มีคุณภาพ ขายได้ราคาดี ส่วนสวนยางของคนไทยเป็นการปลูกแบบดั้งเดิม คือปลูกในสวนหลังบ้านปะปนกับไม้ยืนต้นชนิดอื่น ลักษณะการปลูกไม่เป็นระเบียบ หรืออีกกรณีหนึ่งเป็นการปลูกเพื่อจับจองที่ดิน โดยการใช้เมล็ดยางพาราเป็นกระสุนแล้วยิงด้วยธนูหรือหนังสติ๊ก หากเมล็ดยางพาราไปตกที่ไหนกิ่งก้านที่นั่น ต้นยางพาราจึงไม่มีความเป็นระเบียบงอกเกะกะไปทั่ว สวนยางพาราของชาวไทยในยุคแรกจึงนิยมเรียกว่า “ป่ายาง” การทำสวนยางพาราในยุคแรกนั้นสามารถแยกออกเป็น 2 ประเภทตามลักษณะของผู้ปลูกดังนี้

ประเภทแรก ได้แก่กลุ่มชาวต่างชาติ โดยเฉพาะชาวจีนที่มีมากที่สุด ในภาคใต้ ซึ่งชาวจีนจะเป็นผู้มีความรู้ในการทำสวนยางพาราเป็นอย่างดีและมีงบประมาณในการลงทุน ประกอบกับลักษณะนิสัยเด่นของคนจีนคือกล้าเสี่ยง กล้าลงทุน สวนยางของชาวจีนส่วนใหญ่จึงเป็นสวนยางพาราขนาดใหญ่ ขนาดของพื้นที่สวนยางพารามากกว่า 50 ไร่ขึ้นไป จนถึง 2,000-3,000 ไร่ ลักษณะการปลูกยางพาราของชาวจีนได้ตามแบบแผนของสวนยางในมาลาเยทุกประการ ทั้งนี้ระยะแรกได้มีการจ้างชาวจีนผู้ชำนาญจากมาลาเยมาดำเนินการ ลักษณะการปลูกแบบสวน เพื่อไม่ให้ต้นยางแย่งอาหารกัน มีการกำจัดวัชพืชโดยการดายหญ้าจนทำให้พื้นที่สวนโล่งเตียน ดังรายงานการบันทึกของ หลวงอิทธิรักษุชฤทธิ ได้เขียนรายงานไว้ว่า “สวนหรือไร่นาไหนที่แลเห็นราบรื่นอยู่สักหน่อยไม่ต้องถามก็มักจะทราบกันว่าเป็นของชาวจีน” การที่ชาวจีนเข้ามาจับจองพื้นที่เพื่อการทำสวนยางขนาดใหญ่ทั่วไปรวมทั้งที่ดินสองข้างทางรถไฟ ทำให้มีความต้องการแรงงานมากขึ้นสำหรับคนไทยที่ไม่เคยปลูก ไม่เคยกรีดยางพารามาก่อน ชาวจีนก็จะจ้างคนไทยเฉพาะการ โคน การถางป่า ส่วนการปลูกและการกรีดยางนั้นต้องจ้างชาวจีนมาจากมาลาเย ปีนังและสิงคโปร์ ซึ่งเป็นแรงงานที่มีความชำนาญในการปลูกยางพารามาก่อน การเข้ามาของชาวจีนทั้งสองกลุ่มคือชาวจีนที่มีสวนยางพาราและชาวจีนที่มารับจ้างชาวจีนในการทำสวนยางพาราซึ่งทั้งสองกลุ่มมีผลต่อการขยายพื้นที่ปลูกยางของคนไทยอยู่มาก เพราะแต่เดิมนโยบายการใช้ที่ดินชักจูงให้ราษฎรชาวไทยทำสวนยางพารากันน้อย

คัดเลือกแล้วทำให้ผลผลิตดี และมีการปลูกสร้างสวนยางพาราเป็นแถวเป็นแนวอย่างเป็นระเบียบ ทำให้มีจำนวนต้นยางพาราต่อไร่มากขึ้น เริ่มใช้วิธีการปราบวัชพืช ไม้ยืนต้นที่โตแข่งชันการเจริญเติบโตกับยางพาราที่ถูกละทิ้ง เหลือเฉพาะยางพาราอย่างเดียว เริ่มใช้ยางพันธุ์ใหม่ที่ทำให้ผลผลิตสูงขึ้น เช่น RRIM623, PB5/51 และ RRIM600 เป็นต้น มีการใส่ปุ๋ยบ้างเป็นครั้งคราว การทำสวนยางรูปแบบนี้เรียกว่า " สวนยางพันธุ์ดี " เกษตรกรขยายเนื้อที่ปลูกเพิ่มมากขึ้น ผลผลิตยางแผ่นที่ได้ต่างคนต่างขายผ่านทางพ่อค้าคนกลาง ในปี พ.ศ. 2503 ได้มีการจัดตั้งสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือการจัดตั้งกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางเพื่อหาช่องทางช่วยเหลือเกษตรกรชาวสวนยางพาราด้วยการเก็บเงินจากผู้ส่งออกยางพารา ซึ่งเรียกว่า “เงินสงเคราะห์” แล้วคือในเกษตรกรในรูปแบบการปลูกแทนให้ไปทำตามข้อกำหนดของคณะกรรมการกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางและทดลองปลูกยางพันธุ์ดีทดแทนพันธุ์พื้นเมืองที่ให้ผลผลิตต่ำยางพาราที่ปลูกในช่วงนี้ คือ ยางพันธุ์ RRIM600 ซึ่งให้ผลผลิตสูงขึ้น มีการขยายเนื้อที่ปลูกยางอย่างต่อเนื่อง เริ่มมีการขายน้ำยางสดบ้าง ในขณะที่มีการทำเป็นยางแผ่นดิบกว่า 80% เริ่มมีการใช้เครื่องมือทุ่นแรงในการทำสวน เริ่มมีการคิดทำอาชีพเสริมในสวนยางพารา และเกษตรกรเริ่มมีการรวมกลุ่มกันขายยางเพื่อสร้างอำนาจต่อรองด้านการตลาด ลดทอนการถูกกดราคาจากกลไกตลาดเดิม

ในยุคนี้เกษตรกรชาวสวนยางพาราต้องต้อนรับการเข้ามาของวัฒนธรรมใหม่ คือระบบเกษตรกรรมแบบพืชเดี่ยว หรือการทำสวนยางพันธุ์ดี ที่ต้องใช้แรงงานแบบเข้มข้น โดยมีระบบแรงงานใหม่ คือการจ้างงาน ซึ่งเป็นระบบการแลกเปลี่ยนแบบต่างตอบแทน โดยใช้หลักเหตุและผลทางเศรษฐกิจเข้ามาเป็นตัวกำหนด เข้ามาเป็นฐานรองรับการทำสวนยางแบบใหม่การปะทะกันระหว่างวัฒนธรรมเก่าและใหม่นี้ ได้ก่อปัญหาให้แก่ชาวบ้านหรือเกษตรกรในพื้นที่ภาคใต้ เพราะระบบแรงงานแบบเดิม คือออกปาก-กินวานไม่สามารถรองรับการใช้แรงงานแบบเข้มข้นในสวนยางพันธุ์ดี ขณะเดียวกันชาวบ้านก็ไม่มีเงินทุนเพียงพอที่เข้าสู่ระบบจ้างแรงงานเกษตรกรชาวสวนยางจำนวนมากได้พัฒนาระบบแลกเปลี่ยนแรงงานใหม่ขึ้นเรียกว่า แשר์แรงงาน หรือลองพรรค หรือทำ-พัก ซึ่งเป็นระบบแรงงานรวมหมู่ที่ยังคงคุณค่าเดิมของแรงงานระบบเก่า คือการพึ่งพาอาศัยกัน และผสมผสานด้วยคุณค่าใหม่ของระบบจ้างงาน คือการแลกเปลี่ยนแรงงานในหน่วยหรือปริมาณที่เท่าเทียมกัน เช่น จำนวนชั่วโมงเท่ากัน ผู้แลกเปลี่ยนแรงงานอยู่ในวัยใกล้เคียงกัน เพราะมีแรงงานไม่แตกต่างกันมากนัก เป็นต้น ยุคนี้เป็นยุคเริ่มต้นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เนื่องจากเริ่มมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยการจัดตั้งสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางและเริ่มมีการขยายพื้นที่ปลูกและพื้นที่ถือครองของครัวเรือน มีการใช้แรงงานครัวเรือนใน

ระบบการผลิตมากกว่า ร้อยละ 70 ลดลงเนื่องจากเริ่มมีการจ้างแรงงานมาทดแทนแรงงานครัวเรือน แต่อย่างไรก็ตามแรงงานครัวเรือนยังเป็นแรงงานหลักในการผลิต

2.1.3 ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงการผลิตยาพาราเซตามัยใหม่ หรือช่วงปฏิวัติเขียว ตั้งแต่ พ.ศ. 2523 ถึง พ.ศ. 2532

ทั้งภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเริ่มส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับสวนยางพารา มีวิชาการด้านการปรับปรุงพันธุ์ยางเพื่อให้ผลผลิตสูง และมีการขยายพันธุ์โดยการติดตามเพื่อป้องกันการกลายพันธุ์เกิดขึ้น มีการดำเนินการส่งเสริมการปลูกโดยกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางโดยการปลูกทดแทนยางเก่าด้วยยางพันธุ์ดี จึงเกิดการโค่นล้มป่ายางและระบบสวนยางพันธุ์ดีแบบเดิมมาปลูกยางพันธุ์ดีโดยการติดตาม มีการใช้วิชาการแผนใหม่ดูแลรักษาอย่างเต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นการกำจัดวัชพืชโดยสารเคมีหรือแรงงานคน มีการใส่ปุ๋ยเป็นระบบ พื้นที่ปลูกยางไม่มีไม้ยืนต้นปะปนเลย รูปแบบนี้เกษตรกรเรียกว่า "สวนยางสงเคราะห์" ภายใต้การสนับสนุนปัจจัยการผลิตจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารมากขึ้นจนมีความเข้าใจในกลไกของราคายาง เกิดการรวมกลุ่มเพิ่มขึ้นเพื่อขยายยาง เกษตรกรเริ่มปรับเปลี่ยนจากทำสวนยางจากการปลูกยางพาราเชิงเดี่ยวมาเป็นการทำสวนยางพาราแบบวนเกษตรหรือเรียกว่าการปลูกพืชร่วมยางจำพวกไม้ยืนต้นหรือไม้ผล เช่น ขนุน มังคุด ทูเรียน ลองกอง มะพร้าว เป็นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อเพิ่มผลผลิตให้สูงขึ้น ทั้งนี้สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางได้ให้การสนับสนุนในการปลูกพืช 12 ชนิดเพื่อเพิ่มธาตุอาหารในดิน เช่น พืชหัว พืชผิวดิน พืชถมดิน ผักกินยอด ไม้พุ่มเพื่อน เถาวัลย์ เป็นต้น และต้องการให้มีรายได้เพิ่มมากขึ้นจำพวกผักพื้นบ้าน เช่น ผักเหมียง สับปะรด เป็นต้น เพราะว่าตลาดผลผลิตมีความต้องการในระดับสูง รวมทั้งเลี้ยงไก่ เป็ด วัว และปลาไว้บริโภคในครัวเรือน ทำให้สมาชิกในครัวเรือนไม่นิยมการเคลื่อนย้ายอพยพออกไปหางานทำนอกภาคเกษตรเพราะว่าพึงพอใจกับความพอเพียงในการมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย อย่างไรก็ตามบางครอบครัวมีแรงงานของสมาชิกในครัวเรือนอพยพแรงงานไปทำงานนอกภาคเกษตรเนื่องจากงานภาคเกษตรมีอยู่จำกัดแต่แรงงานมีเยอะจึงจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายแรงงานไปประกอบอาชีพอื่น อาทิ การทำงานในโรงงานในพื้นที่ใกล้เคียง แต่เป็นการอพยพแรงงานแบบชั่วคราว คือเข้าไป – เย็นกลับ การทำกิจกรรมในสวนยางของแรงงานในครัวเรือนเริ่มมีบทบาทลดน้อยลงเนื่องจากการทำกิจกรรมในสวนยางพารามีการใช้แรงงานในการดูแล บำรุงรักษาน้อยลงและทำกิจกรรมเป็นครั้งคราวเท่านั้นจึงเป็นเหตุให้แรงงานในครัวเรือนเหลือใช้สมาชิกในครัวเรือนจึงจำเป็นต้องคิดสร้างงานใหม่เพื่อให้เพียงพอกับแรงงานที่มีอยู่ สมาชิกในครัวเรือนต้องขวนขวายในการใช้แรงงานที่มีอยู่ ประกอบกับค่าครองชีพมีการเปลี่ยนแปลงสมาชิกทุกคนในครอบครัวที่อยู่ในวัยแรงงานจึงต้องทำงานเพื่อความอยู่รอดความมั่นคงทางเศรษฐกิจทำให้สมาชิกในครัวเรือนเริ่ม

เปลี่ยนไปทำอาชีพนอกภาคการเกษตรมาก ลักษณะการใช้แรงงานในยุคนี้มีทั้งการใช้แรงงานในครัวเรือนและแรงงานงานจ้าง ซึ่งมีทั้งชายชาวแผ่นดินและน้ำยางสดในอัตราส่วนเท่าๆกัน การใช้แรงงานจ้างในการทำกิจกรรมในสวนยางพารายุคนี้เป็นลักษณะการจ้างกรีดยาง ส่วนใหญ่จ้างแบบกรีดแบ่งผลผลิต (Sharetapping contracts) กำหนดค่าจ้างสัดส่วน 50:50 การใช้แรงงานในยุคนี้ มีการใช้แรงงานครัวเรือนในการผลิตแบบเข้มข้นมากขึ้นเนื่องจากมีการขยายตัวและการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตยางสมัยใหม่มากขึ้นทำให้มีการขยายพื้นที่ปลูกมากทำให้เนื้อที่ถือครองของครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นและสัดส่วนเนื้อที่ถือครองต่อแรงงานครัวเรือนมาก เกินความสามารถในการปฏิบัติงานของแรงงานในครัวเรือน ดังนั้นในยุคนี้จึงมีการจ้างแรงงานจากภายนอกมาก ประกอบกับในยุคนี้เริ่มมีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมมากทำให้มีการหลั่งไหลของแรงงานต่างถิ่นและการอพยพของแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานในภาคเกษตรมากขึ้น ยุคนี้มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตยางพาราสมัยใหม่อย่างเต็มที่ผ่านการส่งเสริมและถ่ายทอดของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน บทบาทแรงงานครัวเรือนเริ่มลดลงเนื่องจากมีการจ้างแรงงานในระบบการผลิตมากขึ้น ด้วยเหตุผลค่านิยมของครัวเรือนที่ไม่อยากให้บุตรหลานทำงานในสวนยางพารา ประกอบกับเริ่มมีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในท้องถิ่นทำให้แรงงานครัวเรือนอพยพเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ในยุคนี้แรงงานพ่อแม่เป็นแรงงานหลักในกิจกรรมการทำสวนยาง แรงงานเยาวชนเป็นแรงงานชั่วคราว และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรสนับสนุนให้บุตรหลานเข้ารับการศึกษาสูงขึ้น

2.1.4 ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงการผลิตยางพาราในระบบการผลิตเกษตรทางเลือกตั้งแต่พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ. 2542

ในยุคนี้สวนยางพาราส่วนมากจะเป็นสวนยางสงเคราะห์ อย่างไรก็ตามยังมีระบบป่ายาง และสวนยางพันธุ์ดีเหลืออยู่บ้าง แต่มีสัดส่วนลดน้อยลงตามลำดับ แม้ปัจจุบันจะมีการผ่อนปรน กฎ ระเบียบ กองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง ให้มีการนำพืชยืนต้นหลายชนิดปลูกร่วมกับยางได้ (สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง 2536) แต่ในทางปฏิบัติยังไม่แพร่หลายเพราะเกษตรกรไม่มีความชัดเจนในผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ ซึ่งเกษตรกรต้องคำนึงถึงรายได้เป็นอันดับแรก ก่อนคิดถึงเรื่องระบบนิเวศน์หรือสภาพแวดล้อมในระบบสวนยาง จากการพัฒนารูปแบบเป็นสวนยางที่มีพืชอื่นปลูกแซมนั้น ก่อให้เกิดความหลากหลายของการปลูกพืชร่วมยางในภาคใต้ ความหลากหลายดังกล่าวที่เกิดขึ้นแปรเปลี่ยนไปตามลักษณะการจัดการของเกษตรกร สภาพภูมิประเทศ ตลอดจนการรวมตัวของเกษตรกรเพื่อวัตถุประสงค์ที่ต่าง ๆ กัน จึงทำให้รูปแบบและระบบการปลูกยางพาราในภาคใต้มีความหลากหลายมากขึ้น เกษตรกรชาวใต้ยังให้ความสำคัญกับพันธุ์ยาง RRIM600 แม้จะมีการแนะนำพันธุ์ใหม่ที่ทำให้น้ำยางมาก ยุคนี้รัฐบาลมุ่งเน้นให้เกิดอุตสาหกรรมยางพาราในประเทศมากขึ้น เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มในประเทศ มีการรวมกลุ่มเกษตรกร

มากขึ้น ในการขายน้ำยางสด การผลิตยางแผ่นดิบและยางแผ่นรมควัน มีการแทรกแซงราคาอย่างเป็นช่วง ๆ เนื่องจากราคาผันผวนมาก จนมีผลกระทบต่อเศรษฐกิจของภาคใต้ ระบบการทำสวนยางในภาคใต้ ได้พัฒนาจากการปลูกตามภูมิปัญญาดั้งเดิม ที่เรียกว่า ป่ายาง กลายเป็นสวนยางสงเคราะห์ที่เป็นสวนยางเชิงเดี่ยวซึ่งสร้างรายได้ แต่ทำลายระบบนิเวศน์ และนำไปสู่การถดถอยของผลผลิตตามประสบการณ์และข้อเท็จจริงที่ปรากฏ จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบสวนเชิงอุตสาหกรรม ซึ่งมีการปลูกพืชอื่นแซม ที่ช่วยฟื้นฟูธรรมชาติของสวนยางสู่สภาพสมดุลเดิม และส่งเสริมให้เกษตรกรทำอุตสาหกรรมต่อเนื่อง มีการผลิตสินค้าที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มในชุมชน เช่น การผลิตเป็นยางแผ่นแห้ง ยางแผ่นรมควัน แนวการพัฒนาในระบบสวนเชิงอุตสาหกรรม ประกอบกับในยุคนี้เกิดภาวะราคายางลดต่ำลงอย่างรวดเร็วและประสบกับภาวะความผันผวนทางเศรษฐกิจข้าวยากหมากแพงส่งผลกระทบต่อเกษตรกรชาวสวนยางหลายรายต้องอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานออกไปทำงานนอกภาคเกษตรเพิ่มมากขึ้นเพื่อหาเลี้ยงชีพในครัวเรือน

ลักษณะ โครงสร้างแรงงานจากอดีตที่พ่อแม่เข้าสวนบุตรหลานจะเข้าไปร่วมในกิจกรรมการทำสวนยางเกือบทุกกิจกรรมแต่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงการใช้แรงงานในครัวเรือนเนื่องจากจะมีเพียงพ่อแม่เท่านั้นที่ไปทำกิจกรรมในสวนยางพาราส่วนบุตรหลานเริ่มไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมเนื่องจากพ่อแม่จะให้ความสำคัญกับการศึกษาของบุตรหลานเป็นส่วนใหญ่เนื่องจากบุตรหลานต้องไปโรงเรียนไม่มีโอกาสในการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ลดน้อยลง เช่น การเก็บน้ำยางวันเสาร์วันอาทิตย์หรือในช่วงปิดภาคเรียนเท่านั้น ประกอบกับลักษณะการแปรรูปของเกษตรกรเริ่มเปลี่ยนเป็นการขายน้ำยางสดมากขึ้น ทำให้ความต้องการแรงงานในการแปรรูปลดน้อยลง มีการพึ่งพาทางด้านเทคโนโลยีในการดำเนินกิจกรรมการผลิตมากขึ้น เช่น กิจกรรมการปลูก มีการใช้รถแทรกเตอร์ มาช่วยในการขุดหลุมปลูก การโค่นต้นยางพาราเพื่อปลูกใหม่นิยมการจ้างเหมา โดยเกษตรกรนิยมขายไม้ยางพาราซึ่งมีราคาแล้วจ้างใช้การจ้างเหมาเป็นต้น กิจกรรมการดูแลและการเก็บผลผลิตมีการใช้แรงงานจ้างเริ่มมากขึ้น

เป็นยุคเกษตรกรรวมทางเลือกทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมีกิจกรรมการทำเกษตรหลากหลายจึงมีการใช้แรงงานครัวเรือนในกิจกรรมการเกษตรของครัวเรือนที่หลากหลายขึ้นส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานครัวเรือนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ยุคนี้มีการอพยพแรงงานจากต่างถิ่นและต่างประเทศมากขึ้น ประกอบกับเกษตรกรชาวสวนยางพารามีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้นและหลากหลาย มีการขายตัวทั้งในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมมาก การเคลื่อนย้ายแรงงานจากครัวเรือนจากชนบทสู่เมือง และจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมมาก ทำให้โครงสร้างแรงงานครัวเรือนในช่วงนี้มีแรงงานพ่อแม่ แรงงานผู้สูงอายุบางส่วนแรงงานเยาวชนอพยพสู่เมืองและภาคอุตสาหกรรมมาก และพบว่าไม่มีการถ่ายทอดความรู้ในการผลิตและการจัดการสวน

ยางพาราผู้แรงงานเยาวชน แรงงานเยาวชนเป็นแรงงานชั่วคราวในระบบการผลิตยางพาราเท่านั้น ในยุคนี้อำนาจการต่อรองผลประโยชน์ของแรงงานจางกับเจ้าของสวนมีมากขึ้น

5.1.5 ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงการผลิตยางพาราเพื่ออุตสาหกรรมยางพารา ตั้งแต่พ.ศ.2543 ถึง ปัจจุบัน

ในยุคนี้ยางพารามีราคาที่สูงขึ้นตามความต้องการของตลาดโลก ส่งผลให้มีการใช้แรงงานทั้งแรงงานจางและใช้แรงงานภายในครัวเรือน ลักษณะการใช้แรงงานในการทำสวนยางมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากปัจจัยที่ส่งผลที่สำคัญของปัจจัยทางด้านราคายางพารา เนื่องจากสถานะยางพาราที่สูงขึ้นมากมีการใช้แรงงานจางและแรงงานครัวเรือนเกษตรกร บุตรหลานของเกษตรกรมีการศึกษาในระดับสูงดังนั้นการทำกิจกรรมในสวนยางพารา ส่วนใหญ่จะดำเนินกิจกรรมในการทำสวนยางพาราโดยใช้แรงงานจางงานมากขึ้น แรงงานกรีดยางในยุคนี้มีทั้งแรงงานครัวเรือนและแรงงานจางกรีดยาง แรงงานจางกรีดยางในพื้นที่ศึกษาพบว่า ดั้งเดิมเป็นการจางแบบแบ่งผลผลิต (Sharetapping contracts) กำหนดค่าจางสัดส่วน 60:40, 55:45 และ 50:50 ซึ่งมีความแตกต่างในแต่ละพื้นที่แต่ในปัจจุบันเริ่มมีการจางแบบค่าจาง (Flat wage contracts) ซึ่งมีการใช้ระบบนี้มากขึ้นในช่วง 2-3ปี ที่ผ่านมามีการจางในการทำกิจกรรมในสวนยางพาราเพียงบางกิจกรรม เช่นกิจกรรมการกรีดยางวัน การเก็บน้ำยาง กิจกรรมการกำจัดวัชพืช ซึ่งเนื่องจากสถานะราคายางพาราที่เพิ่มสูงขึ้นส่งผลให้เกษตรกรนิยมใช้แรงงานจางควบคู่กับการใช้แรงงานในครัวเรือนเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือนเกษตรกรเอง โดยเกษตรกรนิยมใช้แรงงานจางในการกรีดยาง โดยจะจ่ายค่าจางรายวันตามข้อสัญญาที่ตกลงกันไว้ แล้วใช้แรงงานครัวเรือนเป็นคนเก็บน้ำยาง โดยเกษตรกรให้เหตุผลว่าป้องกันการถือโกงของแรงงานจางและต้องการเพิ่มรายได้เนื่องจากการจางรายวันจะทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น หรือเกษตรกรบางรายใช้แรงงานครัวเรือนในกิจกรรมการเก็บน้ำยางสดแต่จะใช้แรงงานครัวเรือนในการกรีดยางเนื่องจากต้องการฝีมือในการกรีดยาง เพราะไม่เชื่อมั่นในการกรีดยางของแรงงานจาง แต่มีการจางจางแรงงานเก็บน้ำยาง โดยเกษตรกรกลุ่มนี้ให้เหตุผลว่าการเก็บน้ำยางเป็นงานที่ไม่ต้องอาศัยทักษะมากนักอีกทั้งต้องการลดความเหน็ดเหนื่อยในการทำกิจกรรมในขั้นตอนการเก็บน้ำยาง แต่ส่วนใหญ่เกษตรกรจะใช้แรงงานครัวเรือนในการขายผลผลิต

เกษตรกรในยุคนี้จะเป็นครัวเรือนเกษตรกรครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น แรงงานครัวเรือนที่ใช้ในการทำกิจกรรมในสวนยางส่วนใหญ่เป็นแรงงานคู่สามีภรรยา เพราะแรงงานบุตรหลานที่อยู่ในวัยแรงงานมีการศึกษาที่สูงขึ้นทำให้แรงงานครัวเรือนมีการอพยพออกจากครัวเรือนมากขึ้น เป็นยุคที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม และอุตสาหกรรมส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราต้องปรับการผลิตของตนเองมาเป็นการผลิตเพื่ออุตสาหกรรมมากขึ้นมี

ครัวเรือนการใช้แรงงานทั้งภายในครัวเรือนและแรงงานจ้างมากการใช้แรงงานในการทำกิจกรรมการผลิตมีความมีความซับซ้อนและหลากหลายรูปแบบมากขึ้น เกิดการขาดแคลนแรงงานครัวเรือนมากเนื่องจากการจ้างแรงงานจากภายนอกครัวเรือนมากขึ้น และเป็นยุคที่ราคาขายสูงสภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนของเกษตรกรชาวสวนยางพารา โดยรวมดีกว่ายุคอื่นทำให้ครัวเรือนมีทางเลือกและมีกำลังเงินพอเพียงที่สามารถจ้างแรงงานจากภายนอกครัวเรือนได้ สำหรับรูปแบบค่าจ้างแรงงานมีทั้งแบบแบ่งสัดส่วนและแบบค่าจ้างรายวัน ยุคนี้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานครัวเรือนมาก โดยเฉพาะแรงงานเยาวชน เนื่องจากได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นและเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น บทบาทของแรงงานครัวเรือนตกอยู่กับแรงงานรุ่นพ่อรุ่นแม่และ ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบผลผลิตจากยางแผ่นดิบมาเป็นรูปแบบน้ำยางสดมากกว่า ร้อยละ 80 ทำให้ความจำเป็นในการใช้แรงงานครัวเรือนลดลง และแนวโน้มการใช้แรงงานจ้างมาทดแทนแรงงานครัวเรือนมากขึ้น และรูปแบบค่าจ้างจะมีความซับซ้อน และหลากหลายมากขึ้น อีกทั้งในยุคนี้มีความหลากหลายในเทคโนโลยีการกรีดยางพารา เช่นระบบกรีดยางแบบรอยเดี่ยว แบบสองรอยกรีดยาง และเทคนิคการกรีดยางแบบRRIMFLOW เป็นต้น จึงทำให้การใช้แรงงานในครัวเรือนมีความซับซ้อนมากขึ้น

ตาราง 4.4 แสดงพฤติกรรมการใช้แรงงานครัวเรือนในทำสวนยางพารา

ยุคการใช้แรงงาน ครัวเรือนในระบบการ ผลิตแบบดั้งเดิม ช่วง เริ่มต้นการปลูก ยางพารา ถึงปี พ.ศ. 2502	ยุคการใช้แรงงาน ครัวเรือนในช่วงเริ่มต้น การผลิตยางพารา สมัยใหม่ (ปฏิวัติเขียว) ช่วงพ.ศ. 2503 ถึง2522	ยุคการใช้แรงงาน ครัวเรือนในช่วงการ ผลิตยางพาราสมัยใหม่ ช่วง พ.ศ. 2523 ถึง พ.ศ.2532	ยุคการใช้แรงงาน ครัวเรือนในช่วง การผลิตยางพารา ทางเลือก ช่วง พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ.2542	ยุคการใช้แรงงาน ครัวเรือนในช่วงการ ผลิตยางพาราเพื่อ อุตสาหกรรม ยางพารา ช่วงพ.ศ. 2543 ถึง ปัจจุบัน
<p>- ใช้แรงงานในครัวเรือนมากกว่า ร้อยละ 80</p> <p>- มีการจ้างแรงงานโดยส่วนใหญ่เป็นสวนขนาดใหญ่ เช่นสวนของคนจีน</p> <p>- ครัวเรือนหากมีการจ้างแรงงานก็จ้างแรงงานชาวจีนจากมาลายู</p> <p>- ครัวเรือนเกษตรกรชาวไทยมีสวนยางขนาดเล็กเพื่อการยังชีพจึงใช้แรงงานครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่</p> <p>- แรงงานครัวเรือนการปฏิบัติงานในการผลิตยางพาราทุกกิจกรรม</p>	<p>- มีการใช้แรงงานครัวเรือนมากกว่า ร้อยละ 60 เริ่มจ้างแรงงานทดแทนแรงงานครัวเรือนเนื่องจากเริ่มใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่จากสำนักงานกองทุนสวนยาง</p> <p>- เริ่มการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยว มุ่งเน้นเพิ่มผลผลิตมากขึ้นส่งผลให้มีการใช้แรงงานครัวเรือนที่เข้มข้นมากขึ้น</p> <p>- รูปแบบผลผลิต: ยางแผ่นมากกว่า 80% ทำให้มีการใช้แรงงานครัวเรือนมากขึ้น</p> <p>- เริ่มมีการใช้เครื่องทุ่นแรงในการทำกิจกรรม</p> <p>- เริ่มมีการขยายพื้นที่ถือครองต่อครัวเรือนมากขึ้นทำให้ครัวเรือนเริ่มมีปัญหาการขาดแคลนแรงงานเนื่องจากแรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอ</p>	<p>- มีการใช้แรงงานครัวเรือนในการผลิตแบบเข้มข้นมากขึ้น</p> <p>- การใช้เทคโนโลยีการผลิตยางพาราสมัยใหม่มากทำให้มีการหลั่งไหลเข้ามาของแรงงานต่างถิ่นมากขึ้นทำให้ครัวเรือนเกษตรกรจ้างแรงงานมากขึ้น</p> <p>- ขาดแคลนแรงงานครัวเรือนมากเนื่องจากเริ่มมีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากครัวเรือนมาก</p> <p>- มีการขายน้ำยางสด</p> <p>- รูปแบบผลผลิต: ยางแผ่นและน้ำยางสด</p> <p>- บทบาทแรงงานครัวเรือนลดลง</p> <p>- มีการจ้างแรงงาน</p> <p>- แรงงานครัวเรือนอพยพเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม</p> <p>- สามีภรรยาเป็นแรงงานหลักในกิจกรรมการทำสวนยาง</p> <p>- ครัวเรือนเกษตรกรสนับสนุนให้บุตรหลานเข้ารับการศึกษา</p>	<p>- รูปแบบผลผลิต: ยางแผ่นและน้ำยางสด</p> <p>- บทบาทแรงงานครัวเรือนลดลง</p> <p>- มีการจ้างแรงงาน</p> <p>- แรงงานครัวเรือนอพยพเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม</p> <p>- สามีภรรยาเป็นแรงงานหลักในกิจกรรมการทำสวนยาง</p> <p>- ครัวเรือนเกษตรกรสนับสนุนให้บุตรหลานเข้ารับการศึกษา</p>	<p>- ราคาขายพาราสูงขึ้น</p> <p>- การใช้แรงงานมีความซับซ้อน</p> <p>- แรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติกิจกรรมในสวนยางลดลง</p> <p>- การผลิตน้ำยางสดร้อยละ 80</p> <p>- มีการจ้างในการทำกิจกรรมในสวนยางพาราเพียงบางกิจกรรม</p> <p>- มีความหลากหลายในเทคโนโลยีการกรีต</p> <p>- ใช้สารเคมีเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิต</p> <p>- แรงงานครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นสามีภรรยา</p>

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการปฏิบัติงานตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในการ ทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

3.1 การใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกร ชาวสวนยางพารา

ผลการวิเคราะห์การใช้แรงงานและประเด็นการใช้แรงงานของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราโดยเป็นการนำเสนอรายละเอียดของสมาชิกในครัวเรือน แรงงานภาคการเกษตร แรงงานนอกภาคการเกษตรซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 4.5) และการอพยพของแรงงานภายในครัวเรือน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 4.6)

3.1.1 รายละเอียดลักษณะการใช้แรงงานครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อยู่ในวัยแรงงานเฉลี่ย 2.79 คน โดยมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนที่อยู่ในภาคการเกษตร เฉลี่ย 2.20 คน โดยมีเพศชายเฉลี่ย 1.48 คน และเพศหญิง 1.12 คน และเป็นแรงงานในภาคการเกษตรในฟาร์มตัวเอง เฉลี่ย 2.11 คน โดยส่วนใหญ่เป็นเพศชายเฉลี่ย 1.12 คน และเพศหญิงเฉลี่ย 1.09 คน และมีครัวเรือนเกษตรกรบางรายที่รับจ้างในภาคการเกษตรควบคู่กับการทำงานภาคการเกษตรในฟาร์มของตนเอง คิดเป็นร้อยละ 0.74 8 คน เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มดังกล่าวไม่มีขนาดพื้นที่สวนยางเพียงพอกับความต้องการโดยเฉลี่ยมีพื้นที่สวนยางน้อยกว่า 10 ไร่ หรือพื้นที่สวนยางของตนเองยังไม่ได้เปิดกรีด และมีแรงงานครัวเรือนบางส่วนที่ประกอบอาชีพนอกภาคการเกษตรเฉลี่ย 0.57 คน เป็นเพศหญิง เฉลี่ย 0.45 และเพศชาย 0.20 คน

3.1.2 การอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงานภายในครัวเรือน ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีการเคลื่อนย้ายแรงงานครัวเรือนออกจากภาคการเกษตร เฉลี่ย 67.00 และไม่มี การเคลื่อนย้ายออกจากภายนอกการเกษตร เฉลี่ย 33.00 โดยเกษตรกรให้เหตุผลว่าสาเหตุที่แรงงานในครัวเรือนต้องเคลื่อนย้ายออกจากภาคการเกษตรเนื่องจากการศึกษาที่ต้องเคลื่อนย้ายเข้าสู่ตัวเมือง เช่น ตัวเมืองหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา และกรุงเทพมหานคร เป็นต้น และแรงงานในครัวเรือนของเกษตรกรมีการอพยพออกจากครัวเรือน เฉลี่ย 95.94 และไม่มี การอพยพออกจากครัวเรือน 4.06 โดยเกษตรกรส่วนใหญ่อพยพออกจากครัวเรือนเนื่องจากการทำงาน และการแยกย้ายไปมีครอบครัว

ตาราง 4.5 ลักษณะการใช้แรงงานครัวเรือนของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

รายการ	เพศของประชากร		รวม เฉลี่ย
	ชาย	หญิง	
	ร้อยละ	ร้อยละ	
1. จำนวนแรงงานในครัวเรือน			2.79
2. แรงงานภาคการเกษตร	1.48	1.12	2.20
2.1 แรงงานภาคการเกษตรใน ฟาร์มตัวเอง	1.12	1.09	2.11
2.2 แรงงานรับจ้างภาคการเกษตร	0.45	0.37	0.74
3 แรงงานนอกภาคการเกษตร	0.20	0.45	0.57

ตาราง 4.6 การอพยพเคลื่อนย้ายของแรงงานภายในครัวเรือน

รายการ	จำนวน	เฉลี่ย
1. การเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคการเกษตร		
ไม่มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน	264	67.00
มีการเคลื่อนย้ายแรงงาน	130	33.00
2. การอพยพออกจากครัวเรือน		
มือพยพออกจากครัวเรือน	378	95.94
ไม่มีมือพยพออกจากครัวเรือน	16	4.06
3. จำนวนแรงงานในครัวเรือน		
เพียงพอ	254	64.46
ไม่เพียงพอ	140	35.54

3.2 การจำแนกประเภทของแรงงานในครัวเรือน

ผลการศึกษาพบว่า การใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราในจังหวัดสงขลาสามารถจำแนกตามลักษณะความสัมพันธ์ในครอบครัวได้ออกเป็น 4 ประเภท 1) แรงงานคู่สามีภรรยา 2) แรงงานบุตรหลาน 3) แรงงานญาติพี่น้อง 4) แรงงานสูงอายุ ซึ่งลักษณะการทำงานและกิจกรรมการทำงานของแรงงานแต่ละประเภทมีความแตกต่างกัน ดังนี้ (ตารางที่ 4.)

3.2.1 แรงงานคู่สามีภรรยา คือ เกษตรกรชาวสวนยางพาราที่อยู่ในวัยทำงาน(25-55 ปี) ที่เป็นคู่สามีภรรยา ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของสวนยางพาราและมีประสบการณ์ทำสวนยางพารานาน เป็นแรงงานถาวร ทำทุกกิจกรรมในการทำสวนยางพารา ตั้งแต่กิจกรรม เตรียมปลูกและปลูกยางพาราจัดการสวนยางพารา การกรีดยางพารา และการขายผลผลิต ถือเป็นแรงงานหลักในการทำสวนยางพารา ส่วนใหญ่ได้รับประสบการณ์จากบรรพบุรุษ

ภาพที่ 4.1 แรงงานคู่สามีภรรยา

3.2.2 แรงงานเยาวชน คือ แรงงานซึ่งเป็นบุตรหลานของเกษตรกรชาวสวนยางพารา ส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่อยู่วัยเด็ก วัยรุ่น แรงงานเยาวชนเป็นแรงงานชั่วคราวมีการทำกิจกรรมเกี่ยวกับสวนยางพาราในบางกิจกรรม และเป็นครั้งคราวเท่านั้น เนื่องจากแรงงานประเภทนี้เป็นวัยที่กำลังอยู่ในช่วงของการศึกษา และได้รับการศึกษาในระดับสูง กิจกรรมที่แรงงานเยาวชนทำส่วนใหญ่จะเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องการทักษะ ความชำนาญ เช่น การจัดการดูแลสวนในเรื่องของการใส่ปุ๋ย หรือกิจกรรมในการกรีดยางต้นตอนของการเก็บน้ำยาง ซึ่งการที่บุตรหลานเป็นแรงงานในการทำสวนยางพารานั้นขึ้นอยู่กับกรอบมโนทัศน์ของผู้ปกครองว่าให้แรงงานกลุ่มนี้เข้าไปมีบทบาทในการทำสวนยางพารามากแค่ไหน ซึ่งขึ้นอยู่กับ ความรู้ ทักษะและทัศนคติเกี่ยวกับการทำสวนยางพารา แรงงาน เยาวชน

ภาพที่ 4.2 แรงงานเยาวชน

3.3.3 แรงงานญาติพี่น้อง คือ แรงงานซึ่งมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติกับเจ้าของสวน เป็นแรงงานชั่วคราวมีการทำกิจกรรมกรรมเกี่ยวกับสวนยางพาราในบางกิจกรรม และเป็นครั้งคราวเท่านั้น แรงงานเครือญาติจะเป็นแรงงานที่อยู่บริเวณใกล้เคียงหรือพักอาศัยอยู่ที่เดียวกับเจ้าของสวนยางพารา ซึ่งการเข้ามาทำกิจกรรมในฟาร์มสวนยางพาราโดยส่วนใหญ่จะใช้แรงงานประเภทนี้ในกรณีที่เจ้าของสวนยางไม่สามารถที่จะทำกิจกรรมในสวนยางให้เสร็จตามเวลาหรือติดภารกิจเจ้าของสวนจึงจะใช้แรงงานเครือญาติ

ภาพที่ 4.3 แรงงานเครือญาติ

3.3.4 แรงงานผู้สูงอายุ คือ แรงงานที่อยู่ในวัยสูงอายุ อายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไปซึ่งอาจมีความสัมพันธ์กับเจ้าของสวนยางในลักษณะของพ่อแม่ ปู่ ย่า หรือมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือญาติ และไม่ใช้แรงงานหลักในการทำงาน กิจกรรมที่แรงงานสูงอายุส่วนใหญ่ทำจะในกิจกรรมในการเก็บน้ำยางเป็นแรงงานชั่วคราวและแรงงานถาวร ซึ่งการทำกิจกรรมในฟาร์มสวนยางพาราจะเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องอาศัยความละเอียด ทักษะการทำงานสูง

ภาพที่ 4.4 แรงงานผู้สูงอายุ

3.3 กิจกรรมการปฏิบัติในสวนยางพารา

การปฏิบัติงานของแรงงานในสวนยางพาราแบ่งออกเป็น 4 กิจกรรมประกอบด้วย กิจกรรมการปลูก กิจกรรมการบริหารจัดการ กิจกรรมการผลิตการกรีดยางพารา และกิจกรรมการตลาดการผลิต (การขายผลผลิต)

3.3.1 กิจกรรมการปลูก

การปลูก การเตรียมพื้นที่ปลูกส่วนใหญ่ใช้แรงงานจ้างเหมาซึ่งปฏิบัติงานตั้งแต่ การโค่นยางเก่า ปรับสภาพพื้นที่ ขุดหลุม การวางแนว การปักหมบ การปลูกจะใช้แรงงานคู่สามี ภรรยาเจ้าของสวนยางพาราและ แรงงานญาติพี่น้องในลักษณะการขอแรงที่ชาวบ้านแซร์แรงงาน เรียกว่า”การออกปาก” เนื่องจากการปลูกเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้แรงมากและเป็นกิจกรรมที่เหนื่อย ดังนั้นแรงงานในกิจกรรมการปลูกจึงเป็นวัยที่มีกำลังแรงงาน และใช้ความระมัดระวังในการทำงาน ซึ่งจากการศึกษาสามารถวิเคราะห์กิจกรรมการปลูกได้ ได้ดังนี้

การเตรียมพื้นที่ปลูกยาง

การเตรียมพื้นที่ปลูกสร้างสวนยางเป็นการปรับพื้นที่ให้เหมาะสมสำหรับปลูกยาง ทั้งในด้านการปฏิบัติงานในสวนยางเกษตรกรมีวางแผนการใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสะดวกในการดูแลรักษาต้นยางและรวบรวมผลผลิต โดยไถแปร 1-2 ครั้ง และไถพรวนอีก 1 ครั้ง เพื่อช่วยในการระบายน้ำและทำแนวกันไฟ ถ้าพื้นที่มีความลาดเอียงควรมีแถวขวางขวางกับทิศทางการลาดเทเพื่อลดและป้องกันการชะล้างหน้าดิน ส่วนพื้นที่ที่ไม่มีปัญหาลาดเท การวางแนวปลูกควรพิจารณาถึงทิศทางลมและทิศทางน้ำโดยวางแถวอย่างไม่ด้านกับทิศทางลมหรือน้ำ ระยะ

ปลูกยางในพื้นที่แห้งแล้งควรใช้ระยะ 6x3 เมตร หรือ 88 ต้นต่อไร่ ในกรณีไม่ปลูกพืชแซม (หรือปลูกพืชคลุมอย่างเดียว) และระยะปลูก 7x 25 เมตร หรือ 91 ต้นต่อไร่ ในกรณีที่ต้องปลูกพืชแซม แล้วปักไม้หลักหรือไม้ชะมบตามระยะปลูกชุดหลุมขนาดกว้าง x ยาว x ลึก 50 x 50 x 50 เซนติเมตร ด้านใดด้านหนึ่งของไม้ชะมบ การชุดหลุมปัจจุบันอาจใช้ใช้สว่านตีครดแทรกเตอร์ ซึ่งสามารถทำงานได้อย่างรวดเร็วแรงคนแทนการชุดด้วยแรงงานคน

การใช้พันธุ์ยาง

การปลูกยางพาราใน 6 อำเภอของจังหวัดประกอบด้วย อำเภอสะเตาะ อำเภอรัตนภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ ควนเนียงและอำเภอนาหม่อม พบว่าทั้งในครัวเรือนเกษตรกร ชาวสวนยางพารา มีการทำสวนยางเป็นลักษณะของการปลูกพืชเชิงเดี่ยวและใช้พันธุ์ที่ให้ผลผลิตสูง พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกใช้ยางพันธุ์ RRIM 600 และมีเกษตรกรบางรายปลูกยางพารามาพันธุ์ BPM24แต่มีจำนวนน้อย ทั้งนี้เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกใช้ยางพันธุ์ RRIM 600 เนื่องจากเกษตรกรให้เหตุผลว่า เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่ให้ปริมาณน้ำยางสูง ต้นยางสูง ทรงต้นสวยและให้เนื้อไม้ยางดี และสามารถหาซื้อกล้าพันธุ์ได้ง่าย นอกจากนี้เกษตรกรนิยมปลูกพันธุ์ BPM24 ในพื้นที่นาหรือพื้นที่น้ำท่วมถึง โดยให้เหตุผลว่า เนื่องจากมีระบบรากไม่ลึกมาก ให้ปริมาณน้ำยางดี และทนต่อน้ำท่วม ส่วนพันธุ์อื่นๆที่เกษตรกรรู้จักและมีแนวโน้มทดลองปลูกเพราะทราบว่าให้ผลผลิตสูง เช่นพันธุ์ GT1 พันธุ์ RRIT 251 และพันธุ์ RRIM 600 ยอดคำ เป็นต้น สำหรับจำนวนต้นต่อไร่อาจแตกต่างกันไปในแต่ละสวนโดยมากนิยมปลูกในอัตรา 70-80 ต้นต่อไร่ ระยะห่างในการปลูก 3x7 เมตร หรือ ขึ้นอยู่กับกรณีที่เกษตรกรอยู่ในกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจะนิยมปลูก 70 -75 ต้นต่อไร่ ตามกำหนดของกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง แต่หากกรณีที่เกษตรกรปลูกโดยใช้ทุนส่วนตัวจะปลูก 80- 90 ต้นต่อไร่ ซึ่งไม่มีระยะห่างที่แน่นอนแล้วแต่ความพึงพอใจของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรนิยมใช้ยางชำถุงและยางตาเขียว ซึ่งเกษตรกรนิยมซื้อจากจังหวัดตรังและพ่อค้าในหมู่บ้าน ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 54 ได้รับทุนสงเคราะห์จากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง

ตาราง 4.7 ปัจจัยกายภาพการผลิตในกิจกรรมการปลูก

ปัจจัยกายภาพ	เฉลี่ยรวม
1. พันธุ์ยางพาราที่ปลูก	RRIM 600
2. ระยะปลูกที่ใช้	3x7
3. จำนวนต้น/ไร่	75
4. ระบบการปลูกยางพารา (ระบบเกษตร)	เชิงเดี่ยว
5. วัสดุปลูกที่ใช้	ชำถุง ตาเจียว
6. แหล่งซื้อวัสดุปลูก	จังหวัดตรัง และพ่อค้าในหมู่บ้าน
7. สูตรปุ๋ยเคมีที่ใช้	15-15-15
8. ความถี่ของการใช้ (ครั้ง/ปี)	1-2
9. ปริมาณการใช้ (กก./ไร่)	50
10. ปุ๋ยอินทรีย์ (ระบุ)	ปุ๋ยชีวภาพ
11. ปริมาณการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (กก./ไร่/ปี)	55
12. เกิดโรค/แมลงศัตรู(% การพบ)	
เกิดโรค	77.2
ไม่มี	22.8
13. วิธีการจัดการ โรค/แมลง	หยุดกรีด ใส่ปุ๋ย ใช้สารเคมี
14. ความถี่ในการจัดการวัชพืชในสวนยาง	1-2
15. มูลค่าการใช้สารจัดการวัชพืชในสวนยาง (บาท/ไร่)	385
16. การตัดแต่งกิ่ง(%ที่ดำเนินการ)	
มีการตัดแต่งกิ่ง	100

3.3.1 กิจกรรมการบริหารจัดการ

การจัดการดูแลสวนยางพารา ในที่นี้แบ่งออกเป็น 3 กิจกรรม คือ การตัดแต่งกิ่ง การกำจัดวัชพืช การใส่ปุ๋ยและการควบคุมโรคและแมลงศัตรูของยางพารา ดังนี้

3.3.2.1 การตัดแต่งกิ่ง

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรมีการดำเนินการตัดแต่งกิ่ง เพราะยางพาราจำเป็นต้องตัดแต่งกิ่ง เพื่อเป็นการเตรียมพื้นที่บริเวณลำต้นให้เหมาะสมที่จะใช้กรีดยางได้ การตัดแต่งกิ่ง ที่ดีจะช่วยให้ต้นยางมีทรงพุ่มแข็งแรง ลดปัญหาความเสียหายที่เกิดจากลม ต้นยางพาราที่มีทรงพุ่มดีจะมีการเจริญเติบโตได้เร็ว ให้ผลผลิตสูงและต่อเนื่องในช่วงหลังเปิดกรีดยางได้ยาวนาน ในช่วง 1-2 ปี หลังจากปลูกยาง จำเป็นต้องลิดกิ่งแขนงที่แตกออกจากลำต้นขณะที่กิ่งยังอ่อน โดยใช้กรรไกร ตัดแต่งกิ่งที่คม เพื่อป้องกันการรุกรานของเปลือกยาง และตัดให้ชิดลำต้น จนกระทั่งความสูงของลำต้นประมาณ 2 เมตร จึงหยุดการตัดแต่งกิ่ง

3.3.2.2 การกำจัดวัชพืช

ผลศึกษาพบว่า ในด้านวัชพืชในสวนยางทั้งครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาวัชพืช การจัดการกับปัญหาดังกล่าวใช้วิธีเชิงกล เช่น การตัดด้วยเครื่องตัดหญ้า รถตัดหญ้า ถาก และการใช้สารเคมีฉีด โดยมีการกำจัดวัชพืชเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี ก่อนใส่ปุ๋ย ซึ่งวิธีการกำจัดวัชพืช จะแบ่งตามอายุยางพาราโดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ

3.3.2.2.1 ช่วงยางอายุ 0-1 ปี เกษตรกรนิยมตัดหรือถากรอบ ๆ โคนต้นยาง ส่วนระหว่างแถวต้นยางก็จะมีการตัดด้วยเครื่องตัดหญ้า หรือนิคมฆ่าหญ้า และพบว่ามีการไถระหว่างแถวของต้นยางบ้าง แต่ไม่เป็นที่แพร่หลาย เนื่องจากการไถในระหว่างแถวของต้นยางนั้น เกษตรกรเชื่อว่ารถไถจะทำลายรากยางพารา ทำให้รากยางขาดส่งผลทำให้ต้นยางพาราให้ผลผลิตน้อยลงเนื่องจากความสมบูรณ์ของลำต้น

3.3.2.2.2 ช่วงยางอายุ 2-6 ปี เกษตรกรนิยมตัดด้วยเครื่องตัดหญ้า โดยส่วนใหญ่นิยมใช้จะใช้แรงงานในครัวเรือนโดยจะเลือกช่วงเวลาที่แรงงานครัวเรือนที่ไปศึกษาหรือทำงานที่อื่นกลับมาในวันเสาร์อาทิตย์หรือวันหยุด หรือว่าจ้างคนในพื้นที่โดยมีอัตราค่าจ้างเฉลี่ย 400 ต่อไร่ ในกรณีที่ครัวเรือนไม่ได้ถือครองพื้นที่ขนาดใหญ่ หรือบางครัวเรือนนิยมใช้รถตัดหญ้า โดยเฉลี่ยมีอัตราค่าจ้าง 350บาทต่อไร่

3.3.2.2.3 ช่วงอายุ 7 ปีขึ้นไป เกษตรกรนิยมตัดด้วยเครื่องตัดหญ้า หรือ รถตัดหญ้าและการฉีดยาฆ่าหญ้าแต่ไม่แพร่หลายเนื่องจากการใช้ยาฆ่าหญ้าซึ่งเป็นสารเคมีจะส่งผลกระทบต่อการใช้ปุ๋ยและปริมาณของน้ำที่รดจนทำให้ดินเสื่อมสภาพ และการตัดหญ้าโดยเครื่องตัดหญ้าหรือรถตัดหญ้าจะทำให้หญ้าที่ตัดกลับมาเป็นปุ๋ยให้กับต้นยางพารา

การกำจัดวัชพืช มี 2 วิธีคือการใช้ยาปราบวัชพืช โดยใช้สารเคมี และการถาง การถางหญ้าด้วยแรงงานคนหรือ การตัดด้วยเครื่องตัดหญ้า รถตัดหญ้า ซึ่งหากเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่ใช้แรงงานครัวเรือนนิยมใช้แรงงานครัวเรือนในการถางและการถางหญ้า การตัดด้วยเครื่อง ส่วนใหญ่จะใช้แรงงานสามี หรือแรงงานญาติพี่น้องที่เป็นเพศชาย เนื่องจากเป็นงานที่อันตราย และใช้แรงในการทำงาน ส่วนการปราบวัชพืชโดยใช้สารเคมีนิยมใช้แรงงานจ้างเพราะสะดวกและปลอดภัย

ภาพที่ 4.5 การใช้แรงงานครัวเรือนในกำจัดวัชพืชด้วยวิธีตัดด้วยเครื่องขนาดเล็กแบบสะพาย

3.3.2.3 การใส่ปุ๋ย

จากการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกร เลือกใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ให้เหตุผลว่าหาซื้อได้ง่ายในท้องตลาด ปริมาณใส่ปุ๋ยประมาณ 50 กิโลกรัมต่อไร่ ความถี่การใส่ปุ๋ยเคมีประมาณ 1-2 ครั้งต่อปี นอกจากนี้เกษตรกรใส่ปุ๋ยชีวภาพ โดยให้เหตุผลว่า ปุ๋ยชีวภาพจะช่วยปรับปรุงโครงสร้างดินในระยะยาว ปริมาณการใช้ประมาณ 55 กิโลกรัมต่อไร่ ความถี่การใส่ปุ๋ยชีวภาพประมาณ 1-2 ครั้งต่อปีซึ่งเกษตรกรจะใช้ปุ๋ยเคมีและปุ๋ยชีวภาพสลับปีเว้นปี

กิจกรรมการใส่ปุ๋ย เป็นกิจกรรมเกษตรกรที่ส่วนใหญ่เกษตรกรนิยมใช้แรงงานในครัวเรือนเกือบทุกประเภทคือมีผู้สูงอายุบางส่วนที่สามารถทำกิจกรรมใส่ปุ๋ยได้ ขึ้นอยู่กับสุขภาพของบุคคล เพราะส่วนใหญ่เกษตรกรใช้วิธีการใส่ปุ๋ยแบบหว่านปุ๋ยบริเวณโคนต้น

3.3.2.4 การควบโรคและแมลงศัตรูของยางพารา

จากการศึกษาพบว่า ยางพาราเป็นพืชที่พบโรคน้อย โรคพืชที่พบบ่อยทั้งในครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ และครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสด ได้แก่ (1) โรคยืนต้นตายจากเชื้อรา (2) โรคยางเปลือกแห้ง เนื่องจากการกรีดยางมากเกินไปซึ่งเกษตรกรมักจะแก้ไขโดยการหยุดกรีดยาง และใส่ปุ๋ยเพื่อบำรุงต้นยาง และการใช้สารเคมี ส่วนแมลงที่เป็นศัตรูยางที่พบบมากที่สุด คือ ปลวก วิธีการแก้ปัญหา คือเกษตรกรต้องหมั่นตรวจตราทำลายรังปลวกให้หมดไม่ให้ปลวกมาทำลายหน้ากรีดยางได้ ซึ่งพบว่า ทั้งครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบและครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดมีการควบโรคและแมลงศัตรูยางพาราเหมือนกัน

3.3.2 กิจกรรมการผลิต (กรีดยางพารา)

3.3.3.1 การเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง

การเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง เกษตรกรจัดเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง กิจกรรมที่สำคัญคือการลับมีดกรีดยาง เตรียมตะเกียงหรือแบตเตอรี่ และเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น เกษตรกรเลือกใช้มีดเจี๊ยะบง ซึ่งมีหลากหลายยี่ห้อในการเลือกใช้แล้วแต่ความถนัดและความสะดวกของเกษตรกรเช่น มีดสามเหลี่ยม มีด999 และมีดนาทิว ซึ่งขึ้นอยู่กับความพอใจและความชื่นชอบส่วนบุคคล การลับมีดกรีดยางเป็นงานที่ต้องอาศัยทักษะและความชำนาญเฉพาะบุคคล ซึ่งมีกรีดยางต้องมีจะต้องมีความคมสม่ำเสมอตลอดช่วงเวลากกรีดยาง ซึ่งเกษตรกรใช้เวลาเฉลี่ย 15 นาที ถึง 30 นาที ในแต่ละวันที่กรีดยางในการเตรียมมีดกรีดยาง ซึ่งหากเกษตรกรบางรายไม่มีแรงงานครัวเรือนที่มีทักษะความชำนาญในการลับมีดกรีดยางเกษตรกรจะใช้การจ้างโดยค่าจ้างในการลับมีดกรีดยางอยู่ที่ราคา ค้ำมละ 10-20 บาท ผู้รับจ้างลับมีดเป็นเกษตรกรรายสวนยางที่มีความเชี่ยวชาญ ในขณะเดียวกันเกษตรกรบางส่วนมีความคิดเห็นโต้แย้งต่อการว่าจ้างลับมีดในประเด็นที่ว่า มีดกรีดยางที่ใช้ในแต่ละแปลงกรีดยางและแรงงานกรีดยางแต่ละบุคคลมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เกษตรกรจึงควรลับมีดด้วยตนเอง ผลของการใช้มีดที่ไม่มีความคมเพียงพอและโครงสร้างมีดไม่เหมาะสมส่งผลต่อปริมาณผลผลิตลดลง กรีดยางเนื้อไม้และเวลากกรีดยางนานขึ้น ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมใช้มีดคนละ 1 ค้ำมต่อ 1 แปลง

3.3.3.2 การกรีดยาง

การกรีดยาง (Tapping) เป็นขั้นตอนการผลิตยางที่สำคัญในการนำน้ำยางออกจากต้นยางพาราโดยใช้มีดตัดผ่านท่อน้ำยางได้ผลผลิตเป็นน้ำยางสด ก่อนเก็บรวบรวมน้ำยางแล้วแปรรูปเป็นยางแผ่นดิบ ยางก้อนถ้วยหรือขายน้ำยางสด ระบบกรีดยางมีหลากหลายวิธีการและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องซึ่งวิธีการกรีดยางที่ใช้ในพื้นที่พบว่า การเปิดกรีดเกษตรกรจะคำนึงถึงขนาดของต้นยางมากกว่าอายุต้นยางพร้อมเปิดกรีดเมื่อวัดเส้นรอบต้นได้ 50 เซนติเมตรที่ความสูง 150 เซนติเมตรจากพื้นดิน ทั้งนี้ต้องมีจำนวนต้นยางที่มีขนาดเส้นรอบต้นไม่ต่ำกว่า 50 เซนติเมตรไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนต้นยางทั้งหมด ระดับความสูงของการเปิดกรีดส่วนใหญ่เกษตรกรเปิดกรีดที่ระดับความสูง 150 เซนติเมตรจากพื้นดิน โดยกำหนดความสูงตามระดับสายตาของแรงงานกรีด การเปิดกรีดหน้าแรกไม่ว่าจะเปิดที่ระดับความสูงใดก็ตาม กรีดจากบนลงล่าง กรีดจากซ้ายมาทางขวา รอยกรีดมีระดับมุมมองศากับ ความลาดชันของรอยกรีดเกษตรกรจะทำรอยกรีดเอียงทำมุมจากด้านซ้ายลงมาด้านขวา ความลาดชันของรอยกรีดควรทำมุม 30-35 องศากับพื้นดินเพื่อให้ น้ำยางไหลได้สะดวกไม่ไหลออกนอกรอยกรีด ทำให้ได้ผลผลิตเต็มที่ เกษตรกรมีรักษาระดับความลาดชันตามที่กำหนดไว้ หากไม่รักษาระดับจะทำให้สลับเปลี่ยนเปลือกและใช้เวลาในการกรีดมากขึ้น และจะทำให้ น้ำยางไหลออกนอกรอยกรีดสูญเสียผลผลิต ผู้ที่มีทักษะในการกรีดยางจะต้องกรีดเปลือกยาง 1.5 – 3 มิลลิเมตรต่อครั้ง ไม่กรีดโคนเนื้อไม้ ซึ่งเกษตรกรให้คำแนะนำสำหรับคนที่มีความสามารถในการกรีดว่า “ชีบ่าง ไม่หนา ไม่บาด” จากการศึกษาพบว่า วิธีการกรีดยางของเกษตรกรในแต่ละพื้นที่ที่มีทักษะฝีมือและแนวปฏิบัติที่ความแตกต่างกัน แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการกรีดยางหน้ากรีดแรกมาก โดยจะเลือกใช้แรงงานครัวเรือนที่มีทักษะความชำนาญในการกรีด และเลือกใช้ระบบกรีด 1/2S d/2 1/2S 2d/3 และ 1/3S 2d/3 เป็นต้น การกรีดจะต้องไม่ตัดเนื้อไม้ (ไม่บาด) ซึ่งจะก่อให้เกิดยางงอกออกมาในหน้ายาง ทำให้การกรีดหน้าสองยากขึ้นและให้น้ำยางลดลง

จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่เปิดกรีดยางเมื่ออายุโดยเฉลี่ย 7.2 ปี ระบบกรีดที่รู้จัก ระบบกรีดที่เกษตรกรชาวสวนยางพารา รู้จักส่วนใหญ่จะเป็นระบบกรีดที่มีความนิยมเลือกใช้ในพื้นที่ ระบบกรีดที่เกษตรกรเคยใช้มาก่อน ระบบกรีดที่เพื่อนบ้านเลือกใช้และระบบที่กรีดได้รับการแนะนำจากหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย ระบบกรีด 1/3S 3d/4 ระบบกรีด 1/2S 2d/3 ระบบกรีด 1/2S d/2 ระบบกรีด 1/3S 2d/3 เป็นระบบกรีดอื่นๆ เช่น 1/3S 4d/5 1/3S 5d/6 และ 1/3S 6d/7 เป็นต้นจากการผลการศึกษาพบว่า ระบบกรีดที่เกษตรกรนิยมใช้คือระบบกรีด 1/3S 3d/4 1/2S 2d/3 1/2S 3d/4 และ 1/2S d/2 อายุกรีดยางเฉลี่ย 25 - 30 ปี แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระบบกรีดยางด้วย ถ้าเลือกใช้ระบบกรีดที่มีความถี่กรีดสูงอายุหน้ากรีดยางก็ลดลง นอกจากนี้ในการกรีดยางของเกษตรกรยังต้องพิจารณาอุปกรณ์ในการกรีดยางที่สำคัญคือ มีดกรีดยาง กล่าวได้ว่าการกรีดยาง

เป็นงานที่ต้องอาศัยประสบการณ์เพื่อเพิ่มพูนทักษะฝีมือ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อน ชาวสวนยางด้วยกัน โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่า สามารถปฏิบัติได้อย่างมีมาตรฐาน ในระดับปานกลางเท่านั้น ทั้งนี้สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกเจ้าหน้าที่สำนักงานสงเคราะห์ ชาวสวนยางจังหวัดสงขลา กล่าวว่า ระบบกรีดยางที่ทางกองทุนสงเคราะห์ชาวสวนยางเริ่มแนะนำ เปิดกรีดยางให้เกษตรกรนั้นเป็นระบบกรีดยางครั้งลำต้นวันเว้นวัน (1/2S d/2) หรือกรีดยางครั้งลำต้นสองวัน เว้นวัน (1/2S 2d/3) ซึ่งจากการประมาณการจะสามารถกรีดยางได้ 25 ปี หน้ายางมีเวลาพัก 5 ปี ก่อนจะมีกรีดซ้ำ อย่างไรก็ตามเมื่อเกษตรกรเปิดกรีดยางนั้นก็ไม่สามารถที่จะไปบังคับระบบการกรีดยางให้เป็นไประบบที่แนะนำครั้งแรก ทั้งนี้เนื่องจากระบบกรีดยางที่แนะนำอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการ ของเกษตรกร ซึ่งถ้าราคาขายสูงก็จะเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเพิ่มจำนวนวันกรีดยางมากขึ้น เช่น เปลี่ยนจากระบบกรีดยางครั้งลำต้นวันเว้นวัน (1/2S d/2) ไปเป็นระบบกรีดยางครั้งลำต้นสามวันเว้นวัน (1/2S 3d/4) เป็นต้น โดยเกษตรกรมักไม่ได้คิดถึงผลกระทบหรือผลเสียที่จะเกิดขึ้นกับสวนยาง เช่น โรคหน้าแห้ง อายุใช้งานหน้ากรีดยางลดลง นั่นคือเกษตรกรมักมองผลประโยชน์ที่ได้รับในระยะสั้นมากกว่าซึ่ง สอดคล้องกับจากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่า การใช้ระบบกรีดยางที่นิยมในพื้นที่คือ ระบบกรีดยาง 1/3S 3d/4 แต่บางเปิดกรีดยางใหม่นิยมใช้ระบบกรีดยาง d/2 หรือ 2d/3 แต่สำหรับยางที่มีอายุมากขึ้นจะใช้ระบบ 2d/3 หรือ 3d/4 เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดจะเปลี่ยนระบบกรีดยางเปิดกรีดยางใหม่ที่ได้รับการแนะนำจาก กองทุนในครั้งแรกและบางครั้งจะมีการปรับช่วงเวลาหยุดกรีดยางตามความต้องการเงินสดในช่วงเวลา นั้นๆ ซึ่งจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่กองทุนฯ พบว่า เกษตรกรบางกลุ่มจะให้น้ำหนักกับปัจจัยทาง เศรษฐกิจอย่างมากในการเพิ่มหรือลดช่วงจำนวนวันกรีดยางแต่อย่างไรก็ตามมีเกษตรกรบางกลุ่มที่ ให้ความสำคัญกับผลระยะยาวหรือการดูแลสวนยางมากกว่าที่ค่อนข้างจะเคร่งครัดกับช่วงวันกรีดยาง เพื่อที่จะให้มีสวนยางไว้กรีดยางให้นานที่สุด อีกทั้งผลเสียของการเพิ่มจำนวนวันกรีดยางไม่ชัดเจนและ มองไม่เห็นในระยะสั้นจึงเกิดการเลียนแบบในหมู่เกษตรกรจนมีความหลากหลายของระบบกรีดยางในพื้นที่อย่างมาก และขนาดสวนยางก็มีผลต่อจำนวนวันกรีดยางกล่าวคือ ถ้ามีสวนขนาดใหญ่ระบบกรีดยางมักจะคงที่เช่น 1/3S 2d/3 หรือ 1/3S d/2 เป็นต้น แต่ถ้าสวนยางขนาดเล็กก็จะมีจำนวนวันกรีดยางเพิ่มขึ้น เป็นต้น ซึ่งทางสำนักงานกองทุนฯ ไม่สามารถที่จะบังคับให้เกษตรกรใช้ระบบกรีดยางใดระบบหนึ่งได้ เพียงให้คำแนะนำให้เกษตรกรเป็นผู้เลือกปฏิบัติตาม

ระบบกรีดยางที่เกษตรกรชาวสวนยางพาราผู้จักส่วนใหญ่จะเป็นระบบกรีดยางที่มีความ นิยมเลือกใช้ในพื้นที่ ระบบกรีดยางที่เกษตรกรเคยใช้มาก่อน ระบบกรีดยางที่เพื่อนบ้านเลือกใช้และระบบ ที่กรีดยางได้รับการแนะนำจากหน่วยงานภาครัฐ ประกอบด้วย ระบบกรีดยาง 1/3S 3d/4 ระบบกรีดยาง 1/2S 2d/3 ระบบกรีดยาง 1/3S 2d/3 ร้อยละ 32.3 ระบบกรีดยาง 1/2S d/2 เช่น 1/3S 4d/5 1/3S 5d/6 และ 1/3S 6d/7 เป็นต้น

ในการกรีดยางในแต่ละวันเกษตรกรให้ความสำคัญในการกรีดยางเริ่มตั้งแต่การเตรียมมีดกรีดยางต้องลับมีดให้มีความคมสูง คราวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมใช้แรงงานคู่สามีภรรยา เนื่องจากคู่สามีส่วนใหญ่เป็นเจ้าของสวนยางพารา อีกทั้งความสะดวกและความปลอดภัยในการกรีดยาง เพราะ งานกรีดยางเริ่มตั้งแต่เที่ยงคืน ถึง 06.00 น. หรือเกษตรกรอาจเริ่มเวลากรีดยางเร็วขึ้นก่อนเที่ยงคืนเพื่อให้กรีดยางแล้วเสร็จก่อนหกโมงเช้า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่สวนยาง ระยะทางระหว่างที่พักกับสวนยาง และจำนวนแรงงานกรีดยาง จำนวนแรงงานกรีดยางต่อแปลงกรีดยางเฉลี่ย 2 คน

3.3.3.3 เก็บน้ำยาง

หลังงานกรีดยางเสร็จสิ้นต้องทิ้งช่วงเวลาให้น้ำยางไหลลงสู่ถ้วยรองน้ำยางใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง ในช่วงเวลานี้เกษตรกรใช้เวลาเพื่อการรับประทานอาหารเช้า ทักทายเพื่อนบ้านหรือพักผ่อน การเก็บน้ำยางส่วนใหญ่เริ่มประมาณช่วงเวลา 06:00 – 08:00 น. โดยเกษตรกรที่มีพื้นที่สวนยางขนาดใหญ่ ระยะทางไกล มีความยากลำบากเก็บน้ำ หรือมีจำนวนแรงงานเก็บน้ำยางจำกัด เป็นต้น มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาเพื่อความเหมาะสมเพื่อให้งานเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นในเวลาประมาณ 10.00 น. งานเก็บน้ำยางเป็นงานที่สามารถเลือกใช้แรงงานได้หลากหลายประเภท ประกอบด้วยแรงงานในครัวเรือน แรงงานจ้างชั่วคราว แรงงานบุตรหลานในครัวเรือน และแรงงานผู้สูงวัย ทั้งนี้สวนยางพาราส่วนใหญ่แรงงานเก็บน้ำยางพาราเป็นแรงงานคนเดียวกับแรงงานกรีดยางและมีแรงงานในครัวเรือนคือ แรงงานบุตรหลานและแรงงานผู้สูงวัยเข้ามาช่วยเหลือหรือการขอช่วยแรงงานญาติพี่น้อง

3.3.3.4 การผลิตยางแผ่นดิบ

การผลิตยางแผ่นดิบ พบในครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการแปรรูปน้ำยางสดเป็นยางแผ่นดิบ ซึ่งกระบวนการผลิตยางแผ่นดิบเริ่มต้นตั้งแต่เก็บน้ำยางสดเสร็จสิ้น โดยมีขั้นตอนดังนี้คือ (1) นำน้ำยางสดมากรองให้สะอาด (2) แบ่งน้ำยางสดใส่ตะกอละ 4 ลิตร (3) เติมน้ำสะอาดประมาณ 3.5 ลิตร (4) เติมน้ำกรด (กรดฟอร์มิก หรือน้ำส้มขาง) 1 ผาต่อ 1 ตะกอล (5) รอประมาณครึ่งชั่วโมงเพื่อให้ยางแข็งตัว (6) นำยางที่แข็งตัวไปตบ หรือเหยียบเพื่อให้ได้ยางแผ่นบางพอที่จะเข้าเครื่องรีดยางได้ (7) นำยางแผ่นเข้าเครื่องรีดยางเส้น 2 รอบ และเข้าเครื่องรีดยางดอก 1 รอบ และ (8) นำยางแผ่นดิบที่ได้ไปล้างแล้วตากแดดให้แห้ง (ภาพที่ 4. 6)

ภาพที่ 4. 6 การแปรรูปยางแผ่นดิบ

3.3.4 กิจกรรมการตลาดการผลิต

การขายผลผลิต ขั้นตอนนี้เป็นกิจกรรมการขายผลผลิตทั้งในรูปแบบน้ำยางสดและยางแผ่นดิบ จากการศึกษาพบว่า เกษตรที่เลือกผลิตน้ำยางสดเริ่มนำผลผลิตมาขายกับพ่อค้าในหมู่บ้านหรือจุดรับซื้อน้ำยาง กลุ่มรับซื้อน้ำยางหรือสหกรณ์ สกย (ภาพที่4.7) คือ หลังจากเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นแล้วก็นำน้ำยางสดมา ณ จุดขายทันที จากการศึกษา งานขายน้ำยางสดเป็นขั้นตอนที่ใช้เวลาสั้นที่สุดใช้เวลาประมาณ 30 นาที ในขั้นตอนนี้ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยที่สำคัญคือ การชั่งน้ำหนักน้ำยางสด วัดค่าปริมาณเนื้อยางแห้ง (%DRC) ด้วยเครื่องเมตรแลคหรืออบแห้ง บันทึกน้ำหนักน้ำยางสด ราคาประจำวัน และค่าเนื้อยางแห้ง และรับรายได้เป็นเงินสดหรือบันทึกรายได้ประจำวันทั้งหมด ในกรณีที่เกษตรกรขายน้ำยางสดกลุ่มรับซื้อน้ำยางหรือสหกรณ์ สกย จะมีการเบิกจ่ายเงินเป็นประจำทุกสัปดาห์ ในขณะที่เกษตรกรที่ขายยางแผ่นดิบเลือกขายอาทิตย์ละครั้งหรือสองอาทิตย์ครั้ง การขายผลผลิตเป็นหน้าที่ของแรงงานครัวเรือนประเภทสามีและภรรยา ผลผลิตจะถูกขนส่งไป ณ จุดรับซื้อที่สำคัญคือ พ่อค้าในอำเภอ สหกรณ์การเกษตร ตลาดกลางและโรงงานยางแผ่นรมควัน ผลผลิตที่ได้จะผ่านการบันทึกน้ำหนัก ค่าความชื้น คุณภาพชั้นยาง และราคาที่ได้รับประจำวัน จากการศึกษาพบว่า กิจกรรมย่อยของงานขายยางแผ่นดิบที่สำคัญคือ การเคลื่อนย้ายผลผลิตจากโรงเรือนเก็บยางแผ่นดิบไปสู่จุดรับซื้อ และจากรถบรรทุกสู่จุดรับซื้อซึ่งจะใช้ แรงงานครัวเรือนประเภทสามีภรรยาหรือแรงงานบุตรหลานที่เป็นเพศชายเนื่องจากต้องอาศัยกำลังร่างกายในการเคลื่อนย้ายผลผลิต ขั้นตอนนี้เป็นกิจกรรมการขายผลผลิตทั้งในรูปแบบน้ำยางสดและยางแผ่นดิบ จากการศึกษาพบว่า เกษตรที่เลือกผลิตน้ำยางสดเริ่มนำผลผลิตมาขายกับพ่อค้าในหมู่บ้านหรือจุดรับซื้อน้ำยาง กลุ่มรับซื้อน้ำยางหรือสหกรณ์ สกย. กล่าวคือ หลังจากเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นแล้วก็นำน้ำยางสดมา ณ จุดขายทันที ซึ่งเกษตรกรทำให้เหตุผลในการขายน้ำยางว่าสะดวกและง่ายขั้นตอนไม่ยุ่งยาก และสามารถรับเงินได้รายวันประกอบกับราคาน้ำยางสดและยางแผ่นดิบมีราคาใกล้เคียงกัน เกษตรกรที่แปรรูปยางแผ่นดิบส่วนใหญ่ขายยางแผ่นดิบ 2 อาทิตย์ต่อ 1 ครั้ง

ภาพที่ 4.7 การขายผลผลิตน้ำยางสด

3.4 ช่วงเวลาการทำงานของเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า ช่วงเวลาการทำงานของเกษตรกรชาวสวนยางพาราสามารถแบ่งตามขั้นตอนการปฏิบัติงานในแต่ละวันของแรงงานกรีดยาง มีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้

3.4.1 ขั้นตอนการเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง เป็นช่วงเวลาของการจัดเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง งานที่ต้องปฏิบัติคือ การลับมีดกรีดยาง เตรียมตะเกียงหรือแบตเตอรี่ และเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น เกษตรกรใช้เวลาเฉลี่ย 30 นาที ถึง 1.0 ชั่วโมง ในช่วงเวลาตอนบ่าย – เย็นของแต่ละวันที่จะกรีดยาง

3.4.2 ขั้นตอนการกรีดยาง เกษตรกรใช้เวลาส่วนใหญ่ในขั้นตอนนี้และเป็นขั้นตอนที่สำคัญ จากการศึกษพบว่า เกษตรกรทั้งครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ และครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดเริ่มกรีดยางตั้งแต่ 24.00 น. หรือ 02.30 น. ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่สวนยาง ระยะทางระหว่างที่พักกับสวนยาง และจำนวนแรงงานกรีดยาง โดยเกษตรกรที่มีพื้นที่สวนยางมาก หรือระยะที่พอกับสวนยางไกลก็จะเริ่มกรีดยางเร็วขึ้น ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่กรีดยางเสร็จสิ้นในเวลา 6.00 น.

3.4.3 ขั้นตอนเก็บผลผลิตหรือการเก็บน้ำยาง หลังจากกรีดยางเสร็จเกษตรกรจะทิ้งช่วงเวลาให้น้ำยางไหลลงสู่ถ้วยรองน้ำยางใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง ซึ่งในช่วงเวลานี้ส่วนใหญ่เกษตรกรใช้ในการรับประทานอาหารเช้า ทักทายเพื่อนบ้านหรือพักผ่อน และเกษตรกรจะเริ่มเก็บผลผลิตในช่วงเวลา 07.00 – 08.00 น. แต่ทั้งนี้เกษตรกรบางรายเริ่มเก็บผลผลิตเร็วกว่านี้ เนื่องจากสวนยางมีพื้นที่มาก หรือความยากลำบากในการเก็บผลผลิต และแรงงานเก็บผลผลิตน้อย เป็นต้น เกษตรกรจะเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นในเวลาประมาณ 10.00 น. สำหรับครัวเรือน

เกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ เกษตรกรจะนำน้ำยางสดไปผลิตยางแผ่นดิบ ส่วนคริวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดก็จะนำไปขาย ณ จุดรับซื้อในหมู่บ้านทันที

3.4.4 ขั้นตอนและเทคนิคในการผลิตยางแผ่นดิบ พบในคริวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ ขั้นตอนนี้เป็นกระบวนการแปรรูปน้ำยางสดเป็นยางแผ่นดิบ ซึ่งกระบวนการผลิตยางแผ่นดิบเริ่มต้นตั้งแต่เก็บน้ำยางสดเสร็จสิ้น ซึ่งคริวเรือนเกษตรกรจะเริ่มผลิตยางแผ่นดิบในช่วงเวลาประมาณ 10.00 น. และเสร็จขั้นตอนการผลิตยางดิบในเวลาประมาณ 14.00 นาฬิกา ยางแผ่นดิบที่ได้ส่วนใหญ่เป็นยางแผ่นชั้น 3

เมื่อแยกพิจารณา พบว่าคริวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบและน้ำยางสด มีขั้นตอนการปฏิบัติงานในแต่ละวันเหมือนกัน คือ 1) ขั้นตอนการเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง 2) ขั้นตอนการกรีดยาง และ 3) ขั้นตอนเก็บผลผลิตหรือการเก็บน้ำยาง แต่มีความแตกต่างกันในเรื่องขั้นตอนการแปรรูปผลผลิต (ตารางที่ 4.8)

ตาราง 4.8 แสดงขั้นตอนการผลิตยางแผ่นดิบและน้ำยางสด

ขั้นตอนการผลิต	ประเภทครัวเรือนเกษตรกร	
	ผลิตยางแผ่นดิบ	ผลิตน้ำยางสด
1. ขั้นตอนการเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง	การลับมีดกรีดยาง เตรียมตะเกียงหรือแบตเตอรี่ และเครื่องนุ่งห่มใช้เวลาประมาณ 30 นาที ถึง 1.0 ชั่วโมง ในช่วงเวลาตอนบ่ายถึงเย็นของแต่ละวันที่จะกรีดยาง	การลับมีดกรีดยาง เตรียมตะเกียงหรือแบตเตอรี่ และเครื่องนุ่งห่มใช้เวลาประมาณ 30 นาที ถึง 1.0 ชั่วโมง ในช่วงเวลาตอนบ่าย – เย็นของแต่ละวันที่จะกรีดยาง
2. ขั้นตอนการกรีดยาง	เกษตรกรเริ่มกรีดยางตั้งแต่ 24.00 น. หรือ 02.30 น.เกษตรกรส่วนใหญ่กรีดยางเสร็จสิ้นในเวลา 6.00 น.	เกษตรกรเริ่มกรีดยางตั้งแต่ 24.00 น. หรือ 02.30 น.เกษตรกรส่วนใหญ่กรีดยางเสร็จสิ้นในเวลา 6.00 น.
3. ขั้นตอนเก็บผลผลิตหรือการเก็บน้ำยาง	เกษตรกรจะทิ้งช่วงเวลาให้น้ำยางไหลลงสู่ถ้วยรองน้ำยางใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ชั่วโมงในช่วงเวลานี้ส่วนใหญ่เกษตรกรใช้ในการรับประทานอาหารเช้า ทักทายเพื่อนบ้านหรือพักผ่อนและเริ่มเก็บผลผลิตในช่วงเวลา 07.00 – 08.00 น. ซึ่งเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นในเวลาประมาณ 10.00 น.	เกษตรกรจะทิ้งช่วงเวลาให้น้ำยางไหลลงสู่ถ้วยรองน้ำยางใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ชั่วโมงในช่วงเวลานี้ส่วนใหญ่เกษตรกรใช้ในการรับประทานอาหารเช้า ทักทายเพื่อนบ้านหรือพักผ่อนและเริ่มเก็บผลผลิตในช่วงเวลา 07.00 – 08.00 น. โดยจะเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นในเวลาประมาณ 10.00 น. จากนั้นนำน้ำยางสดไปขาย ณ จุดรับซื้อในหมู่บ้านทันที ขายเสร็จในเวลาประมาณ 11.00 น.
4. ขั้นตอนการแปรรูปยางแผ่นดิบ	(1) นำน้ำยางสดมากรองให้สะอาด (2) แบ่งน้ำยางสดใส่ตะกุง ๆ ละ 4 ลิตร (3) เติมน้ำสะอาดประมาณ 3.5 ลิตร (4) เติมน้ำกรด (กรดฟอร์มิก หรือน้ำส้มขาง) 1 ฝาต่อ 1 ตะกุง (5) รอประมาณครึ่งชั่วโมงเพื่อให้ยางแข็งตัว (6) นำยางที่แข็งตัวไปตบ หรือเหยียบเพื่อให้ได้ยางแผ่นบางพอที่จะเข้าเครื่องรีดยางได้ (7) นำยางแผ่นเข้าเครื่องรีดยางลั่น 2 รอบ และเข้าเครื่องรีดยางคอก 1 รอบ และ (8) นำยางแผ่นดิบที่ได้ไปล้างแล้วตากแดดให้แห้ง ครัวเรือนเกษตรกรผลิตยางแผ่นดิบเสร็จในเวลาประมาณ 14.00 น.	

3.5 การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

จากการศึกษาพบว่า การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราโดยใช้การจำแนกตามขนาดพื้นที่การทำสวนยางพาราพบว่า มีความแตกต่างกันโดยแรงงานครัวเรือนแต่ละประเภทมีการปฏิบัติที่แตกต่างกัน(ตาราง 4.9) ดังนี้

3.5.1 การใช้แรงงานในกิจกรรมการปลูกขั้นตอน การเตรียมพื้นที่ การขุดหลุม และการปลูก ครัวเรือนเกษตรกรไม่ใช้แรงงานครัวเรือนเนื่องจากกิจกรรมข้างต้นเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้กำลังแรงกายในการปฏิบัติงานประกอบกับในยุคปัจจุบันมีเทคโนโลยีเครื่องจักรกลในการปฏิบัติงาน ครัวเรือนเกษตรกรจึงเลือกใช้แรงงานจ้างในการปฏิบัติงาน ส่วนกิจกรรมการปลูกในขั้นตอนการวางแผน การปักหมบเกษตรกรจะใช้แรงงานครัวเรือนทุกประเภทเนื่องจากกิจกรรมข้างต้นเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องใช้กำลังแรงกายมากอีกทั้งใช้เวลาในการปฏิบัติงานไม่มากนัก และเกษตรกรให้เหตุผลเนื่องด้วยการใช้แรงงานในครัวเรือนทำให้สามารถวางแผนการปลูก ระยะห่างระหว่างแถว และจำนวนต้นที่ต้องการซึ่งการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นเป็นการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพาราน้อยกว่า 15 -50 ไร่ ส่วนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพารามากกว่า 50 ไร่ นั้นครัวเรือนเกษตรกรจะใช้แรงงานในการจ้างเหมาในกิจกรรมการปลูกทุกขั้นตอน

3.5.2 การใช้แรงงานในกิจกรรมการจัดการดูแลสวน ขั้นตอนการกำจัดวัชพืช การควบคุมโรค การใส่ปุ๋ย ครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานครัวเรือนประเภทแรงงานสามภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานบุตรหลานในการปฏิบัติกิจกรรม เนื่องจากกิจกรรมข้างต้นสามารถใช้แรงงานคู่สามภรรยา แรงงานเครือญาติและแรงงานบุตรหลานเนื่องจากกิจกรรมดังกล่าว ครัวเรือนส่วนใหญ่จะเลือกทำกิจกรรมในวันที่แรงงานในครัวเรือนสะดวก เช่นวันเสาร์-อาทิตย์แต่กิจกรรมข้างต้นจะไม่ใช้แรงงานสูงอายุเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้กำลังแรงกายแรงงานสูงอายุจึงไม่สะดวกเนื่องจากสุขภาพร่างกาย ได้ทุกประเภท การตัดแต่งกิ่งครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานทุกประเภทของครัวเรือน เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่แรงงานทุกประเภทสามารถทำได้โดยไม่ต้องอาศัยทักษะความชำนาญซึ่งการปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นเป็นการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพาราน้อยกว่า 15 -50 ไร่ ส่วนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพารามากกว่า 50 ไร่ นั้นครัวเรือนเกษตรกรจะใช้แรงงานจ้างในกิจกรรมการปลูกทุกขั้นตอน

3.5.3 การใช้แรงงานในกิจกรรมการกรีด ขั้นตอนการเตรียมลัมมีดกรีดยาง คราวเรือนเกษตรกรที่ใช้แรงงานคราวเรือนประเภทแรงงานสามักรรยา แรงงานญาติพี่น้อง เนื่องจากงานเตรียมลัมมีดกรีดยางเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยทักษะความชำนาญและเทคนิคเฉพาะของแต่ละบุคคลซึ่งกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นเป็นการปฏิบัติงานของแรงงานคราวเรือนในคราวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพาราน้อยกว่า 15 ไร่ ซึ่งคราวเรือนเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่สวนยางมากกว่า 15 ไร่ งานเตรียมลัมมีดกรีดยางคราวเรือนเกษตรกรที่ใช้แรงงานจ้าง การกรีดยาง คราวเรือนเกษตรกรที่ใช้แรงงานคราวเรือนประเภทแรงงานสามักรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานบุตรหลาน สำหรับคราวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพาราน้อยกว่า 15 ไร่และคราวเรือนเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่สวนยางมากกว่า 15 ไร่จะใช้แรงงานจ้างกรีดหรือใช้แรงงานสามักรรยาและแรงงานญาติพี่น้อง และคราวเรือนที่มีขนาดพื้นที่สวนยางมากกว่า 50 ไร่ใช้แรงงานจ้างกรีด การเก็บน้ำยาง คราวเรือนเกษตรกรที่ใช้แรงงานคราวเรือนประเภทแรงงานสามักรรยา แรงงานญาติพี่น้อง แรงงานบุตรหลาน และแรงงานสูงอายุกรณีสวนยางอยู่ใกล้ที่อยู่อาศัยสำหรับคราวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยางพาราน้อยกว่า 15 ไร่ คราวเรือนเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่สวนยาง 15-50 ไร่จะไม่ใช้แรงงานสูงอายุ และคราวเรือนเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่สวนยาง มากกว่า 50 ไร่ใช้แรงงานจ้างเก็บ การแปรรูปยางแผ่นดิบคราวเรือนเกษตรกรที่ใช้แรงงานคราวเรือนประเภทแรงงานสามักรรยา แรงงานญาติพี่น้อง และแรงงานบุตรหลานในการปฏิบัติกิจกรรมสำหรับคราวเรือนเกษตรกรที่มีพื้นที่การทำสวนยาง 15-50 ไร่ และคราวเรือนเกษตรกรที่มีขนาดพื้นที่สวนยาง มากกว่า 50 ไร่ใช้แรงงานจ้างในการแปรรูปยางแผ่นดิบ

3.5.4 การใช้แรงงานในกิจกรรมการขายผลผลิต การขายผลผลิตน้ำยางสด คราวเรือนเกษตรกรที่ใช้แรงงานคราวเรือนประเภทแรงงานสามักรรยา หรือบางคราวเรือนอาจใช้แรงงานญาติพี่น้องแรงงานบุตรหลานและการขายยางแผ่นดิบคราวเรือนเกษตรกรที่ใช้แรงงานคราวเรือนประเภทแรงงานสามักรรยา

ตาราง 4.9 การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

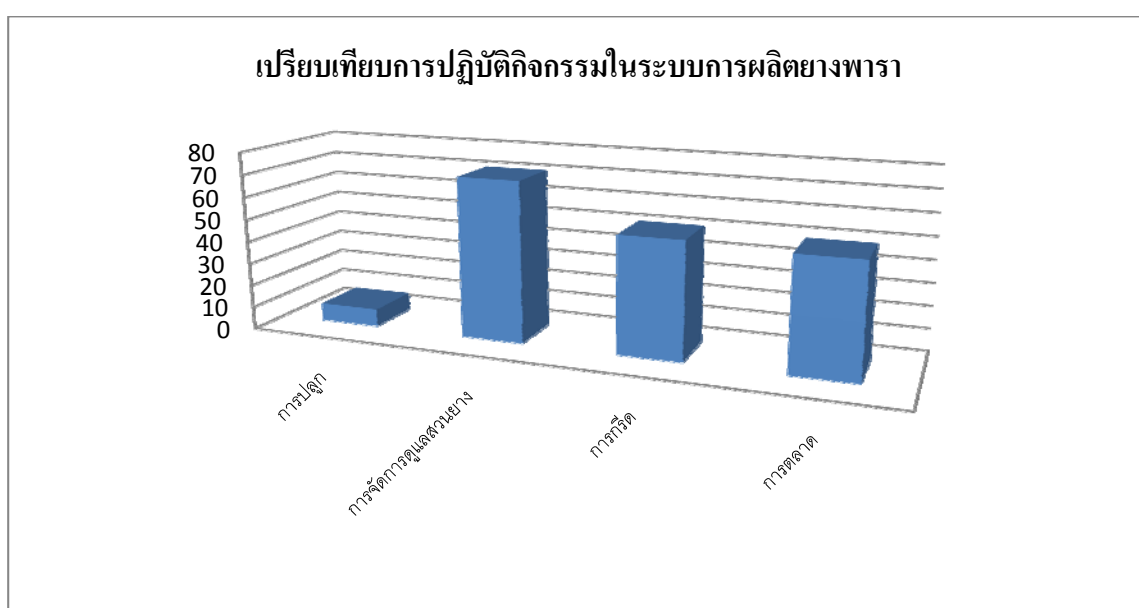
กิจกรรม	การปฏิบัติงาน											
	น้อยกว่า 15 ไร่				15-50 ไร่				มากกว่า 50 ไร่			
	S	Y	R	E	S	Y	R	E	S	Y	R	E
กิจกรรมการปลูก												
1.การเตรียมพื้นที่	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2.การวางแผน	+	-	+	+	+	-	+	+	-	-	-	-
3.การปักหมบ	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4. การขุดหลุม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5. การปลูก	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
การจัดการดูแลสวนยางพารา												
1.การกำจัดวัชพืช	+	+	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-
2.การควบคุมโรค	+	+	+	-	+	+	+	-	-	-	-	-
3.การใส่ปุ๋ย	+	+	+	-	+	+	+	+	-	-	-	-
4.การตัดแต่งกิ่ง	+	+	+	+	+	+	+	-	-	-	-	-
การผลิต												
1. การเตรียมอุปกรณ์(มีดกรีดยาง	+	-	-	-	+	-	+	-	-	-	-	-
2.การกรีดยาง	+	+	-	-	+	-	+	+	-/+	-	-/+	-
3.การเก็บน้ำยาง	+	+	-	+	+	-	+	+	-/+	-	-/+	-
4. การแปรรูปยางแผ่นดิบ	+	+	-	-	+	-	+	+	-/+	-	-/+	-
การตลาด												
1.ขายน้ำยางสด	+	-/+	-/+	-	+	-	-/+	-	+	-	+	-
2.ขายยางแผ่นดิบ	+	-	-	-	+	-	-	-	+	-	+	-

หมายเหตุ

- + มีการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน
 - ไม่มีการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน

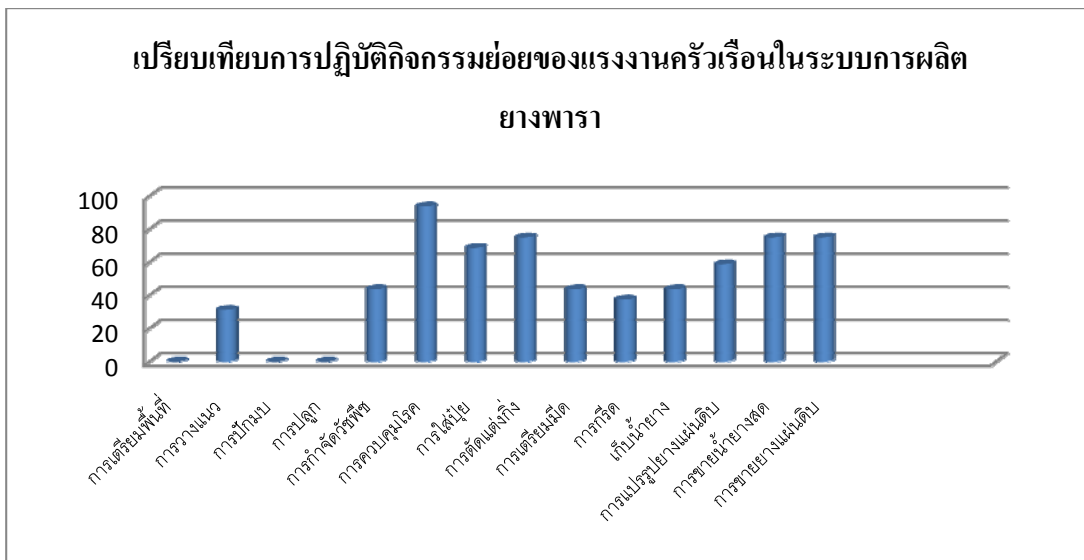
S แรงงานคู่สามีภรรยา
 Y แรงงานเยาวชน
 R แรงงานญาติพี่น้อง
 E แรงงานผู้สูงอายุ

เมื่อเปรียบเทียบภาพรวมของการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตยางพาราของแรงงานในครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา(ภาพที่ 4.8)พบว่ากิจกรรมการผลิตในประเด็นการจัดการดูแลสวนยางพารามีการปฏิบัติมากที่สุดเมื่อเทียบกับการปฏิบัติงานในกิจกรรมการผลิตในประเด็นอื่นการปฏิบัติในกิจกรรมการกรีดยางพาราและการตลาด และกิจกรรมการตลาด(ขายผลผลิต)ในขณะที่การปฏิบัติในกิจกรรมการปลูกยางพาราปฏิบัติน้อยที่สุด ซึ่งจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมบางประเภทที่ต้องใช้เวลาและแรงงานมากจะมีการจ้างแรงงานจากภายนอก เช่น การขุดหลุม การโค่นต้นยาง การปลูกยางพารา และการกรีดยางพารา เป็นต้น

ภาพที่ 4.8 เปรียบเทียบการปฏิบัติกิจกรรมในระบบการผลิตยางพารา

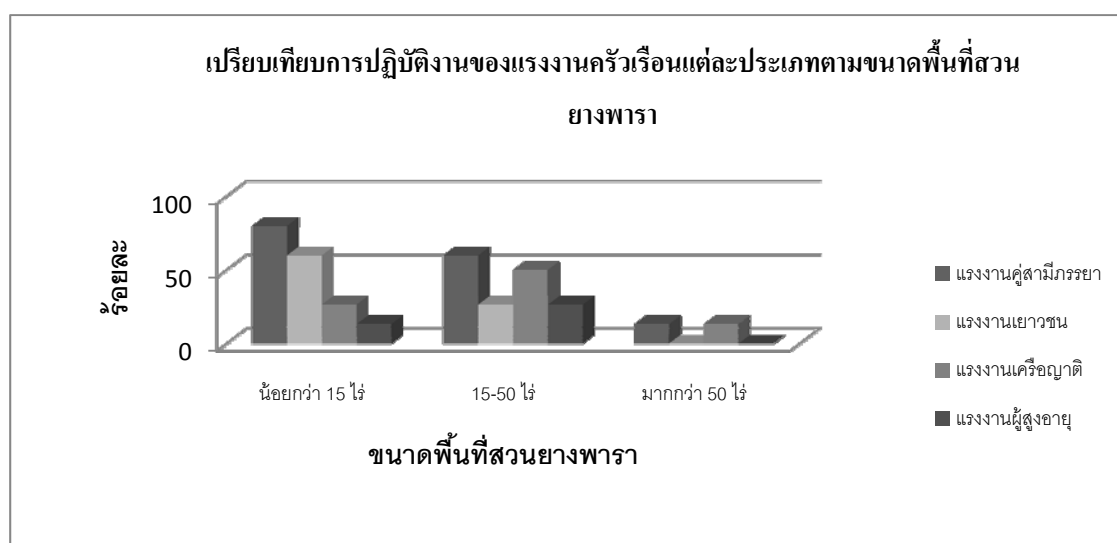
เมื่อพิจารณาการทำกิจกรรมย่อยของแรงงานครัวเรือนในภาพรวมทุกประเภทในระบบการผลิตยางพบว่าในกิจกรรมการจัดการและการดูแลรักษาสวนยางในเรื่อง การควบคุมโรค การใส่ปุ๋ย การตัดแต่งกิ่งมีการปฏิบัติมากกว่าร้อยละ50ของกิจกรรมทั้งหมดและกิจกรรมในการเตรียมผลผลิต และการขายผลผลิตพบว่าการปฏิบัติมากกว่าร้อยละ40 ของกิจกรรมการผลิตทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าในปัจจุบันในภาพรวมแรงงานครัวเรือนปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพาราประมาณร้อยละ50 และมีการจ้างแรงงานจ้างภายนอกครัวเรือนประมาณร้อยละ50 (ภาพที่ 4.9)

รูปที่ 4.9 เปรียบเทียบการปฏิบัติกิจกรรมย่อยของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนแต่ละประเภทตามขนาดพื้นที่ถือครองสวนยางพาราซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรที่มีขนาดการถือครองพื้นที่และประเภทของแรงงานครัวเรือนแต่ละประเภทมีการใช้แรงงานแตกต่างกัน จากผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีการถือครองพื้นที่สวนยางพารา น้อยกว่า 15 ไร่ มีการใช้แรงงานทุกประเภท แต่มีการปฏิบัติของแรงงานแต่ละประเภทแตกต่างกัน ซึ่งพบว่าแรงงานคู่สามีภรรยา มีการใช้แรงงานสูงสุดจากแรงงานทุกประเภท รองลงมาเป็นแรงงานเครือญาติ แรงงานเยาวชน และแรงงานผู้สูงอายุมีการปฏิบัติกิจกรรมของแรงงานรองลงมาตามลำดับซึ่งใน แรงงานเครือญาติ แรงงานเยาวชน และแรงงานผู้สูงอายุจะมีการปฏิบัติกิจกรรมในบางกิจกรรมหรือเป็นครั้งคราว ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีการถือครองพื้นที่สวนยางพารา 15-50ไร่ มีการใช้แรงงานทุกประเภท และมีการปฏิบัติของแรงงานแต่ละประเภทแตกต่างกัน ซึ่งพบว่าแรงงานคู่สามีภรรยา มีการใช้แรงงานสูงสุดจากแรงงานทุกประเภท แรงงานเครือญาติ แรงงานเยาวชน และแรงงานผู้สูงอายุมีการปฏิบัติกิจกรรมของแรงงานรองลงมาตามลำดับในเกษตรกรที่ถือครองขนาดพื้นที่สวนยาง 15-50 ไร่ มีข้อสังเกตว่ามีการใช้แรงงานแรงงานผู้สูงอายุมากขึ้นเนื่องจากเมื่อครัวเรือนมีขนาดพื้นที่มากขึ้นแต่แรงงานในครัวเรือนมีปริมาณน้อยดังนั้นครัวเรือนจึงจำเป็นต้องใช้แรงงานในครัวเรือนอย่างเต็มที่ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราที่มีการถือครองพื้นที่สวนยางพารามากกว่า 50ไร่ มีการใช้แรงงาน 2 ประเภทคือแรงงานคู่สามีภรรยาและแรงงานญาติพี่น้องในกิจกรรมการขายผลผลิตเท่านั้น เนื่องจากสวนยางขนาดใหญ่มีรูปแบบการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

3 รูปแบบ คือ สวนยางครัวเรือน สวนยางของตระกูลที่บริหารงานแบบกงสี และสวนยางบริษัท การทำสวนยางในกลุ่มนี้เน้นการใช้เทคโนโลยีและเงินทุนในการปลูกสร้างสวนยางอย่างเข้มข้น โดยคำนึงถึงผลตอบแทนและต้นทุนการผลิตในระยะยาวเป็นสำคัญ การปลูกสร้างสวนยางตั้งแต่เตรียมพื้นที่ ปลูกยาง ดูแลจัดการสวนยางก่อนเปิดกรีดและหลังเปิดกรีดใช้แรงงานจ้างทุกขั้นตอน ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของเจ้าของสวนยางพารา (ภาพที่ 4.10)

ภาพที่ 4.10 การเปรียบเทียบการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนแต่ละประเภทตามขนาดพื้นที่ถือครองสวนยางพารา

3.6 รูปแบบการใช้แรงงานครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในกิจกรรมการกรีดยาง

จากการศึกษาพบว่า ผลวิเคราะห์การใช้แรงงานในสวนยางสามารถแบ่งออกตามประเภทแรงงาน ขนาดพื้นที่ กิจกรรมการผลิตและรูปแบบการผลิต ได้ดังนี้ 1) การเลือกใช้แรงงานครัวเรือนทั้งหมด 2) แรงงานครัวเรือนร่วมกับแรงงานจ้าง

ทั้งนี้ในการวิเคราะห์การใช้แรงงานจึงแบ่งออกตามรูปแบบการผลิต คือ เจ้าของสวนยางที่ผลิตน้ำยางสด และเจ้าของสวนยางที่ผลิตยางแผ่นดิบ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการใช้แรงงานและการจัดการแรงงาน ดังนี้

3.6.1 เกษตรกรที่เลือกขายน้ำยางสดมีกิจกรรมการผลิตประกอบด้วย งานเตรียมลัมมีดกรีดยาง กรีดยาง เก็บน้ำยาง และ ขายผลผลิต สามารถแบ่งการใช้แรงงานที่พบในพื้นที่ศึกษาแบ่งออกเป็น 5 รูปแบบ ดังตาราง 4.10 จากการศึกษเบื้องต้นพบว่า

รูปแบบที่ 1 ใช้แรงงานครัวเรือนทุกกิจกรรมการผลิตตั้งแต่ลับมีด กรีดยาง เก็บน้ำยาง และขายผลผลิต

รูปแบบที่ 2 จ้างแรงงานสำหรับงานลับมีด และใช้แรงงานครัวเรือนสำหรับกิจกรรมกรีดยาง เก็บน้ำยาง และขายผลผลิต ทั้งนี้รูปแบบที่ 1 และ 2 เป็นรูปแบบการใช้แรงงานที่พบได้โดยทั่วไปในสวนยางขนาดเล็ก

รูปแบบที่ 3 จ้างแรงงานสำหรับงานลับมีดและงานกรีดยาง โดยเจ้าของสวนเก็บน้ำยางและขายน้ำยางด้วยตนเอง

รูปแบบที่ 4 จ้างกรีดและจ้างเก็บผลผลิต โดยงานลับมีดเป็นหน้าที่ของแรงงานกรีด รูปแบบนี้พบว่า เจ้าของสวนมักจ้างครัวเรือนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ จ้างกรีดสำหรับแรงงานรับจ้างกรีด และจ้างเก็บน้ำยางด้วยแรงงานรับจ้างทั่วไป ทั้งนี้ในบางสวนเจ้าของสวนยางอาจเก็บน้ำยางร่วมด้วยกับแรงงานรับจ้างเก็บน้ำยาง

รูปแบบที่ 5 รูปแบบนี้มักเกิดขึ้นเป็นครั้งคราวไม่ความถาวร เนื่องจากแรงงานครัวเรือนมีกิจธุระเร่งด่วน ส่วนใหญ่เป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หรือไหว้วานระหว่างเจ้าของสวนยางหรือแรงงานกรีดยางจ้างด้วยกัน ดังนั้นแรงงานอาจจะจ้างกรีด หรือจ้างเก็บน้ำยางแล้วแต่กิจธุระโดยมีค่าจ้าง

ตารางที่ 4.10 รูปแบบการเลือกใช้แรงงานตามรายการกิจกรรมการผลิตและประเภทของแรงงานสำหรับชาวสวนยางที่ผลิตน้ำยางสด

รายการ	เตรียมมีดกรีดยาง	กรีด	เก็บน้ำยาง	ขายผลผลิต	ประเภทแรงงาน
รูปแบบที่ 1	+	+	+	+	แรงงานครัวเรือน
รูปแบบที่ 2	-	+	+	+	แรงงานจ้างและ แรงงานครัวเรือน
รูปแบบที่ 3	-	-	+	+	แรงงานจ้างและ แรงงานครัวเรือน
รูปแบบที่ 4	-	-	-/+	+	แรงงานจ้างและ แรงงานครัวเรือน
รูปแบบที่ 5	-	+/-	+/-	+	แรงงานจ้างและ แรงงานครัวเรือน

หมายเหตุ + แรงงานครัวเรือน - แรงงานจ้าง

3.6.2 เกษตรกรที่เลือกขายยางแผ่นดิบมีกิจกรรมการผลิตประกอบด้วย งานเตรียมลัมมิด กรีดยาง เก็บน้ำยาง แปรรูปยางแผ่นดิบ และ ขายผลผลิต ในพื้นที่พบการใช้แรงงานออกเป็น 5 รูปแบบ ดังตารางที่ 4.11 ชาวสวนยางที่ผลิตยางแผ่นดิบจากการศึกษาเบื้องต้นพบ

รูปแบบที่ 1 ใช้แรงงานครัวเรือนทุกกิจกรรมการผลิตตั้งแต่ลัมมิด กรีดยาง เก็บน้ำยาง แปรรูปยางแผ่นดิบ และขายผลผลิต

รูปแบบที่ 2 จ้างแรงงานสำหรับงานลัมมิด และใช้แรงงานครัวเรือนสำหรับกิจกรรมกรีดยาง เก็บน้ำยาง แปรรูปยางแผ่นดิบ และขายผลผลิต

รูปแบบที่ 3 จ้างแรงงานสำหรับงานลัมมิดและงานกรีดยาง โดยเจ้าของสวนเก็บน้ำยาง แปรรูปยางแผ่นดิบและขายน้ำยางด้วยตนเอง

รูปแบบที่ 4 จ้างกรีดและจ้างเก็บผลผลิต โดยงานลัมมิดเป็นหน้าที่ของแรงงานกรีด รูปแบบนี้พบว่า เจ้าของสวนมักจ้างครัวเรือนที่แตกต่างกัน กล่าวคือ จ้างกรีดสำหรับแรงงานรับจ้างกรีด และจ้างเก็บน้ำยางด้วยแรงงานรับจ้างทั่วไป งานแปรรูปยางแผ่นดิบและขายผลผลิตดำเนินการโดยแรงงานครัวเรือน

รูปแบบที่ 5 ใช้แรงงานจ้างกรีดทั้งหมด ซึ่งเป็นรูปแบบของจ้างกรีดแบบแบ่งผลผลิต แต่จะใช้แรงงานครัวเรือนในกิจกรรมการขายผลผลิต

ตาราง 4.11 รูปแบบการเลือกใช้แรงงานตามรายกิจกรรมการผลิตและประเภทของแรงงาน สำหรับชาวสวนยางที่ผลิตยางแผ่นดิบ

รายการ	เตรียมลัมมิดกรีดยาง	กรีด	เก็บน้ำยาง	แปรรูป	ขายผลผลิต	ประเภทแรงงาน
รูปแบบที่ 1	+	+	+	+	+	แรงงานครัวเรือน
รูปแบบที่ 2	-	+	+	+	+	แรงงานจ้างและ แรงงานครัวเรือน
รูปแบบที่ 3	-	-	+	+	+	แรงงานจ้างและ แรงงานครัวเรือน
รูปแบบที่ 4	-	-	-	+	+	แรงงานจ้างและ แรงงานครัวเรือน
รูปแบบที่ 5	-	-	-	-	+	แรงงานจ้างกรีดและ แรงงานครัวเรือน

หมายเหตุ + แรงงานครัวเรือน - แรงงานจ้าง

3.7 ช่วงเวลาการทำงานของแรงงานกรีดยาง

แรงงานครัวเรือน กรีดยางแบ่งเวลาในแต่ละวันออกเป็นช่วงเวลาทำงานและพักผ่อน ช่วงเวลาพักผ่อน ดังรูปที่ 4.11 ช่วงเวลาพักผ่อนมีกิจกรรมการรับประทานอาหาร การพบปะเพื่อนบ้าน การประกอบอาชีพเสริม เช่น สวนผลไม้ หรือรับจ้างทั่วไป พบปะสังสรรค์เพื่อนบ้าน นอนพักผ่อนในช่วงบ่าย และการนอนพักผ่อนในช่วงกลางคืน ช่วงเวลาทำงานมีกิจกรรมที่สำคัญดังนี้

3.7.1 การเตรียมอุปกรณ์กรีดยางในช่วงบ่าย 14:00 – 17:00 น. เกษตรกรจัดเตรียมอุปกรณ์กรีดยาง กิจกรรมที่สำคัญคือ การลับมีดกรีดยาง เตรียมตะเกียงหรือแบตเตอรี่ และเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น เกษตรกรใช้เวลาเฉลี่ย 15 นาที ถึง 30 นาที ในแต่ละวันที่กรีดยาง แต่ทั้งนี้ในปัจจุบันเกษตรกรหลายส่วนเริ่มจ้างลับมีดราคาเล่มละ 10 -15 บาท เนื่องจากเหตุผลต้องการลดงานในส่วนนี้และไม่มีทักษะลับมีดกรีดยาง ผู้รับจ้างลับมีดเป็นเกษตรกรรายสวนยางที่มีความเชี่ยวชาญ ในแต่ละวันเกษตรกรใช้มีดกรีดยาง 1 – 2 เล่มต่อคน เกษตรกรบางส่วนมีความคิดเห็นโต้แย้งต่อว่าจ้างลับมีดในประเด็นที่ว่า มีดกรีดยางที่ใช้ในแต่ละแปลงกรีดยางและแรงงานกรีดยางแต่ละบุคคลมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เกษตรกรจึงควรลับมีดด้วยตนเอง ผลของการใช้มีดที่ไม่มีคุณภาพเพียงพอและโครงสร้างมีดไม่เหมาะสมส่งผลต่อปริมาณผลผลิตลดลง กรีดยางเนื้อ ไม้และเวลากรีดยางนานขึ้น

3.7.2 การกรีดยาง เป็นช่วงเวลาที่กรีดยางตั้งแต่เกษตรกรเริ่มกรีดยางจนกระทั่งกรีดยางทั้งแปลง นับเป็นขั้นตอนงานที่สำคัญ งานกรีดยางเริ่มตั้งแต่เที่ยงคืน ถึง 06.00 น. หรือเกษตรกรอาจเริ่มเวลากรีดยางเร็วขึ้นก่อนเที่ยงคืนเพื่อให้กรีดยางแล้วเสร็จก่อนหกโมงเช้า ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับขนาดพื้นที่สวนยาง ระยะทางระหว่างที่พักกับสวนยาง และจำนวนแรงงานกรีดยาง จำนวนแรงงานกรีดยางต่อแปลงกรีดยางเฉลี่ย 2 คน และมักเป็นคู่สามีภรรยาโดย จึงพบว่า ถ้าพื้นที่สวนยางขนาดใหญ่และแรงงานที่มีพื้นที่สวนยางมาก หรือระยะที่พอกับสวนยางไกลก็จะเริ่มกรีดยางเร็วขึ้น ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่กรีดยางเสร็จสิ้นในเวลา 6.00 น.

3.7.3 เก็บน้ำยาง หลังงานกรีดยางเสร็จสิ้นต้องทิ้งช่วงเวลาที่ให้น้ำยางไหลลงสู่ถ้วยรองน้ำยางใช้เวลาประมาณ 1 - 2 ชั่วโมง ในช่วงเวลานี้เกษตรกรใช้เวลาเพื่อการรับประทานอาหาร เข้า ทักทายเพื่อนบ้านหรือพักผ่อน การเก็บน้ำยางส่วนใหญ่เริ่มประมาณช่วงเวลา 06:00 – 08:00 น. โดยเกษตรกรที่มีพื้นที่สวนยางขนาดใหญ่ ระยะทางไกล มีความยากลำบากเก็บน้ำ หรือมีจำนวนแรงงานเก็บน้ำยางจำกัด เป็นต้น มีการปรับเปลี่ยนช่วงเวลาเพื่อความเหมาะสมเพื่อให้งานเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นในเวลาประมาณ 10.00 น. งานเก็บน้ำยางเป็นงานที่สามารถเลือกใช้แรงงานได้หลากหลายประเภทประกอบด้วยแรงงานในครัวเรือน แรงงานจ้างชั่วคราว แรงงานเยาวชนในครัวเรือน และแรงงานผู้สูงอายุ ทั้งนี้สวนยางส่วนใหญ่แรงงานเก็บน้ำยางเป็นแรงงานคนเดียวกับ

แรงงานกรีดยางและมีแรงงานในครัวเรือนคือ แรงงานเยาวชนและแรงงานผู้สูงอายุเข้ามาช่วยเหลือเป็นครั้งคราว ยกเว้นในพื้นที่ซึ่งมีอุปทานแรงงานจ้างชั่วคราวมาก พบว่าเจ้าของสวนยางว่าจ้างแรงงานชั่วคราวเก็บน้ำยาง จากการศึกษาพบว่า ขั้นตอนเก็บน้ำยางมีความต้องการแรงงานที่ไม่มีทักษะฝีมือแรงงานแต่ต้องมีการควบคุมการทำงานอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันการสูญเสียผลผลิตจากเหตุผลใดๆก็ตาม ในพื้นที่ศึกษาพบลักษณะการจ้างแรงงานชั่วคราวเก็บน้ำยางในพื้นที่กิ่งเมือง เช่น อำเภอรัตภูมิ อำเภอกวนเนียง และอำเภอหาดใหญ่

3.7.4 แปรรูปร่างแผ่นดินิบ กระบวนการผลิตยางแผ่นดินิบเริ่มต้นตั้งแต่เก็บน้ำยางสดเสร็จสิ้น ซึ่งเกษตรกรจะเริ่มทำยางแผ่นในช่วงเวลาประมาณ 09.00 น. และเสร็จขั้นตอนการผลิตยางดิบในเวลาประมาณ 12.00 น.

3.7.5 การขายผลผลิต จากการศึกษาพบว่า เกษตรที่เลือกผลิตน้ำยางสดเริ่มนำผลผลิตมาขายกับพ่อค้าในหมู่บ้านหรือจุดรับซื้อน้ำยาง กลุ่มรับซื้อน้ำยางหรือสหกรณ์ สกย เริ่มตั้งแต่เวลา 09:00 น. คือ หลังจากเก็บน้ำยางเสร็จสิ้นแล้วก็นำน้ำยางสดมา ณ จุดขายทันที จากการศึกษา ณ จุดรับซื้อน้ำยางพบว่า เกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงมาขายน้ำยางเสร็จสิ้นในเวลาประมาณ 12:00 น. ซึ่งช่วงระยะเวลาขายผลผลิตมีความแตกต่างกัน เนื่องจากปัจจัยด้านขนาดพื้นที่สวนยาง จำนวนแรงงานเก็บน้ำยาง ระยะทางเดินทางระหว่างสวนยางกับแหล่งจำหน่ายผลผลิต ขนพาหนะบรรทุกน้ำยาง และการบริการบรรทุกน้ำยางของพ่อค้า จากการศึกษาพบว่า งานขายน้ำยางสดเป็นขั้นตอนที่ใช้เวลาสั้นที่สุดใช้เวลาประมาณ 30 นาที

ตาราง 4.12 ช่วงเวลาในการทำงานของแรงงานกรีดยางพารา

รายละเอียด	ช่วงเวลาทำงานโดยเฉลี่ย (น.)
	แรงงานครัวเรือน
1. งานกรีดยาง	02.00-06.00
2. งานเก็บน้ำยาง	08.00-10.00
3. งานแปรรูปร่างแผ่นดินิบ	09.00-13.00
4. งานขายผลผลิต (กรณีขายน้ำยางสด)	09.00-11.00

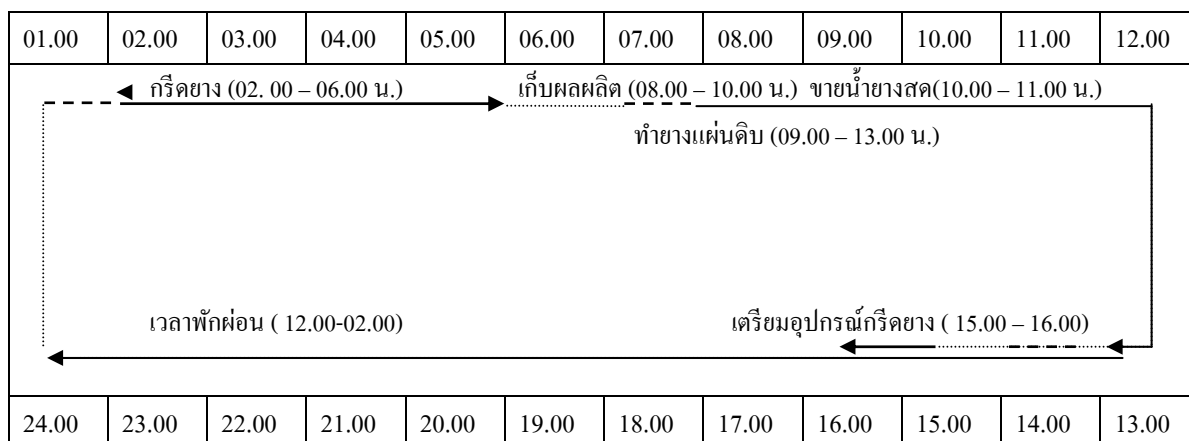
โดยสรุปช่วงเวลาการทำงานงานของแรงงานกรีดยางในแต่ละวัน มีกิจกรรมที่สำคัญคือ เริ่มกรีดยางในเวลาประมาณ 02.00 น. และกรีดยางเสร็จสิ้นในเวลา 06.00 น. ทั้งนี้เวลาเริ่มกรีดยาง แรงงานกรีดยางจะพิจารณาปัจจัยด้าน ขนาดพื้นที่สวนยาง จำนวนแรงงานกรีดยาง ระยะทางระหว่างที่พักกับสวนยาง และเทคโนโลยีระบบกรีดยาง ดังจะเห็นได้ว่าแรงงานบางรายเริ่มกรีดยาง

ตั้งแต่เวลา 24.00 – 01.00 น. ของแต่ละวันเพื่อให้กรีดยางเสร็จสิ้นในเวลาประมาณ 06.00 น.ของแต่ ละวัน เกษตรกรเริ่มเก็บน้ำยางสดในเวลาประมาณ 07.00 น. เมื่อเก็บน้ำยางสดแล้วเสร็จ สำหรับ เกษตรกรที่ขายน้ำยางสดนำน้ำยางไปขาย ณ จุดรับซื้อในหมู่บ้าน ในเวลาประมาณ 10.00 – 11.00 น. งานกรีดยางประจำวันก็แล้วเสร็จ สำหรับเกษตรกรที่เลือกผลิตยางแผ่นดิบใช้เวลาในช่วง 10.00 – 14.00 น. สำหรับแปรรูปยางแผ่นดิบ นั่นคือ ช่วงเวลาทำงานของการแปรรูปยางแผ่นดิบใช้เวลา มากกว่าการขายน้ำยางสดประมาณ 2-3 ชั่วโมงต่อวันซึ่งนับว่าเหตุผลสำคัญของการเปลี่ยนรูปแบบ ผลผลิตเป็นการขายน้ำยางสด

หลังจากนั้น เป็นเวลารับประทานอาหารกลางวัน และพักผ่อนนอนหลับในช่วง บ่ายของแต่ละวันใช้เวลาอนประมาณ 2-3 ชั่วโมง ในช่วงประมาณ 15.00 น. เกษตรกรเริ่มเตรียม อุปกรณ์กรีดยาง เช่น ลับมีดกรีดยาง เตรียมตะเกียง และเสื้อผ้า เป็นต้น ในช่วงบ่ายถึงเย็นของแต่ละ วันเกษตรกรมีกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ เช่น พบปะสังสรรค์เพื่อบ้านหรือทำกิจกรรมทางสังคม และ ประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ เช่น ดูแลสวนผลไม้ เลี้ยงสัตว์ เป็นต้น

3.8 วงจรการปฏิบัติงานรอบวันของแรงงานกรีดยางพารา

จากการศึกษาวงจรการปฏิบัติงานรอบวันของแรงงานกรีดยางพาราสามารถแบ่ง ช่วงการปฏิบัติงานได้ 4 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วงการกรีดยาง(tapping period) เป็นช่วงเวลาที่แรงงาน ปฏิบัติงานกรีดยางโดยทั่วไปพบว่าเกษตรกรชาวสวนยางมีช่วงเวลากกรีดยาง 2 ช่วงคือ เริ่มตั้งแต่ เวลา 22:00 น. ถึง 04:00 น.ในวันถัดไป หรือตั้งแต่ เวลา 02:00 น. ถึง 06:00 น. กรณีเกษตรกรใช้แก๊ส เร่งน้ำยางจะเริ่มตั้งแต่เวลา 16.00-18.00 น. 2) ช่วงเก็บผลผลิต (collecting product period) เป็น ช่วงเวลาปฏิบัติงานเก็บผลผลิต เช่น น้ำยางสด ยางก้อนถ้วยและขี้ยาง จะเริ่มปฏิบัติงานหลังจาก เสร็จงานกรีดยางอย่างน้อย 2 ชั่วโมง โดยทั่วไปเริ่มตั้งแต่เวลา เริ่มตั้งแต่ เวลา 08:00 น. ถึง 10:00 น.กรณี เกษตรกรใช้แก๊สเร่งน้ำยางจะเริ่มตั้งแต่เวลา 04.00-06.00น. 3) ช่วงแปรรูปยางแผ่นดิบและการตลาด สำหรับเกษตรกรผู้ผลิตยางแผ่นดิบ หลังได้เสร็จงานเก็บน้ำยางสดแล้วจะเริ่มงานแปรรูปยางแผ่นดิบ ตั้งแต่เวลา 10:00 น. ถึง 13:00 น. ในขณะที่เกษตรกรผู้ขายน้ำยางสด หลังเสร็จสิ้นงานเก็บน้ำยางสด จะขนส่งน้ำยางสดไปขาย ณ จุดรับซื้อใกล้เคียง ในช่วงเวลา 09:00 น. ถึง 11:00 น. ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ระยะทางระหว่างสถานที่ขายน้ำยางสดและสวนยาง โดยงานขายน้ำยางสดใช้เวลาประมาณ 30 นาที 4) ช่วงเวลาพักผ่อน (leisure period) เป็นช่วงเวลาพักผ่อน ประกอบอาชีพเสริม กิจกรรมทางสังคม หรือหารายได้เสริม และนอนหลับพักผ่อนก่อนเริ่มงานกรีดยางในวันถัดไป ตั้งแต่เวลา เริ่มตั้งแต่ 12:00 น. ถึง 02:00 น.ในวันถัดไป หรือตั้งแต่ 12:00 น. ถึง 22:00 น. เวลาเตรียมอุปกรณ์ในการกรีดยางคือ การลับมีดกรีดยาง เตรียมตะเกียงหรือแบตเตอรี่ และเครื่องนุ่งห่ม ในช่วงเวลา 15.00 น. ถึง 16.00 น. (ภาพที่ 4.12)

ภาพที่ 4.11 วงจรการปฏิบัติงานรอบวันของแรงงานกรีดยางพารา

3.9 จำนวนชั่วโมงทำงานของแรงงานกรีดยาง

จำนวนชั่วโมงทำงานของแรงงานกรีดยางถูกกำหนดโดยปัจจัยที่สำคัญคือ ขนาดพื้นที่กรีดยาง จำนวนแรงงาน สุขภาพสวนยาง เทคโนโลยีระบบกรีดยางและสมรรถนะแรงงาน ซึ่งงานวิจัยต้องวิเคราะห์ต่อไปในความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวที่ส่งผลกระทบต่อชั่วโมงทำงานและประสิทธิภาพการทำงานของแรงงานกรีดยาง ผลจากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า แรงงานครัวเรือนใช้เวลาทำงานกรีดยางเฉลี่ย 3.5 ชั่วโมง เก็บน้ำยางเฉลี่ย 2.0 ชั่วโมง และขายผลผลิตเฉลี่ย 0.50 ชั่วโมง นั่นคือ เกษตรกรที่ขายน้ำยางสดใช้เวลาทำงานเฉลี่ย 6.0 ชั่วโมงต่อวัน ในขณะที่การแปรรูปยางแผ่นดิบใช้เวลาทำงานเฉลี่ย 2.5 ชั่วโมงต่อวัน รวมชั่วโมงทำงานทั้งหมด 8.0 ชั่วโมงต่อวัน พบว่า แรงงานครัวเรือนใช้เวลาทำงาน ในการขายน้ำยางสดใช้เวลาทำงานทั้งหมดน้อยกว่าการแปรรูปยางแผ่นดิบ ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลือกขายน้ำยางสดอีกทั้งได้รับเงินจากการขายผลผลิตรวดเร็วและไม่ยุ่งยาก (ตาราง 4.13)

ตารางที่ 4.13 จำนวนชั่วโมงทำงานของแรงงานกรีดยางพารา

รายละเอียด	จำนวนชั่วโมงทำงานต่อคน (ชม.)
1. งานกรีดยาง	3.5
2. เก็บน้ำยาง	2.0
3. แปรรูปยางแผ่นดิบ	2.5
4. ขายผลผลิต	0.5
5. จำนวนชั่วโมงทำงานทั้งหมด สำหรับการผลิตยางแผ่นดิบ	8.0
6. จำนวนชั่วโมงทำงานทั้งหมด สำหรับการผลิตน้ำยางสด	6.0

3.3 พฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

จากการศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานของครัวเรือนเกษตรกรถูกกำหนดโดยปัจจัยที่สำคัญคือ ประเภทของแรงงานในครัวเรือน ขนาดพื้นที่กรีดยาง สุขภาพสวนยาง จากการศึกษาสามารถวิเคราะห์พฤติกรรมการปฏิบัติงานตามกิจกรรมในสวนยางได้ดังนี้

ตารางแสดง 4.14 ระดับความรู้ในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

กิจกรรม	แรงงานคู่สามี	แรงงานบุตร	แรงงานเครือ	แรงงาน
	ภรรยา	หลาน	ญาติ	ผู้สูงอายุ
กิจกรรมการปลูก				
1.การเตรียมพื้นที่	+++++	+	+++++	+++++
2.การวางแผน	+++++	++	+++++	+++++
3.การปักหมุด	+++++	+	+++++	+++++
4. การขุดหลุม	+++++	+	+++++	+++++
5. การปลูก	+++++	+	+++++	+++++
การจัดการดูแลสวนยางพารา				
1.การกำจัดวัชพืช	++++	+++	++++	+++++
2.การควบคุมโรค	++	+	++	+++
3.การใส่ปุ๋ย	+++	++	+++	+++
4.การตัดแต่งกิ่ง	++++	++	++	++++
การผลิต				
1. การเตรียมอุปกรณ์(มีดกรีดยาง	+++++	+++	+++	+++++
2.การกรีดยาง	++++	++	++++	+++++
3.การเก็บน้ำยาง	++++	+++	+++	+++++
4. การแปรรูปยางแผ่นดิบ	+++++	+++	++++	+++++
การตลาด				
1.ขายน้ำยางสด	+++++	+++	++++	+++++
2.ขายยางแผ่นดิบ	+++++	++	+++	+++++
หมายเหตุ +++++ ระดับมากที่สุด ++++ระดับมาก ++ ระดับปานกลาง + ระดับน้อย				

3.3.1 ความรู้ในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

กิจกรรมการปลูก แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความรู้ในกิจกรรมการปลูก ตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ การวางแผน การปักหมบ การขุดหลุมและการปลูกมีความรู้ในระดับสูง เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับความรู้เรื่องการปลูกยางพาราจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ และการให้ความรู้จากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางตลอดจนประสบการณ์จากการทำสวนยางทั้งในสวนของตนเองและจากสวนใกล้เคียง แต่ในทางเดียวกันแรงงานเยาวชนกลับมีความรู้ในกิจกรรมการปลูกในระดับน้อย อาจมีความรู้ในการวางแผนบางส่วนเล็กน้อยเนื่องจากครัวเรือนอาจชักชวนบุตรหลานไปปฏิบัติกิจกรรมเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ง่ายและรวดเร็ว อีกทั้งปัจจุบันครัวเรือนนิยมใช้แรงงานจ้างจึงทำให้ความรู้ที่จะถ่ายทอดผ่านรุ่นต่อรุ่นลดบทบาทลง

กิจกรรมการจัดการ แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความรู้ในกิจกรรมการจัดการ ในการกำจัดวัชพืช การควบคุมโรค การใส่ปุ๋ยและการตัดแต่งกิ่ง ด้านการกำจัดวัชพืชในสวนยางครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาวัชพืช การจัดการกับปัญหาดังกล่าวใช้วิธีเชิงกล เช่น การตัดด้วยเครื่องตัดหญ้า รถตัดหญ้า ถาก และการใช้สารเคมีฉีด โดยมีกำจัดวัชพืชเฉลี่ย 2 ครั้งต่อปี ก่อนใส่ปุ๋ย ซึ่งวิธีการกำจัดวัชพืชจะแบ่งตามอายุยางพาราโดยแบ่งออกเป็น ซึ่งในการกำจัดวัชพืชนั้นเกษตรกรจะทำก่อนการใส่ปุ๋ย ซึ่งจะกำจัดวัชพืชปีละ 1-2 ครั้ง การกำจัดวัชพืชเป็นการป้องกันสัตว์มีพิษที่จะมาทำร้ายเกษตรกรในขณะที่ทำกิจกรรมในสวนยางพารา ส่วนความรู้เรื่องการใส่ปุ๋ยแรงงานครัวเรือนประเภทแรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานผู้สูงอายุส่วนใหญ่นิยมใช้สูตรปุ๋ย 15:15:15 และปุ๋ยชีวภาพที่มีขายตามท้องตลาดเพราะสะดวกในการซื้อแรงงานกลุ่มดังกล่าวยังไม่มีความรู้เพียงพอในการใช้ปุ๋ยให้เหมาะสมกับอายุยางและสภาพพื้นที่ ส่วนแรงงานเยาวชนถ้าเป็นเพศชายจะมีความรู้เรื่องการกำจัดวัชพืชเพราะจะไปช่วยงานพ่อแม่ในช่วงวันหยุด

กิจกรรมการผลิต แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานผู้สูงอายุมีความรู้ในกิจกรรมการผลิตตั้งแต่การเตรียมอุปกรณ์ เช่น การลับมีดกรีดยาง การเตรียมตะเกียงและเครื่องนุ่งห่ม โดยเกษตรกรได้รับความรู้จากการสังเกตในการปฏิบัติงานในรุ่นของพ่อแม่ จึงปฏิบัติต่อ ๆ กันมา เกษตรกรชาวสวนยางส่วนใหญ่เปิดกรีดยางเมื่ออายุโดยเฉลี่ย 7.2 ปี โดยการใช้ระบบกรีดยางแต่ละรูปแบบผลผลิตพบว่า ทั้งครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตยางแผ่นดิบ และครัวเรือนเกษตรกรที่ผลิตน้ำยางสดมีระบบกรีดยางที่นิยมใช้มีเพียงสองระบบคือระบบกรีดยาง 1/3S 3d/4 (กรีดยางหนึ่งส่วนสามของลำต้น 3 วันเว้น 1 วัน) และ 1/2S 3d/4 (การกรีดยางครึ่งลำต้น 3 วันเว้น 1 วัน) การกรีดยางที่มีวันกรีดยางสูงจะส่งผลให้ต้นยางเป็นแผลตะปุมตะป๋า และ ต้นยางทรุดโทรม ให้น้ำยาง

น้อยลงหรือบางต้นอาจไม่ให้น้ำยางเลย ซึ่งเกษตรกรเรียกว่ายางหน้าตายซึ่งความรู้ในกิจกรรมการผลิต (การกรีดยาง) เกษตรกรได้รับความรู้จากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นพ่อแม่ และการสังเกตจากประสบการณ์การผลิตที่ผ่านมาและมีเกษตรกรที่เข้าร่วมการอบรมการกรีดยางจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การเตรียมมีด การกรีด แต่การเข้าอบรมการกรีดยางนั้นเกษตรกรรู้ถึงวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องแต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังปฏิบัติตามความเชื่อและความถนัดของตนเองอีกทั้งเกษตรกรบางรายยอมรับนวัตกรรมใหม่ของการทำสวนยางคือการใช้แก๊สแรงน้ำยาง เกษตรกรที่มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวเป็นแรงงานครัวเรือนประเภทสามีภรรยา แรงงานบุตรหลานและแรงงานญาติพี่น้อง ซึ่งความรู้ในการใช้แก๊สแรงน้ำยางเกษตรกรเกิดการเรียนรู้จากโฆษณาและการเรียนรู้จากเกษตรกรใกล้เคียง

กิจกรรมการขายผลผลิต มี 2 ประเภทคือขายน้ำยางสดและยางแผ่นดิบ แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องมีความรู้ในกิจกรรมการขายผลผลิตน้ำยางสดและแรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้อง และแรงงานสูงอายุมีความรู้ในการทำยางแผ่นดิบเนื่องจากแรงงานผู้สูงอายุมีความเคยชินในการทำยางแผ่นดิบมากกว่าการขายน้ำยางสด

จะเห็นได้ว่าแรงงานครัวเรือนประเภทแรงงานผู้สูงอายุ แรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับใกล้เคียงกันแสดงให้เห็นว่าแรงงานเยาวชนมีระดับความรู้เกี่ยวกับการปลูก การจัดการดูแลสวน การผลิตและการตลาดยางพาราน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับระดับความรู้ของแรงงานครัวเรือนประเภทอื่นๆและแรงงานพ่อแม่และแรงงานผู้สูงอายุจะมีระดับความรู้สูงแต่จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการและการดูแลสวนยางพารายังอยู่ในระดับต่ำกว่าระดับความรู้ในกิจกรรมอื่นๆแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติงานของเกษตรกรชาวสวนยางพาราแม้ว่าจะคลุกคลีและมีประสบการณ์การทำสวนยางพารามานานก็ตามแต่ยังปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการอาศัยความคุ้นเคยในการทำงานมากกว่าที่จะเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการเพิ่มผลผลิตของตนเอง

ตาราง 4.15 ระดับทัศนคติในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

กิจกรรม	แรงงานคู่สามี	แรงงานบุตร	แรงงานเครือ	แรงงาน
	ภรรยา	หลาน	ญาติ	ผู้สูงอายุ
กิจกรรมการปลูก				
1.การเตรียมพื้นที่	+++++	+	+++++	+++++
2.การวางแผน	+++++	++	+++++	+++++
3.การปักหมุด	+++++	+	+++++	+++++
4. การขุดหลุม	+++++	+	+++++	+++++
5. การปลูก	+++++	+	+++++	+++++
การจัดการดูแลสวนยางพารา				
1.การกำจัดวัชพืช	++++	+++	++++	+++++
2.การควบคุมโรค	++	+	++	+++
3.การใส่ปุ๋ย	+++	++	+++	+++
4.การตัดแต่งกิ่ง	++++	++	++	++++
การผลิต				
1. การเตรียมอุปกรณ์ (มีดกรีดยาง	+++++	+++	+++	+++++
2.การกรีดยาง	++++	++	++++	+++++
3.การเก็บน้ำยาง	++++	+++	+++	+++++
4. การแปรรูปยางแผ่นดิบ	+++++	+++	++++	+++++
การตลาด				
1.ขายน้ำยางสด	+++++	+++	++++	+++++
2.ขายยางแผ่นดิบ	+++++	++	+++	+++++
หมายเหตุ	+++++ ระดับมากที่สุด	+++ระดับมาก	++ ระดับปานกลาง	+ ระดับน้อย

3.3.2 ทักษะคติในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

ทัศนคติกิจกรรมการปลูก แรงงานครัวเรือนประเภทแรงงานผู้สูงอายุ แรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและส่วนใหญ่ไม่มีทัศนคติระดับสูงตามลำดับในกิจกรรมการปลูกยางพาราตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ การวางแผน การปักหมบ การขุดหลุมและการปลูก แรงงานครัวเรือนมีทัศนคติในการปลูกยางพาราออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) การปลูกยางพาราตามหลักการปฏิบัติของสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางจะส่งผลให้ผลผลิตยางพาราที่ได้มีปริมาณและคุณภาพในระดับสูงประกอบกับจะได้รับการสงเคราะห์ (ได้รับงบประมาณ) จากกองทุนสงเคราะห์ 2) เกษตรกรปลูกยางพาราตามความเชื่อของตนโดยเกษตรกรบางรายนิยมปลูกจำนวนต้นต่อไร่ในอัตราเฉลี่ยสูงกว่ามาตรฐานที่สำนักงานสงเคราะห์การทำสวนยางกำหนด เฉลี่ย 85-90 ต้นต่อไร่ ในขณะที่เกษตรกรทั้งหมดมีทัศนคติในกิจกรรมการปลูกนั้นส่วนใหญ่จะใช้แรงงานจ้างทั้งหมดโดยที่แรงงานครัวเรือนจะเป็นเพียงผู้ควบคุมและดูแลเท่านั้น โดยเกษตรกรเลือกใช้แรงงานจ้างตั้งแต่กิจกรรมการเตรียมพื้นที่ ซึ่งถ้าหากเป็นพื้นที่สวนยางเดิมเกษตรกรนิยมจ้างเหมาพร้อมกับการขายเนื้อไม้ยางพารา ซึ่งจะใช้เครื่องจักรกลในการเตรียมพื้นที่ (ดังรูปที่ 4.12) โดยเกษตรกรให้เหตุผลว่ากิจกรรมการเตรียมพื้นที่นั้นเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาและใช้แรงงานจำนวนมาก ส่วนกิจกรรมการปลูกในการวางแผนและการปักหมบ ครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานครัวเรือนและแรงงานญาติพี่น้อง เพราะจะทำให้เกษตรกรทราบถึงระยะห่างในการปลูกตามความต้องการของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรที่ลงทุนเองนิยมเพิ่มจำนวนต้นในการปลูกเนื่องจากมีความคิดว่าจำนวนต้นมากจะทำให้ได้ปริมาณผลผลิตต่อไร่สูงกว่า กิจกรรมการปลูกในการขุดหลุมและการปลูกจะใช้แรงงานจ้างเพราะการขุดหลุมเกษตรกรบางรายจะใช้รถแทรกเตอร์ในการขุดหลุมเพราะสะดวกและรวดเร็ว

ภาพที่ 4.12 การใช้เครื่องจักรกลในการเตรียมพื้นที่ปลูก

ทัศนคติในกิจกรรมการจัดการ การกำจัดวัชพืชเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ยามาหญ้าฉีดพ่นและการตัดหญ้า แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้อง แรงงานผู้สูงอายุ และแรงงานบุตรหลานส่วนใหญ่ มีคติในการกำจัดวัชพืชเป็นกิจกรรมที่สามารถใช้แรงงานครัวเรือนและใช้จ้างแรงงานแต่เกษตรกรที่ถือครองที่ดินมากกว่า 15 ไร่ เกษตรกรนิยมจ้างรถแทรกเตอร์ เพราะสะดวกและรวดเร็ว ในการควบคุมโรคเกษตรกรนิยมใช้สารเคมีในการป้องกันและรักษา เนื่องจากมีความสะดวกและเห็นผลรวดเร็ว โดยเกษตรกรได้รับคำแนะนำในการใช้สารเคมีจากคำโฆษณาและการบอกเล่าของเพื่อนบ้านเกษตรกรในสวนยางพาราใกล้เคียง การใส่ปุ๋ยครัวเรือนเกษตรกรมีทัศนคติที่แตกต่างกันเนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจทางการเงินในระดับปานกลางจะให้ความสำคัญในการใส่ปุ๋ยและดูแลสวนยางแต่เกษตรกรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีจะใส่ปุ๋ย 1 ครั้งต่อปีหรือไม่ใส่ปุ๋ยซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติดังกล่าวคือปัจจัยทางด้านราคา เนื่องจากถ้ายาราคาดีเกษตรกรจะใส่ปุ๋ยเพื่อเพิ่มจำนวนผลผลิต

ทัศนคติในกิจกรรมการผลิต แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีทัศนคติในการกรีดยาง คือการกรีดยางเป็นกระบวนการที่สำคัญเนื่องจากถ้ามีการกรีดยางที่มีคุณภาพมีฝีมือจะส่งผลต่ออายุการกรีดยางของต้นยางพารา ซึ่งในกิจกรรมการกรีดยางนั้นเกษตรกรไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำของกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางได้ในเรื่องระบบระบบกรีดยางที่แนะนำเนื่องจากไม่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร ซึ่งถ้าราคายางสูงก็จะเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเพิ่มจำนวนวันกรีดยางขึ้น

กิจกรรมการขายผลผลิต แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องส่วนใหญ่นิยมขายน้ำยางสดเนื่องจากมีความสะดวกรวดเร็ว และสามารถรับเป็นเงินสดได้ทันที และแรงงานผู้สูงอายุมีทัศนคติต่อการขายยางแผ่นดิบว่าสามารถเก็บเงินได้เป็นก้อนโต ปัจจุบันเกษตรกรนิยมขายน้ำยางสดมากกว่ายางแผ่นดิบเพราะสะดวก รวดเร็วและขั้นตอนในการปฏิบัติงานไม่ยุ่งยากและมีจุดรับซื้ออยู่ทั่วไป ในขณะที่เดียวกันแรงงานผู้สูงอายุมีทัศนคติที่ดีต่อการขายยางแผ่นดิบเนื่องจากคิดว่าไม่เป็นการแปรรูปยุ่งยากอีกทั้งเป็นการรับเงินก้อนโตจากการขายผลผลิต ทำให้มีเงินเก็บออมสะสม

จะเห็นได้ว่าประเภทแรงงานผู้สูงอายุ แรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติกิจกรรมในระบบการผลิตยางพาราซึ่งแรงงานผู้สูงอายุมีทัศนคติในระดับสูงต่อการปฏิบัติกิจกรรมเนื่องจากเห็นว่าการทำกิจกรรมสามารถทำได้โดยการใช้แรงงานครัวเรือนซึ่งอาจมีความแตกต่างจากแรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องเพราะคิดว่าการทำกิจกรรมบางกิจกรรมจะใช้แรงงานจ้างเนื่องจากสามารถลดระยะเวลาและความยุ่งยากลงได้ในขณะเดียวกันก็มีแรงงานรับจ้างอยู่ทั่วไป ส่วนแรงงานบุตรหลานมีทัศนคติอยู่ในระดับน้อยเนื่องจากการได้รับการปลูกฝังค่านิยมในการทำสวนยางว่าเป็นอาชีพที่เหนื่อย ไม่จำเป็นที่จะต้องทำด้วยตนเองแต่จะใช้แรงงานจ้างแทน

ตารางแสดง 4.16 ระดับทักษะในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

กิจกรรม	แรงงานคู่สามี	แรงงานบุตร	แรงงานเครือ	แรงงาน
	ภรรยา	หลาน	ญาติ	ผู้สูงอายุ
กิจกรรมการปลูก				
1.การเตรียมพื้นที่	+	+	+	+
2.การวางแผน	+	++	+	+
3.การปักหมบ	+++	+	+++	++
4. การขุดหลุม	+++	+	+++	+
5. การปลูก	+++	+	+++	+
การจัดการดูแลสวนยางพารา				
1.การกำจัดวัชพืช	++++	+++	++++	+
2.การควบคุมโรค	++	+	++	+
3.การใส่ปุ๋ย	++++	++++	++++	+
4.การตัดแต่งกิ่ง	+++	+	++	+++
การผลิต				
1. การเตรียมอุปกรณ์ (มีดกรีดยาง	+++++	+	+++	+
2.การกรีด	++++	++	++++	+
3.การเก็บน้ำยาง	++++	++++	+++	++++
4. การแปรรูปยางแผ่นดิบ	+++++	+	++++	++
การตลาด				
1.ขายน้ำยางสด	+++++	++	++++	++
2.ขายยางแผ่นดิบ	+++++	+	+++	++
หมายเหตุ	+++++ ระดับมากที่สุด	++++ระดับมาก	++ ระดับปานกลาง	+ ระดับน้อย

3.3.3 ทักษะในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

กิจกรรมการปลูก แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีทักษะในกิจกรรมการปลูกยางพารา เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มดังกล่าว เกษตรกรส่วนใหญ่มีทักษะเรื่องการปลูกยางพาราจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยการช่วยปฏิบัติและการสังเกตจึงทำให้เกิดการเรียนรู้และนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติในการปลูกและการให้ความรู้จากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง

กิจกรรมการจัดการ การกำจัดวัชพืชเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ยาฆ่าหญ้าฉีดพ่นและการตัดหญ้า แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้อง แรงงานผู้สูงอายุและแรงงานบุตรหลานส่วนใหญ่ มีคติในการกำจัดวัชพืชเป็นกิจกรรมที่สามารถใช้แรงงานครัวเรือนและใช้จ้างแรงงานแต่เกษตรกรที่ถือครองที่ดินมากกว่า 15 ไร่ เกษตรกรนิยมจ้างรถแทรกเตอร์ เพราะสะดวกและรวดเร็ว ในการควบคุมโรคเกษตรกรนิยมใช้สารเคมีในการป้องกันและรักษา เนื่องจากมีความสะดวกและเห็นผลรวดเร็ว โดยเกษตรกรได้รับคำแนะนำในการใช้สารเคมีจากคำโฆษณาและการบอกเล่าของเพื่อนบ้านเกษตรกรในสวนยางพาราใกล้เคียง การใส่ปุ๋ยครัวเรือนเกษตรกรมีทัศนคติที่แตกต่างกันเนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจทางการเงินในระดับปานกลางจะให้ความสำคัญในการใส่ปุ๋ยและดูแลสวนยางแต่เกษตรกรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีจะใส่ปุ๋ย 1 ครั้งต่อปีหรือไม่ใส่ปุ๋ยซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อทัศนคติดังกล่าวคือปัจจัยทางด้านราคา เนื่องจากถ้ายางราคาดีเกษตรกรจะใส่ปุ๋ยเพื่อเพิ่มจำนวนผลผลิต กิจกรรมการจัดการแรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้อง และแรงงานเยาวชนที่เป็นเพศชายจะมีทักษะในกิจกรรมการจัดการเนื่องจากการปฏิบัติงานในกิจกรรมการจัดการสวนยางในบางกิจกรรมเช่นการตัดแต่งกิ่ง การใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืชโดยการฉีดยาฆ่าหญ้าหรือการตัดหญ้าด้วยเครื่องด้วยเครื่องยนต์ขนาดเล็กแบบสะพาย และการควบคุมโรค

กิจกรรมการผลิต แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องมีทักษะในกิจกรรมการผลิต เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่เข้าร่วมการอบรมทักษะการกรีดยางจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรก็มีความเคยชินในการกรีดยางในระบบการกรีดยางของตนเองโดยอาศัยประสบการณ์ และการสังเกตจากเกษตรกรในสวนใกล้เคียง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าทักษะการกรีดยางเป็นความสามารถเฉพาะบุคคล แต่อย่างไรก็ตามก็สามารถที่จะฝึกฝนได้ โดยผู้ที่มีทักษะในการกรีดยางส่วนใหญ่จะมีความคุ้นเคยคลุกคลีกับสวนยางพารา ซึ่งเกษตรกรให้ความหมายของผู้ที่มีทักษะในการกรีดยางคือ “กรีดยางไม่บาด เปลือกยาง” (คือกรีดยางไม่ถึงเนื้อไม้ และเปลือกไม้ยางที่กรีดยางต้องเป็นเส้นบาง) ซึ่งเกษตรกรมีวิธีการกรีดยางที่แตกต่างกันออกไปตามความถนัด ส่วนแรงงานเยาวชนและแรงงานผู้สูงอายุจะมีทักษะในการปฏิบัติกิจกรรม

ในการทำสวนยางน้อยเนื่องความซัดความสามารถของแรงงานกลุ่มดังกล่าวมีจำนวนจำกัดแต่จะมีทักษะในการเก็บน้ำยางเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องอาศัยความละเอียดและทักษะ

กิจกรรมการขายผลผลิต แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องมีทักษะในกิจกรรมการขายผลผลิต เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่มีทักษะในการขายผลผลิตเพราะเป็นกิจกรรมที่ไม่ยุ่งยาก สามารถทำได้โดยใช้เวลาในการปฏิบัติงานไม่นาน ไม่จำเป็นต้องอาศัยทักษะหรือความชำนาญ

จะเห็นได้ว่าแรงงานครัวเรือนประเภท แรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้อง จะมีทักษะในระดับที่ใกล้เคียงกันในขณะที่แรงงานเยาวชนจะมีทักษะในกิจกรรมที่ไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะและความชำนาญเฉพาะ ส่วนแรงงานผู้สูงอายุทักษะการทำงานจะลดลงเนื่องจากการทำงานของร่างกายลดลง เช่นกำลังร่างกาย หรือระบบสายตา ทำให้บทบาทของผู้สูงอายุลดลง

ส่วนที่ 4 ปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

ปัญหาและข้อจำกัดในการใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพารา ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความอ่อนแอ และความไม่แน่นอนในการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา ทั้งนี้ปัญหาและข้อจำกัดมีความซับซ้อน และมีความสัมพันธ์ของสาเหตุที่ส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน ดังนั้นจึงนำเสนอปัญหาและสาเหตุที่เป็นประเด็นสำคัญในพื้นที่ศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ ประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในครัวเรือนเกษตรกร และปัญหาการกรีดยางของแรงงานครัวเรือนที่ส่งผลกระทบต่อต้นยางพารา มีรายละเอียดดังนี้

4.1 ปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพารา

4.1.1 ความไม่แน่นอนของราคายางพารา

ปัญหาราคายางพาราไม่แน่นอนมีความผันผวนตลอดเวลา ซึ่งจากการศึกษาพบว่าราคายางพารามีราคาสูงถึง 180- 170 บาทต่อกิโลกรัม ในขณะที่เดียวกันราคายางพาราก็ตกต่ำเหลือ 50-70 บาทต่อกิโลกรัม โดยสาเหตุที่ราคายางพารามีความผันผวนเป็นเพราะปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจของโลก ทำให้เศรษฐกิจโลกชะลอตัว ส่งผลให้การซื้อขายยางพาราในตลาดล่วงหน้าชะลอตัวตามไปด้วย ทำให้เกษตรกรไม่ความแน่นอนและความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ดังนั้นเกษตรกรจึงไม่นิยมสนับสนุนหรือส่งเสริมให้บุตรหลานประกอบอาชีพการทำสวนยาง

“ราคาขงขึ้นๆลงๆ ทำให้ชาวสวนขงไม่มืความม่่นใจว่ากรทำสวนขงจะไดรัยได้ทีม่่นอน จึงไม่ขอกให้ลูกทำสวนขงเพราะเราไม่รู้เลยว่าวันไหนขงจะราคาขึ้นหรือลง ถ้าหากมืราคาทีม่่นอนซ้ดเจนนว่าราคาขงจะอยู่ทีเกิโลกรัมละเท่าไหร่ ขอกให้มืราคาทีซ้ดเจนน ขอกให้รัฐบาลมืการม่่นอนราคาขงอยู่ทีเกิโลกรัมละ 120 บาท” (สัมภาษณ์ คุณแ่้ว เพชรชร์นั ค้บลเขาพระ อำเภอร้ดภูมิ)

4.1.2 แรงงานคร้วเรื้อนไม่มืทักษะกริดขง

เนื่องจกงานกริดเป็นงานทีต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ดั่งนั้นแรงงานคร้วเรื้อนต้องมืต้องมืทีมีทักษะความชำนาญและมืมือกริดขงอยู่ในระดับทีดี กล่าวคือ วิถีปฏิบัติงานกริดขงต้องกริดไม่บาดเนื้อไม้ เปลือกกริดขงและมืความสม่่าเสมองงานกริดหากไม่มืทักษะในการกริดขงคร้วเรื้อนเกษตรกรต้องใช้แรงงานจ้างในการกริดขงเพื่อปริมาณผลผลิตและอายุการเก็บเกี่ยวผลผลิตให้มืประสิทธิภาพสูงสุด จกการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่ หากคร้วเรื้อนมีสวนเปิดกริดใหม่ จะใช้แรงงานจ้างทีมีทักษะและความชำนาญสูง ในขณะที่แรงงานคร้วเรื้อนทีไม่มีมืมือกริดขงทีดีมกนักหรือเริ่มฝึกกริดมกจะไดรับสวนกริดหน้าซ้่า กริดขงหน้าสูงหรือขงไกล้โคน และขาดความรู้และประสบการณ์เนื่องจกเกษตรขงรายไม่ไดรับความรู้ในการทำสวนขงจกกองทุนสงเคราะห์การทำสวนขงซึ่งมีสาเหตุหลายประการเช่นไม่ไดรับการสงเคราะห์จกกองทุนเนื่องจกสภาพพื้นที่ เช่นพื้นที่เดิมไม่เป็สวนขง ทีเป็พื้นที่นาหรือดินว่างเปล่า เป็ต้นจึงไม่สามารถรับการสงเคราะห์ได้หรือเกษตรกรขงรายทีไม่ต้องการการสงเคราะห์เพราะไม่ต้องการทำตามกฎระเบียบดั่งนั้นเกษตรกรจึงมีวิธีการปฏิบัติในสวนขงทีแตกต่างกันออกไป เช่น อัตราการปลูกจำนวนต้นต่อไร่สูง เนื่องจกราคาขงทีสูงขึ้นกับจำนวนพื้นที่ทีคร้วเรื้อนเกษตร อีกรทั้งเกษตรกรขงรายไม่มืความรู้และประสบการณ์ในการทำสวนขงพารามก่อนแต่ใช้การสังเกตจกเกษตรกรใกล้เคียงแล้วนำมาปฏิบัติ เกษตรกรสวนใหญ่จะใช้ความเคยชิน และการถ่ายทอดจกบรรพบุรุษ เนื่องจกการขาดการอบรมและการถ่ายทอดประสบการณ์หรือเทคนิคการกริดขงระหว่างเกษตรกร และจกหน่วยงานทีเกี่ยวข้อง จึงทำให้เกษตรกรขงรายไม่มืทักษะและความรู้ในการทำสวนขงพารารวมทั้งไม่มีสถานที่ฝึกอบรมทักษะกริดขง

4.1.3 จำนวนแรงงานในคร้วเรื้อนไม่เพียงพอ

เนื่องจกคร้วเรื้อนเกษตรกรปัจจุบันเป็ครอบครัวเด็วมกขึ้นทำให้จำนวนแรงงานทีอยู่ในภาคการเกษตรส่วนใหญเป็เกษตรกรรุ่นพ่อแม่ ซึ่งเกษตรกรนิยมส่งบุตรหลานให้ไดรับการศึกษาในระดับสูงซึ่งส่วนใหญจะเคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่เพื่อการศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษาก็จะทำงานตามสายงานทีตนถนัด จึงทำให้จำนวนแรงงานในคร้วเรื้อนลดน้อยลงซึ่ง

สอดคล้องกับความคาดหวังของพ่อแม่ที่ไม่อยากให้ลูกประกอบอาชีพสวนยางพาราเพราะเป็นอาชีพที่เหนื่อยต้องใช้กำลังแรงกายในการทำงาน อีกทั้งไม่มีสวัสดิการที่มั่นคง จึงทำให้ครัวเรือนเกษตรกรตัดสินใจใช้แรงงานจ้างโดยคาดหวังว่าบุตรหลานจะใช้แรงงานจ้างในอนาคต ซึ่งบุตรหลานเป็นเพียงผู้ควบคุม จัดการสวนยางในกิจกรรมต่างโดยการใช้แรงงานจ้าง ค่านิยม ปัญหาขาดแคลนแรงงานกรี๊ด มีสาเหตุจาก การอพยพของแรงงานจากครัวเรือนเข้าสู่สังคมเมือง เนื่องจากแรงงานกรี๊ดในครัวเรือนที่เป็นรุ่นลูกหลานอพยพเข้าไปทำงานในตัวเมือง และ คนในชุมชนส่วนใหญ่นิยมให้บุตรหลานศึกษาต่อในระดับสูงจึงส่งบุตรหลานไปเรียนในเมืองและการที่เกษตรกรมีค่านิยมไม่อยากจะให้บุตรหลานทำการเกษตรซึ่งเป็นงานที่หนัก และมีรายได้ได้น้อย อีกทั้งเกษตรกรนิยมส่งบุตรหลานเรียนในระดับสูงจึงทำให้บุตรหลานเกษตรกรไม่อยากจะกลับมาทำงานในสวนยางพารา แต่อยากจะใช้วิชาความรู้ที่เรียนมานั้นปฏิบัติงานตามสาขาที่ตนสนใจ รวมถึงการใช้แรงงานในครัวเรือนไม่เต็มที่เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรบางส่วนไม่นิยมให้บุตรหลานที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนช่วยงานในวันหยุดเรียน แต่จะสนับสนุนส่งเสริมให้บุตรหลานเรียนพิเศษ หรือทำกิจกรรมอย่างอื่นเนื่องจากต้องการให้บุตรหลานได้รับการศึกษาในระดับสูง

4.1.4 ขนาดพื้นที่สวนยางถือครอง

ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้ถือครองที่ดินขนาดเล็ก จึงทำให้ปริมาณผลผลิตที่ได้สร้างรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย อีกทั้งสภาพพื้นที่ตั้งสวนยางและแหล่งที่ตั้งสวนยางพบว่าสวนยางที่อยู่ในพื้นที่ควนและพื้นที่ราบให้ผลผลิตสูง สะดวกต่อการปฏิบัติงาน ต้นทุนการกรี๊ดต่ำ อยู่ใกล้ที่พัก แหล่งชุมชน การคมนาคมสะดวก และง่ายต่อการจำหน่ายผลผลิต ทำให้สวนยางที่อยู่ในพื้นที่ราบและพื้นที่ควนมีแรงจูงใจแรงงานในครัวเรือน และสวนยางที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภูเขาหรือพื้นที่ลาดชัน จูงใจต่อการใช้แรงงานจ้างกรี๊ดโดยการให้อัตราแบ่งสรรผลประโยชน์สูงขึ้น และส่วนใหญ่เป็นแรงงานจ้างกรี๊ดนอกพื้นที่ จึงผลักดันให้เกษตรกรในครัวเรือนอพยพทำงานอย่างอื่นแทน

4.1.5 สภาพภูมิอากาศ

จากสภาวะโลกร้อนในปัจจุบันส่งผลให้สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงไปซึ่งส่งผลกระทบต่อตรงแก่เกษตรกรเนื่องจากอาชีพการทำสวนยางเป็นอาชีพที่ต้องพึ่งฝนฟ้าอากาศ แต่ในสภาพภูมิอากาศปัจจุบันที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพ ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรไม่มีความมั่นคงทางรายได้ จึงทำให้แรงงานในครัวเรือนเกษตรกรต้องหันไปประกอบอาชีพอย่างอื่นเพื่อความมั่นคงทางรายได้ของครัวเรือน

4.1.6 แรงงานขาดความรู้ในการจัดการสวนยางพารา

เนื่องจากแรงงานแต่ละประเภทมีความรู้ที่แตกต่างกันเนื่องจากแรงงานครัวเรือนส่วนใหญ่จะปฏิบัติกิจกรรมในการทำสวนยางพาราด้วยความเคยชินไม่ค่อยยอมรับนวัตกรรมหรือองค์ความรู้ใหม่แต่จะยึดติดกับการปฏิบัติงานของตนหรือการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษโดยการให้เหตุผลว่าปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่เช่นการใส่ปุ๋ยเกษตรกรจะไม่มีความรู้เรื่องสูตรปุ๋ยที่เหมาะสมกับอายุยางและสภาพพื้นที่แต่จะใช้ความเคยชิน ความสะดวกและการรับรู้ข่าวสารจากคำโฆษณาและชาวสวนบริเวณใกล้เคียง

4.1.7 ปัญหาการกรีดยางของแรงงานครัวเรือนที่ส่งผลต่อต้นยางพารา

4.1.7.1 หน้ายางขรุขระ

จากการศึกษาพบว่าเนื่องจากแรงงานครัวเรือนแรงงานมีทักษะและความชำนาญในการกรีดยางน้อยจึงทำให้การกรีดยางมีความลึก ความหนาแน่นของจำนวนท่อน้ำยางมีมากบริเวณเปลือกชั้นใน และมีมากที่สุดบริเวณใกล้เชื้อเจริญ การกรีดยางจะเหลือส่วนของเปลือกชั้นในสุดถึง 1.3 มิลลิเมตรซึ่งยังคงเหลือวงท่อน้ำยางไว้บนต้นโดยไม่ได้กรีดยางถึงร้อยละ 50 และเป็นท่อน้ำยางที่สมบูรณ์ที่สุด แต่ถ้ากรีดยางเหลือ 1 มิลลิเมตรจากเชื้อเจริญ จะกรีดยางได้ร้อยละ 52 ของท่อน้ำยางหรือถ้ากรีดยางเหลือ 0.5 มิลลิเมตร จะตัดวงท่อน้ำยางได้ถึงร้อยละ 80 ดังนั้นการกรีดยางให้ได้น้ำยางมากจึงควรกรีดยางให้ใกล้เชื้อเจริญมากที่สุด แต่หากกรีดยางลึกเกินไปหน้ายางจะเป็นแผล เปลือกงอกใหม่ขรุขระไม่สามารถกรีดยางต่อไปได้ การกรีดยางจะกรีดยางได้ลึกหรือไม่ขึ้นกับความชำนาญของคนกรีดยาง

4.1.7.2 อัตราสิ้นเปลืองเปลือกสูง

(1) ขาดทักษะฝีมือกรีดยาง จากการศึกษพบว่าแรงงานในครัวเรือนขาดทักษะและฝีมือในกิจกรรมการกรีดยาง เนื่องจากไม่ได้รับการอบรมหรือผ่านการอบรมแล้วแต่โดยใช่วิธีการเดิมที่เคยปฏิบัติมาจนเกิดความเคยชินจึงไม่ปฏิบัติตามคำแนะนำ

(2) ความหนาเปลือกกรีดยาง การกรีดยางเปลือกหนาหรือบางไม่มีผลกระทบต่อผลผลิต การกรีดยางที่ใช้ความถี่ของการกรีดยางต่ำจะสิ้นเปลืองเปลือกต่อครั้งกรีดยางมากกว่าการกรีดยางที่ใช้ความถี่ของการกรีดยางสูงแต่เมื่อรวมความสิ้นเปลืองเปลือกทุกครั้งที่กรีดยางแล้วจะน้อยกว่าโดยปกติการกรีดยางวันเว้นวัน สิ้นเปลืองเปลือกแต่ละครั้งกรีดยางระหว่าง 1.7-2.0 มิลลิเมตร หรือไม่เกิน 25 เซนติเมตรต่อปี ซึ่งหากแรงงานครัวเรือนกรีดยางโดยมีความหนาของเปลือกกรีดยางสูงจะทำให้เกษตรกรมีระยะเวลาในการเก็บผลผลิตน้ำยางน้อยลง

(3) จำนวนวันกรี๊ดหรือความถี่กรี๊ดสูง เนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้เกษตรกรมีจำนวนวันกรี๊ดหรือความถี่กรี๊ดสูง เนื่องจากการกรี๊ดจำนวนวันมากให้ปริมาณน้ำยางสะสมสูงต่อวัน โดยมีจำนวนวันกรี๊ดสูงเช่นกัน เนื่องจากเกษตรกรต้องการผลผลิตมากที่สุด เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือนเกษตรกรจากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่าการใช้ระบบกรี๊ดที่นิยมในพื้นที่คือ ระบบกรี๊ด 1/3S 3d/4 และมีเกษตรกรบางรายใช้ระบบกรี๊ด 1/3S 6d/7 เพื่อให้ได้ปริมาณสะสมน้ำยางมากที่สุด

(4) ความคมของมีด มีดกรี๊ดยางควรลับให้คมอยู่เสมอ เพราะจะทำให้ตัดท่อน้ำยางดีขึ้นและสิ้นเปลืองเปลือกลน้อยกว่าการใช้มีดกรี๊ดยางที่ไม่คม

4.1.7.3 ปริมาณน้ำยางน้อยและค่าเนื้อยางแห้งลดลง

จากการศึกษาพบว่าต้นยางให้ปริมาณน้ำยางน้อยและค่าเนื้อยางแห้งลดลง มีสาเหตุดังนี้

(1) จำนวนวันกรี๊ดหรือความถี่กรี๊ดสูง เนื่องจากการกรี๊ดจำนวนวันมากให้ปริมาณน้ำยางสะสมสูงแต่ให้ผลผลิตต่อวันกรี๊ดและค่าเนื้อยางแห้งลดลง เนื่องจากเกษตรกรต้องการให้ได้ปริมาณน้ำยางที่มาก เพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือนเกษตรกรจากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่าการใช้ระบบกรี๊ดที่นิยมในพื้นที่คือ ระบบกรี๊ด 1/3S 3d/4 แต่ยางเปิดกรี๊ดใหม่นิยมใช้ระบบกรี๊ด d/2 หรือ 2d/3 แต่สำหรับยางที่มีอายุมากขึ้นจะใช้ระบบ 2d/3 หรือ 3d/4 เป็นต้น ซึ่งไม่สอดคล้องกับระบบกรี๊ดยางที่ทางกองทุนสงเคราะห์ชาวสวนยางเริ่มแนะนำเปิดกรี๊ดให้เกษตรกรนั้นเป็นระบบกรี๊ดครั้งลำต้นวันเว้นวัน (1/2S d/2) หรือกรี๊ดครั้งลำต้นสองวันเว้นวัน (1/2S 2d/3) ทั้งนี้เนื่องจากระบบกรี๊ดที่แนะนำอาจไม่สอดคล้องกับความต้องการทางด้านเศรษฐกิจของครัวเรือนเกษตรกร

(2) พันธุ์ยาง โดยพื้นที่ส่วนใหญ่นิยมปลูกยางพันธุ์ RRIM 600 ซึ่งให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำกว่าพันธุ์ RRIT 251 และการเลือกใช้พันธุ์ยางที่ไม่เหมาะสมกับลักษณะพื้นที่เนื่องจากเกษตรกรมีความเข้าใจว่ายางพันธุ์ RRIM 600 เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่ให้ปริมาณน้ำยางสูง ต้นยางสูง ทรงต้นสวยและให้เนื้อไม้ยางดี และสามารถหาซื้อกล้าพันธุ์ได้ง่าย

(3) ขาดการจัดการสวนยางที่ดี เนื่องจากเกษตรกรขาดการใส่ปุ๋ยในสูตรและปริมาณที่ไม่เหมาะสมกับอายุและสภาพดินของสวนยาง จากการศึกษาพบว่าเกษตรกรนิยมใช้ปุ๋ยเคมีสูตรที่เกษตรกรนิยมใช้คือ 15-15-15 เนื่องด้วยเกษตรกรมีความคิดเห็นว่าสะดวก แต่ในระยะหลังเริ่มกลับมาให้ความสนใจในปุ๋ยอินทรีย์มากขึ้นเนื่องจากปุ๋ยอินทรีย์สามารถลดต้นทุนการผลิต อีกทั้งสามารถช่วยปรับสภาพของดินให้กลับมาสมบูรณ์อีกครั้งแต่เกษตรกรยังขาดความรู้เกี่ยวกับปุ๋ยอินทรีย์ทั้งเกษตรกรใช้ปุ๋ยตามคำโฆษณาและคำบอกเล่าของเกษตรกรใกล้เคียง

(4) สวนยางปลูกในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสม เนื่องจากสวนยางปลูกในพื้นที่น้ำท่วมถึง ที่นาเก่า และพื้นที่ดินขาดความสมบูรณ์ เกษตรกรบางรายมีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ซึ่งเกิดจากการรับทราบจากเกษตรกรที่ทำสวนยางมาก่อน และเนื่องจากราคาที่สูงขึ้น อีกทั้งสภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการทำนา จึงปรับเปลี่ยนสภาพพื้นที่นาของตนเองให้เป็นสวนยางเพื่อจะได้รายได้ที่ดีกว่าการทำเกษตรอย่างอื่น

ส่วนที่ 5 เจ็อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

ผลการวิเคราะห์เจ็อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา โดยเป็นการนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับ ความคาดหวังของครัวเรือนเกษตรกร (ตารางที่ 4.17) เจ็อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือน

5.1 ความคาดหวังของครัวเรือนเกษตรกรต่อการประกอบอาชีพของบุตรหลาน

ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่ต้องการให้บุตรหลานได้รับการศึกษาในระดับสูงที่สุดเท่าที่บุตรหลานจะทำได้ โดยครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางจะให้การสนับสนุนบุตรหลานในการศึกษาในระดับสูงในด้านปัจจัยต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น การให้บุตรหลานไปเรียนพิเศษในวันเสาร์-อาทิตย์หรือหลังเลิกเรียน โดยคาดหวังว่าบุตรหลานจะได้ทำงานที่มีความมั่นคงอย่าง เช่นข้าราชการ โดยเกษตรยังให้ความเชื่อมั่นว่าอาชีพรับราชการเป็นงานที่มั่นคงเนื่องจากการทำงานราชการเป็นงานที่มั่นคง และมีสวัสดิการทั้งตัวของบุตรหลานเองและครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรไม่ได้บังคับให้บุตรหลานทำงานที่ไม่ชอบโดยส่วนใหญ่จะให้บุตรหลานทำงานตามความชอบและความถนัดไม่ได้บังคับ โดยเกษตรกรมีความคาดหวังว่าบุตรหลานจะสามารถดูแลสวนยางพาราได้ โดยการใช้แรงงานจ้างแต่บุตรหลานจะเป็นผู้ควบคุมดูแลและจัดการสวนยางเท่านั้น โดยส่วนใหญ่ไม่นิยมให้บุตรหลานทำสวนยางพาราด้วยตนเองเนื่องจากมองว่าการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่เหนื่อยต้องใช้แรงงาน เนื่องจากเกษตรกรรุ่นพ่อแม่มองว่าบุตรหลานไม่ต้องเหนื่อยในการทำงานในสวนยางแต่ให้ใช้แรงงานจ้างเพราะในปัจจุบันมีจำนวนแรงงานที่ต้องการปฏิบัติงานในกิจกรรมอยู่เป็นจำนวนมาก อีกทั้งมองว่าการทำสวนยางเป็นอาชีพที่ต้องอยู่กับบ้านทำให้ไม่สามารถที่จะเปิดโลกทัศน์ได้ ตลอดจนไม่มีความมั่นคงเนื่องจากราคายางพาราไม่แน่นอน ตลอดจนสภาพอากาศในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาอาชีพการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่ต้องพึ่งพาดินฟ้าอากาศ จึงคิดว่าการทำสวนยางพาราเป็นอาชีพที่ไม่มั่นคงและก็มีความคาดหวังว่าบุตรหลานจะสามารถดูแลรักษาสวนยางพาราของตนไว้ได้

ตารางที่ 4.17 แสดงระดับความคาดหวังของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราต่อการประกอบอาชีพของบุตรหลาน

ความคาดหวัง	ระดับความคาดหวัง
ได้รับการศึกษาระดับสูง	+++++
รับราชการ	+++++
ตามความถนัดของบุตรหลาน	++++
ธุรกิจส่วนตัว	+++
ลูกจ้างนอกภาคการเกษตร	+++
ทำงานภาคการเกษตร	++
ลูกจ้างในภาคการเกษตร	+

หมายเหตุ +++++ มากที่สุด ++++ มาก +++ ปานกลาง ++ น้อย + น้อยที่สุด

5.2 เงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพารา

เงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งมีปัจจัยในการใช้แรงงานที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะของครัวเรือนจากการวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่ามีเงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราพบว่ามี 6 ตัวชี้วัดดังนี้

5.2.1 ทักษะและประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา

ทักษะและประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือน จากการศึกษาพบว่าหากแรงงานครัวเรือนมีทักษะความชำนาญและมีมือกรีดยางและมีการปฏิบัติ กิจกรรมในการทำสวนยาง เช่น การจัดการดูแลสวนยางพาราได้ดีและมีพอเพียงก็ไม่จำเป็นต้องจ้างแรงงานจากภายนอก

5.2.2 จำนวนแรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอ

เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรปัจจุบันเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นทำให้จำนวนแรงงานที่อยู่ในภาคการเกษตรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรุ่นพ่อแม่ ซึ่งเกษตรกรนิยมส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงซึ่งส่วนใหญ่จะเคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่เพื่อการศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษาก็จะทำงานตามสายงานที่ตนถนัด จึงทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานเยาวชนในครัวเรือนและทำให้แรงงานในครัวเรือนผู้สูงอายุและแรงงานเครือข่ายต้องเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงาน ซึ่ง

ปัญหา สมบูรณ์สุข(2538) พบว่าผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานในวัยหนุ่มวัยสาวทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน โครงสร้างของแรงงานในครัวเรือนมีแต่แรงงานพ่อแม่และแรงงานผู้สูงอายุในการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพารา และเป็นสาเหตุที่สำคัญที่พบว่าความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพาราของแรงงานเยาวชนมีน้อย

5.2.3 ระดับค่าจ้างและเงื่อนไขสัญญาจ้างในท้องถิ่น

ค่าจ้างและเงื่อนไขสัญญาจ้างในท้องถิ่น และชุมชนเป็นตัวชี้วัดในการตัดสินใจใช้และไม่ใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราเนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรจะคำนวณจากปริมาณผลผลิตที่ได้รับว่าคุ้มค่ากับการใช้แรงงานจ้างหรือไม่ ถ้าคุ้มค่าเกษตรกรเลือกที่จะใช้แรงงานจ้าง ถ้าไม่คุ้มก็ยังคงใช้แรงงานในครัวเรือน ซึ่งมีข้อสังเกตว่าแม้ว่าครัวเรือนจะมีแรงงานในครัวเรือนพอเพียงก็ตามแต่ถ้าราคาขายสูงค่าจ้างถูกและสัญญาจ้างได้เปรียบและคุ้มกว่าการใช้แรงงานครัวเรือน ก็จะมีการจ้างแรงงานทดแทนแรงงานครัวเรือน

5.2.4 ขนาดพื้นที่ถือครองกับความสามารถของแรงงาน

ปัจจัยเหล่านี้ มีความเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือน เนื่องจากความสามารถของแรงงานครัวเรือนมีขีดจำกัดทางด้านปัจจัยชีวภาพเช่นขนาดพื้นที่เล็กหรือใหญ่เกินไป เป็นสาเหตุให้เกษตรกรตัดสินใจใช้แรงงานในครัวเรือน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าถ้าพื้นที่ถือครองน้อยกว่าหรือเท่ากับความสามารถของแรงงานที่มีอยู่ ก็จะใช้แรงงานครัวเรือนเป็นหลักในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ สมยศ ทุงหว่า(2538) เรื่องสัดส่วนที่ดินกับความสามารถแรงงาน โดยขนาดพื้นที่ถือครองน้อยกว่าหรือเท่ากับความสามารถในการปฏิบัติงานของแรงงานในสวนยาง เกษตรกรชาวสวนยางจะใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก และปัญหา สมบูรณ์สุข (2554) พบว่าแรงงานครัวเรือน 1 คน สามารถปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพาราในขนาดพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 14.20 ไร่

5.2.5 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม นโยบาย และการเมือง

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม นโยบาย และการเมืองมีส่วนสำคัญต่อการปรับตัวการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา การได้รับข่าวสาร ความเจริญเข้ามาสู่ชุมชน นโยบายรัฐประชาสังคม ภัยพิบัติทางธรรมชาติและ การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้มีทั้ง เปิดโอกาสและเป็นข้อจำกัดในการใช้แรงงานครัวเรือน จะการเคลื่อนย้ายและอพยพแรงงานครัวเรือนสูงสภาพการใช้แรงงานครัวเรือน

จะลดลงและแทนที่ด้วยแรงงานจ้างจากต่างถิ่นและจากภายนอกประเทศมากขึ้น ภัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรง สร้างความสูญเสียรายได้แก่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางจะเป็นตัวกระตุ้นให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานออกสู่เมือง และสู่งานนอกภาคเกษตรมากขึ้น ซึ่งบัญชา สมบูรณ์สุข (2554)พบว่ากาขยายตัวทางภาคอุตสาหกรรมในท้องถิ่นทำให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น เกษตรกรชาวสวนยางปรารถนาภาพจากการเป็นเจ้าของที่ดินเป็นแรงงานจ้างในภาคอุตสาหกรรมแทน จากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าถ้าไม่รีบเร่งพัฒนาแรงงานครัวเรือน โดยเฉพาะแรงงานเยาวชนเป็นไปได้อาจเกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานครัวเรือนในอนาคตและทำให้ต้นทุนการผลิตยางพาราของครัวเรือนสูงขึ้นเนื่องจากเมื่อคิดต้นทุนในการผลิตยางต่อกิโลต่อไร่แล้วต้นทุนของแรงงาน ร้อยละ 60 ของต้นทุนทั้งหมด(สถาบันวิจัยยางกรมวิชาการ เกษตร 2544)

5.2.6 ความเข้มข้นของการใช้ระบบกรีดยางเพื่อเพิ่มรายได้ครัวเรือนภายใต้ราคาขายที่สูงขึ้นภายใต้ภาวะราคาขายที่ผันผวนและราคาสูงขึ้นส่งผลในสองทาง ทางแรกครัวเรือนจะมีการใช้แรงงานในครัวเรือนอย่างเต็มประสิทธิภาพและอย่างเข้มข้น ด้วยการใช้ระบบกรีดยางมากขึ้น และมีการจ้างแรงงานเข้ามากรีดยางร่วมด้วยหากเกินความสามารถของแรงงานครัวเรือน ทางที่สองครัวเรือนมีการจ้างแรงงานมาทำกิจกรรมการผลิตบางกิจกรรมเช่น การกรีดยาง การเก็บ ส่วนการเตรียมผลผลิต และการตลาดนั้นใช้แรงงานครัวเรือนเป็นหลัก

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในการศึกษา เรื่องพฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราในจังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา 2) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการปฏิบัติงานตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา และ 3) เพื่อศึกษาเงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา เลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยเลือกพื้นที่ในจังหวัดสงขลา 6 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอสะเตกา อำเภอรัตภูมิ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอบางกล่ำ อำเภอกวนเนียงและอำเภอนาหม่อม ทำการศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ และข้อมูลเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณจำนวน 394 ครัวเรือน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 60 ราย ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

1. สรุปผลการวิจัย

1.1 ลักษณะทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 41-50 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีสถานภาพสมรสคิดเป็นร้อยละ 92.39 มีจำนวนสมาชิกที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเฉลี่ย 3.89 คน สมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวประกอบด้วย พ่อ แม่ และลูก มีอาชีพหลักคือ การทำสวนยางพารา คิดเป็นร้อยละ 97.30 และส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริม เกษตรกรชาวสวนยางพารามีประสบการณ์ทำการเกษตรเฉลี่ย 19.87 ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่เป็นคนในท้องถิ่น คิดเป็นร้อยละ 63.45 และอพยพย้ายถิ่นจากท้องถิ่นอื่น คิดเป็นร้อยละ 36.55 โดยสาเหตุการอพยพย้ายถิ่นส่วนใหญ่คือการมาแต่งงานกับคนในท้องถิ่น และการอพยพย้ายถิ่นเพื่อมาหาสถานที่ทำกิน เนื่องจากถิ่นเดิมที่เคยอาศัยอยู่นั้นมีที่ดินไม่เพียงพอและชุมชนที่มาอาศัยอยู่มีสถานที่ทำกินสามารถปลูกยางพาราเพื่อเลี้ยงชีพได้ ครัวเรือนเกษตรกรมีพื้นที่ถือครองทั้งหมดของครัวเรือนเฉลี่ย 15.50 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 12.90 ไร่ โดยมีเอกสารสิทธิ์เป็นโฉนด เฉลี่ยร้อยละ 82.8

1.1.2 ขนาดพื้นที่ถือครองของเกษตรกร

ในการศึกษานี้ผู้วิจัยสามารถจำแนกครัวเรือนเกษตรกร ขนาดพื้นที่การถือครองของเกษตรกรชาวสวนยางมี 3 ประเภทดังนี้

พื้นที่ถือครองสวนยางขนาดเล็กน้อยกว่า 15 ไร่

เจ้าของสวนยางประเภทนี้เลือกใช้แรงงานครัวเรือนซึ่งเป็นคู่สามีภรรยา แต่หากครัวเรือนที่มีข้อจำกัดด้านจำนวนแรงงาน และความสามารถแรงงานครัวเรือน เช่น แรงงานมีอายุสูงวัย และความสามารถทำงานลดลงส่วนใหญ่เลือกใช้แรงงานจ้างกรีด วัตถุประสงค์ใช้แรงงานเริ่มจากการใช้แรงงานครัวเรือนปลูกสร้างสวนยาง ทุกขั้นตอนตั้งแต่การเตรียมพื้นที่ ปลูกยาง ดูแลสวนยาง เช่น ใส่ปุ๋ย ปรบวัชพืช จนกระทั่งยางเปิดกรีด ในระหว่างที่สวนยางพารายังไม่เปิดกรีด แรงงานคู่สามีภรรยาทำงานรับจ้างกรีดยางในหมู่บ้านหรือพื้นที่ใกล้เคียง เมื่อสวนยางของตนเองเปิดกรีดได้แล้วจึงกลับมากรีดในสวนยางของตนเองแรงงานครัวเรือนที่มีขนาดสวนยางน้อยกว่า 15 ไร่ส่วนใหญ่จะใช้แรงงานในสวนยางของตนเองและเป็นแรงงานจ้างในสวนยางของเกษตรกรรายอื่น ซึ่งสอดคล้องกับ สมยศ ทุงหว่า และ ศิริจิต ทุงหว่า (2537) ได้จำแนกเกษตรกรในระบบสังคมเกษตรในระบบสังคมเกษตรการผลิตยางพาราตามความสมดุลของการใช้ที่ดินกับแรงงาน เกษตรกรประเภทที่มีที่ดินไม่เพียงพอ เมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานในครัวเรือน เกษตรกรประเภทนี้จะมีแรงงานบางส่วนรับทำงานกับฟาร์มอื่นๆหรือไม่ก็ทำงานนอกภาคการเกษตรในช่วงฤดูกาลเกษตรในช่วงฤดูการเกษตรหรือนอกฤดูกาลเกษตร

พื้นที่ถือครองสวนยางขนาด 15-50 ไร่

ครัวเรือนที่มีพื้นที่ถือครองสวนยางขนาด 15-50 ไร่ เป็นเจ้าของสวนยางขนาดกลางมีการใช้แรงงานทั้งแรงงานครัวเรือนและแรงงานจ้าง จากการศึกษาพบว่า การปลูกสร้างสวนยางตั้งแต่ขั้นตอนเตรียมพื้นที่ ปลูกยาง และดูแลสวนยางจนกระทั่งเปิดกรีดเจ้าของสวนยางเลือกใช้แรงงานครัวเรือนและแรงงานจ้างในบางกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ สมยศ ทุงหว่า และ ศิริจิต ทุงหว่า (2537) ได้จำแนกเกษตรกรในระบบสังคมเกษตรในระบบสังคมเกษตรการผลิตยางพาราตามความสมดุลของการใช้ที่ดินกับแรงงานเป็นเกษตรกรที่มีปริมาณที่ดินเป็นเกษตรกรที่มีปริมาณที่ดินทำการเกษตรเพียงพอกับแรงงานในครัวเรือน อาจจะเป็นเจ้าของเอง หรือเช่าที่ดินแบบต่างๆ แรงงานส่วนใหญ่ทำการผลิตในฟาร์มของตนเอง อาจมีแรงงานอื่นเพิ่มเติมบางแต่ไม่มากนัก ถ้าหากว่าพื้นที่ทำสวนยางยังไม่ให้ผลผลิตทั้งหมด แรงงานส่วนหนึ่งของเกษตรกรประเภทนี้ อาจจะมีการจ้างแรงงานนอกฟาร์มเข้ามาด้วย

พื้นที่ถือครองสวนยางขนาดมากกว่า 50 ไร่

ครัวเรือนถือครองสวนยางขนาดมากกว่า 50 ไร่ สวนยางขนาดใหญ่มีรูปแบบการถือกรรมสิทธิ์ในที่ดิน 3 รูปแบบ คือ สวนยางครัวเรือน สวนยางของตระกูลที่บริหารงานแบบกงสี และสวนยางบริษัท การทำสวนยางในกลุ่มนี้เน้นการใช้เทคโนโลยีและเงินทุนในการปลูกสร้างสวนยางอย่างเข้มข้น โดยคำนึงถึงผลตอบแทนและต้นทุนการผลิตในระยะยาวเป็นสำคัญ การปลูกสร้างสวนยางตั้งแต่เตรียมพื้นที่ ปลูกยาง ดูแลจัดการสวนยางก่อนเปิดกรีดและหลังเปิดกรีดใช้แรงงานจ้างทุกขั้นตอน ภายใต้การควบคุมอย่างใกล้ชิดของเจ้าของสวนยางซึ่งสอดคล้องกับ สมยศ พุ่มหว่า และ ศิริจิต พุ่มหว่า (2537) ได้จำแนกเกษตรกรในระบบสังคมเกษตรในระบบสังคมเกษตรการผลิตยางพาราตามความสมดุลของการใช้ที่ดินกับแรงงานเป็นเกษตรกรที่มีที่ดินทำการเกษตรมากกว่าปริมาณแรงงานในครัวเรือน เกษตรกรประเภทนี้มักจะให้เช่าที่ดินบางส่วน ส่วนใหญ่จะมีอายุวัยกลางคนขึ้นไปมักจะมีการจ้างแรงงานมาจ้างกรีดยางแบบถาวร

1.2 พลวัตการใช้แรงงานของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

การใช้แรงงานในการทำกิจกรรมในสวนยางโดยอาศัยเกณฑ์การศึกษาตามช่วงเวลาการพัฒนายางพาราไทยโดยแบ่งออกเป็น 5 ยุคดังนี้

1.2.1 ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราแบบดั้งเดิมหรือยุคช่วง เริ่มต้นการปลูกยางพารา ถึงปี พ.ศ. 2502

เป็นยุคการใช้แรงงานในครัวเรือนในการผลิตยางพาราที่มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตยางพาราแบบดั้งเดิม โดยพบว่ามีการใช้แรงงานครัวเรือนมากกว่า ร้อยละ 80 ในสวนยางพาราขนาดเล็ก แต่ในสวนยางพาราขนาดใหญ่เช่นสวนยางพาราที่เจ้าของเป็นคนจีนมีการใช้แรงงานจ้างร่วมดำเนินการกับแรงงานครัวเรือนด้วย ซึ่งแรงงานจ้างเป็นแรงงานชาวจีนที่อพยพมาจากมาเลเซีย ในการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพาราพบว่า แรงงานครัวเรือนปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพาราทุกกิจกรรมตั้งแต่กิจกรรมการปลูก การจัดการสวน การกรีดยางพาราและการตลาด

1.2.2 ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงเริ่มต้นการผลิตยางพาราสมัยใหม่ ตั้งแต่พ.ศ. 2503 ถึง 2522

ในยุคนี้เป็นยุคเริ่มต้นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เนื่องจากเริ่มมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีสมัยใหม่โดยการจัดตั้งสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางและเริ่มมีการขยายพื้นที่ปลูกและพื้นที่ถือครองของครัวเรือน มีการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตมากกว่า ร้อยละ 70 ลดลงเนื่องจากเริ่มมีการจ้างแรงงานมาทดแทนแรงงานครัวเรือน อย่างไรก็ตามแรงงาน

ครัวเรือนยังเป็นแรงงานหลักในการผลิต ในยุคนี้เนื่องจากเริ่มมีการส่งเสริมการปลูกยาง ทำให้การทำสวนยางของครัวเรือนเกษตรกรจึงมุ่งเน้นการทำสวนยางพาราเชิงเดี่ยวเพื่อเพิ่มผลผลิตมากขึ้น ส่งผลให้มีการใช้แรงงานครัวเรือนที่เข้มข้นมากขึ้น รูปแบบผลผลิตส่วนใหญ่เป็นยางแผ่นมากกว่า 80% ทำให้มีการใช้แรงงานครัวเรือนจำนวนมาก

1.2.3 ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงการผลิตยางพาราสมัยใหม่ หรือช่วงปฏิวัติเขียว ตั้งแต่พ.ศ. 2523 ถึง พ.ศ.2532

มีการใช้แรงงานครัวเรือนในการผลิตแบบเข้มข้นมากขึ้นเนื่องจากมีการขยายตัวและการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตยางสมัยใหม่มากขึ้นทำให้มีการขยายพื้นที่ปลูกมากทำให้เนื้อที่ถือครองของครัวเรือนเพิ่มมากขึ้นและสัดส่วนเนื้อที่ถือครองต่อแรงงานครัวเรือนมาก เกินความสามารถในการปฏิบัติงานของแรงงานในครัวเรือน ดังนั้นในยุคนี้จึงมีการจ้างแรงงานจากภายนอกมาก ประกอบกับในยุคนี้เริ่มมีการขยายตัวทางอุตสาหกรรมมากทำให้มีการหลั่งไหลของแรงงานต่างถิ่นและการอพยพของแรงงานข้ามชาติเข้ามาทำงานในภาคเกษตรมากขึ้น ยุคนี้มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตยางพาราสมัยใหม่อย่างเต็มที่ผ่านการส่งเสริมและถ่ายทอดของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน รูปแบบผลผลิตของครัวเรือนเป็นทั้งยางแผ่นดิบและน้ำยางสด บทบาทแรงงานครัวเรือนเริ่มลดลงเนื่องจากมีการจ้างแรงงานในระบบการผลิตมากขึ้น ด้วยเหตุผลด้านนิคมของครัวเรือนที่ไม่อยากให้บุตรหลานทำงานในสวนยางพารา ประกอบกับเริ่มมีการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมในท้องถิ่นทำให้แรงงานครัวเรือนอพยพเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม ในยุคนี้แรงงานพ่อแม่เป็นแรงงานหลักในกิจกรรมการทำสวนยาง แรงงานเยาวชนเป็นแรงงานชั่วคราว และพบว่าครัวเรือนเกษตรกรสนับสนุนให้บุตรหลานเข้ารับการศึกษาสูงขึ้น

1.2.4 ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงการผลิตยางพาราในระบบการผลิตเกษตร ทางเลือกตั้งแต่พ.ศ. 2533 ถึง พ.ศ.2542

เป็นยุคเกษตรกรรมทางเลือกทำให้ครัวเรือนเกษตรกรมีกิจกรรมการทำเกษตรหลากหลายจึงมีการใช้แรงงานครัวเรือนในกิจกรรมการเกษตรของครัวเรือนที่หลากหลายขึ้นส่งผลให้เกิดการขาดแคลนแรงงานครัวเรือนทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ยุคนี้มีการอพยพแรงงานจากต่างถิ่นและต่างประเทศมากขึ้น ประกอบกับเกษตรกรชาวสวนยางพารามีทางเลือกในการประกอบอาชีพมากขึ้นและหลากหลาย มีการขยายตัวทั้งในภาคเกษตรและอุตสาหกรรมมาก การเคลื่อนย้ายแรงงานจากครัวเรือนจากชนบทสู่เมือง และจากภาคเกษตรกรรมสู่ภาคอุตสาหกรรมมาก ทำให้โครงสร้างแรงงานครัวเรือนในช่วงนี้มีแรงงานพ่อแม่ แรงงานผู้สูงอายุ ากส่วนแรงงานเยาวชนอพยพสู่เมืองและภาคอุตสาหกรรมมาก และพบว่าไม่มีการถ่ายทอดความรู้ในการผลิตและการจัดการสวนยางพาราสู่แรงงานเยาวชน แรงงานเยาวชนเป็นแรงงานชั่วคราวใน

ระบบการผลิตยางพาราเท่านั้น ในยุคนี้อำนาจการต่อรองผลประโยชน์ของแรงงานจางกับเจ้าของสวนมีมากขึ้น

1.2.5 ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงการผลิตยางพาราเพื่ออุตสาหกรรมยางพาราตั้งแต่พ.ศ.2543 ถึง ปัจจุบัน

เป็นยุคที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคม และอุตสาหกรรมส่งผลให้ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราต้องปรับการผลิตของตนเองมาเป็นการผลิตเพื่ออุตสาหกรรมมากขึ้นมีครัวเรือนการใช้แรงงานทั้งภายในครัวเรือนและแรงงานจางมาการใช้แรงงานในการทำกิจกรรมการผลิตมีความมีความซับซ้อนและหลากหลายรูปแบบมากขึ้น เกิดการขาดแคลนแรงงานครัวเรือนมากเนื่องจากการจ้างแรงงานจากภายนอกครัวเรือนมากขึ้น และเป็นยุคที่ราคายางสูงสภาพทางเศรษฐกิจครัวเรือนของเกษตรกรโดยรวมดีกว่ายุคอื่นทำให้ครัวเรือนมีทางเลือกและมีกำลังเงินพอเพียงที่สามารถจ้างแรงงานจากภายนอกครัวเรือนได้ สำหรับรูปแบบค่าจ้างแรงงานมีทั้งแบบแบ่งสัดส่วนและแบบค่าจ้างรายวัน ยุคนี้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานครัวเรือนมาก โดยเฉพาะแรงงานเยาวชน เนื่องจากการได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นและเข้ามาทำงานในภาคอุตสาหกรรมมากขึ้น บทบาทของแรงงานครัวเรือนตกอยู่กับแรงงานรุ่นพ่อรุ่นแม่และ ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบผลผลิตจากยางแผ่นดิบมาเป็นรูปแบบน้ำยางสดมากกว่า ร้อยละ 80 ทำให้ความจำเป็นในการใช้แรงงานครัวเรือนลดลง และแนวโน้มการใช้แรงงานจางมาทดแทนแรงงานครัวเรือนมากขึ้น และรูปแบบค่าจ้างจะมีความซับซ้อน และหลากหลายมากขึ้น

1.3 พฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพารา

1.3.1 ความรู้ในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา กิจกรรมการปลูก แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มีความรู้ในกิจกรรมการปลูก มีความรู้ในระดับสูง เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับความรู้เรื่องการปลูกยางพาราจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ และการให้ความรู้จากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางตลอดจนประสบการณ์จากการทำสวนยางทั้งในสวนของตนเองและจากสวนใกล้เคียง แต่ในทางเดียวกันแรงงานเยาวชนกลับมีความรู้ในกิจกรรมการปลูกในระดับน้อย กิจกรรมการจัดการ แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มีความรู้ในกิจกรรมการจัดการ ด้านการกำจัดวัชพืชในสวนยางครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่ประสบปัญหาวัชพืช ความรู้เรื่องการใส่ปุ๋ยแรงงานครัวเรือนยังไม่มีความรู้เพียงพอในการใช้ปุ๋ยให้เหมาะสมกับอายุยางและสภาพพื้นที่ กิจกรรมการผลิต แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา

แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานผู้สูงอายุมีความรู้ในระดับสูง โดยเกษตรกร เกษตรกรได้รับความรู้จากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษรุ่นพ่อแม่ และการสังเกตจากประสบการณ์การผลิตที่ผ่านมาและมีเกษตรกรที่เข้าร่วมการอบรมการกรีดยางจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การเตรียมมิด การกรีด แต่การเข้าอบรมการกรีดยางนั้นเกษตรกรรู้ถึงวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องแต่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังปฏิบัติตามความเชื่อและความถนัดของตนเองอีกทั้งเกษตรกรบางรายยอมรับนวัตกรรมใหม่ของการทำสวนยางคือการใช้แก๊สแรงน้ำยาง เกษตรกรที่มีความรู้ในการใช้เทคโนโลยีดังกล่าวเป็นแรงงานครัวเรือนประเภทสามีภรรยา แรงงานบุตรหลานและแรงงานญาติพี่น้อง ซึ่งความรู้ในการใช้แก๊สแรงน้ำยางเกษตรกรเกิดการเรียนรู้จากโฆษณาและการเรียนรู้จากเกษตรกรใกล้เคียง และกิจกรรมการขายผลผลิต มี 2 ประเภทคือขายน้ำยางสดและยางแผ่นดิบ แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องมีความรู้ในกิจกรรมการขายผลผลิตน้ำยางสดและแรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้อง และแรงงานสูงอายุมีความรู้ในการทำยางแผ่นดิบเนื่องจากแรงงานผู้สูงอายุมีความเคยชินในการทำยางแผ่นดิบมากกว่าการขายน้ำยางสด

จะเห็นได้ว่าแรงงานครัวเรือนประเภทแรงงานผู้สูงอายุ แรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องส่วนใหญ่มีความรู้ในระดับใกล้เคียงกันแสดงให้เห็นว่าแรงงานเขาวชนมีระดับความรู้เกี่ยวกับการปลูก การจัดการดูแลสวน การผลิตและการตลาดยางพาราน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับระดับความรู้ของแรงงานครัวเรือนประเภทอื่นๆและแรงงานพ่อแม่และแรงงานผู้สูงอายุจะมีระดับความรู้สูงแต่จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการและการดูแลสวนยางพารายังอยู่ในระดับต่ำกว่าระดับความรู้ในกิจกรรมอื่นๆแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติงานของเกษตรกรชาวสวนยางพาราแม้ว่าจะคลุกคลีและมีประสบการณ์การทำสวนยางพารามานานก็ตามแต่ยังปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการอาศัยความคุ้นเคยในการทำงานมากกว่าที่จะเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการเพิ่มผลผลิตของตนเอง

1.3.2 ทักษะคติในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราทัศนคติกิจกรรมการปลูก แรงงานครัวเรือนประเภทแรงงานผู้สูงอายุ แรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและส่วนใหญ่มีทัศนคติระดับสูงตามลำดับ แรงงานครัวเรือนมีทัศนคติในการปลูกนั้นส่วนใหญ่จะใช้แรงงานจ้างทั้งหมดโดยที่แรงงานครัวเรือนจะเป็นเพียงผู้ควบคุมและดูแลเท่านั้น โดยเกษตรกรเลือกใช้แรงงานจ้างตั้งแต่กิจกรรมการเตรียมพื้นที่ ซึ่งถ้าหากเป็นพื้นที่สวนยางเดิมเกษตรกรนิยมจ้างเหมาพร้อมกับการขายเนื้อไม้ยางพารา ซึ่งจะใช้เครื่องจักรกลในการเตรียมพื้นที่ โดยเกษตรกรให้เหตุผลว่ากิจกรรมการเตรียมพื้นที่นั้นเป็นกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาและใช้แรงงานจำนวนมาก ส่วนกิจกรรมการปลูกในการวางแผนและการปักมบ ครัวเรือนเกษตรกรใช้แรงงานครัวเรือนและแรงงานญาติพี่น้องเพราะจะทำให้เกษตรกรทราบถึงระยะห่างในการปลูกตามความ

ต้องการของเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรที่ใช้ตนเองนิยมเพิ่มจำนวนต้นในการปลูกเนื่องจากมีความคิดว่าจำนวนต้นมากจะทำให้ได้ปริมาณผลผลิตต่อไร่สูงกว่า กิจกรรมการปลูกในการขุดหลุมและการปลูกจะใช้แรงงานจ้าง การกำจัดวัชพืชเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ยามาหญ้าฉีดยาและกำจัดวัชพืชรบกวน ส่วนใหญ่มีคติในการกำจัดวัชพืชเป็นกิจกรรมที่สามารถใช้แรงงานครัวเรือนและใช้จ้างแรงงานแต่เกษตรกรที่ถือครองที่ดินมากกว่า 15 ไร่ เกษตรกรนิยมจ้างรถแทรกเตอร์ เพราะสะดวกและรวดเร็วในการควบคุมโรคเกษตรกรนิยมใช้สารเคมีในการป้องกันและรักษา เนื่องจากมีความสะดวกและเห็นผลรวดเร็ว โดยเกษตรกรได้รับคำแนะนำในการใช้สารเคมีจากคำโฆษณาและการบอกเล่าของเพื่อนบ้านเกษตรกรในสวนยางพาราใกล้เคียง การใส่ปุ๋ยครัวเรือนเกษตรกรมีทัศนคติที่แตกต่างกันเนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจทางการเงินในระดับปานกลางจะให้ความสำคัญในการใส่ปุ๋ยและดูแลสวนยางแต่เกษตรกรที่มีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อยดีจะใส่ปุ๋ย 1 ครั้งต่อปีหรือไม่ใส่ปุ๋ยซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติดังกล่าวคือปัจจัยทางด้านราคา เนื่องจากถ้ายาราคาดีเกษตรกรจะใส่ปุ๋ยเพื่อเพิ่มจำนวนผลผลิต ทัศนคติในกิจกรรมการผลิต แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีทัศนคติในการกรีดยางเป็นการกรีดยางเป็นกระบวนการที่สำคัญเนื่องจากถ้ามีการกรีดยางที่มีคุณภาพมีฝีมือจะส่งผลกระทบต่ออายุการกรีดยางของต้นยางพารา ซึ่งในกิจกรรมการกรีดยางนั้นเกษตรกรไม่สามารถที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำของกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางได้ในเรื่องระบบระบบกรีดยางที่แนะนำเนื่องจากไม่สอดคล้องกับความต้องการของเกษตรกร ซึ่งถ้าราคายางสูงก็จะเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเพิ่มจำนวนวันกรีดยางขึ้น ปัจจุบันเกษตรกรนิยมขายน้ำยางสดมากกว่ายางแผ่นดิบเพราะสะดวก รวดเร็วและขั้นตอนในการปฏิบัติงานไม่ยุ่งยากและมีจุดรับซื้ออยู่ทั่วไป ในขณะที่เดียวกันแรงงานสูงอายุมีทัศนคติที่ดีต่อการขายยางแผ่นดิบเนื่องจากคิดว่าเป็นการแปรรูปยุ่งยากอีกทั้งเป็นการรับเงินก้อนโตจากการขายผลผลิต

จะเห็นได้ว่าประเภทแรงงานผู้สูงอายุ แรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติกิจกรรมในระบบการผลิตยางพาราซึ่งแรงงานผู้สูงอายุมีทัศนคติในระดับสูงต่อการปฏิบัติกิจกรรมเนื่องจากเห็นว่าการทำงานสามารถทำได้โดยการใช้แรงงานครัวเรือนซึ่งอาจมีความแตกต่างจากแรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องเพราะคิดว่าการทำกิจกรรมบางกิจกรรมจะใช้แรงงานจ้างเนื่องจากสามารถลดระยะเวลาและความยุ่งยากลงได้ ในขณะที่เดียวกันก็มีแรงงานรับจ้างอยู่ทั่วไป ส่วนแรงงานบุตรหลานมีทัศนคติอยู่ในระดับน้อยเนื่องจากการได้รับการปลูกฝังค่านิยมในการทำสวนยางว่าเป็นอาชีพที่เหนื่อย ไม่จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติกิจกรรมในสวนยางด้วยตนเองแต่จะใช้แรงงานจ้างแทน

1.3.3 ทักษะในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา กิจกรรมการปลูก แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องและแรงงานผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่มีทักษะในกิจกรรมการปลูกยางพารา เนื่องจากเกษตรกรกลุ่มดังกล่าวเกษตรกรส่วนใหญ่ มีทักษะเรื่องการปลูกยางพาราจากการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยการช่วยปฏิบัติและการสังเกตจึง ทำให้เกิดการเรียนรู้และนำมาปรับใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติในการปลูกและการให้ความรู้จาก สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง กิจกรรมการจัดการ การกำจัดวัชพืชเกษตรกรส่วนใหญ่ ใช้ยาฆ่าหญ้าฉีดพ่นและการตัดหญ้า แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้อง แรงงานผู้สูงอายุและแรงงานบุตรหลานส่วนใหญ่ แต่เกษตรกรที่ถือครองที่ดินมากกว่า 15 ไร่ เกษตรกรนิยมจ้างรถแทรกเตอร์ เพราะสะดวกและรวดเร็ว ในการควบคุมโรคเกษตรกรนิยมใช้ สารเคมีในการป้องกันและรักษา เนื่องจากมีความสะดวกและเห็นผลรวดเร็ว โดยเกษตรกรได้รับ คำแนะนำในการใช้สารเคมีจากคำโฆษณาและการบอกเล่าของเพื่อนบ้านเกษตรกรในสวนยางพารา ใกล้เคียง การใส่ปุ๋ยครัวเรือนเกษตรกรมีทัศนคติที่แตกต่างกันเนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรที่มีฐานะ ทางเศรษฐกิจทางการเงินในระดับปานกลางจะให้ความสำคัญในการใส่ปุ๋ยและดูแลสวนยางแต่ เกษตรกรที่มีรายฐานะทางเศรษฐกิจไม่ค่อนักจะใส่ปุ๋ย 1 ครั้งต่อปีหรือไม่ใส่ปุ๋ยซึ่งปัจจัยสำคัญที่ ส่งผลต่อทัศนคติดังกล่าวคือปัจจัยทางด้านราคา เนื่องจากถ้ายางราคาดีเกษตรกรจะใส่ปุ๋ยเพื่อเพิ่ม จำนวนผลผลิต กิจกรรมการจัดการแรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้อง และแรงงานเยาวชนที่เป็นเพศชายจะมีทักษะในกิจกรรมการจัดการเนื่องจากการปฏิบัติงานใน กิจกรรมการจัดการสวนยางในบางกิจกรรมเช่นการตัดแต่งกิ่ง การใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืชโดยการฉีด ยาฆ่าหญ้าหรือการตัดหญ้าด้วยเครื่องด้วยเครื่องขนาดเล็กแบบสะพาย และการควบคุมโรค กิจกรรมการผลิต แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องมีทักษะในกิจกรรม การผลิต เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่เข้าร่วมการอบรมทักษะการกรีดยางจากหน่วยงานที่ เกี่ยวข้อง แต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรก็มีความเคยชินในการกรีดยางในระบบการกรีดยางของตนเองโดย อาศัยประสบการณ์ และการสังเกตจากเกษตรกรในสวนใกล้เคียง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีความ เชื่อว่าทักษะการกรีดยางเป็นความสามารถเฉพาะบุคคล แต่อย่างไรก็ตามก็สามารถที่จะฝึกฝนได้ โดยผู้ ที่มีทักษะในการกรีดยางส่วนใหญ่จะมีความคุ้นเคยคลุกคลีกับสวนยางพารา ซึ่งเกษตรกรให้ ความหมายของผู้ที่มีทักษะในการกรีดยาง ส่วนแรงงานเยาวชนและแรงงานผู้สูงอายุจะมีทักษะใน การปฏิบัติกิจกรรมในการทำสวนยางน้อยเนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ไม่ต้องอาศัยความละเอียดและ ทักษะ กิจกรรมการขายผลผลิต แรงงานครัวเรือนประเภทคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องมีทักษะ ในกิจกรรมการขายผลผลิต เกษตรกรชาวสวนยางพาราส่วนใหญ่มีทักษะในระดับสูง

จะเห็นได้ว่าแรงงานครัวเรือนประเภท แรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่ จะมีทักษะในระดับที่ใกล้เคียงกันในขณะที่แรงงานเยาวชนจะมีทักษะในกิจกรรมที่ไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะและความชำนาญเฉพาะ ส่วนแรงงานผู้สูงอายุทักษะการทำงานจะลดลงเนื่องจากการทำงานของร่างกายลดลง เช่นกำลังร่างกาย หรือระบบสายตา ทำให้บทบาทของผู้สูงอายุลดลง

1.4 ปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกร

การใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพารามีปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของครัวเรือนเกษตรกร ซึ่งมีประเด็นความซับซ้อน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.4.1 ความไม่แน่นอนของราคายางพารา

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ ส่งผลทำให้เกิดความไม่แน่นอนของราคายางพาราทำให้ยางพารามีความผันผวนตลอดเวลา ส่งผลให้การซื้อขายยางพาราในตลาดล่วงหน้าชะลอตัวตามไปด้วย ทำให้เกษตรกรไม่ความแน่นอนและความมั่นคงในการประกอบอาชีพ ดังนั้นเกษตรกรจึงไม่นิยมสนับสนุนหรือส่งเสริมให้บุตรหลานประกอบอาชีพการทำสวนยางเพราะไม่มีความมั่นคงและไม่มีความสวัสดิการมารองรับ

1.4.2 แรงงานครัวเรือนไม่มีทักษะกรีดยาง

เนื่องจากงานกรีดยางเป็นงานที่ต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ดังนั้นแรงงานครัวเรือนต้องมีต้องมีที่มีทักษะความชำนาญและมีมือกรีดยางอยู่ในระดับที่ดี กล่าวคือ วิธีปฏิบัติงานกรีดยางต้องกรีดยางไม่บาดเนื้อไม้ เปลือกกรีดยางบางและมีความสม่ำเสมอกรีดยางหากไม่มีทักษะในการกรีดยางครัวเรือนเกษตรกรต้องใช้แรงงานจ้างในการกรีดยางเพื่อปริมาณผลผลิตและอายุการเก็บเกี่ยวผลผลิตให้มีประสิทธิภาพสูงสุด จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า หากครัวเรือนมีส่วนเปิดกรีดยางใหม่ จะใช้แรงงานจ้างที่มีทักษะและความชำนาญสูง ในขณะที่แรงงานครัวเรือนที่ไม่มีฝีมือกรีดยางที่ดีมากนักหรือเริ่มฝึกกรีดยางมักจะได้รับสวนกรีดยางหน้าซำ กรีดยางหน้าสูงหรือยางใกล้โคน และขาดความรู้และประสบการณ์เนื่องจากเกษตรกรบางรายไม่ได้รับความรู้ในการทำสวนยางจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางซึ่งมีสาเหตุหลายประการเช่นไม่ได้รับการสงเคราะห์จากกองทุนเนื่องจากสภาพพื้นที่ เช่นพื้นที่เดิมไม่เป็นสวนยาง ที่เป็นที่นาหรือดินว่างเปล่า เป็นต้นจึงไม่สามารถรับการสงเคราะห์ได้หรือเกษตรกรบางรายที่ไม่ต้องการการสงเคราะห์เพราะไม่ต้องการทำตามกฎระเบียบ ดังนั้นเกษตรกรจึงมีวิธีการปฏิบัติในสวนยางที่แตกต่างกันออกไป เช่น อัตราการปลูกจำนวนต้นต่อ

ไร้สูง เนื่องจากราคาขายที่สูงขึ้นกับจำนวนพื้นที่ที่ครัวเรือนเกษตร อีกทั้งเกษตรกรบางรายไม่มีความรู้และประสบการณ์ในการทำสวนยางพารามาก่อนแต่ใช้การสังเกตจากเกษตรกรใกล้เคียงแล้วนำมาปฏิบัติ เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ความเคยชิน และการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ เนื่องจากการขาดการอบรมและการถ่ายทอดประสบการณ์หรือเทคนิคการกรีดยางระหว่างเกษตรกร และจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้เกษตรกรบางรายไม่มีทักษะและความรู้ในการทำสวนยางพารา รวมทั้งไม่มีสถานที่ฝึกอบรมทักษะกรีดยาง

1.4.3 จำนวนแรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอ

เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรปัจจุบันเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นทำให้จำนวนแรงงานที่อยู่ในภาคการเกษตรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรุ่นพ่อแม่ ซึ่งเกษตรกรนิยมส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงซึ่งส่วนใหญ่จะเคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่เพื่อการศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษาก็จะทำงานตามสายงานที่ตนถนัด จึงทำให้จำนวนแรงงานในครัวเรือนลดน้อยลงซึ่งสอดคล้องกับความคาดหวังของพ่อแม่ที่ไม่อยากให้ลูกประกอบอาชีพสวนยางพาราเพราะเป็นอาชีพที่เหนื่อยต้องใช้กำลังแรงกายในการทำงาน อีกทั้งไม่มีสวัสดิการที่มั่นคง จึงทำให้ครัวเรือนเกษตรกรตัดสินใจใช้แรงงานจ้าง โดยคาดหวังว่าบุตรหลานจะใช้แรงงานจ้างในอนาคต ซึ่งบุตรหลานเป็นเพียงผู้ควบคุม จัดการสวนยางในกิจกรรมต่าง โดยการจ้างแรงงานจ้าง

ค่านิยม ปัญหาขาดแคลนแรงงานกรีดยาง มีสาเหตุจาก การอพยพของแรงงานจากครัวเรือนเข้าสู่สังคมเมือง เนื่องจากแรงงานกรีดยางในครัวเรือนที่เป็นรุ่นลูกหลานอพยพเข้าไปทำงานในตัวเมือง และ คนในชุมชนส่วนใหญ่นิยมให้บุตรหลานศึกษาต่อในระดับสูงจึงส่งบุตรหลานไปเรียนในเมืองและการที่เกษตรกรมีค่านิยมไม่อยากจะให้บุตรหลานทำการเกษตรซึ่งเป็นงานที่หนัก และมีรายได้น้อย อีกทั้งเกษตรกรนิยมส่งบุตรหลานเรียนในระดับสูงจึงทำให้บุตรหลานเกษตรกรไม่อยากจะกลับมาทำงานในสวนยางพารา แต่อยากจะใช้วิชาความรู้ที่เรียนมานั้นปฏิบัติงานตามสาขาที่ตนสนใจ รวมถึงการใช้แรงงานในครัวเรือนไม่เต็มที่เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรบางสวนไม่นิยมให้บุตรหลานที่อยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนช่วยงานในวันหยุดเรียน แต่จะสนับสนุนส่งเสริมให้บุตรหลานเรียนพิเศษ หรือทำกิจกรรมอย่างอื่นเนื่องจากต้องการให้บุตรหลานได้รับการศึกษาในระดับสูง

1.4.4 ขนาดพื้นที่สวนยางถือครอง

ครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้ถือครองที่ดินขนาดเล็ก จึงทำให้ปริมาณผลผลิตที่ได้สร้างรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย อีกทั้งสภาพพื้นที่ตั้งสวนยางและแหล่งที่ตั้งสวนยางพบว่าสวนยางที่อยู่ในพื้นที่ควนและพื้นที่ราบให้ผลผลิตสูง สะดวกต่อการปฏิบัติงาน ต้นทุนการกรีดยาง อยู่ใกล้ที่พัก แหล่งชุมชน การคมนาคมสะดวก และง่ายต่อการจำหน่ายผลผลิต ทำให้สวน

ยางที่อยู่ในพื้นที่ราบและพื้นที่ควมมีแรงจูงใจแรงงานในครัวเรือน และสวนยางที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ภูเขาหรือพื้นที่ลาดชัน จูงใจต่อการใช้แรงงานจ้างกรีดโดยการให้อัตราแบ่งสรรผลประโยชน์สูงขึ้น และส่วนใหญ่เป็นแรงงานจ้างกรีดนอกพื้นที่ จึงผลักดันให้เกษตรกรในครัวเรือนอพยพทำงานอย่างอื่นแทน

1.4.5 สภาพภูมิอากาศ

จากสภาวะโลกร้อนในปัจจุบันส่งผลให้สภาพภูมิอากาศเปลี่ยนแปลงไปซึ่งส่งผลกระทบต่อโดยตรงแก่เกษตรกรเนื่องจากอาชีพการทำสวนยางเป็นอาชีพที่ต้องพึ่งฝนฟ้าอากาศ แต่ในสภาพภูมิอากาศปัจจุบันที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพ ทำให้ครัวเรือนเกษตรกรไม่มีความมั่นคงทางรายได้ จึงทำให้แรงงานในครัวเรือนเกษตรกรต้องหันไปประกอบอาชีพอย่างอื่นเพื่อความมั่นคงทางรายได้ของครัวเรือน

1.4.6 แรงงานขาดความรู้ในการจัดการสวนยางพารา

เนื่องจากแรงงานแต่ละประเภทมีความรู้ที่แตกต่างกันเนื่องจากแรงงานครัวเรือนส่วนใหญ่จะปฏิบัติกิจกรรมในการทำสวนยางพาราด้วยความเคยชินไม่ค่อยยอมรับนวัตกรรมหรือองค์ความรู้ใหม่แต่จะยึดติดกับการปฏิบัติงานของตนหรือการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ โดยการให้เหตุผลว่าปฏิบัติกิจกรรมดังกล่าวมาตั้งแต่รุ่นพ่อแม่เช่นการใส่ปุ๋ยเกษตรกรจะไม่มีความรู้เรื่องสูตรปุ๋ยที่เหมาะสมกับอายุยางและสภาพพื้นที่แต่จะใช้ความเคยชิน ความสะดวกและการรับรู้ข่าวสารจากคำโฆษณาและชาวสวนบริเวณใกล้เคียง

1.4.7 ปัญหาการกรีดยางของแรงงานครัวเรือนที่ส่งผลต่อต้นยางพารา

หน้ายางขรุขระ ผลการศึกษาพบว่าเนื่องจากแรงงานครัวเรือนแรงงานมีทักษะและความชำนาญในการกรีดยางน้อยจึงทำให้การกรีดยางมีความลึก ความหนาแน่นของจำนวนท่อน้ำยางมีมากบริเวณเปลือกชั้นใน และมีมากที่สุดบริเวณใกล้เยื่อเจริญ การกรีดยางจะเหลือส่วนของเปลือกชั้นในสุดถึง 1.3 มิลลิเมตรซึ่งยังคงเหลือวงท่อน้ำยางไว้บนต้นโดยไม่ไดกรีดยางถึงร้อยละ 50 และเป็นท่อน้ำยางที่สมบูรณ์ที่สุด แต่ถ้ากรีดยางเหลือ 1 มิลลิเมตรจากเยื่อเจริญ จะกรีดยางได้ร้อยละ 52 ของท่อน้ำยาง หรือถ้ากรีดยางเหลือ 0.5 มิลลิเมตร จะตัดวงท่อน้ำยางได้ถึงร้อยละ 80 ดังนั้นการกรีดยางให้ได้ น้ำยางมากจึงควรกรีดยางให้ใกล้เยื่อเจริญมากที่สุด แต่หากกรีดยางลึกเกินไปหน้ายางจะเป็นแผล เปลือกงอกใหม่ขรุขระไม่สามารถกรีดยางต่อไปได้ การกรีดยางจะกรีดยางได้ลึกหรือไม่ขึ้น ขึ้นกับความชำนาญของคนกรีดยาง

อัตราสิ้นเปลืองเปลือกสูงเนื่องจากแรงงานในครัวเรือนขาดทักษะและฝีมือ ในกิจกรรมการกรีด การกรีดยางโดยมีความหนาของเปลือกกรีดสูงจะทำให้เกษตรกรมีระยะเวลาในการเก็บผลผลิตน้ำยางน้อยลง ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการกรีดยางพารามีผลต่ออัตราการผลิตสิ้นเปลืองเปลือกสูงเช่นกันและเนื่องจากสภาวะทางเศรษฐกิจส่งผลให้เกษตรกรมีจำนวนวันกรีดหรือความถี่กรีดสูงเนื่องจากความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ

ปริมาณน้ำยางน้อยและค่าเนื้อยางแห้งลดลงจากการศึกษาพบว่าต้นยางให้ปริมาณน้ำยางน้อยและค่าเนื้อยางแห้งลดลง มีสาเหตุดังนี้จำนวนวันกรีดหรือความถี่กรีดสูงเนื่องจากการกรีดจำนวนวันมากให้ปริมาณน้ำยางสะสมสูงแต่ให้ผลผลิตต่อวันกรีดและค่าเนื้อยางแห้งลดลง ประกอบกับพันธุ์ยางที่เกษตรกรเลือกปลูกในพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมกับลักษณะพื้นที่เนื่องจากเกษตรกรนิยมปลูกยางพันธุ์ RRIM 600 โดยให้เหตุผลถึงความสะดวก และ อีกทั้งเกษตรกรขาดการจัดการสวนยางที่ดี เนื่องจากเกษตรกรขาดการใส่ปุ๋ยในสูตรและปริมาณที่ไม่เหมาะสมกับอายุและสภาพดินของสวนยาง

1.5 เงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพาราของ ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพารา

จากการศึกษาตัวชี้วัดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้และไม่ใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตสวนยางพาราพบว่ามี 6 ตัวชี้วัดดังนี้

1.5.1 ทักษะและประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา

ทักษะและประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจใช้และไม่ใช้แรงงานครัวเรือน จากการศึกษพบว่าหากแรงงานครัวเรือนมีทักษะความชำนาญและฝีมือกรีดยางและมีการปฏิบัติ การจัดการดูแลสวนยางพาราได้ดีและมีพอเพียงก็ไม่จำเป็นต้องจ้างแรงงานจากภายนอก

1.5.2 จำนวนแรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอ

เนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรปัจจุบันเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้นทำให้จำนวนแรงงานที่อยู่ในภาคการเกษตรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรุ่นพ่อแม่ ซึ่งเกษตรกรนิยมส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงซึ่งส่วนใหญ่จะเคลื่อนย้ายออกนอกพื้นที่เพื่อการศึกษาเมื่อสำเร็จการศึกษาก็จะทำงานตามสถานที่ตนถนัด จึงทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานเยาวชนในครัวเรือน และทำให้แรงงานในครัวเรือนผู้สูงอายุและแรงงานเครือข่ายต้องเข้ามาช่วยในการปฏิบัติงาน ซึ่ง บัญชา สมบูรณ์สุข(2538) พบว่าผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานในวัยหนุ่มวัย

สาวทำให้เกิดการขาดแคลนแรงงานในครัวเรือน โครงสร้างของแรงงานในครัวเรือนมีแต่แรงงานพ่อแม่และแรงงานผู้สูงอายุในการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพารา และเป็นสาเหตุที่สำคัญที่พบว่าความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพาราของแรงงานเยาวชนมีน้อย

1.5.3 ระดับค่าจ้างและเงื่อนไขสัญญาจ้างในท้องถิ่น

ค่าจ้างและเงื่อนไขสัญญาจ้างในท้องถิ่น และชุมชนเป็นตัวชี้วัดในการตัดสินใจใช้และไม่ใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราเนื่องจากครัวเรือนเกษตรกรจะคำนวณจากปริมาณผลผลิตที่ได้รับว่าคุ้มค่ากับการใช้แรงงานจ้างหรือไม่ ถ้าคุ้มค่าเกษตรกรเลือกที่จะใช้แรงงานจ้าง ถ้าไม่คุ้มก็ยังคงใช้แรงงานในครัวเรือน ซึ่งมีข้อสังเกตว่าแม้ว่าครัวเรือนจะมีแรงงานในครัวเรือนพอเพียงก็ตามแต่ถ้าราคายางสูงค่าจ้างถูกและสัญญาจ้างได้เปรียบและคุ้มกว่าการใช้แรงงานครัวเรือน ก็จะมีการจ้างแรงงานทดแทนแรงงานครัวเรือน

1.5.4 ขนาดพื้นที่ถือครองกับความสามารถของแรงงาน

ปัจจัยเหล่านี้ มีความเกี่ยวข้องอย่างมีนัยสำคัญต่อการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือน เนื่องจากความสามารถของแรงงานครัวเรือนมีขีดจำกัดทางด้านปัจจัยชีวภาพเช่นขนาดพื้นที่เล็กหรือใหญ่เกินไป เป็นสาเหตุให้เกษตรกรตัดสินใจใช้แรงงานในครัวเรือน ซึ่งจากการศึกษาพบว่าถ้าพื้นที่ถือครองน้อยกว่าหรือเท่ากับความสามารถของแรงงานที่มีอยู่ ก็จะใช้แรงงานครัวเรือนเป็นหลักในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับการศึกษาของ สมยศ ท่งหว้า(2538) เรื่องสัดส่วนที่ดินกับความสามารถแรงงาน โดยขนาดพื้นที่ถือครองน้อยกว่าหรือเท่ากับความสามารถในการปฏิบัติงานของแรงงานในสวนยาง เกษตรกรชาวสวนยางจะใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก

1.5.5 ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม นโยบาย และการเมือง

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม นโยบาย และการเมืองมีส่วนสำคัญต่อการปรับตัวการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา การได้รับข่าวสาร ความเจริญเข้ามาสู่ชุมชนนโยบายรัฐประชาสังคม กัยพิบัติทางธรรมชาติและ การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้มีทั้ง เปิดโอกาสและเป็นข้อจำกัดในการใช้แรงงานครัวเรือน จะการเคลื่อนย้ายและอพยพแรงงานครัวเรือนสูงสภาพการใช้แรงงานครัวเรือนจะลดลงและแทนที่ด้วยแรงงานจ้างจากต่างถิ่นและจากภายนอกประเทศมากขึ้น กัยพิบัติทางธรรมชาติที่รุนแรง สร้างความสูญเสียรายได้แก่ครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางจะเป็นตัวกระตุ้นให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานออกสู่เมือง

1.5.6 ความเข้มข้นของการใช้ระบบกรีดเพื่อเพิ่มรายได้ครัวเรือนภายใต้ราคาขายที่สูงขึ้นภายใต้ภาวะราคาขายที่ผันผวนและราคาสูงขึ้นส่งผลในสองทาง ทางแรกครัวเรือนจะมีการใช้แรงงานในครัวเรือนอย่างเต็มประสิทธิภาพและอย่างเข้มข้น ด้วยการใช้ระบบกรีดที่มากขึ้น และมีการจ้างแรงงานเข้ามากรีดยางร่วมด้วยหากเกินความสามารถของแรงงานครัวเรือน ทางที่สองครัวเรือนมีการจ้างแรงงานมาทำกิจกรรมการผลิตบางกิจกรรมเช่น การกรีด การเก็บ ส่วนการเตรียมผลผลิต และการตลาดนั้นใช้แรงงานครัวเรือนเป็นหลัก

2 อภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาสามารถวิเคราะห์ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ซึ่งแบ่งเป็นประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1 พลวัตการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

พลวัตการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา มีวิวัฒนาการการใช้แรงงาน โดยแบ่งเป็น 5 ยุคด้วยกัน โดยเริ่มตั้งแต่ ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราแบบดั้งเดิม(เริ่มต้นการปลูกยางพารา-พ.ศ. 2502) ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงเริ่มต้นการผลิตยางพาราสมัยใหม่ (พ.ศ. 2503-2522) ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงการผลิตยางพาราสมัยใหม่ หรือช่วงปฏิวัติเขียว (พ.ศ. 2523-2532) ยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงการผลิตยางพาราในระบบการผลิตเกษตรทางเลือก (พ.ศ. 2533-2542) และยุคการใช้แรงงานครัวเรือนในช่วงการผลิตยางพาราเพื่ออุตสาหกรรมยางพารา (พ.ศ.2543-ปัจจุบัน) พัฒนาการดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงว่าการใช้แรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพารามีแนวโน้มลดลง อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจ สังคมและการใช้เทคโนโลยีการผลิตยางพารา และจะมีการทดแทนด้วยแรงงานจ้างมากขึ้น และพบว่าเมื่อขนาดพื้นที่ถือครองสวนยางพารามากขึ้นการใช้แรงงานครัวเรือนในการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพาราจะลดลง และพบว่าแรงงานครัวเรือนประเภทพ่อแม่มีบทบาทสำคัญต่อการผลิตมากกว่าแรงงานครัวเรือนประเภทอื่น อย่างไรก็ตามจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าแรงงานครัวเรือนประเภทเยาวชนเป็นแรงงานที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพมากที่สุด เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องความรู้ และความสามารถที่ต่ำกว่าแรงงานครัวเรือนประเภทอื่น

2.2 พฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

จากการวิเคราะห์ผลการศึกษาพบว่าแรงงานเยาวชนมีระดับความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการตลาดยางพาราน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับระดับความรู้ของแรงงานครัวเรือนประเภทอื่นๆ ซึ่งการที่แรงงานเยาวชนมีระดับความรู้ในการปฏิบัติกิจกรรมน้อยนั้นขึ้นอยู่กับครัวเรือนเกษตรกรในการปลูกฝังการปฏิบัติกิจกรรมในสวนยางพาราผ่านการเรียนรู้โดยการฝึกปฏิบัติ และแรงงานคู่สามีภรรยาและแรงงานผู้สูงอายุจะมีระดับความรู้สูงแต่จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าโดยภาพรวมระดับความรู้เกี่ยวกับการจัดการและการดูแลสวนยางพารายังอยู่ในระดับต่ำกว่าระดับความรู้ ในกิจกรรมอื่นๆแสดงให้เห็นว่าการปฏิบัติงานของเกษตรกรชาวสวนยางพาราแม้ว่าจะคลุกคลีและมีประสบการณ์การทำสวนยางพารามานานก็ตามแต่ยังปฏิบัติไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการอาศัยความคุ้นเคยในการทำงานมากกว่าที่จะเรียนรู้เทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการเพิ่มผลผลิตของตนเอง

ด้านทัศนคติพบว่าแรงงานแต่ละประเภทมีทัศนคติการปฏิบัติงานแรงงานผู้สูงอายุ แรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องส่วนใหญ่มีทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติกิจกรรมในระบบการผลิตยางพาราซึ่งแรงงานผู้สูงอายุมีทัศนคติในระดับสูงต่อการปฏิบัติกิจกรรมเนื่องจากเห็นว่าการทำกิจกรรมสามารถทำได้โดยการใช้แรงงานครัวเรือนซึ่งอาจมีความแตกต่างจากแรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้องเพราะคิดว่าการทำกิจกรรมบางกิจกรรมจะใช้แรงงานจ้างเนื่องจากสามารถลดระยะเวลาและความยุ่งยากลงได้ในขณะเดียวกันก็มีแรงงานรับจ้างอยู่ทั่วไป ส่วนแรงงานบุตรหลานมีทัศนคติอยู่ในระดับน้อยเนื่องจากการได้รับการปลูกฝังค่านิยมในการทำสวนยางว่าเป็นอาชีพที่เหนื่อย ไม่จำเป็นที่จะต้องปฏิบัติกิจกรรมในสวนยางด้วยตนเองแต่จะใช้แรงงานจ้างแทน หากทัศนคติของแรงงานครัวเรือนแต่ละประเภทมีระดับทัศนคติการปฏิบัติกิจกรรมในสวนยางพาราลดลงเรื่อยๆแต่ละจะใช้แรงงานจ้างในการทำกิจกรรมในระบบการผลิตยางพาราทดแทนแรงงานครัวเรือน อาจเป็นเพียงบางกิจกรรมหรือการทำกิจกรรมในระบบการผลิตยางพาราทั้งหมด ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกได้ว่าในอนาคตข้างหน้าครัวเรือนเกษตรกรจะมีรายจ่ายในการทำสวนยางพารามากขึ้นและจะเกิดการสูญเสียแก่ครัวเรือนเกษตรกรทั้งในด้านความเป็นอยู่ การสูญเสียปริมาณและคุณภาพของผลผลิต ซึ่งในประเด็นดังกล่าวควรได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน หากแรงงานประเภทเยาวชนซึ่งในอนาคตจะเป็นแรงงานหลักในการปฏิบัติกิจกรรมในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนมีทัศนคติในระดับน้อยในการปฏิบัติกิจกรรม

ทักษะและประสบการณ์ในการทำสวนยางพาราเป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจใช้และไม่ใช้แรงงานครัวเรือน จากการศึกษพบว่าหากแรงงานครัวเรือนมีทักษะความชำนาญและฝีมือกรีดยางและมีการปฏิบัติ การจัดการดูแลสวนยางพาราได้ดีและมีพอเพียงก็ไม่จำเป็นต้องจ้างแรงงานจากภายนอก หากจำแนกตามประเภทขอแรงงานทำให้ทราบว่าแรงงานที่มีทักษะในการ

ปฏิบัติกิจกรรมเห็นได้ว่าแรงงานครัวเรือนประเภท แรงงานคู่สามีภรรยา แรงงานญาติพี่น้อง จะมีทักษะในระดับที่ใกล้เคียงกัน ในขณะที่แรงงานเยาวชนจะมีทักษะในกิจกรรมที่ไม่จำเป็นต้องใช้ทักษะและความชำนาญเฉพาะ ส่วนแรงงานผู้สูงอายุทักษะการทำงานจะลดลงเนื่องจากการทำงานของร่างกายลดลง เช่นกำลังร่างกาย หรือระบบสายตา ทำให้บทบาทของผู้สูงอายุลดลง ทักษะการปฏิบัติกิจกรรมในระบบการผลิตยางพาราเกิดจากความรู้และการปฏิบัติ ซึ่งในด้านทักษะนั้น แรงงานครัวเรือนจะยึดติดกับการปฏิบัติกิจกรรมกิจกรรมตามความเคยชิน ไม่ยอมรับนวัตกรรมใหม่ๆ ซึ่งในบางการปฏิบัติกิจกรรมหากแรงงานครัวเรือนมีทักษะในการปฏิบัติที่ไม่ถูกวิธีนั้น หมายความว่าครัวเรือนเกษตรกรต้องสูญเสียรายได้อย่างมาก

2.3 ปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

จากการวิเคราะห์ปัญหาและข้อจำกัดของการใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราพบว่าครัวเรือนเกษตรกรมีปัญหาในระบบการผลิตยางพาราดังนี้ความไม่แน่นอนของราคายางพารา แรงงานครัวเรือนไม่มีทักษะกรีดยางแรงงานขาดความรู้ในการจัดการสวนยางพารา จำนวนแรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอ ขนาดพื้นที่สวนยางถือครอง สภาพภูมิอากาศและการกรีดยางของแรงงานครัวเรือนที่ส่งผลกระทบต่อต้นยางพารา ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่สำคัญที่มีความสัมพันธ์กันซึ่งมีประเด็นความซับซ้อน หากสามารถแก้ปัญหาหนึ่งได้ก็จะสามารถแก้ปัญหาอื่น ๆ ได้ด้วย ซึ่งบางปัญหาเกษตรกรสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยครัวเรือนเกษตรกรเอง และบางปัญหาต้องอาศัยหน่วยงานรัฐให้ความช่วยเหลือสนับสนุน

2.4 เงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

จากการศึกษาตัวชี้วัดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตสวนยางพาราพบว่ามี 6 ตัวชี้วัดดังนี้ ทักษะและประสบการณ์ในการทำสวนยางพารา จำนวนแรงงานในครัวเรือนไม่เพียงพอ ระดับค่าจ้างและเงื่อนไขสัญญาจ้างในท้องถิ่น ขนาดพื้นที่ถือครองกับความสามารถของแรงงาน ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โยบาย และการเมือง และความเข้มข้นของการใช้ระบบกรีดยางเพื่อเพิ่มรายได้ครัวเรือนภายใต้ราคายางที่สูงขึ้นซึ่งปัจจัยต่างๆข้างต้นล้วนเป็นปัจจัยที่ที่ผลักดันให้ครัวเรือนเกษตรกรมีการใช้แรงงาน ครัวเรือน ซึ่งปัจจัยข้างต้นนั้นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน หากมีการสนับสนุนส่งเสริมปัจจัยต่างๆข้างต้น ก็จะส่งผลกระทบต่อตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือน

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะการพัฒนาแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา

3.1.1 จำแนกตามประเภทของแรงงานครัวเรือน

จากการศึกษาสามารถสังเคราะห์ข้อเสนอแนะการพัฒนาแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราตามประเภทของแรงงานครัวเรือนซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1.1.1 แรงงานคู่สามีภรรยา

จากผลการศึกษาเมื่อวิเคราะห์การปฏิบัติงานของแรงงานคู่สามีภรรยามีข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1)การให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตยางพารา กระบวนการกลุ่ม โดยผ่าน โครงการพัฒนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายางพาราด้วยวิธีเช่น กระบวนการฝึกอบรม และดูงานในสวนยางพาราที่ปฏิบัติตามคำแนะนำของสถาบันวิจัยยางและสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางและประสบความสำเร็จ 2)ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการตลาดและการเข้าถึงข้อมูลทางการตลาด 3)ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการสวนยางที่ดี และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีใหม่ที่สามารถเพิ่มผลผลิต 4)สร้างจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงาน และยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต 5) ควรมีแผนการพัฒนาศักยภาพและความสามารถ แรงงานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพในท้องถิ่นของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างสม่ำเสมอที่สอดคล้องความต้องการของแรงงาน

3.1.1.2 แรงงานเยาวชน

จากผลการศึกษาเมื่อวิเคราะห์การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนประเภทเยาวชนพบว่ายังต้องมีการพัฒนาหลายด้านดังนั้นข้อเสนอแนะการพัฒนาแรงงานครัวเรือนประเภทนี้1)ให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตยางพารา การจัดการสวนยางพารา การกรีดยางพาราและการตลาด 2) ฝึกอบรมทักษะการปฏิบัติงาน โดยอาศัยแรงงานพ่อแม่เป็นครูช่วยฝึก เช่น การจัดการสวนยาง ทักษะการกรีดยางพาราและการใส่ปุ๋ย และการกำจัดวัชพืชเป็นต้น เป็นต้น 3) เสริมสร้างทัศนคติที่ดีต่ออาชีพทำสวนยางพาราให้กับแรงงานเยาวชนผ่าน โครงการพัฒนาอาชีพของหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน และระบบโรงเรียน 4)จัดทำแผนพัฒนาศักยภาพแรงงานเยาวชน 5) สร้างแรงจูงใจ และปลูกฝังค่านิยมให้กับคนรุ่นใหม่ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร ป้องกันการเคลื่อนย้ายแรงงานครัวเรือนเยาวชนออกนอกชุมชน

3.1.1.3 แรงงานญาติพี่น้อง

จากผลการศึกษาเมื่อวิเคราะห์การปฏิบัติงานของแรงงานญาติพี่น้องมีข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตยางพารา กระบวนการกลุ่ม โดยผ่าน โครงการพัฒนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายางพาราด้วยวิธีเช่น กระบวนการฝึกอบรม และดูงานในสวนยางพาราที่ปฏิบัติตามคำแนะนำของสถาบันวิจัยยางและสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางและประสบความสำเร็จ 2) ให้ความรู้เกี่ยวกับระบบการตลาดและการเข้าถึงข้อมูลทางการตลาด 3) ส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการสวนยางที่ดี และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีใหม่ที่สามารถเพิ่มผลผลิต .4) สร้างจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงาน และยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต 5) ควรมีแผนการพัฒนาศักยภาพและความสามารถ แรงงานทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพในท้องถิ่นของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนอย่างสม่ำเสมอที่สอดคล้องความต้องการของแรงงาน

3.1.1.4 แรงงานผู้สูงอายุ

จากผลการศึกษาเมื่อวิเคราะห์การปฏิบัติงานของแรงงานผู้สูงอายุมีข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาดังนี้ 1) ควรพัฒนาแรงงานผู้สูงอายุให้สามารถเป็นวิทยากรชุมชนในการให้การฝึกอบรมอบรม ในการให้ความรู้และสร้างภาวะผู้นำในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตยางพาราและการจัดการสวนยางจากประสบการณ์ตรงให้กับเกษตรกร และแรงงานครัวเรือนในชุมชน 2) ส่งเสริมกระบวนการหรือโครงการที่ชัดเจนเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของแรงงานครัวเรือนผู้สูงอายุ

3.1.2 ข้อเสนอแนะจำแนกตามขนาดพื้นที่ถือครองของครัวเรือน

เมื่อพิจารณาสัดส่วนระหว่างพื้นที่ถือครองกับจำนวนแรงงานครัวเรือน สามารถเสนอแนะแนวทางการใช้และพัฒนาแรงงานครัวเรือน โดยจากผลการศึกษาพบว่าแรงงานครัวเรือนเฉลี่ย 2.3 คน ความสามารถในการปฏิบัติงานในระบบการผลิตยางพารา 8.64 ไร่ต่อแรงงาน พื้นที่ถือครองเฉลี่ย 19.5 ไร่ ดังนั้นในการเสนอแนะการพัฒนาแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา ตามขนาดพื้นที่ถือครองนี้จะใช้ข้อมูลดังกล่าวเป็นฐานในการพิจารณาข้อเสนอแนะ

3.1.2.1 ขนาดพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 15 ไร่

ขนาดพื้นที่ถือครองกับจำนวนแรงงานเฉลี่ยมีพอเพียงไม่ขาดแคลน ครัวเรือนไม่จำเป็นต้องจ้างแรงงานจากภายนอกอีก ดังนั้นในกรณีนี้ 1) ควรใช้แรงงานครัวเรือนให้

เต็มที่ในกิจกรรมการผลิตยางพาราตั้งแต่ กิจกรรมปลูก การจัดการดูแลสวนยาง การกรีด และการตลาด ไม่ควรจ้างแรงงานจากภายนอก 2) พัฒนาความรู้และทักษะของแรงงานครัวเรือนอย่างสม่ำเสมอ 3) เนื่องจากกรณีนี้มีแรงงานเหลือควรส่งเสริมอาชีพให้กับแรงงานส่วนเกินเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครัวเรือนอีกทางหนึ่ง

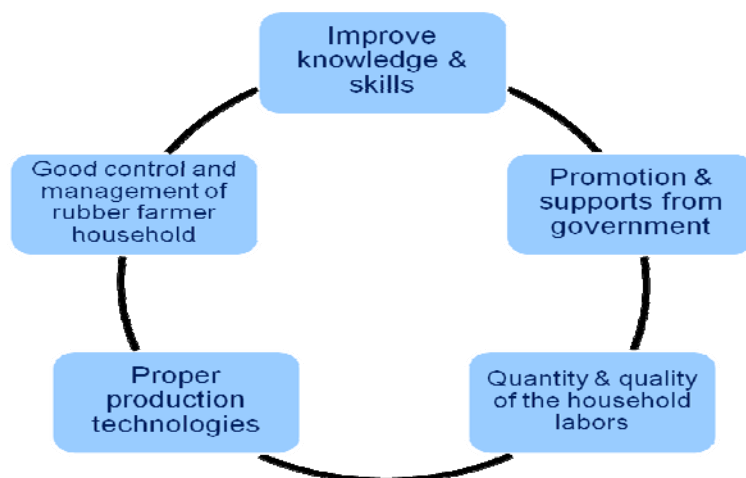
3.1.2.2 ขนาดพื้นที่ถือครอง 15-50 ไร่

ขนาดพื้นที่ถือครองมากและเกินความสามารถในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนดังนั้นในกรณีนี้ครัวเรือนควร 1) ใช้แรงงานทั้งแรงงานครัวเรือน และแรงงานจ้าง โดยแรงงานจ้างควรจ้างมาปฏิบัติการในกิจกรรมการกรีด และเก็บ และการใส่ปุ๋ย ส่วนกิจกรรมอื่นๆ แรงงานครัวเรือนควรปฏิบัติ 2) ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการดูแลสวนยางแก่แรงงานครัวเรือนสม่ำเสมอ 3) ฝึกอบรมในเรื่องทักษะการกรีดอย่างถูกวิธี ใช้ระบบกรีดที่มีความถี่ต่ำ การใส่ปุ๋ยอย่างถูกวิธี และการตลาด

3.1.2.3 ขนาดพื้นที่ถือครองมากกว่า 50 ไร่

ขนาดพื้นที่ถือครองมากและเกินความสามารถในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน กล่าวได้ว่าเป็นการถือครองสวนยางขนาดใหญ่ที่สามารถเชื่อมต่อกับภาคอุตสาหกรรมยาง และเป็นการทำสวนยางในลักษณะธุรกิจเต็มรูปแบบและจากการศึกษาพบว่าในสวนขนาดใหญ่นี้มีการบริหารจัดการเชิงธุรกิจแบบเต็มตัว ดังนั้นในกรณีนี้ครัวเรือนควร 1) ส่งเสริมให้มีการบริหารจัดการสวนแบบธุรกิจมีการจ้างแรงงานจากภายนอกอย่างเต็มที่ในเกือบทุกกิจกรรมการผลิตยกเว้นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการตลาดยังคงใช้แรงงานครัวเรือนอยู่ส่วนแรงงานครัวเรือนคอยควบคุมและกำกับอย่างใกล้ชิด 2) ให้ความรู้เกี่ยวกับบริหารจัดการสวนแบบมืออาชีพ และให้ความรู้เกี่ยวกับการทำแผนธุรกิจ 3) พัฒนาทักษะและความสามารถของแรงงานจ้างให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปประเด็นข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราดังแสดงในภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 ข้อเสนอแนะข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือน

จากภาพที่ 5.1 ข้อเสนอแนะข้อเสนอแนะแนวทางพัฒนาแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราของครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยางพาราประกอบด้วยประเด็นที่สำคัญ 5 ประเด็นคือ

- (1) พัฒนาและปรับปรุงทักษะความรู้ และความสามารถในการปฏิบัติงานของครัวเรือนเกษตรกรเพื่อการบริหารจัดการสวนยางพาราที่ดี(Best practice) โดยเฉพาะแรงงานเยาวชน
- (2) รัฐควรมีแผนและนโยบายเกี่ยวกับแรงงานภาคเกษตรที่ชัดเจนและสามารถลดหรือบรรเทา ปัญหาแรงงานครัวเรือนได้
- (3) ฝึกทักษะและความชำนาญ เช่น ทักษะในการกรีดยางพารา การทำยางแผ่นที่มีคุณภาพให้กับแรงงานครัวเรือน
- (4) สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการทำสวนยางพาราที่เหมาะสมที่สอดคล้องกับความสามารถของแรงงานครัวเรือน สามารถควบคุมและจัดการการผลิตและสามารถลดต้นทุนการผลิตได้
- (5) ให้ความรู้แก่ครัวเรือนที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการสวนที่ดี การตลาดที่เป็นธรรม แก่แรงงานครัวเรือนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติการสร้างอำนาจต่อรอง และสามารถลดต้นทุนการผลิตของตนเองได้ ผ่านกระบวนการกลุ่มในชุมชน

3.1.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- (1) ศึกษาสุขภาพของแรงงานครัวเรือนในการทำสวนยางพารา
- (2) ศึกษารูปแบบของแรงงานครัวเรือนที่ใช้แรงงานในการผลิตยางพาราในปัจจุบัน ตลอดจนศึกษาสัดส่วนความเป็นธรรมให้แก่แรงงานครัวเรือนและแรงงานจ้าง
- (3) งานวิจัยนี้ยังไม่มีการศึกษาการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในด้านอื่นๆ นอกเหนือจากการปฏิบัติงานในสวนยางพารา ซึ่งควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นดังกล่าว เพื่อเป็นแนวทางในการใช้แรงงานครัวเรือนในด้านอื่นๆต่อไป

บรรณานุกรม

กฤษฎา ศักดิ์ศรี. 2530 . จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพฯ: นิยมวิทยา.

เกตุอร ทองเครือ และอำไพพงษ์ เกาะเทียน. 2546. การปลูกยางพารา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2547. คุณลักษณะสำคัญที่พึงประสงค์ของคนไทยตามแต่ละช่วงวัย. กรุงเทพฯ: องค์การค้าของคุรุสภา

เกษม วัฒนชัย. 2544. มิติและระดับของสุขภาพ. นโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพการพัฒนาระบบ การประเมินผลกระทบสุขภาพในประเทศไทย:4.

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. 2544. ประชาสัมพันธ์กับสุขภาพ. สำนักงานนโยบายและแผนสาธารณสุข กรมสุขภาพจิตกระทรวงสาธารณสุข: 127.

งามพิศ สัตย์สงวน. 2543. หลักสูตรมนุษยวิทยาวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิราพร ตั้งกิจประภาพร. 2532. จิตวิทยาเบื้องต้น. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ฉัตร ชำชอง. 2552. หลักการจัดการฟาร์ม. กรุงเทพฯ: เฉลิมชัยการพิมพ์.

ชัยทัศน์ เกื้อกิม. 2544. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูพลศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาใน จังหวัดนครศรีธรรมราช, วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต สาขาพลศึกษา, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ชุมสินธุ์ ทองมิตร. 2549. ดันยางจะได้รับป้อนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดได้อย่างไร. The rubber International 8(9): 86-89.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2544. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ :
เฟื่องฟ้าพรินต์ติ้ง.
- ชูชาติ อุรัมภรณ์ และนภดล พีระเสถียร. 2539. อนาคตแรงงานไทย:ปัญหาและแนวทางแก้ไข.
ว. เศรษฐกิจ ธนาคารกรุงเทพจำกัด(มหาชน). 28 (พฤษภาคม): 23-26.
- โชคชัย อนนทชัย. 2531. ปัญหาและระบบกริดที่เหมาะสมกับชาวสวนยางขนาดเล็กในประเทศไทย.
ใน รายงานการประชุมวิชาการเทคโนโลยีของไทย- ฝรั่งเศส ครั้งที่ 1. ระหว่างวันที่ 15-17
เมษายน 2531 ณ โรงแรมฮิลตัน กรุงเทพ.
- โชคชัย อักษรนันท์. 2541. ปัญหาแรงงานไทย. ว. รัฐสภา. 46(กุมภาพันธ์): 1-8.
- ณรงค์ เส็งประชา. 2538. มนุษย์กับสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์
- ดำรงศักดิ์ ชัยสนิท . 2538. จิตวิทยาธุรกิจเบื้องต้น. สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพณิชยการพระนคร.
- ถวิล ธาราโกชนัน. 2536. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : โอ เอส พรินต์ติ้ง เฮ้าส์.
- ทับทิม วงศ์ประยูร และดวงดา สราญรัมย์. 2535. เศรษฐศาสตร์จุลภาค1 . กรุงเทพฯ: วีเจ พรินต์ติ้ง
- บริษัท แอ็ดวันซ โกลบอล จำกัด. 2547. รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการวิจัยเรื่อง การคุ้มครอง
แรงงานในภาคเกษตรสาขาเพาะปลูก.
- ปัญญา สมบูรณ์สุข , อภิญญา จันทร์เจริญ. 2538. รายงานการวิจัยเรื่อง การเคลื่อนย้ายแรงงานใน
จังหวัดสงขลา : กรณีศึกษาแรงงานการกรีดยางพาราและการทำยางแผ่นในสวนยางพารา
ของเกษตรกรที่พื้นสงเคราะห์จากสำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางในอำเภอ
หาดใหญ่ และนาทวี จังหวัดสงขลา, ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ,
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- ปัญญา สมบูรณ์สุข, ปริญญา เฉิดโฉม, ปรีตล พรหมมี และรจเรช หนูสังข์. 2547. การปรับตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางใน ระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจครัวเรือน ในภาคใต้ ประเทศไทย. ใน รายงานการสัมมนาาระบบเกษตรแห่งชาติครั้งที่ 3: ผู้ระบบอาหารที่ปลอดภัย สร้างมูลค่าเพิ่ม และใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน. ระหว่างวันที่ 9-11 พฤศจิกายน 2547 ณ โรงแรมปางสวนแก้ว จ. เชียงใหม่. : 95-109.
- ปัญญา สมบูรณ์สุข, ไชยยะ คงมณี, กนกพร ภาชีรัตน์, และพรพรรณ แซ่ห่อ่ง. 2551. รายงานความก้าวหน้า ครั้งที่ 2 (เมษายน-กันยายน 2551) โครงการวิจัย ผลของการปรับปรุงระบบกรี๊ดต่อเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวสวนยางขนาดเล็ก. สงขลา: คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ประยูร สืบสาย. 2541. บทบาทของแรงงานต่อการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจสาขาต่างๆในประเทศไทย ปริญญาวิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต(เศรษฐศาสตร์), สาขาเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ประวิทย์ พัฒม. 2542. แรงงานไทยเป็นอย่างไรในปี 2541. ว. ดอกเบี๋ย. 16 (มกราคม): 106-108
- ประเวศ ะเสี. 2537. วัฒนธรรมกับการพัฒนา. กรุงเทพฯ: คุรุสภาลาดพร้าว.
- ปัญญาพล บุญชู. 2533. การส่งเสริมการเกษตรโดยการวิจัยระบบการทำฟาร์ม. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ปัญญา หิรัญรัมย์. 2520. ความรู้พื้นฐานการศึกษาการเกษตร. กรุงเทพฯ: อักษรสัมพันธ์.
- พิชิต สพโชค. 2547. การเพิ่มผลผลิตยางหลังการผลัดใบโดยการหยุดพักกรี๊ดและใช้สารเคมีเร่งน้ำยางเมื่อเปิดกรี๊ด.กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร สถาบันวิจัยยาง.
- พิศมัย จันทูมา, อารักษ์ จันทูมา, Gohet,E. และThaler,P..2529. ระบบกรี๊ดสองรอยกรี๊ด. ว.สารยางพารา 22-27: 47-61

บรรณานุกรม (ต่อ)

ไพศาล เหล่าสุวรรณ, ไพศาล เหล่าสุวรรณ, อีบรอเฮม ยีดำ, ปิติ ศรีปานะ, พิทยา ศิริสงคราม และอัครพล ทองสมศรี. 2530. รายงานวิจัยโครงการระบบปลูกพืช เรื่องการศึกษาการปลูกพืชแซมยาง.มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

พัฒน์ชาติ ชูโตและคณะ. 2545. โครงการทักษะการทำงานของแรงงานไทย: มุมมองจากนายจ้างคนงาน และหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดน่าน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพชรน้อย สิงห์ช่างชัย, ฐิตติพร อิงคถาวรวงศ์, กิติ วัฒนส์สวัสดิ์นันทน์และ สุวรรณษาจาละ. 2542.

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะสุขภาพของแรงงานหญิงย้ายถิ่นในโรงงานอุตสาหกรรมยางพารา จังหวัดสงขลา, คณะพยาบาลศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ผิงไพร ไชยมุติ. 2545. ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร: กรณีศึกษาเกษตรกรผู้ปลูกผัก ตำบลบางเหรียง อำเภอควนเนียง จังหวัดสงขลา, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์(สำเนา)

มณีมัย ทองอยู่. 2542. ปัจจัยที่มีผลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงาน จากภาคเกษตรกรรม เข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดลำพูน, วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ยุพินพรรณ ศิริวัชานุกูล. 2540. จิตวิทยาการพัฒนาชนบท. ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2542. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

รจเรช หนูสังข์. 2549. การปรับตัวด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรชาวสวนยาง ในระบบการทำฟาร์มสวนยางขนาดเล็กที่มีกิจกรรมการทำาร่วม ในตำบลเขาชัยสน อำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง, วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ ,มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- วิชาการเกษตร, กรม. 2543. เกษตรคดีที่เหมาะสมสำหรับยางพารา. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- วิชาการเกษตร, กรม. สถาบันวิจัยยาง. 2547. ผลงานวิจัยและพัฒนายางพาราปี 2537-2546.
สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร.
- วิชาการเกษตร, กรม. 2550. พื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกยาง .วารสารยาง.ฉบับที่1 ปีที่ 28 (มกราคม-เมษายน 2550) 5-6.
- วิทยา เจียรพันธ์ และอรุณวรรณ วงศ์มณีโรจน์ . 2536. กระบวนการอพยพแรงงานของเกษตรกรชนบท ท. เพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 35, (เมษายน): 35-47.
- ยุทธ ดาวลัย. 2543. การตัดสินใจในการใช้วิธีการตัดยางระหว่างการใช้วิธีเจาะต้นยางโดยใช้ก๊าซเร่งน้ำยากับการใช้มีดกรีดยางของเกษตรกรชาวสวนยางพารา จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- แววสุดา หนูไธ. 2542. ศึกษาวัฒนธรรมการทำงานของชาวสวนยางพาราในตำบลทับช้าง อำเภอนาทวี จังหวัดสงขลา ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, วิชาเอกไทยคดีศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ศิริจิต พุ่งหว่า, สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล, อาเว มะแส, และสมยศ พุ่งหว่า. 2532. ระบบการทำฟาร์ม : ระบบข้าวนาปี-การปลูกผัก-การทำสวนยางหมู่ที่ 8 ตำบลบางเหรียง กิ่งอำเภอกวนเนียง จังหวัดสงขลา. สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศิริจิต พุ่งหว่า, บัญชา สมบูรณ์สุข, และพิษณุ คำรัตน. เศรษฐกิจ-สังคมและวัฒนธรรมการปฏิบัติงานในสวนยางพาราที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาวะและคุณภาพชีวิตของเกษตรกร อ.สะเดา จ. สงขลา. สงขลา: คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศรีบงอร สุวรรณพานิช. 2549. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักศึกษาสถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตกระบี่. โครงการวิจัยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเนื่องในวโรกาสทรงครองสิริราชครบ 60 ปี. กระบี่ : สถาบันการพลศึกษา.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สงวน สุทธิเลิศอรุณ. 2529. ทฤษฎีและปฏิบัติการทางจิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต.
- สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์. 2551. คุณภาพแรงงานไทย (An Overview of Thailand's Quality of Labour) ในการสัมมนาวิชาการเรื่อง ผู้การเติบโตอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน วันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2551 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี มูลนิธิชัยพัฒนาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
- สถาบันวิจัยยาง กรมวิชาการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2547. ข้อมูลวิชาการยางพารา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2551. โครงการศึกษาวิจัยเชิงลึกเรื่องแรงงานในสถานประกอบการขนาดย่อมและขนาดเล็ก สำหรับสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน.
- สมพงษ์ เกษมสิน. 2521. การบริหาร. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สมยศ พุ่มหว่า และศิริจิต พุ่มหว่า. 2537. วิวัฒนาการและการปรับเปลี่ยนของระบบสังคมเกษตร การผลิตยางพาราบริเวณชายฝั่งตะวันตกของกลุ่มทะเลสาบสงขลา. สงขลา : ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมยศ พุ่มหว่า และศิริจิต พุ่มหว่า. 2537. ภาพรวมของระบบสังคมเกษตรการผลิตยางพาราอำเภอเขาชัยสน จังหวัดพัทลุง. สงขลา : ภาควิชาพัฒนาการเกษตร คณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สมยศ พุ่มหว่า. 2543. ระบบสังคมเกษตร: ข้อเสนอเชิงแนวคิดที่ได้จากการวิจัยในภาคใต้. รายงานการสัมมนาระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 1 ณ โรงแรมหลุยส์ เทเวร์น หลักสี่ กรุงเทพฯ 15-17 พฤศจิกายน 2543 :341-347.
- สวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน, กรม. 2544. แรงงานหญิงและเด็ก. กรุงเทพฯ : กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุโขทัยธรรมธิราช, มหาวิทยาลัย. 2541. ประชากรศาสตร์และประชากรวิทยา. นนทบุรี:
สาขาเศรษฐศาสตร์หน่วยที่ 3
- สุดใจ ชุมนมณี. 2539. คุณลักษณะของแรงงานตามความต้องการของสถานประกอบการ ใน 3
จังหวัดภาคใต้. วิทยานิพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุนันท์ธนา แสนประเสริฐ. 2540. วิถีชีวิตของผู้ประกอบการค้าแผงลอยจำหน่ายอาหารในเขต
เทศบาลเมืองลพบุรี หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม). สถาบันบัณฑิต
พัฒนบริหารศาสตร์.
- สุภา แก้วบริสุทธิ์. 2547. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตเกษตรกรชาวสวนยางพาราจังหวัด
สงขลา วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลอนามัยชุมชน
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุภางค์ จันทวานิช. 2537. วิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันทา พรหมมัญญ. 2539. การเปลี่ยนแปลงการทำสวนยางพารา และผลกระทบต่อชาวบ้านใน
อำเภอนาบอนจังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตไทยคดีศึกษา.
มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุมาลี ปิตยานันท์. 2535. เศรษฐศาสตร์แรงงาน. กรุงเทพฯ : คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา
วิทยาลัย.
- สุมาลี วรรณรัตน์. 2537. การใช้การศึกษาและการพัฒนาเพื่อยับยั้งการย้ายถิ่นของสตรีชนบท
ภาคเหนือวิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการศึกษานอกระบบ
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุมิตรา ศิลปะอนันต์. 2544. . การคาดประมาณขนาดกำลังแรงงานในสาขาเกษตรของประเทศไทย
ในปี พ.ศ. 2540-2549 . วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์)
สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (สำเนา).

บรรณานุกรม (ต่อ)

- สุรจิต ภูภักดี และสุวัฒน์ วีระพงษ์ธนากร. 2537. การวิเคราะห์ระบบฟาร์มวนเกษตรที่มียางพารา เป็นพืชหลัก กรณีศึกษาแปลงยางพาราในจังหวัดอุบลราชธานี. อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- เสริมศักดิ์ รักบำรุง. 2543. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายแรงงานจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ในระบบการผลิตยางพาราอำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- เสาวนิจ รัตนวิจิตร นิจอมนันต์ชัย. 2547. การปลูกฝังคุณธรรมความซื่อสัตย์ชุมชนพุทธ คริสต์ อิสลาม. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ลำเนาวิ ขจรศิลป์. 2529. แนวแนวอาชีพในสถาบันอุดมศึกษา. นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ .
- อภิพรรณ พุภักดี. 2541. ระบบการปลูกพืชและระบบการทำฟาร์ม ใน หลักการผลิตพืช. หน้า 199-220. นครปฐม : โรงพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน.
- อยุทธ์ นิสสภา, อิบรอเฮม ยีดำ และสมยศ หุ่นหว่า. 1994. แนวทางการศึกษาและพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพในสวนยาง. *Journal of ecology* 1 (21): 45-60.
- อัจฉริยา สุกใส. 2550. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้ประกอบอาชีพรับจ้างกรีดยางพารา ตำบลโคกสัก อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง. สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อรอนงค์ รัชญะวัน. 2539. การแนะแนวอาชีพ. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- Charoenwatana, T. 1988. New approaches for universities in rural development. *Innotech Journal* 22 : 25-40.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Devendra, C. and Thomas, D. 2002. Smallholder farming systems in Asia. *Agricultural Systems* 71 (2002): 17–25.
- Dixon, J. M. and Upton, M. 1994. *Methods of micro-levels analysis for agricultural programmes and policies*. Rome : Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Dixon, J. M., Gulliver, A. and Gibbon, D. 2001. *Farming systems and poverty : Improving farmers' livelihoods in a changing world*. Rome and Washington D.C : Food and Agriculture Organization of the United Nations and World Bank.
- FAO. 1992. *Sociological analysis in agricultural investment project design*. Rome : Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Gohet, E. and Chantuma, P. 2004. Double cut alternative tapping system (DCA): Towards improvement of yield and labour productivity of Thailand rubber smallholdings. CIRADCP, CIRAD . Thailand, Doras Centre, Bangkok and Chachoengsao Rubber Research Center. Chachoengsao, Thailand.
- McConnell, C.R., and Stanley L. B. 1989. *Contemporary Labor Economics*, Second Edition. McGraw-Hill International Editions, McGraw-Hill Book Co., Singapore.
- McConnell, D. J. and Dillon, J. L. 1997. *Farm management for Asia : A systems approach*. Rome : Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Peter' V.A. and Michael, T.R. 1992. *Fundamentals of farm business management*. Today offset Printer. India.
- Robertson, C.A. 1971. *An Introduction Agricultural Production and Farm Management*. Delhi : Agricultural Economics Research Center, University of Delhi.

บรรณานุกรม (ต่อ)

- Somboonsuke, B. Ganesh, P.S. and Demaine, H. 2002. Rubber-based farming system in Thailand: problems potential solution and constraints. Journal of Rubber Development. 21, 85-113.
- Somboonsuke B., Demaine, H. and Shivakoti, G. P. 2002. Rubber-based farming system in Thailand : Problems, potential solution and constraints. Rural Dev. Journal 21, : 86-117.
- WHO QOL Group. 1996. "Interoduction, Administration, Scoring and Generie Version of the Assessment, Field Verson" WHO QOL-BREF. WHO Geneva.
- Thomson,W. 1990. On the non existence of envy-free and egalitarian-equivalent allocations in economies with indivisibilities. Economics Letters. Elsevier. 34, (November) 227-229.
- Trebuil, G., นาย พันธุมนาวิณ, กิตติ สิมศิริวงษ์, ผ่องพรรณ ตริยมงคลกุล และ นิตยา เงินประเสริฐศรี. 2535. ระดับถาวรภาพของระบบการทำฟาร์มกับการสั่งสมทุนการผลิต: การวิเคราะห์จากความแตกต่างของเกษตรกรใน อ.ไทรโยค จ.กาญจนบุรี. ใน รายงานการสัมมนา ระบบการทำฟาร์ม ครั้งที่ 9. ระหว่างวันที่ 24-27 มีนาคม 2535 ณ โรงแรมภูเก็ตเมอร์ลิน จ.ภูเก็ต. 304-312. <http://www.mcc.cmu.ac.th/Seminar/pdf/448.pdf>. (สืบค้นเมื่อ 15 เมษายน 2554).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์รายบุคคล

งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพาราในจังหวัดสงขลา

แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนเกษตรกร

ตอนที่ 2 ข้อมูลประชากร วิวัฒนาการการใช้แรงงานและประเด็นแรงงาน

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือน

ตอนที่ 4 การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน

วันที่สำรวจ:/...../.....

ชื่อ สกุล:

ที่อยู่:

สถานที่สัมภาษณ์: เวลา:ผู้สัมภาษณ์.....

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของครัวเรือนเกษตรกร

1. อายุ.....ปี

2. เพศ

1. ชาย 2. หญิง

3. ระดับการศึกษาสูงสุด จำนวนปีศึกษาปี

1. ประถมศึกษาปีที่ 6 2. ประถมศึกษาปีที่ 4 3. มัธยมศึกษาปีที่ 3
 4. มัธยมศึกษาปีที่ 3 5. ประกาศนียบัตร 6.ปริญญาตรี
 7. ปริญญาโท 8. อื่นๆ ระบุ

4. ศาสนา

1. พุทธ 2. อิสลาม 3. คริสต์ 4. อื่นๆ ระบุ.....

5. สถานะ

1. โสด 2. แต่งงาน 3. หย่าร้าง 4. หม้าย

6. อาชีพหลัก

☐ 1. ยางพารา	☐ 2. ไม้ผล ระบุ.....
☐ 3. ทำนา	☐ 4. ทำไร่ระบุ.....
☐ 5. เลี้ยงสัตว์ ระบุ.....	☐ 6. ประมง ระบุ.....
☐ 7. ค้าขาย ระบุ.....	☐ 8. ราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ ระบุ.....
☐ 9. อื่นๆ ระบุ.....	

7. อาชีพรอง

☐ 1. ยางพารา	☐ 2. ไม้ผล ระบุ.....
☐ 3. ทำนา	☐ 4. ทำไร่ระบุ.....
☐ 5. เลี้ยงสัตว์ ระบุ.....	☐ 6. ประมง ระบุ.....
☐ 7. ค้าขาย ระบุ.....	☐ 8. ราชการ/เจ้าหน้าที่รัฐ ระบุ.....
☐ 9. อื่นๆ ระบุ.....	

8. ประสบการณ์ทางการเกษตรปี

9. ภูมิลำเนา:

☐ 1. ท้องถิ่นหรือเกิดในหมู่บ้าน	☐ 2. อพยพมาจากที่อื่น ระบุ.....

10. ถ้าอพยพ ไปรกระบุสถานที่หรือภูมิลำเนาเดิม:

☐ 1. หมู่บ้านอื่นหรืออำเภออื่นๆ	☐ 2. จังหวัดอื่นในภาคใต้ ระบุ.....
☐ 3. จังหวัดอื่นในประเทศไทย ระบุ.....	☐ 4. ประเทศอื่นๆ ระบุ.....

11. ครอบครัวอาศัยอยู่ในหมู่บ้านนานปี

12. โปรดอธิบายเหตุผลอะไรที่พ่อแม่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในหมู่บ้านนี้? หรือถ้าอพยพมาจากท้องถิ่นอื่นทำไมคุณเลือกที่จะตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านนี้(ระบุ)

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ข้อมูลประชากร วิวัฒนาการการใช้แรงงานและประเด็นด้านแรงงาน

13. โปรดระบุรายละเอียด สมาชิกครอบครัวในปัจจุบัน

สมาชิกครัวเรือน	ชาย(คน)	หญิง (คน)	อาชีพ กิจกรรม ของแต่ละคน	ทั้งหมด (คน)
0-14 ปี				
15 – 24 ปี				
25 – 35 ปี				
35 – 59 ปี				
> 60 ปี				
ทั้งหมด				

14. จำนวนแรงงานที่เป็นสมาชิกในครอบครัว: จำนวนแรงงานในครัวเรือนทั้งหมด คน

- แรงงานภาคเกษตรทั้งหมด คน: ชายคน, หญิงคน
 - แรงงานภาคเกษตรทำงานฟาร์มตนเองคน: ชายคน, หญิงคน
 - แรงงานรับจ้างภาคเกษตรคน: ชายคน, หญิงคน
- แรงงานนอกภาคเกษตรทั้งหมดคน: ชายคน, หญิงคน

15. โปรดระบุประเภทของแรงงานที่ใช้ในฟาร์ม(เลือกได้มากกว่า 1 คำตอบ)

1. แรงงานครัวเรือน 2. แรงงานประจำ 3. แรงงานจ้างชั่วคราว
4. แรงงานแลกเปลี่ยน 5. แรงงานแบ่งผลผลิต

16. แรงงานครัวเรือนมีเพียงพอสำหรับระบบฟาร์มของครัวเรือนหรือไม่?

- ไม่เพียงพอ เพียงพอ

- ถ้าไม่เพียงพอ มีวิธีการจัดการอย่างไร? (ระบุ)

.....

.....

17. สมาชิกครัวเรือนที่ทำงานนอกภาคเกษตร (Non-farm) (ถ้ามี)

ความสัมพันธ์กับ ครอบครัว	อายุ (ปี)	อาชีพ	ปีที่เริ่ม ทำงาน(ปี)	ทำงานที่ ไหน	รายได้ (บาท/เดือน)	เหตุผลของการทำงาน นอกภาคเกษตร
1						
2						
3						
4						
5						

18. ในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมา มีสมาชิกในครัวเรือนมีการเคลื่อนย้ายเข้าหรือออก (Labor mobility from/to family) จากครัวเรือนหรือไม่? (ถ้าไม่มีข้ามไปข้อ 21)

ไม่มี ใช่ เพราะสาเหตุอะไร

.....

19. ถ้าใช่ โปรดระบุ ประวัติการเคลื่อนย้ายแรงงาน (Labor mobility) ในครัวเรือน

ความสัมพันธ์ กับครอบครัว	อายุ (ปี)	อาชีพก่อน เคลื่อนย้าย	ปีที่ เคลื่อนย้าย	อาชีพหลัง เคลื่อนย้าย	ปีที่เคลื่อนย้าย กลับสู่หมู่บ้าน	ทำงานที่ ไหน	เหตุผลของการ เคลื่อนย้ายแรงงาน

20. การเคลื่อนย้ายของแรงงาน (Labor mobility) ในครัวเรือนมีผลกระทบต่อระบบฟาร์มของคุณหรือไม่? ไม่มี ใช่

- ถ้าใช่ โปรดอธิบายการเคลื่อนย้ายของแรงงานในครัวเรือนมีผลกระทบต่อระบบฟาร์มของคุณอย่างไร? (ระบุ)

.....

21. โปรดอธิบาย ประวัติการรับจ้างนอกฟาร์ม (Off farm) ในครัวเรือนของท่าน (ถ้ามี) (ถ้าไม่มีข้ามไปข้อ 23)

ความสัมพันธ์กับครอบครัว	อายุ (ปี)	อาชีพนอกฟาร์ม	ระยะเวลาทำงาน (ปีที่เริ่ม-สิ้นสุด)	ชั่วโมงทำงานต่อวัน (ชม)	วันทำงานต่อปี (วัน)	รายได้ (บาท/ปี)

หมายเหตุ; แรงงานจ้างประจำ (PL), แรงงานชั่วคราว (TL), แรงงานแลกเปลี่ยน (BL), แรงงานแบ่งผลผลิต (SL)

22. ถ้ามีแรงงานในครัวเรือนรับจ้างนอกฟาร์ม (Off-farm) เพราะเหตุผลอะไร? (ระบุ)

.....

23. โปรดระบุ ประวัติการรับจ้างนอกฟาร์มประเภทการกรีดยางรับจ้าง (sharetapping labour) ของสมาชิกในครัวเรือน (ถ้ามี) (ถ้าไม่มีข้ามไปข้อ 25)

ช่วงเวลาทำงาน (ปีเริ่ม-สิ้นสุด)	จำนวนแรงงาน (คน ช/ญ)	พื้นที่กรีดยาง (ไร่)	ที่ไหน	ชั่วโมงทำงานต่อวัน (ชม)	วันทำงานต่อปี (วัน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก/วัน)	รายได้ (บาท/ปี)	ความสัมพันธ์กับเจ้าของสวน

24. เพราะเหตุผลอะไรที่คุณตัดสินใจรับจ้างกรีดยาง นอกสวนยางของตนเอง (Off-farm tapper) ?

(ระบุ).....

25. ในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมา มีสมาชิกในครัวเรือนมีการอพยพออก (Labor migration) จากครัวเรือนหรือไม่? (ถ้าไม่มีข้ามไปข้อ 29)

ไม่มี ใช่ เพราะสาเหตุอะไร

.....

26. ถ้าใช่ โปรดระบุประวัติการอพยพแรงงาน (Labor migration) ในครัวเรือน (ถ้ามี)

ความสัมพันธ์กับครอบครัว	อายุ (ปี)	อาชีพหลักอพยพแรงงาน	ปีที่อพยพออกจากหมู่บ้าน (ปี)	แรงงานอพยพไปที่ไหน	เหตุผลของการอพยพแรงงาน

27. การอพยพของแรงงาน (Labor migration) ในครัวเรือนมีผลกระทบต่อระบบฟาร์มของคุณหรือไม่? ไม่มี ใช่

ถ้าใช่ โปรดอธิบายการอพยพของแรงงานในครัวเรือนมีผลกระทบต่อระบบฟาร์มของคุณอย่างไร? (ระบุ)

.....

.....

.....

28. โปรดอธิบาย เหตุการณ์หรือปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อการเคลื่อนย้าย (Mobility) อพยพ (Migration) หรือ ทำงานนอกฟาร์ม (Off farm) ของแรงงานในครัวเรือน?

ปี	เหตุการณ์	ผลลัพธ์หรือผลกระทบที่มีต่อการเคลื่อนย้าย (mobility) อพยพ (Migration) หรือ ทำงานนอกฟาร์ม (Off farm)

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่เป็นเงื่อนไขในการตัดสินใจใช้แรงงานครัวเรือน

29. จำนวนแรงงานของฟาร์ม

29.1 ประเภทของแรงงานที่ใช้ในฟาร์ม

กิจกรรม	แรงงาน ครัวเรือน (คน)	แรงงาน จ้างประจำ (คน)	แรงงานจ้าง ชั่วคราว (คน)	แรงงาน แลกเปลี่ยน (คน)
☐ ทำสวนยางพารา				
☐ ทำสวน(ระบุ)				
☐ ทำนา				
☐ ทำไร่(ระบุ).....				
☐ เลี้ยงสัตว์(ระบุ).....				
☐ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ(ระบุ)....				
☐ อื่นๆ (ระบุ).....				

29.2 ค่าจ้างแรงงาน

กิจกรรม	แรงงาน ครัวเรือน (บาท/เดือน)	แรงงานจ้าง ประจำ (บาท/เดือน)	แรงงานจ้าง ชั่วคราว (บาท/เดือน)	แรงงาน แลกเปลี่ยน (บาท/เดือน)
☐ ทำสวนยางพารา				
☐ ทำสวน(ระบุ)				
☐ ทำนา				
☐ ทำไร่(ระบุ).....				
☐ เลี้ยงสัตว์(ระบุ).....				
☐ อื่นๆ (ระบุ).....				
☐ แรงงานนอกฟาร์ม				

29.3 ท่านคิดว่าจำนวนแรงงานที่ใช้ในการผลิตพอเพียงในระดับใด

- 1.เพียงพอมากที่สุด 2.เพียงพอมาก 3.เพียงพอปานกลาง
 4.เพียงพอน้อย 5.ไม่เพียงพอ

29.4 สาเหตุที่จำนวนแรงงาน ไม่เพียงพอหรือขาดแคลน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 1.จำนวนแรงงานในครัวเรือนมีน้อย 2.ไม่มีเงินเพียงพอจ่ายค่าจ้าง
- 3.แรงงานจ้างหายาก 4.การอพยพของแรงงานไปสู่ภาคการผลิตอื่น
- 5.ภาคการผลิตอื่น ๆ มีค่าจ้างสูงกว่า 6.อื่นๆ (ระบุ).....

30. ลักษณะการถือครองที่ดิน

- จำนวนพื้นที่ทั้งหมดไร่ พื้นที่การเกษตรโดยได้ทำเปล่า ไร่
- จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรไร่ พื้นที่ว่างเปล่าไร่
- พื้นที่การเกษตรที่เป็นเจ้าของไร่ เอกสารสิทธิ์
- พื้นที่การเกษตรโดยการเช่าไร่ ลักษณะค่าเช่า

31. รายได้ของครัวเรือน บาท/ปี

- รายได้จากฟาร์ม บาท/ปี
- รายได้จากสวนยาง..... บาท/ปี
- รายได้จากฟาร์มอื่นๆ บาท/ปี
 - 1) ระบุบาท/ปี
 - 2) ระบุบาท/ปี
 - 3) ระบุบาท/ปี
- รายได้นอกฟาร์ม บาท/ปี

32 . รายจ่ายของครัวเรือน บาท/ปี

32.1 รายจ่ายในฟาร์ม..... บาท/ปี

32.1.1 รายจ่ายในสวนยาง..... บาท/ปี

32.1.2 รายจ่ายในฟาร์มอื่นๆ บาท/ปี

1) ระบุ บาท/ปี

2) ระบุ บาท/ปี

3) ระบุ บาท/ปี

32.2 รายจ่ายนอกฟาร์ม..... บาท/ปี

33. เงินออมของครัวเรือนในปัจจุบัน บาท

ตอนที่ 4 การปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือน

ส่วนที่ 1 แรงงานปลูกยางพารา(ช่วงอายุยาง0-1 ปี)

34.ท่านมีประสบการณ์ในการทำสวนยาง.....ปี

35.การเตรียมพื้นที่ปลูกยาง

(1)วิธีการ โคนสวนยางพารา..... ใช้แรงงาน(ในหรือนอกครัวเรือน).....

ใช้เวลา.....(กี่วัน กี่ชั่วโมง)

ค่าจ้าง.....(บาท/วันหรือ/เดือน)

กรณีใช้แรงงานจ้าง แรงงานมาจากแหล่งใด.....

(2) การวางแผนปลูกใช้แรงงาน(ในหรือนอกครัวเรือน).....

ใช้เวลา.....(กี่วัน กี่ชั่วโมง)

ค่าจ้าง.....(บาท/วันหรือ/เดือน)

กรณีใช้แรงงานจ้าง แรงงานมาจากแหล่งใด.....

(3)การปักหมบใช้แรงงาน(ในหรือนอกครัวเรือน).....

ใช้เวลา.....(กี่วัน กี่ชั่วโมง)

ค่าจ้าง.....(บาท/วันหรือ/เดือน)

กรณีใช้แรงงานจ้าง แรงงานมาจากแหล่งใด.....

(4)การขุดหลุมหรือเตรียมหลุมปลูก

โดยวิธีใด..... ใช้แรงงาน(ในหรือนอกครัวเรือน).....

ใช้เวลา.....(กี่วัน กี่ชั่วโมง)

ค่าจ้าง.....(บาท/วันหรือ/เดือน)

กรณีใช้แรงงานจ้าง แรงงานมาจากแหล่งใด.....

(5) การปลูกยางพาราในหลุมปลูก

โดยวิธีใด..... ใช้แรงงาน(ในหรือนอกครัวเรือน).....

ใช้เวลา.....(กี่วัน กี่ชั่วโมง)

ค่าจ้าง.....(บาท/วันหรือ/เดือน)

กรณีใช้แรงงานจ้าง แรงงานมาจากแหล่งใด.....

(6) อื่นๆ ระบุใช้แรงงานในหรือนอกครัวเรือน ใช้เวลาที่วัน กี่ชั่วโมง ค่าจ้าง

(ระบุ)

36. ข้อมูลทั่วไปของการผลิตยางพารา

รายการ	แปลง 1	แปลง 2	แปลง 3
พื้นที่ปลูก (ไร่)			
ชื่อพันธุ์ยาง			
ระยะปลูก			
จำนวนต้นต่อไร่			
ลักษณะการปลูกพืช(เชิงเดี่ยว/วนเกษตร)			
ชนิดของดิน			
ลักษณะพื้นที่สวนยาง(1.พื้นที่ลาดชัน/ภูเขา 2.พื้นที่ ลูกคลื่นลอน/ควน 3.พื้นที่ราบ)			
วัสดุปลูก(ขี้เถ้า/ตาเขี้ยว/เพาะกล้า)			
การสงเคราะห์จากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง (ใช่/ไม่ใช่)			
สวนยางของท่านเปิดกรีดเมื่ออายุ			
ปีพ.ศ. ที่เปิดกรีด			
ผลผลิตเฉลี่ยระยะเริ่มต้น (กก./ไร่)			
อายุปัจจุบัน (ปี)			
ผลผลิตเฉลี่ยปัจจุบัน (กก./ไร่)			

ส่วนที่ 2 รายงานจัดการผลิต(ช่วงอายุ2-เปิดกรีดยางพารา และช่วงเปิดกรีดแล้ว)

37 .รายงานจัดการผลิต

รายการ	แปลง 1	แปลง 2	แปลง 3
1. ปุ๋ยเคมี (ระบุ; N:P:K)			
1.1 ความถี่ของการใช้ (ครั้ง/ปี)			
1.2 เวลาที่ใช้(ชม.)			
1.3 เป็นแรงงานในครัวเรือนหรือแรงงานจ้าง			
1.2 ปริมาณการใช้ (กก./ไร่)			
2. ปุ๋ยอินทรีย์ (ระบุ)			
2.1 ความถี่ของการใช้ (ครั้ง/ปี)			
2.2 ปริมาณการใช้ (กก./ไร่)			
2.3เวลาที่ใช้(ชม.)			
2.4เป็นแรงงานในครัวเรือนหรือแรงงานจ้าง			
3. โรคหรือแมลงศัตรูพืช (มี / ไม่มี)			
3.1 วิธีการจัดการ (ระบุ.)			
3.2 ความถี่ในการจัดการ(ครั้ง/ปี)			
3.3 ปริมาณการใช้ (...../ไร่)			
3.4 เวลาที่ใช้(ชม.)			
3.5 เป็นแรงงานในครัวเรือนหรือแรงงานจ้าง			
4. วัชพืชในสวนยาง (มี / ไม่มี)			
4.1 วิธีการจัดการ (ระบุ.)			
4.2 ความถี่ในการจัดการ(ครั้ง/ปี)			
4.3 ปริมาณการใช้ (...../ไร่)			
4.4 เวลาที่ใช้(ชม.)			
4.5 เป็นแรงงานในครัวเรือนหรือแรงงานจ้าง			
5. การตัดแต่งกิ่ง (มี / ไม่มี)			
5.1 เวลาที่ใช้(ชม.)			
5.2เป็นแรงงานในครัวเรือนหรือแรงงานจ้าง			
6. ปัญหาไฟไหม้ในฤดูร้อน (มี / ไม่มี)			

38. การดูแลและจัดการสวนอื่นๆระบุ

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3 แรงงานกรีดยางพาราและแรงงานขายผลิต

39. โปรดอธิบายการใช้แรงงานในฟาร์ม (ในปัจจุบัน)

39.1 กรีดยางด้วยแรงงานครัวเรือน (Tapping with family labor) กรีดยางในสวนของตนเอง

กิจกรรมฟาร์ม	พื้นที่กรีดยาง (ไร่)	แรงงาน (คน)	ประเภทแรงงาน*	ชั่วโมงทำงานต่อวัน (ชม)	วันทำงานต่อปี (วัน)	ความสามารถทำงาน (ไร่/คน)	ผลผลิตเฉลี่ย (กก/ปี)
กรีดยางอย่างเดียว							
เก็บผลผลิตอย่างเดียว							
ขายผลผลิตอย่างเดียว							
กรีดยาง-ขายผลผลิต							
กรีดยาง-เก็บผลผลิต							
เก็บผลผลิต-ขายผลผลิต							

หมายเหตุ; ประเภทแรงงาน: แรงงานครัวเรือนชาย (MF), แรงงานครัวเรือนหญิง (FF), แรงงานครัวเรือนเด็ก (CF), แรงงานครัวเรือนสูงวัย (OF)

39.2 ทำงานประจำอื่นๆ (Working permanent on farm)(ทำนา ปลูกผัก ไม้ผลหรือเลี้ยงสัตว์)

กิจกรรมฟาร์ม	แรงงาน (คน)	ประเภทแรงงาน*	ชั่วโมงทำงานต่อวัน (ชม)	วันทำงานต่อปี (วัน)	ความสามารถทำงาน (ไร่/คน)	ความสามารถผลผลิต (กก/วัน)

หมายเหตุ; ประเภทแรงงาน: แรงงานครัวเรือนชาย (MF), แรงงานครัวเรือนหญิง (FF), แรงงานครัวเรือนเด็ก (CF), แรงงานครัวเรือนสูงวัย (OF)

39.3 ทำงานชั่วคราว (Working occasion on farm)

(ใส่ปุ๋ย ปราบวัชพืชในสวนยาง ทำนา ปลูกผัก ไม้ผลหรือเลี้ยงสัตว์)

กิจกรรมฟาร์ม	แรงงาน (คน)	ประเภท แรงงาน*	ชั่วโมงทำงาน ต่อวัน (ชม)	วันทำงานต่อปี (วัน)	ความสามารถ ทำงาน (ไร่/คน)	ความสามารถ ผลิต (กก/วัน)
ใส่ปุ๋ยยาง						
ปราบวัชพืช						

หมายเหตุ; ประเภทแรงงาน: แรงงานครัวเรือนชาย (MF), แรงงานครัวเรือนหญิง (FF), แรงงานครัวเรือนเด็ก (CF), แรงงานครัวเรือนสูงวัย (OF)

- แรงงานจ้าง (Paid labour)

39.4 แรงงานจ้างประจำ (Permanent labour)

กิจกรรมฟาร์ม	แรงงาน (คน)	ประเภท แรงงาน*	เริ่มจ้าง เมื่อไร (ปี)	แรงงานมา จากไหน	ชั่วโมง ทำงานต่อ วัน (ชม)	วันทำงาน ต่อปี (วัน)	ความสามาร ถทำงาน (ไร่/คน)	ความสัม พันธ์กับ แรงงาน	ค่าจ้าง (บาท/ เดือน)

หมายเหตุ; ประเภทแรงงาน: แรงงานจ้างประจำชาย (MPL), แรงงานจ้างประจำหญิง (FPL)

39.5 แรงงานจ้างชั่วคราว (Occasional labour)

(ใส่ปุ๋ย ปราบวัชพืชในสวนยาง ทำนา ปลูกผัก ไม้ผลหรือเลี้ยงสัตว์)

กิจกรรมฟาร์ม	แรงงาน (คน)	ประเภท แรงงาน*	เริ่มจ้าง เมื่อไร (ปี)	แรงงาน มาจาก ไหน	ชั่วโมง ทำงานต่อ วัน (ชม)	วันทำงาน ต่อปี (วัน)	ความสามาร ถทำงาน (ไร่/คน)	ความสัม พันธ์กับ แรงงาน	ค่าจ้าง (บาท/วัน)
ใส่ปุ๋ยยาง									
ปราบวัชพืช									

หมายเหตุ; ประเภทแรงงาน: แรงงานจ้างชั่วคราวชาย (MTL), แรงงานจ้างชั่วคราวหญิง (FTL)

39.6 แรงงานแลกเปลี่ยน (Barter labour)

กิจกรรม ฟาร์ม	แรงงาน (คน)	ประเภท แรงงาน*	เริ่มจ้าง เมื่อไร (ปี)	แรงงานมา จากไหน	ชั่วโมง ทำงานต่อวัน (ชม)	วันทำงานต่อ ปี (วัน)	ความสาม รถทำงาน (ไร่/คน)	ความสัมพันธ กับแรงงาน	ค่าจ้าง (บาท/วัน)

- 40 คุณคิดว่าอะไรคือแผนในการใช้แรงงานในฟาร์มหรือสวนยางของท่าน?
- จ้างแรงงานเพิ่มขึ้น เพราะเหตุผลอะไร.....
- จ้างแรงงานลดลง เพราะเหตุผลอะไร.....
- จ้างแรงงานเท่าเดิม เพราะเหตุผลอะไร.....
- 41 คุณคิดว่าแรงงานฟาร์มทั่วไปง่ายต่อการหาแรงงานและว่าจ้างแรงงานฟาร์ม? (ว่าจ้างใส่ปุ๋ย
ปราบวัชพืช)
- ไม่ ทำไม? ใช่ ทำไม? (ระบุ)
- 42 คุณมีความยากลำบากในการได้มาซึ่งแรงงานจ้างหรือไม่?
- ไม่ ใช่
- ถ้าใช่ เมื่อไรและกิจกรรมอะไรที่หาแรงงานจ้างยาก? (ระบุ)
-
-
- 43 คุณสังเกตเห็นว่าการเปลี่ยนแปลงของจำนวนแรงงาน (Number of Labor) ที่ทำงานในภาค
เกษตรหรือไม่? ไม่เปลี่ยน เปลี่ยนแปลง
- ถ้าใช่โปรดอธิบาย การเปลี่ยนแปลงจำนวนแรงงานเพิ่มขึ้น ลดลงอย่างไร และเมื่อไร(ระบุ)
-
-
- 44 โดยประสบการณ์ของคุณ อะไรคือทัศนคติของแรงงานต่อการทำงานในภาคเกษตร?
ทัศนคติของแรงงานมีผลกระทบต่อฟาร์มของคุณอย่างไร? (ระบุ)
-
-
- 45 คุณคิดว่าปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจ้างแรงงานต่างจังหวัดหรือต่างภูมิภาคใน
สวนยางของคุณและในหมู่บ้าน? (ระบุ)
-
-

- 46 ในช่วง 20 ปี ที่ผ่านมา คุณคิดว่าเกษตรกรมีการทำงานนอกภาคเกษตรเพิ่มขึ้นหรือไม่?
(ประกอบอาชีพเสริมนอกภาคเกษตร)
- ไม่ ใช่, เพราะสาเหตุอะไรและกิจกรรมนอกภาคเกษตรแบบไหน? (ระบุ)
-
-
- 47 คุณคิดว่าแรงงานมีแนวโน้มเคลื่อนย้ายไปทำงานนอกภาคเกษตรเพิ่มสูงขึ้นใช่ไหม?
- ไม่ ใช่, เพราะสาเหตุอะไรที่แรงงานตัดสินใจเคลื่อนย้ายไปทำงานนอกภาคเกษตร? (ระบุ)
-
-
- 48 คุณคิดว่าคุณมีความประสงค์ให้ลูกทำงานนอกภาคเกษตรใช้หรือไม่?
- ไม่ ใช่, ทำไม?(ระบุ)
-
-
- 49 อะไรคือความคาดหวังสำหรับอนาคตของฟาร์มของคุณ? (ระบุ)
-
-
- 50 คุณประสงค์ให้ลูกประกอบอาชีพอะไรในอนาคต? และ ทำไม? (ระบุ)
-
-
- 51 คุณกรีดยางด้วยแรงงานในครัวเรือน (Family labor) หรือไม่?
- ไม่ ทำไม? ใช่ ทำไม? (ระบุ).....
- 52 ท่านจ้างแรงงานกรีดยางในสวนยางของท่านหรือไม่?
- ไม่จ้าง ทำไม? จ้าง (ระบุ)
- 53 โปรดอธิบาย ท่านคิดว่าปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจ้างแรงงานกรีดยาง (ระบุ)
-
-

54 แรงงานในสวนของท่านหรือคุณกริดยงมากกว่าหนึ่งแปลงหรือไม่?

ไม่ ใช่

• ถ้าใช่ โปรดอธิบายการจัดการการใช้แรงงานในแต่ละวันอย่างไร? (ระบุ)

.....

55 คุณมีประสบการณ์งานกริดยงมากี่ปี ปี (ถ้ากริดเอง)

56 โปรดอธิบาย แรงงานกริดยงในสวนยาง ในปัจจุบัน

แปลง ที่	พื้นที่ กริด (ไร่)	ประเภท แรงงาน กริด*	จำนวน แรงงาน (คน)	ที่มา แรงงาน **	ประเภท สัญญา จ้าง	ปีที่เริ่ม จ้าง	เหตุผล อธิบายว่าทำไม เลือกจ้างแรงงาน ประเภทนั้นๆ

หมายเหตุ: * ประเภทแรงงาน; แรงงานครัวเรือนชาย (MF), แรงงานครัวเรือนหญิง (FF), แรงงานครัวเรือนเด็ก (CF), แรงงานครัวเรือนสูงวัย(OF), แรงงานแบ่งผลผลิตชาย (MST), แรงงานแบ่งผลผลิตหญิง (FST), แรงงานแบ่งผลผลิตเด็ก (CST), แรงงานแบ่งผลผลิตสูงวัย (OST), แรงงานจ้างชั่วคราวชาย (FTL), แรงงานจ้างชั่วคราวหญิง (FTL)

** แหล่งที่มา; แรงงานครัวเรือน (FL), เครือญาติ พี่น้อง (KS), แรงงานในหมู่บ้าน (LV), แรงงานต่างหมู่บ้านหรืออำเภอ (OD), แรงงานต่างจังหวัดในภาคใต้ (OS), แรงงานจากภูมิภาคอื่น (OP), แรงงานต่างด้าว (OC)

โปรดระบุ ตารางเวลาของงานกริดยงในแต่ละวัน ในแต่ละแปลง (ค่าเฉลี่ยทั้งปี)

แปลง ที่	เวลากริดยง (เริ่ม-สิ้นสุด)	เวลาเก็บน้ำยาง (เริ่ม-สิ้นสุด)	เวลาแปรรูปยางแผ่น (เริ่ม-สิ้นสุด)	เวลาขายน้ำยาง (เริ่ม-สิ้นสุด)	เวลาขายยางแผ่น (เริ่ม-สิ้นสุด)	ชั่วโมงทำงานต่อวัน (ชม)

57 โปรดระบุ ผลผลิต/ความสามารถทำงานของแรงงานกรีดยางในแต่ละวัน ในแต่ละแปลง (ค่าเฉลี่ยทั้งปี)

แปลง ที่	พื้นที่กรีดยาง (ไร่/คน)	จำนวน ต้นกรีดยาง (ต้น/คน)	พื้นที่เก็บน้ำ ยาง (ไร่/คน)	แปรรูปยางดิบ (กก/วัน)	ขายน้ำยาง (% DRC, กก/วัน)	ผลผลิตยางแห้ง ต่อคน (กก/วัน)	ราคาเฉลี่ย (บาท/กก)	ชนิดของ ผลผลิต

58 คุณมีจำนวนแรงงานกรีดยางเพียงพอกับความต้องการสวนยางเปิดกรีดยางหรือไม่?

- ไม่เพียงพอ ทำไม? เพียงพอ ทำไม?(ระบุ)

.....

59 คุณคิดว่างานกรีดยางยากต่อการหาแรงงานกรีดยางหรือไม่?

- ไม่ ใช่

- ไม่ ทำไม กลยุทธ์ในการหาแรงงานกรีดยางของคุณคืออะไร? (ระบุ)

.....

- ใช่ แรงงานประเภทใดที่คุณประสงค์จ้าง? เพราะสาเหตุอะไร? (ระบุ)

.....

60 คุณมีประสบการณ์หยุดกรีดยางในสวนยางของคุณหรือไม่ (ไม่รวมระยะเวลาขาดใบ)?

- (นับตั้งแต่เริ่มเป็นเจ้าของสวนยาง) ไม่มี มี

- ถ้าใช่ ปัจจัยอะไรหรือปัญหาที่เป็นสาเหตุการหยุดกรีดยางคืออะไร เกิดขึ้นเมื่อไร คุณ
 ตอบสนองหรือแก้ปัญหานี้อย่างไร? (ระบุ)

.....

61 คุณพิจารณาตัวเองว่า เป็นแรงงานที่มีทักษะกรีดยางหรือไม่? ไม่มี มีทักษะ
 กรีดยาง

- ถ้ามีทักษะกรีดยาง อะไรคือคุณลักษณะแรงงานกรีดยางที่มีทักษะกรีดยางที่ดี?

ทำอย่างไรจึงมีทักษะกรีดยางที่ดี? (ระบุ)

.....

● ถ้าไม่ใช่ คุณนิยามฝีมือกรีดยางของคุณเป็นอย่างไร?

ทำอย่างไรจึงจะเพิ่มทักษะกรีดยาง? (ระบุ)

.....

62 คุณมีการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มทักษะกรีดยางอย่างไร? ทักษะกรีดยางมีผลกระทบต่อการผลิตของสวนยางอย่างไร? (ระบุ)

.....

63 โปรดระบุปฏิทินกรีดยางและการจัดการสวนยางในปีที่ผ่านมา (วันกรีดยางในแต่ละเดือน จำนวนใส่ปุ๋ย กำจัดวัชพืช และยางผลัดใบ)

รายการ	มค	กพ	มีค	เมษ	พค	มิย	กค	สค	กย	ตค	พย	ธค
กรีดยาง												
ใส่ปุ๋ย												
กำจัดวัชพืช												
ยางผลัดใบ												

64 โปรดระบุระบบกรีดยางและจำนวนวันกรีดยางในปีที่ผ่านมา

แปลงที่	ฤดูร้อน (ระยะเวลา, จำนวนวันกรีดยาง/เดือน, ระบบกรีดยาง)	ฤดูฝน (ระยะเวลา, จำนวนวันกรีดยาง/เดือน, ระบบกรีดยาง)	ยางผลัดใบ (ระยะเวลา, จำนวนวันกรีดยาง/เดือน, ระบบกรีดยาง)	จำนวนวันกรีดยางต่อปี (วัน)

65 คุณรู้จักระบบกริดที่แนะนำโดย สกย หรือไม่?

ไม่รู้จัก รู้จัก

● ถ้าใช่ โปรดอธิบายระบบกริดที่ สกย แนะนำ? (ระบุ)

.....

.....

66 คุณเลือกใช้ระบบกริดที่แนะนำโดย สกย หรือไม่? ไม่รู้จัก รู้จัก

● ถ้าไม่ เพราะสาเหตุอะไร? (ระบุ)

.....

.....

67 ปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเทคโนโลยีระบบกริด? (สารเร่งน้ำยาง ระบบกริด) เพราะเหตุผลอะไร? (ระบุ)

.....

.....

68 ก่อนหน้านี้ คุณมีการเปลี่ยนระบบกริดหรือไม่? ไม่เปลี่ยน

เปลี่ยน เพราะสาเหตุอะไร? (ระบุ)

.....

.....

69 โปรดระบุประวัติการใช้ระบบกริดในสวนยางของคุณ

แปลงที่	พื้นที่ (ไร่)	ระบบกริด	ปีเริ่มใช้	ปีสิ้นสุด

70 ปัจจัยอะไรที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกระบบกริดยาง? (ระบุ)

.....

.....

71 คุณมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบผลผลิตหรือไม่?

ไม่เปลี่ยน เปลี่ยน

72 ถ้าใช้ โปรแกรมประวัติรูปแบบผลผลิตในสวนของคุณ

แปลง ที่	ชนิดของ ผลผลิต	ปีที่เริ่ม	ปีที่สิ้นสุด	เหตุผล

73 การเปลี่ยนรูปแบบผลผลิตมีผลกระทบต่อสวนของคุณอย่างไร?

(ระบุ)

.....

.....

74. ท่านคาดหวังอย่างไรเกี่ยวกับฟาร์ม /สวนยางของท่าน

(ระบุ)

.....

.....

75. ท่านสนองนโยบายของรัฐเกี่ยวข้องกับสกย. เทคโนโลยีสวนยางของสถาบันวิจัย
นโยบายตลาด อย่างไร (ระบุ)

.....

.....

76. นโยบายขางพาราที่ท่านต้องการสำหรับการพัฒนาในอนาคตในประเด็นการใช้แรงงาน
(ระบุ)

.....

.....

ภาคผนวก ข

แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

งานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการผลิตยางพารา
ในจังหวัดสงขลา

ข้อมูลทั่วไปของครัวเรือนเกษตรกร

ลักษณะทางเศรษฐกิจ

ลักษณะทางสังคม

ลักษณะการผลิตของครัวเรือน

พลวัตและพฤติกรรมการใช้แรงงานครัวเรือนในการทำสวนยาง

ประวัติการใช้แรงงานในการทำสวนยางในอดีต

พฤติกรรมการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง

1. ความรู้ในการทำสวนยาง
2. ทักษะคติในการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง
3. ทักษะและการปฏิบัติงานของแรงงานครัวเรือนในครัวเรือนเกษตรกรชาวสวนยาง
 - การปฏิบัติงานของแรงงานในกิจกรรมการปลูก
 - การปฏิบัติงานของแรงงานในการจัดการดูแลสวน
 - การปฏิบัติงานของแรงงานกรีดยางพารา
 - การปฏิบัติงานของแรงงานขายผลผลิต

การปฏิบัติงานของแรงงานตลอดจนปัญหาและข้อจำกัดในการปฏิบัติงานของการใช้แรงงานครัวเรือน

ลักษณะการปฏิบัติงานในสวนยางพาราในปัจจุบัน

ปัญหาในการใช้แรงงาน

ข้อจำกัดในการปฏิบัติงานของการใช้แรงงานครัวเรือน

ข้อเสนอแนะ

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ สกุล	นางสาวอรรพร ทরণ		
รหัสประจำตัวนักศึกษา	5311120010		
วุฒิการศึกษา			
วุฒิ	ชื่อสถาบัน	ปีที่สำเร็จการศึกษา	
ศิลปศาสตรบัณฑิต (พัฒนาสังคม)	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	2551	

การตีพิมพ์เผยแพร่ผลงาน

การเผยแพร่ในการประชุมวิชาการ อรรพร ทরণ, บัญชา สมบูรณ์สุข และวันชัย ชรรณสังการ. 2554. “พฤติกรรมการทำงานของแรงงานครัวเรือนในระบบการทำฟาร์มสวนยางพาราขนาดเล็ก”ในการประชุมวิชาการระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 7 “ระบบเกษตรไทยได้รับพระบารมีเพื่อความมั่นคงทางอาหารและพลังงาน”The 7th National Agricultural System Conference ระหว่างวันที่ 8-10สิงหาคม 2554 ณ โรงแรมตักสิลา จังหวัดมหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.